

Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΝΙΚ. ΑΛΙΚΑΚΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ Μ.Ε.Σ.Ε.Α.

ΜΗ. 5.
36500

17
10000

ΕΠΙΤΟΜΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΙΣΙΔΕΡΗ
ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 44
ΑΘΗΝΑΙ 1952

Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΝΙΚ. ΑΛΙΚΑΚΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ Μ.Ε.Σ.Ε.Α.

Αρ. 45099

ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
(ΚΑΤΑ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΑΝΑΛ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ)

ΕΚΔΟΣΙΣ Α.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΔΕΡΗ
ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 44
ΑΘΗΝΑΙ 1951

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὰς ὑπογραφὰς τῶν συγγραφέων.

Γεωργίου Παπαδόπουλου

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΞΕΞΕΛΙΞΙΣ

I

Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος μὲ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του ἔζη εἰς τὰ σπήλαια καὶ ἀνεζήτει τὴν τροφήν του εἰς τὰ δάση, εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν καὶ τῶν θαλασσῶν, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ σήμερον μὲ τὰ ἄγρια ζῶα.

Νομαδική περίοδος. Κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς τροφῆς του ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο πολλάκις αὐτὸς τροφή τῶν ἀγρίων θηρίων. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς καὶ ἡ δυσκολία τῆς ἀναζητήσεως τῆς τροφῆς του, τὸν ἐξηνάγκασαν νὰ ἐξημερώσῃ μερικὰ ἄγρια ζῶα, τὰ ὅποια ἔβοσκε ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἐλάμβανε τὴν τροφήν του καὶ τὴν ἐνδυμασίαν του.

Γεωργική περίοδος. Κατὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ποιμνίων του ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διὰ νὰ βοσκήσουν, συνεκρούετο ὁ ἄνθρωπος μὲ ἄλλας νομάδας καὶ πολλάκις ἔχανε, ὅχι μόνον τὰ ποίμνιά του, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς συγκρούσεις αὐτὰς καὶ τὴν περιπέτειαν τῆς ἀναζητήσεως τῆς τροφῆς τῶν ποιμνίων του ἐκαλλιέργησε τὸν σῖτον, τὴν κριθὴν καὶ τὰ ἄλλα δημητριακά, τὰ ὅποια ἦσαν τροφή καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὰ ποίμνιά του. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀρχίζει ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἡ κατασκευὴ μονίμου καλὸύβης καὶ ἡ δημιουργία συνοικισμῶν. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἀρχίζει καὶ ἡ ἐννοια τῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐνῶ πρότερον ἡ ἰδιοκτησία περιωριζέτο μόνον εἰς τὰ ζῶα.

Περίοδος οἰκιακῆς παραγωγῆς. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς μονίμου ἐγκαταστάσεως τῶν ἀνθρώπων εἰς ὠρισμένους

τόπους, ἐκάστη οἰκογένεια παρήγαγεν ὅσα πράγματα τῆς ἐχρειάζοντο καὶ κατηνάλισκεν ὅσα πράγματα ἡ ἰδία παρήγαγε. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐνεφανίσθησαν καὶ αἱ πρῶται *κοινωνικαὶ σχέσεις* τῶν ἀνθρώπων μεταξὺ τῶν μονίμως ἐγκατεστημένων οἰκογενειῶν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον. Ἐὰν μία οἰκογένεια δὲν εἶχε σῖτον ἐδανείζετο ἀπὸ μίαν ἄλλην, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τὸν ἐπιστρέψῃ κατὰ τὴν νέαν συγκομιδὴν.

Περίοδος ἀνταλλαγῆς ἀγαθῶν. Ἡ μόνιμος ἐγκατάστασις τῶν οἰκογενειῶν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐδημιούργησε καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν *οἰκονομικῶν σχέσεων*. Ἐὰν ἡ οἰκογένεια, ἡ ὁποία ἔλαβεν ἓνα εἶδος δὲν εἶχε νὰ τὸ ἐπιστρέψῃ, ἔδιδεν ἓνα ἄλλο περισσευούμενον εἶδος, τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀνάγκην ἡ δανείστρια οἰκογένεια. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἀγαθῶν. Ὁ ἔχων περισσεύμα σίτου, τὸ ἔδιδε καὶ ἐλάμβανε ἔλαιον, δέρματα, κρέας ἢ ἄλλα πράγματα, τῶν ὁποίων εἶχεν ἀνάγκην.

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται καὶ ὁ πρῶτος διαχωρισμὸς τῶν ἐπαγγελμάτων. Ὁ ἔχων τὴν δυνατότητα νὰ παράγῃ μόνον σῖτον, ἡσχολεῖτο μόνον μὲ τὴν παραγωγὴν τοῦ σίτου καὶ διὰ τοῦ περισσεύματός του ἐλάμβανεν ἄλλα πράγματα. Ὁ ἔχων τὴν ἐπιδειξιότητα νὰ κατασκευάζῃ καλὰ ἄροτρα ἢ καλὰ τσαρούχια, ἢ καλὰ ἐνδύματα, ἡσχολεῖτο μόνον μὲ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν ἐλάμβανεν ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα παρήγον οἱ ἄλλοι.

Περίοδος ἀγοραστικῆς οἰκονομίας. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐμφανίζεται καὶ τὸ χρῆμα διὰ νὰ διευκολύνῃ τὰς ἀνταλλαγὰς.

Ἡ καθιέρωσις τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἡ ἐπινόησις τοῦ χρήματος καὶ ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἐπαγγελμάτων, εἶναι τὰ πρῶτα μεγάλα βήματα τῆς Κοινωνικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ γεωργοὶ παρέμειναν εἰς τὴν ὑπαίθρου καὶ ἡσυχολοῦντο μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, οἱ δὲ σιδηρουργοί, οἱ ξυλουργοί, οἱ ἀροτροποιοί, οἱ βυρσοδέψαι, μὴ ἔχοντες ἀνάγκην καλλιεργησίου γῆς, ἐγκατεστάθησαν εἰς ὠρισμένα μέρη καὶ ἐδημιούργησαν τὰς κωμοπόλεις καὶ βραδύτερον τὰς πόλεις. Εἰς τὰ κέντρα αὐτὰ οἱ γεωργοὶ μετέφερον τὰ προϊόντα των καὶ μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ χρήματος τὰ ἐπώλουν καὶ ἠγόραζαν τὰ προϊόντα τῶν βιοτεχνῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου μὲ τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων ἀντήλλασσαν τὰ ἀγαθὰ των. Ἡ μετάβασις ὁμῶς τοῦ γεωργοῦ εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ πωλήσῃ τὰ προϊόντα του καὶ διὰ νὰ ἀγοράσῃ ἄλλα πράγματα χρήσιμα, ἐπέφερεν ἀπωλείαν χρόνου. Κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον ἐμφανίζεται ὁ πρῶτος ἔμπορος, ὁ γυρολόγος, ὁ ὁποῖος μετέφερεν ἀπὸ τὴν πόλιν τὰ κατεργασμένα προϊόντα τῆς συντεχνίας εἰς τὰ χωρία καὶ ἀπ'

ἐκεῖ ἡγόραζε γεωργικά προϊόντα, τὰ ὅποια μετέφερεν εἰς τὴν πόλιν πρὸς πώλησιν.

Περίοδος τῆς ἐμπορικῆς οἰκονομίας. Εἶναι ἡ περίοδος εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμεθα σήμερον. Ὁ γυρολόγος διὰ τοῦ χρόνου ἐξεῖλιχθη εἰς τὸν σημερινὸν ἔμπορον καὶ ὁ βιοτέχνης εἰς τὸν σημερινὸν βιομήχανον. Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν νέων χωρῶν ἀρχίζει ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐμπορικῆς περιόδου. Τὰ νέα προϊόντα τῶν ἀποικιῶν τῆς Εὐρώπης (κανέλλα, κακάο, γαρύφαλλα, καφές, καπνός, γεώμηλα) ἤρχισαν διὰ τοῦ ἐμπορίου νὰ πλημμυρίζουν τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς καὶ ἀντιστρόφως εἰς τὰς νέας χώρας ἀπεστέλλοντο τὰ εὐρωπαϊκὰ προϊόντα. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει νὰ ἀναπτύσσεται ἡ ναυτιλία, ἡ χερσαία συγκοινωνία, ἡ βιομηχανία, αἱ τράπεζαι κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ—ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

I

1. Κοινωνικαὶ σχέσεις. Ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ οἰκογένεια. Πολλαὶ οἰκογένειαι ἀποτελοῦν μίαν Κοινότητα, ἡ ἓνα Δῆμον. Οἱ Δῆμοι καὶ αἱ Κοινότητες ἀποτελοῦν τὸν Νομόν. Οἱ Νομοὶ ἀποτελοῦν τὸ Κράτος. Σύνολον ἀνθρώπων μὲ κοινὴν καταγωγὴν, γλῶσσαν, ἐξέλιξιν καὶ καθόλου συνείδησιν ἀποτελεῖ τὸ "Ἔθνος. Τὰ πολιτισμένα Ἔθνη ἀποφασίσαντα νὰ συνεργασθοῦν συνέπηξαν τὸν Ὅργανισμὸν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Πρὸ αὐτοῦ παρομοία ὀργάνωσις ἐλειτούργησε ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν».

Οἱ ἄνθρωποι ἐκάστης κοινωνίας, ἀπὸ τῆς μικροτέρας μέχρι τῆς μεγαλυτέρας, διὰ νὰ ζήσουν ἀρμονικά, ἔχουν διὰ τοῦ χρόνου καθιερώσει ὠρισμένους κοινωνικοὺς κανόνας, ὅπως εἶναι ἡ ἀμοιβαία ἐκτίμησις, ὁ ἀμοιβαῖος σεβασμός, ἡ ὁμαδικὴ ἐκδήλωσις τῆς λατρείας πρὸς τὸν Θεόν, ἡ ὁμαδικὴ ἐκδήλωσις τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης, ὅπως εἶναι ὁ γάμος, τὸ μνημόσυνον κλπ.

Οἱ κανόνες, οἱ ὅποιοι διέπουν τὰς κοινωνικὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καλοῦνται κοινωνικοί, διότι ἔχουν δημιουργηθῇ ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἐκάστου τόπου. Οἱ κοινωνικοὶ κανόνες διαφέρουν τοπικῶς καὶ χρονικῶς. Ἄλλοι εἶναι οἱ Κοινωνικοὶ κανόνες τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλοι τῶν Κινέζων. Ἄλλοι ἐπίσης ἦσαν οἱ κοινωνικοὶ κανόνες τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλοι τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων.

Οἱ κοινωνικοὶ κανόνες καλοῦνται καὶ *ἠθικοὶ κανόνες*. Ἡ τήρησις τῶν κανόνων αὐτῶν εἶναι προαιρετικὴ, ἐν ἀντιθέσει

πρὸς τοὺς κανόνες τῆς Πολιτείας, τῶν ὁποίων ἡ τήρησις εἶναι ὑποχρεωτική. Καὶ οἱ κανόνες τῆς Πολιτείας, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὸ *δίκαιον* ἐνὸς τόπου, στηρίζονται καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἠθικὴν. Προτοῦ νὰ γίνουν οἱ νόμοι, οἱ ὅποιοι τιμωροῦν τὴν κλοπὴν, τὴν ἀπάτην, τὸν φόνον, καὶ τὰ ἄλλα ἐγκλήματα προηγήθησαν οἱ κοινωνικοὶ κανόνες, οἱ ὅποιοι κατεδίκαζαν εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ κόσμου τὰς ἀδικοπραγίας αὐτάς. Τὸ δίκαιον στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἠθικῆς. Ἡ δὲ ἠθικὴ εἶναι δημιουργημα τῆς κοινωνίας, χάριν τῆς ἁρμονικῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων. Καὶ οἱ κοινωνικοὶ κανόνες καὶ οἱ κανόνες τῆς Πολιτείας (οἱ νόμοι) ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἁρμονικὴν συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων. Αἱ Πολιτεῖαι δὲν περιέβαλαν ὅλους τοὺς ἠθικοὺς κανόνες με νομοθετικὸν κύρος. Πολλοὺς ἐξ αὐτῶν τοὺς ἀφῆκαν εἰς τὴν συνειδήσιν καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν κρίσιν τῶν ὑπηκόων τῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία λ. χ. ἀφῆκεν ἐλευθέρους τοὺς ὑπηκόους τῆς νὰ λατρεύουν οἰανδήποτε Θρησκείαν θέλουν. Ἐπίσης εἶναι ἐλεύθερος ὁ καθένας νὰ σέβεται ἢ νὰ μὴ σέβεται τοὺς γονεῖς του. Ὅπως ἐπίσης εἶναι ἐλεύθερος νὰ μεταβῇ μόνος του ἢ μετ' ἄλλων ἀνθρώπων εἰς ἐκδρομὴν ἢ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ εἰς μνημόσυνον κλπ. Ἐὰν ὑπάγῃ ὅμως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἢ εἰς μνημόσυνον, ἢ εἰς οἰανδήποτε δημοσίαν συγκέντρωσιν δὲν δύναται νὰ συμπεριφέρεται ἀσέμνως. Τὸ ἀπαγορεύουν οἱ κοινωνικοὶ κανόνες. Οἱ παραβάται τῶν κοινωνικῶν αὐτῶν κανόνων δὲν θὰ τιμωρηθοῦν ἀπὸ τὴν Πολιτείαν διότι δὲν ὑπάρχουν νόμοι νὰ χαρακτηρίζουν τὰς κοινωνικὰς αὐτάς παραβάσεις ὡς ἀδικοπραγίας, θὰ στιγματισθοῦν ὅμως ἀπὸ τὴν κοινωνίαν καὶ θὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἄνθρωποι ἀνάγωγοι καὶ ἀπολίτιστοι.

Κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι. Αἱ ἐπιστῆμαι διακρίνονται εἰς φυσικὰς καὶ εἰς κοινωνικὰς.

Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καλοῦνται ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἐξετάζουσι καὶ ἐρευνοῦν τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ὅπως εἶναι τὰ φαινόμενα τῶν οὐρανίων σωμάτων, τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, τοῦ ὑπεδάφους, τῶν θαλασσῶν, τῶν φυτῶν, τῶν πτηνῶν, τῶν ἐρπετῶν. Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἀντιστοιχεῖ καὶ μία ἐπιστήμη. Ἡ ἀστρονομία, ἡ γεωλογία, ἡ ὀρυκτολογία, ἡ βιολογία, ἡ φυτολογία, ἡ ηλεκτρολογία, ἡ χημεία, ἡ φυσικὴ κλπ.

Αἱ κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων. Αἱ κυριώτεραι κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι εἶναι ἡ κοινωνιολογία, ἡ θεολογία, ἡ νομικὴ, ἡ πολιτικὴ, ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἄλλαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

I

Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστῆμη εἶναι κλάδος τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐξετάζει τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα.

Τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὰ μέσα πρὸς διατήρησιν καὶ βελτίωσιν τῆς ζωῆς του συνδυάζει τὴν ἐργασίαν του μὲ ἄλλους παραγωγικοὺς συντελεστὰς καὶ τοιοῦτοτρόπως γίνεται παραγωγικὸς καὶ χρήσιμος εἰς τὴν Κοινωνίαν. Αὕτῃ ἀκριβῶς ἡ προσπάθεια, ἡ καταβαλλομένη συνεχῶς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, καλεῖται οἰκονομικὴ δραστηριότης. Τὸ σύνολον τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων ἀποτελεῖ τὴν Οἰκονομίαν, αἱ δὲ οἰκονομικαὶ ἐπιστῆμαι ἔχουν ὡς ἀντικείμετον τὴν μελέτην καὶ ἔρευναν τῆς Οἰκονομίας.

Αἱ οἰκονομικαὶ ἐπιστῆμαι διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας εἰς τὰς κυρίως οἰκονομικὰς ἐπιστῆμας καὶ εἰς τὰς βοηθητικὰς οἰκονομικὰς ἐπιστῆμας.

Αἱ κυρίως οἰκονομικαὶ ἐπιστῆμαι περιλαμβάνουν τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν καὶ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν.

1. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν μελέτην τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων, τῶν διαβιούντων εἰς μίαν ὀργανωμένην κοινωνίαν. Μὲ ἄλλα λόγια ἐξετάζει τὴν οἰκονομίαν ἐκάστης κοινωνίας, καὶ δι' αὐτὸ ἀπὸ πολλοὺς συγγραφεῖς δὲν λέγεται Πολιτικὴ Οἰκονομία, ἀλλὰ *Κοινωνικὴ Οἰκονομία*.

Ἡ Πολιτικὴ οἰκονομία ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς κλάδους: 1) Εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Οἰκονομικοῦ Βίου καὶ τῶν Οἰκονομικῶν Θεωριῶν. 2) Εἰς τὴν Θεωρητικὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν καὶ 3) Εἰς τὴν Ἐφηρμοσμένην Πολιτικὴν Οἰκονομίαν.

1. Ἡ Ἱστορία τοῦ Οἰκονομικοῦ Βίου καὶ Οἰκονομικῶν Θεωριῶν ἀναφέρεται εἰς τὰ οἰκονομικὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος καὶ εἰς τὰς οἰκονομικὰς θεωρίας, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς μέχρι σήμερον.

2. Ἡ Θεωρητικὴ Πολιτικὴ Οἰκονομία ἐξετάζει τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα καὶ τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, ἐν τῷ συνόλῳ των. Δὲν ἐξετάζει δηλαδὴ τὰ Κυβερνητικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα λαμβάνει κάθε Κράτος διὰ τὴν οἰκονομίαν του, ἀλλὰ ἐξετάζει τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν, τὸν τρόπον τῆς κυκλοφορίας αὐτῶν, τὸν τρόπον τῆς διανομῆς

των καὶ τὸν τρόπον τῆς καταναλώσεώς των, ἀσχέτως Κυβερνητικῶν μέτρων καὶ χρονικῆς ἐποχῆς.

3. Ἡ Ἐφηρμοσμένη Πολιτικὴ Οἰκονομία ἐξετάζει τὰ Κυβερνητικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν τὰ Κράτη διὰ τὴν καλλιτέραν οἰκονομικὴν ἀπόδοσιν τῶν παραγωγικῶν κλάδων τῆς Χώρας των, εἰς μίαν ὠρισμένην ἐποχὴν.

Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ Ἐφηρμοσμένη Πολιτικὴ Οἰκονομία ἐξετάζει τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν αἱ Κυβερνήσεις ἐνὸς τόπου διὰ νὰ βελτιώνωνται οἱ παραγωγικοὶ κλάδοι ἢ διὰ νὰ λαμβάνῃ χώραν δικαιότερα διανομὴ τῶν ἀγαθῶν, νὰ ἀπαμβλύνωνται αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις κλπ.

Ἡ Ἐφηρμοσμένη Πολιτικὴ Οἰκονομία ὑποδιαιρεῖται εἰς τῶσους κλάδους, ὅσοι εἶναι οἱ παραγωγικοὶ κλάδοι ἐνὸς τόπου.

Αἱ κυριώτεραι ὑποδιαιρέσεις τῆς Ἐφηρμοσμένης Πολιτικῆς Οἰκονομίας εἶναι αἱ ἑξῆς :

1. Ἀγροτικὴ πολιτικὴ. Αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς γεωργίας, τῶν δασῶν, τῆς κτηνοτροφίας κλπ. καὶ διὰ τὴν καθόλου ἀποφυγὴν ἀσυμφέρων οἰκονομικῶν ἐκδηλώσεων εἰς τὸν κλάδον τοῦτον, ὅπως εἶναι ἡ ἀτελὴς εἰσαγωγὴ ἐργαλείων καὶ σπόρων, ὁ περιορισμὸς τῆς κυκλοφορίας εἰς ὠρισμένας περιοχάς, ἡ συγκέντρωσις τοῦ σίτου, ἡ τιμὴ ἀσφαλείας τῆς σταφίδος, τῶν κουκουλιῶν, τοῦ ἐλαίου κλπ.

2. Ἡ βιομηχανικὴ πολιτικὴ. Αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προστασίαν τῆς βιομηχανίας, ὅπως εἶναι ἡ παροχὴ βιομηχανικῶν πιστώσεων, ἡ ἐπιβολὴ μεγάλων δασμῶν ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ βιομηχανικῶν εἰδῶν, ἡ εἰσαγωγὴ ὠρισμένων πρώτων ὑλῶν ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἀτελῶς, ἡ ἴδρυσις βιομηχανικῶν Σχολῶν κλπ.

3. Ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ. Αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ εἰς τὴν πρόληψιν ἐμπορικῶν κρίσεων (χορήγησις ἐμπορικῶν πιστώσεων, ἐνίσχυσις ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου, ἴδρυσις ἐμπορικῶν Σχολῶν κλπ.).

4. Συγκοινωνιακὴ πολιτικὴ. Αὕτη ἐξετάζει τὴν βελτίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν παντὸς εἶδους συγκοινωνιακῶν μέσων. Τὰ Κυβερνητικὰ μέτρα εἰς τὸν κλάδον τοῦτον λαμβάνονται ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραγωγικοὺς κλάδους, τοῦ ἐμπορίου, τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας, τοῦ τουρισμοῦ κλπ.

5. Ἐργατικὴ πολιτικὴ. Αὕτη ἐξετάζει τὴν βελτίωσιν τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ τὴν πρόληψιν ἀνεργίας. Εἰς τὸν κλάδον αὐτὸν ἀνάγονται ὅλα τὰ μέτρα τῆς προστασίας τῶν ἀνηλίκων, τῶν γυναικῶν, τῶν ἀνέργων καὶ ἡ ἴδρυσις τῶν παντὸς εἶδους ἀσφαλιστικῶν ταμείων καὶ ταμείων ἀλληλοβοηθείας καὶ προνοίας.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κλάδων, εἶναι δυνατόν νὰ ὑποδιαιρεθῇ ἡ Ἐφηρμοσμένη Πολιτικὴ Οἰκονομία καὶ εἰς ἄλλας κατηγορίας, ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν καὶ τῶν παραγωγικῶν κλάδων ἐκάστης χώρας (Ναυτιλιακὴ Πολιτικὴ, Ἀλιευτικὴ Πολιτικὴ, Νομισματικὴ Πολιτικὴ, Ξενοδοχειακὴ Πολιτικὴ κλπ.).

2. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ἡ Δημοσία Οἰκονομία ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν μελέτην διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὴν ἁρμονικὴν καὶ κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ Κράτους καὶ τῶν Ὁργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου κλπ.

Ἡ Δημοσία Οἰκονομία ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς κλάδους :

1) Εἰς τὴν Δημοσιονομικὴν Ἱστορίαν, 2) Εἰς τὴν Θεωρητικὴν Δημοσιονομίαν καὶ 3) Εἰς τὴν Ἐφηρμοσμένην Δημοσιονομίαν.

1. Ἡ Δημοσιονομικὴ Ἱστορία ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀφήγησιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν ἐνὸς Κράτους καὶ ἰδίως εἰς τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν κατὰ τὸ παρελθόν καὶ εἰς τὰ ἐξ αὐτῶν προκύψαντα ἀποτελέσματα.

2. Ἡ Θεωρητικὴ Δημοσιονομία ἐξετάζει καὶ καθορίζει τὰς βασικὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ὑπάρχουν μεταξὺ Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ Ἰδιωτικῆς Οἰκονομίας. Τὰ διδάγματα καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς Θεωρητικῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἶναι χρήσιμα διὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς, δηλαδὴ διὰ τὴν Ἐφηρμοσμένην Δημοσίαν Οἰκονομίαν.

3. Ἡ Ἐφηρμοσμένη δημοσία οἰκονομία ἐξετάζει τὴν συγκεκριμένην πολιτικὴν, τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ μίᾳ Κυβέρνησις διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς Πολιτείας.

Βοηθητικὰ οἰκονομικὰ ἐπιστήμαι. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν βοηθητικῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομική, ἡ Στατιστικὴ, ἡ Οἰκονομικὴ Γεωγραφία, τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον, τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον καὶ αἱ ἄλλαι διακρίσεις τοῦ Δικαίου, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς ὕλικας σχέσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν Ἐθνῶν.

Αἱ βοηθητικὰ οἰκονομικὰ ἐπιστήμαι ὑποβοηθοῦν τὸν οἰκονομολόγον εἰς τὸν καθορισμὸν ἀρτιωτέρων μεθόδων καὶ κανόνων διὰ τὴν καθόλου οἰκονομικὴν ἔρευναν, τὴν διαπίστωσιν ὀρισμένων γεγονότων καὶ τὴν ἐφαρμογὴν μιᾶς ἐπιστημονικῆς Οἰκονομικῆς Πολιτικῆς, ἡ ὁποῖα θὰ ἐπετύγχανε μίαν ὅσον τὸ δυνατόν δικαιοτέραν διανομὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑΙ

I

ΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του μέχρι τοῦ θανάτου του ἔχει πολλὰς καὶ ποικίλας ἀνάγκας. Αἱ ἀνάγκαι αὗται ποικίλλουν χρονικῶς καὶ τοπικῶς. Ἄλλας ἀνάγκας ἔχουν οἱ Κινέζοι καὶ ἄλλας οἱ Ἄγγλοι. Ἄλλας ἀνάγκας ἔχουν οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων καὶ ἄλλας οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων. Αἱ ἀνάγκαι ὅμως τῆς συντηρήσεως τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε αἱ ἴδιαι. Ἡ ἀνάγκη τῆς τροφῆς, ἡ ἀνάγκη τῆς κατοικίας καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπενδύσεως ὑπῆρχον καὶ θὰ ὑπάρχουν παντοῦ καὶ πάντοτε, εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς. Θὰ διαφέρουν μόνον ὡς πρὸς τὸν τρόπον καὶ ὡς πρὸς τὰ μέσα τῆς ἱκανοποιήσεως αὐτῶν. Ἄλλος ἦτο ὁ τρόπος τῆς διατροφῆς, τῆς ἐπενδύσεως καὶ τῆς στεγασεως τῶν Ἀρχαίων Σπαρτιατῶν καὶ ἄλλος εἶναι σήμερον. Ἄλλη εἶναι ἡ τροφή, ἡ κατοικία καὶ ἡ ἐνδυμασία τοῦ Ἀμερικάνου καὶ ἄλλη τοῦ Κινέζου.

Διάκρισις τῶν ἀναγκῶν. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου διακρίνονται εἰς *φυσικὰς* καὶ *κοινωνικὰς*.

Φυσικαὶ ἀνάγκαι εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι συντελοῦν εἰς τὴν ὑπαρξιν καὶ διατήρησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς τροφῆς, ἡ ἀνάγκη τῆς κατοικίας, ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνδυμασίας.

Κοινωνικαὶ ἀνάγκαι εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦνται ὑπὸ τῆς Κοινωνίας ἐκάστου τόπου. Κάθε ἀνάγκη ἡ ὁποία δὲν ἐξυπηρετεῖ τὴν ὑπαρξιν καὶ διατήρησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, χαρακτηρίζεται ὡς κοινωνικὴ ἀνάγκη, ὅπως εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχχαγωγίας, τῆς εὐπρεποῦς ἐμφάνισεως, τῆς ἐπιδείξεως κλπ.

Αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι διακρίνονται εἰς τρεῖς κατηγορίας :

1) Εἰς τὰς ὑποχρεωτικὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας, 2) Εἰς τὰς ἀνάγκας ἀνέσεως καὶ 3) Εἰς τὰς ἀνάγκας ἐπιδείξεως.

1. Ὑποχρεωτικαὶ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι χαρακτηρίζονται ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐπιβάλλονται ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Τοιαῦται ἀνάγκαι εἶναι ἡ εὐπρεπῆς ἐμφάνισις, ἡ συνήθης μόρφωσις, ἡ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν μας καθηκόντων κλπ.

2. Ἀνάγκαι ἀνέσεως εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνωτέρας ζωῆς, ὅπως εἶναι τὰ μέσα συγκοινωνίας, τὰ μέσα ψυχχαγωγίας, τὰ ἡλεκτρικὰ εἶδη κλπ.

3. Ἀνάγκαι ἐπιδείξεως εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σκοπὸν τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐγωϊστικῆς ἐπιδείξεως τοῦ ἀτόμου, ὅπως εἶναι αἱ πολυτελεῖς ἐμφάνεισις, τὰ κοσμήματα, τὰ ἀρώματα κ.λ.π.

Αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι ἐδημιουργήθησαν, ὅταν ἐδημιουργήθησαν καὶ αἱ κατὰ τόπους μόνιμοι κοινωνίαι τῶν ἀνθρώπων. Ἡ αὔξησις καὶ ὁ πολλαπλασιασμός τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ποῦ γίνεται ὁ καταμερισμός τῶν ἔργων. Ὁ διαχωρισμός δηλαδὴ τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἡ ἐπίδοσις ἑνὸς ἐκάστου εἰς ἴδιον ἔργον ἐμφανίζει νέα ὠραιότερα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ποθοῦν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι νὰ ἀποκτήσουν. Ὁ κτίστης λ. χ. ἐπιδιδόμενος συνεχῶς εἰς τὴν κατασκευὴν κατοικίας, ἐμφανίζει νέον εἶδος κατοικίας, τὸ ὁποῖον ποθεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ὁ γεωργός, ὁ ὑποδηματοποιός, ὁ σιδηρουργός, ὁ ξυλουργός, ὁ ράπτης κλπ. Ὁ ὑποδηματοποιός διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ νέον αὐτὸ εἶδος τῆς κατοικίας, ἐπιδίδεται μὲ μεγαλυτέραν δραστηριότητα εἰς τὸ ἔργον του καὶ ἐμφανίζει νέα ὠραιότερα ὑποδήματα, τὰ ὁποῖα ποθοῦν νὰ ἀποκτήσουν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀναπτύσσουν τὴν οἰκονομικὴν τῶν δραστηριότητα καὶ τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα εἰς τὸ εἶδος τους. Καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀγωνίζονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἕκαστος εἰς τὸν κύκλον τῆς δράσεώς του, διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὰ μέσα πρὸς ἀπόκτησιν τῶν νέων ἀγαθῶν.

II

Α Γ Α Θ Α

Ἀγαθὸν καλεῖται κάθε πρᾶγμα χρήσιμον διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅλαι αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου ἱκανοποιοῦνται διὰ τῶν ἀντιστοίχων ἀγαθῶν. Ἡ πείνα λ. χ. θεραπεύεται διὰ τοῦ ἄρτου, ἡ δίψα διὰ τοῦ ὕδατος, ἡ ἀναπνοὴ διὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἡ ἀσθένεια διὰ τῆς ἱατρικῆς καὶ φαρμακευτικῆς περιθάλψεως, ἡ στέγασις διὰ τῆς κατοικίας, ἡ μόρφωσις διὰ τῆς παιδείας, ἡ ἐπίδειξις διὰ τῶν εἰδῶν νεωτερισμοῦ κλπ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀνάγκαι ἱκανοποιοῦνται μὲ διάφορα χρήσιμα ἀγαθὰ. Κάθε πρᾶγμα ποῦ ἔχει χρησιμότητα, εἴτε ὕλικόν εἶναι εἴτε ἄυλον εἶναι ἀγαθόν. Πρᾶγμα μὴ ἔχον χρησιμότητα παύει νὰ εἶναι ἀγαθόν.

Διάκρισις ἀγαθῶν. Τὰ ἀγαθὰ διακρίνονται εἰς φυσικὰ καὶ εἰς οἰκονομικά.

Φυσικὰ ἀγαθὰ καλοῦνται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν φύσιν καὶ παρέχονται ὑπ' αὐτῆς δωρεάν. Τὰ φυσικὰ ἀγαθὰ καλοῦνται καὶ *ἐλεύθερα ἀγαθὰ* διότι ἐλευθέρως κάθε ἄνθρωπος δύναται νὰ τὰ ἀποκτήσῃ.

Ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἀγαθόν, ὁ ἥλιος εἶναι φυσικὰ ἀγαθὰ, ὅπως ἐπίσης εἶναι φυσικὸν ἀγαθὸν καὶ οἱ λίθοι εἰς τὸ βουνό, τὰ ξύλα

εἰς τὸ δάσος, τὸ νερὸ εἰς τὴν πηγὴν, ἢ ἄμμος εἰς τὴν θάλασσαν κλπ.

Οἰκονομικὰ ἀγαθὰ καλοῦνται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀποκτῶνται διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας. Ὅλα τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας, τῆς ἀλιείας, τῆς βιομηχανίας, τῆς χειροτεχνίας, τῆς θήρας, εἶναι οἰκονομικὰ ἀγαθὰ.

Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν εἶναι ὅτι, δὲν εὐρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ. Καὶ τὰ φυσικὰ ἀγαθὰ ὅταν δὲν εὐρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς ἓνα τόπον, τότε παύουν νὰ εἶναι ἐλεύθερα ἀγαθὰ καὶ γίνονται οἰκονομικὰ ἀγαθὰ. Οἱ λίθοι λ. χ. εἰς τὴν πόλιν εἶναι οἰκονομικὸν ἀγαθόν, ὅπως εἶναι καὶ ἡ ἄμμος καὶ τὰ ξύλα καὶ τὸ νερὸ. Τὰ φυσικὰ αὐτὰ ἀγαθὰ διὰ νὰ μεταφερθοῦν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἀφθονίας εἰς τὸν τόπον τῆς ἐλλείψεως κατεβλήθη ἐργασία. Καὶ δι' αὐτὸ ἔπαυσαν νὰ εἶναι φυσικὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐγίναν οἰκονομικὰ ἀγαθὰ.

Ἄλλαι διακρίσεις τῶν ἀγαθῶν: Τὰ ἀγαθὰ διακρίνονται εἰς ὕλικα ἀγαθὰ καὶ εἰς ἄϋλα.

Ὑλικά ἀγαθὰ: Καλοῦνται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὕλην ὑπόστασιν, ὅπως εἶναι ὁ ἄρτος, τὸ ὕφασμα, τὸ ξύλο, τὸ νερὸ, ὁ σίδηρος κλπ.

Ἀϋλα ἀγαθὰ: Καλοῦνται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ὕλην ὑπόστασιν, ὅπως εἶναι ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ, αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι, τὸ προνόμιον, ἡ ἐμπορικὴ ἐπωνυμία κλπ.

Τὰ ἀγαθὰ (ὕλικά καὶ ἄϋλα) διακρίνονται εἰς ἀγαθὰ χρήσεως καὶ εἰς παραγωγικὰ ἀγαθὰ.

Ἀγαθὰ χρήσεως καλοῦνται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προορίζονται πρὸς κατανάλωσιν διὰ τὴν ἄμεσον ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν μας, ὅπως εἶναι ὁ ἄρτος, τὸ ὕφασμα, τὰ ὑποδήματα, τὰ ἐνδύματα, ἡ κατοικία, τὰ ἐπιπλα κλπ.

Παραγωγικὰ ἀγαθὰ καλοῦνται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προορίζονται διὰ τὴν παραγωγὴν ἄλλων ἀγαθῶν, ὅπως εἶναι τὰ μηχανήματα, οἱ γεωργικοὶ σπόροι, αἱ πρῶται ὕλαι, τὰ ἐμπορεύματα διὰ τὸν ἔμπορον κλπ.

III

AΞΙΑ

Ὁρισμός. Ἡ σημασία τὴν ὁποῖαν δίδομεν εἰς ἓνα ἀγαθόν, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης τὴν ὁποῖαν πρόκειται νὰ ἱκανοποιήσῃ ἢ ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ νὰ ἀνταλλαγῇ μὲ ἄλλα ἀγαθὰ, καλεῖται ἀξία.

Ἀναλύοντες τὸν ἀνωτέρω ὅρισμόν, βλέπομεν ὅτι ἡ ἀξία ἐκάστου ἀγαθοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ δύο παράγοντας: α) ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ποῦ πρόκειται νὰ ἱκανοποιήσῃ καὶ β) ἀπὸ τὴν ἱκανότητα ποῦ ἔχει νὰ ἀνταλλαγῇ μὲ ἄλλα ἀγαθὰ. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ

λόγου ή αξία διακρίνεται εις αξίαν χρήσεως και εις ανταλλακτικήν αξίαν.

Ἀξία χρήσεως καλεῖται ή σημασία, τήν ὁποίαν ἀποδίδομεν εις ἕνα ἀγαθόν, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης, τήν ὁποίαν πρόκειται νά μᾶς θεραπεύσῃ. Τά φάρμακα λ. χ. διὰ τόν ἀσθενή ἔχουν αξίαν χρήσεως. Τό ξύλινο ποδάρι διὰ τόν χωλόν ἔχει αξίαν χρήσεως. Τά ἀκουστικά διὰ τόν κωφόν ἔχουν αξίαν χρήσεως. Τό νερό εις τήν ἔρημον διὰ τόν διψασμένον ἔχει αξίαν χρήσεως. Καί ἐν γένει τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα προορίζονται διὰ τήν ἱκανοποίησιν μιᾶς ἀνάγκης τοῦ ἀποκτώντος αὐτά, ἔχουν αξίαν χρήσεως.

Τίθεται ὁμως τό ἐρώτημα : Ποίαν αξίαν θά ἀποδώσῃ ὁ ἀσθενής διὰ τὰ φάρμακα, ὁ πεινασμένος διὰ τόν ἄρτον, ὁ διψασμένος διὰ τό νερό, ὁ χωλός διὰ τό ξύλινο ποδάρι, ὁ μαθητής διὰ τό βιβλίον ; Ἀλλήν αξίαν θά ἀποδώσῃ διὰ τό νερό ὁ διψασμένος τῆς ἐρήμου και ἄλλην αξίαν ὁ διψασμένος τῆς πόλεως. Ἀλλήν αξίαν θά ἀποδώσῃ ὁ λογιστής διὰ μίαν λογιστικήν και ἄλλην αξίαν θά ἀποδώσῃ ὁ ἱερεὺς διὰ τό ἴδιον βιβλίον. Τό ἐρώτημα αὐτό θά τό ἀναλύσωμεν κατωτέρω εις τό κεφάλαιον «περί τιμῶν».

Ἀνταλλακτική αξία. Ἀνταλλακτική αξία καλεῖται ή σημασία τήν ὁποίαν ἀποδίδει τις εις ἕνα οἰκονομικόν ἀγαθόν, ὅταν πρόκειται νά τό ἀνταλλάξῃ μέ ἄλλα ἀγαθά. Ὁ βιβλιοπώλης λ. χ. διὰ τό βιβλίον, ὑπολογίζει τήν τιμήν τοῦ βιβλίου, ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος, τήν ὁποίαν ἔχει τοῦτο νά ἀνταλλαγῇ μέ ἄλλα ἀγαθά. Τόν ἴδιον ὑπολογισμόν κάμνει καί ὁ φαρμακοποιός διὰ τὰ φάρμακα, καί κάθε ἔμπορος διὰ κάθε ἐμπόρευμα.

I V

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΙΣ

Ἀπό τήν προσφοράν και τήν ζήτησιν τῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ή αξία αὐτῶν. Ὅσο περισσότερα πράγματα προσφέρονται, τόσον ή αξία των μειοῦται. Καί ὅσον περισσότερον ζητοῦνται, τόσον αὐξάνει ή αξία αὐτῶν. Αὐτό εἶναι παρατηρημένον εις κάθε τόπον και εις κάθε χρόνον και θά ἰσχύῃ πάντοτε χωρίς καμμίαν ἐξαίρεσιν. Δι' αὐτό καλεῖται καί *Νόμος προσφορᾶς και ζητήσεως*.

Εἰς τόν Νόμον προσφορᾶς και ζητήσεως ὑπάγονται ὅλα τὰ ἀγαθά, τὰ δυνάμενα νά ἀνταλλαγοῦν ή νά χρησιμοποιηθοῦν ἀπό ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ μεγάλη παραγωγή τοῦ ἐλαίου, τοῦ οἴνου, τῶν αὐγῶν, ἐπιφέρει καί μεγάλην προσφοράν, ἐπομένως πτώσιν τῆς αξίας των. Ἀντιθέτως ή μικρά παραγωγή αὐτῶν ἐπιφέρει ζήτησιν και ἐπομένως αὕξησιν τῆς αξίας των.

Ἡ προσφορά και ή ζήτησις, ἐφ' ὅσον γίνεται χωρίς τόν

παρεμβατισμόν τοῦ Κράτους, ἐπιφέρει ἰσορρόπησιν τῶν τιμῶν. Ὁ βιομήχανος, ἐφ' ὅσον βλέπει ὅτι ὑπάρχει ζήτησις τοῦ προϊόντος του, αὐξάνει τὰ παραγωγικά του μέσα καὶ δίδει νέας ποσότητας εἰς τὴν ἀγοράν. Καὶ ἐφ' ὅσον συνεχίζεται ἡ ζήτησις, συνεχίζεται καὶ ἡ παραγωγή, ἕως ὅτου ἐπέλθῃ ἡ ἰσορροπία μεταξὺ προσφοράς καὶ ζητήσεως. Αὐτὸ δὲν δύναται νὰ γίνη μὲ τὰ μὴ κατὰ βούλησιν αὐξητὰ προϊόντα. Ἐὰν ἡ παραγωγή ἐλαίου εἶναι μικρὰ δὲν δυνάμεθα πρὸ τῆς νέας παραγωγῆς νὰ προσφέρωμεν νέαν ποσότητα ἐλαίου. Δύναται ὅμως ἡ ζήτησις νὰ ἰκανοποιηθῇ διὰ τῆς δημιουργίας ἄλλου εἶδους ἀναπληροῦντος τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐλαίου, ὅπως εἶναι τὸ σπορέλαιον, τὸ λίπος.

Τὰ προϊόντα τῆς βιοτεχνίας καὶ βιομηχανίας εἶναι κατὰ βούλησιν αὐξητὰ, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει πρώτη ὕλη πρὸς κατεργασίαν. Ἐν ᾧ τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τῆς ἀλιείας καὶ τῶν ἄλλων κλάδων παραγωγῆς πρώτων ὑλῶν, δὲν εἶναι κατὰ βούλησιν αὐξητὰ. Εἰς τὰ προϊόντα αὐτά, ὅταν ὑπάρχῃ ἔλλειψις, ἡ ζήτησις γίνεται περισσότερον αἰσθητὴ καὶ ἡ ἀξία των ἀνέρχεται. Περισσότερον αἰσθητὴ γίνεται ἡ ζήτησις εἰς τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἐπιδεκτικά ἀναπαραγωγῆς, ὅπως εἶναι τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα, παλαιὰ γραμματόσημα, ἔργα ἀποθανόντων μεγάλων καλλιτεχνῶν κλπ.

V

✓ ΧΡΗΜΑ — ΤΙΜΗ

Χρῆμα. Χρῆμα εἶναι τὸ κοινὸν μέτρον τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν καὶ τὸ κοινὸν μέσον τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν.

Μὲ ἄλλα λόγια, διὰ τοῦ χρήματος προσδιορίζομεν εὐχερῶς τὴν ἀξίαν ἐκάστου ἀγαθοῦ καὶ εὐχερῶς ἀνταλλάσσομεν, διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ χρήματος, τὰ διάφορα ἀγαθὰ.

Ἄνευ τοῦ χρήματος θὰ ἦτο δύσκολον νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν. Θὰ ἦτο ἀκόμη δυσκολώτερον νὰ ἀνταλλάξωμεν αὐτὰ διὰ τοῦ ἀντιπραγματισμοῦ (διὰ τῆς εἰς εἶδος ἀνταλλαγῆς).

Τιμὴ. Τιμὴ καλεῖται ἡ ἀξία ἐκάστου ἀγαθοῦ, καθωρισμένη εἰς χρῆμα. Ὅταν λ.χ. λέγωμεν ὅτι ἡ ἀξία τοῦ σίτου εἶναι 3.000 δρχ. κατ' ὁκάν, ἐννοοῦμεν τὴν ἀξίαν τοῦ σίτου καθωρισμένην εἰς χρῆμα Ἑλληνικόν.

Νομισματικὴ Μονάς. Ἐκάστη χώρα ἔχει ἰδίαν νομισματικὴν μονάδα, ἡ ὁποία χρησιμεύει ὡς μονάς μετρήσεως τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν.

Διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ μήκους χρησιμοποιοῦμεν μίαν μονάδα ἡ ὁποία ἔχει μήκος (τὸ μέτρον). Διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ βάρους

χρησιμοποιούμεν μίαν μονάδα, ή όποία έχει βάρος (τήν όκάν ή τό κοιλόν). Διά τήν μέτρησιν τοῦ ὄγκου χρησιμοποιούμεν μίαν μονάδα, ή όποία έχει ὄγκον (τό κυβικόν μέτρον).

*Ετσι καί διά τήν μέτρησιν τής αξίας τῶν ἀγαθῶν χρησιμοποιούμεν μίαν μονάδα ή όποία έχει αξίαν. Ἡ μονάς αὐτή καλεῖται νομισματική μονάς. Ἡ Ἀγγλία ὡς νομισματικήν μονάδα έχει τήν λίραν, ή Ἀμερική έχει τό δολλάριον, ή Ἑλλάς έχει τήν δραχμήν.

VI

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΡΧΗ

Ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ πάντοτε δι' ὀλιγωτέρας θυσίας, (κόπου ή χρήματος) νά ἐπιτύχη μεγαλύτερον ἀποτέλεσμα. Ἡ ἀρχή αὐτή λέγεται *Οικονομική Αρχή* ή *Αρχή τής ἡσσοнос προσπαθείας*. Καί ἐπειδή έχει ὡς σκοπόν τήν ἐπιδίωξιν τοῦ μεγίστου ἀποτελέσματος διά τής ἐλαχίστης θυσίας, καλεῖται καί *Αρχή τοῦ μεγίστου ἀποτελέσματος διά τής ἐλαχίστης θυσίας*.

Τά ἐλατήρια τής οἰκονομικῆς αὐτῆς προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ συνθηκῶν καί τοῦ ἐπαγγέλματος του. Ὁ βιομήχανος διά τής οἰκονομικῆς ἀρχῆς προσπαθεῖ νά ἐπιτύχη μείωσιν τοῦ βιομηχανικοῦ κόστους. Ὁ ἐργάτης τήν ἀναγνώρισιν τής ἱκανότητός του καί τήν αὔξησιν τής ἀμοιβῆς του, ὁ ἔμπορος τήν αὔξησιν τῶν κερδῶν του, ὁ οἰκογενειάρχης τήν ἱκανοποίησιν περισσοτέρων ἀναγκῶν διά τής διαθέσεως ὀλιγωτέρων χρημάτων κ.ο.κ. Ἀνεξαρτήτως ὅμως ὅλων αὐτῶν τῶν ἐλατηρίων, ὑπάρχει εἰς τόν ἄνθρωπον ή φυσιολογική ροπή τής δράσεως διά διαθέσεως ὀλιγωτέρας θυσίας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα προηγήθη ἡ τέχνη τῆς αὐξήσεως τοῦ πλούτου ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἡσχολοῦντο συστηματικὰ μὲ τὴν δημιουργίαν πλούτου, χωρὶς νὰ συστηματοποιήσουν τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιστήμην. Ἐνῶ, ἀντιθέτως, τὰς ἄλλας ἐπιστήμας καὶ τέχνας τὰς ἐ συστηματοποίησαν καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ ἀνθρωπότης ἐθεμελίωσε τὴν σημερινὴν ὠραιότητα τοῦ κόσμου.

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες, χωρὶς νὰ ἔχουν συστηματοποιήσῃ τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιστήμην, ἐφήρμοζαν τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν καὶ τὴν Δημοσιονομίαν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Σόλων κατήρτισαν τὰς πρώτας νομοθεσίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐπέδόθη πρῶτος εἰς τὴν μελέτην τῶν Οἰκονομικῶν φαινομένων καὶ πρῶτος καθώρισε τὰς ἐννοίας περὶ ἀξίας, τιμῆς, χρήματος, ἀναγκῶν, τόκου, συναλλαγῆς, χρηματικῆς οἰκονομίας κλπ. Τὰς θεωρίας αὐτὰς τοῦ Ἀριστοτέλους παρέλαβον οἱ μετέπειτα Ρωμαῖοι καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν καθώρισαν τὰς περισσοτέρας Οἰκονομικὰς διατάξεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, (περὶ ἰδιοκτησίας, περὶ δικαίου τιμήματος, περὶ τόκου κλπ.).

Ἐμποροκρατία. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16 αἰῶνος καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, ἀρχίζει νὰ ἀναπτύσσεται καὶ νὰ ἐξαπλοῦται τὸ διεθνὲς ἐμπόριον καὶ νὰ συστηματοποιοῦνται αἱ θεωρητικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ πλούτου, καὶ περὶ τῶν μέσων δημιουργίας αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ὑποστηρίζεται ἡ ἰδέα ὅτι ὁ πλοῦτος μιᾶς χώρας συνίσταται εἰς τὴν ὑπαρξιν χρήματος. Καὶ ὅτι διὰ τὴν ἀπόκτησιν πλούτου πρέπει νὰ ἐνισχυθοῦν αἱ ἐξαγωγαὶ προϊόντων καὶ νὰ περιορισθοῦν αἱ εἰσαγωγαί. Τὸ σύστημα αὐτὸ ὠνομάσθη Ἐμποροκρατικόν, οἱ δὲ ὁπαδοὶ αὐτοῦ

Ἐμποροκράται. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τῆς Ἐμποροκρατίας πρωτοεμφανίζεται τὸ Ἐμπορικὸν Ἰσοζύγιον. Δι' αὐτοῦ παρακολουθοῦνται ὅλαι αἱ εἰσαγωγαὶ καὶ αἱ ἐξαγωγαὶ τῆς χώρας. Κατὰ τοὺς Ἐμποροκράτας ἔπρεπε πάντοτε τὸ ποσὸν τῶν ἐξαγωγῶν νὰ εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ ποσὸν τῶν εἰσαγωγῶν. Νὰ εἶναι δηλαδὴ πάντοτε, ἐνεργητικὸν καὶ οὐδέποτε παθητικὸν τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον.

Ἡ θεωρία τῶν Ἐμποροκρατῶν ἀνεπτύχθη καὶ ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Κολμπέρτ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ Κρόμβελ. Δὲν ἐβράδυνε ὅμως νὰ εὕρῃ μιμητὰς καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, Γερμανίαν, Ἰσπανίαν, Ὀλλανδίαν, Πορτογαλίαν κλπ. Τὸ σύστημα αὐτὸ διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 16ου μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος.

Φυσιοκρατία. Τὴν θεωρίαν τῶν Ἐμποροκρατῶν ἀνέτρεψαν οἱ φυσιοκράται, οἱ ὅποιοι ὑπεστήριξαν ὅτι ὁ πλοῦτος μιᾶς χώρας δὲν συνίσταται, εἰς τὸ χρῆμα, ἀλλὰ εἰς τὴν ὑπαρξιν ἀγαθῶν. Τὸ χρῆμα εἶναι μέσον πρὸς ἀπόκτησιν ἀγαθῶν καὶ οὐχὶ πραγματικὸς πλοῦτος. Ἐὰν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μιᾶς χώρας ἔχουν ἄφθονον χρῆμα, ποῖος θὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν;

Ἡ θεωρία τῶν φυσιοκρατῶν δὲν ἐντοπίζεται εἰς τὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ πέραν τῶν συνόρων τῶν Κρατῶν. Εἶναι κοσμοθεωρία. Στήριζεται ἐπὶ τῶν ἐξῆς ἀρχῶν :

1) Θεὸς δύναμις διέπει τὰ πάντα. Εἰς τὴν φυσικὴν αὐτὴν δύναμιν ὀφείλουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ὑπακούουν διὰ νὰ ζοῦν ἄρμονικα. Οἱ φυσικοὶ νόμοι ἰσχύουν εἰς κάθε τόπον καὶ εἰς κάθε ἐποχὴν. Εἶναι ἀνώτεροι τῶν ἀνθρωπίνων νόμων καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι σεβαστοί. Ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου μὲ ὁδηγὸν τὸ ἀτομικὸν του συμφέρον, θὰ ὁδηγήσουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν εὐημερίαν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ὑποδείξεων καὶ Κρατικῶν ἐπεμβάσεων.

2) Οἱ φυσιοκράται ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπεστήριξαν ὅτι μόνον ἡ γεωργία εἶναι πηγὴ πλούτου καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἄλλοι κλάδοι βιομηχανία, ἐμπόριον, συγκοινωνία, ἀπλῶς ἀσχολοῦνται μὲ τὴν μεταμόρφωσιν τῶν προϊόντων τοῦ γεωργοῦ. Οἱ φυσιοκράται χωρίζουν τὴν κοινωνίαν εἰς τρεῖς τάξεις. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὴν παραγωγικὴν τάξιν, ἀποτελουμένην ἀπὸ τοὺς καλλιεργητὰς τῆς γῆς. Ἡ δευτέρα περιλαμβάνει τοὺς ἰδιοκτῆτας, οἱ ὅποιοι διὰ μέσου τῶν αἰῶνων κατέστησαν μὲ τοὺς προγόνους τῶν τὴν γῆν καλλιεργήσιμον. Καὶ ἡ τρίτη εἶναι ἡ μὴ παραγωγικὴ τάξις, ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς βιομηχάνους, ἐμπόρους, ἀπὸ τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα καὶ τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικόν.

Ἡ θεωρία τῶν φυσιοκρατῶν προήγαγε τὴν ἔρευναν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας

οικονομικής επιστήμης, διότι ἔγινε ὁ πρόδρομος τῶν ἰδρυτῶν τῆς κλασικῆς Σχολῆς.

Οἱ περισσότερον ἀντιπροσωπευτικοὶ ὁπαδοὶ τῆς φυσιοκρατίας εἶναι ὁ Κεναί, ὁ Τουργκώ καὶ ὁ Μιραμπώ.

Κλασικὴ Σχολὴ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Πρόδρομος καὶ ἰδρυτὴς τῆς Κλασικῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Βρετανὸς "Ἀδαμ Σμῖθ. Τὸ 1776 ἐδημοσίευσεν τὸ ἀθάνατον ἔργον του μὲ τὸν τίλον «*Ἐρευνα περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν αἰτίων τοῦ πλούτου τῶν Ἐθνῶν*».*

Ἡ θεωρία τοῦ Α. Σμῖθ ἀνέτρεψεν τὰς προγενεστέρας θεωρίας τῶν ἐμποροκρατῶν καὶ φυσιοκρατῶν καὶ ἐθεμελίωσεν τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιστήμην. Δι' αὐτὸ καλεῖται καὶ Πατὴρ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

Τὸ δόγμα τῶν φυσιοκρατῶν, ὅτι μόνον ἡ γῆ εἶναι πηγὴ τοῦ πλούτου ἀνετράπη διὰ τῆς θεωρίας τοῦ Α. Σμῖθ. Πρῶτος ὁ Σμῖθ ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ ἐργασία ὅλων τῶν τάξεων εἶναι ἐξ ἴσου παραγωγικὴ. Ὁ γεωργὸς παράγει τὸν σῖτον, ὁ ἔμπορος τῇ βοηθείᾳ τῶν μέσων συγκοινωνίας τὸν μεταφέρει ἀπὸ τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς εἰς τὸν τόπον τῆς ἀλλείψεως. Ὁ ἀλευροβιομήχανος τὸν μετασχηματίζει καὶ ὁ ἀρτοποιὸς τὸν παραδίδει εἰς τὰς κοινωνικὰς τάξεις πρὸς κατανάλωσιν. Ὁ γεωργός, ὁ μεταλλωρύχος, ὁ ἀλιεύς, ὁ κτηνοτρόφος, ὁ κυνηγὸς καὶ τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα θὰ ἦσαν ἀνίκανα πρὸς παραγωγὴν ἐὰν δὲν ὑπῆρχε ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον, ἡ συγκοινωνία, τὰ ἐλευθέρια καὶ τὰ ἄλλα βοηθητικὰ ἐπαγγέλματα. Ὅλα αὐτὰ συνοψίζονται εἰς τὴν ἐπιγραμματικὴν φράσιν τοῦ Α. Σμῖθ. «*Ἡ ἐργασία κάθε λαοῦ εἶναι ἡ πηγὴ ἡ ὁποία ἐφοδιάζει αὐτὸν μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἀγαθὰ τῆς ζωῆς*».

Ὁ "Α. Σμῖθ καὶ ὅλοι οἱ ὁπαδοὶ τῆς Κλασικῆς Σχολῆς κατευθύνουν τὴν ἔρευνά των εἰς τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν οἰκονομικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν μὲ προϋπόθεσιν τὴν ἐλευθερίαν τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν καὶ τὴν ἀποχὴν τοῦ Κράτους ἀπὸ κάθε παρεμβατισμὸν εἰς τὴν Οἰκονομικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀτόμου. Δι' αὐτὸ ἡ κλασικὴ Σχολὴ καλεῖται «*Φιλελευθέρη Σχολή*».

Ὁπαδὸς τῆς Κλασικῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Μάλθος, ὁ ὁποῖος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἰδρυτὴν αὐτῆς, εἶναι ἀπαισιόδοξος. Ἐκ τῆς μελέτης τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι *ἀναμένει τὴν ἀνθρωπότητα μᾶζην καὶ κακὴ μοίρα*, διότι τὰ μὲν μέσα τῆς διατροφῆς αὐξάνουν κατ' ἀριθμητικὴν πρόοδον, ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς γῆς, κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον.

Σύγχρονος ὁπαδὸς τῆς Κλασικῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Γάλλος

* Ἐκδόσεις Δ. Καλλιτσουνάκη, Ἀθήναι 1948.

Ζάν Μπατίστ Σέϋ. Οὗτος διήρесе τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν εἰς τρεῖς κατηγορίας, εἰς τὴν Παραγωγὴν, τὴν Διανομὴν καὶ τὴν Κατανάλωσιν τοῦ Πλούτου. Ὁ ἴδιος διεχώρισεν τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐπιχειρηματίου (κέρδος) ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμοιβῆς τοῦ κεφαλαιούχου (τόκος).

Ἐξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς Κλασσικῆς Σχολῆς κατέχει ὁ Δαβίδ Ρικάρδος. Θεωρεῖται ὁ ἱδρυτὴς τῆς Θεωρητικῆς Οἰκονομίας.

Ὁ Ρικάρδος ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ κυριώτερον πρόβλημα τῆς Οἰκονομίας πρέπει νὰ εἶναι ἡ δικαία κατανομή τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν τριῶν κοινωνικῶν τάξεων, γαιοκτημόνων, ἐργατῶν καὶ κεφαλαιούχων. Αἱ περὶ ἀξίας καὶ ἐργατικοῦ μισθοῦ θεωρίαι τοῦ Ρικάρδου ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀφετηρία τῶν οἰκονομολόγων.

Ἄλλαι Σχολαί. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος ἤρχισαν νὰ ἀναπτύσσωνται διάφοροι θεωρίαι, ἀντίθετοι πρὸς τὰς θεωρίας τῆς κλασσικῆς Σχολῆς.

Ἡ Ἱστορικὴ Σχολὴ ὑπεστήριξεν ὅτι εἰς τὸ ἄτομον πρέπει νὰ ἀνήκῃ ἡ πρωτοβουλία, ἀλλὰ νὰ παρεμβαίνει τὸ Κράτος καὶ νὰ καθορίῃ τὴν διανομὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος.

Οἱ Σοσιαλισταί. Ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κεφάλαιον πρέπει νὰ περιέλθουν εἰς τὸ Κράτος καὶ αὐτὸ νὰ ρυθμίζῃ τὴν οἰκογενειακὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν τοῦ ἀτόμου. Τὸ σύστημα αὐτὸ ἐφηρμόσθη εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ ἀπεδείχθη περιτράνω ἐκεῖνον τὸ ὅποιον ὑπεστήριξεν πρὸ 25 αἰῶνων ὁ Ἀριστοτέλης, ὅτι «ὁ τῆς κοινοκτημοσύνης βίος εἶναι καθ' ὅλοκληρίαν ἀβίωτος».

Διευθυνομένη Οἰκονομία. Οἱ πόλεμοι, οἱ ἐξωτερικοὶ συναγωνισμοὶ καὶ αἱ διαμάχαι τῶν κατὰ τόπους κοινωνικῶν τάξεων ἠνάγκασαν ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ Κράτη νὰ ἐφαρμόζουν ἰδίαις μεθόδους παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος. Ἡ Κρατικὴ αὕτη ἐπέμβασις εἰς τὴν παραγωγὴν, εἰς τὴν κυκλοφορίαν καὶ εἰς τὴν διανομὴν τοῦ πλούτου καλεῖται Κρατικὸς παρεμβατισμὸς ἢ Διευθυνομένη Οἰκονομία.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

I

ΠΛΟΥΤΟΣ

Οἱ ὀπαδοὶ τῆς Ἐμποροκρατικῆς Σχολῆς ὑπεστήριζαν ὅτι ὁ πλοῦτος συνίσταται εἰς χρήμα. Καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς Κλασσικῆς (Φιλελευθέρως Σχολῆς) ὑπεστήριζον ὅτι ὁ πλοῦτος συνίσταται εἰς ἀγαθά. Ἡ σύγκυσις αὐτῇ ὑπάρχει καὶ σήμερον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, τὸ χρήμα εἶναι μέσον ἀποκτήσεως παντὸς ἀγαθοῦ. Ἐπομένως ἡ ἀπλὴ λογικὴ λέγει ὅτι, ἐκεῖνος ποῦ ἔχει ἄφθονα χρήματα, δύναται νὰ ἔχῃ καὶ ἄφθονα ἀγαθά. Καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχῃ ἄφθονα ἀγαθά, δύναται νὰ ἔχῃ καὶ ἄφθονα χρήματα.

Τὸ χρήμα ἔχει διπλὴν ιδιότητα, εἶναι μέσον ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ εἶναι συγχρόνως μέτρον τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν. Ἐκ τῆς διπλῆς αὐτῆς ιδιότητος τοῦ χρήματος δημιουργεῖται ἡ σύγκυσις τῆς ἐννοίας τοῦ πλούτου. Ἐάν τὸ χρήμα χάσῃ τὴν διπλὴν αὐτὴν ιδιότητα, τότε θὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι τὸ χρήμα δὲν εἶναι πλοῦτος. Ἐνῶ τὰ ἀγαθά δὲν χάνουν ποτέ τὴν ιδιότητά των. Τὰ ἀγαθά ἐπομένως εἶναι πλοῦτος καὶ τὸ χρήμα εἶναι μέσον ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν.

Ὁρισμός: Πλοῦτος καλεῖται τὸ σύνολον τῶν χρησίμων ἀγαθῶν, ὕλικῶν καὶ αὐλῶν.

Ἰδιωτικὸς πλοῦτος: Ἰδιωτικὸς πλοῦτος ἐνὸς ἔθνους καλεῖται ὁ πλοῦτος, ὁ ὁποῖος ἀνήκει κατὰ κυριότητα εἰς τοὺς ἰδιώτας τοὺς ἀποτελοῦντας τὸ ἔθνος. Ὁ ἰδιωτικὸς πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἀγαθά, τὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἐθνικὸς πλοῦτος. Ἐθνικὸς πλοῦτος καλεῖται τὸ σύνολον τοῦ πλούτου τοῦ ἀνήκοντος εἴτε εἰς τοῦ ὑπηκόους του, εἴτε εἰς Ὀργανισμοὺς Δημοσίου Δικαίου, εἴτε εἰς τὸ ἴδιον τὸ Κράτος. Ὁ Ἐθνικὸς πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖται 1) ἀπὸ τὰ ἀγαθά τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν τῶν Ἑλλήνων, 2) ἀπὸ τὰ ἀγαθά τὰ ἀνήκοντα εἰς Ἑλληνικὰ Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου καὶ 3) Ἀπὸ τὰ ἀγαθά τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Συντελεσται τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου εἶναι ἡ φύσις, ἡ ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιον.

I

H ΦΥΣΙΣ

Ἡ φύσις ὡς συντελεστὴς τῆς παραγωγῆς περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς στοιχεῖα: α) Τὸ κλίμα, β) τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς καὶ γ) τὸ ὑπέδαφος.

Τὸ κλίμα. Τὸ κλίμα περιλαμβάνει τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, τὸν ἥλιον, τὰς βροχάς, τὴν ὑγρασίαν, τὴν ξηρασίαν, καὶ τὴν φυσικὴν θερμοκρασίαν. Ἀπὸ τοὺς κλιματολογικοὺς αὐτοὺς παράγοντας ἐξαρτᾶται ἡ ἰκανότης πρὸς ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ποσότης τῆς ἀνάγκης τῶν εἰδῶν διατροφῆς, ἡ ἀνάγκη τῆς θερμάνσεως καὶ ἡ δαπάνη τῆς ἐνδυμασίας. Οἱ κάτοικοι λ. χ. τῶν βορείων κλιμάτων ἐργάζονται ἐντατικώτερα μὲ μεγαλυτέραν ἀποδοτικότητά ἀπὸ τοὺς κατοικοὺς τῶν θερμῶν κλιμάτων. Ἐχουν ὁμῶς ἀνάγκην περισσοτέρας τροφῆς καὶ θερμάνσεως καὶ μεγαλυτέρας ποσότητος εἰδῶν ἱματισμοῦ, ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῶν θερμῶν κλιμάτων.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Αὕτη περιλαμβάνει τὰς καλλιεργησίμους ἐκτάσεις, τὰ δάση, τὰς ἐρήμους, τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας καὶ τὰς θαλάσσας.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου. Χώρα ἡ ὅποια ἔχει γόνιμον ἔδαφος, ποταμούς, δάση, καὶ πεδιάδας, ἔχει καὶ ὅλας τὰς προϋποθέσεις τῆς αὐξήσεως τοῦ πλούτου τῆς. Ἐν ᾧ ἀντιθέτως, αἱ πετρώδεις χῶραι αἱ στερούμεναι ρεόντων ὑδάτων καὶ γόνιμου ἐδάφους εἶναι πτωχαί.

Τὸ ὑπέδαφος. Τὸ ὑπέδαφος περιλαμβάνει τὸν πλούτον, ὁ ὅποιος εὐρίσκεται κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, (κάτωθεν τοῦ ἐδάφους). Εἶναι ὁ λεγόμενος ὀρυκτὸς πλοῦτος, (γαιάνθρακες, μεταλλεύματα, πετρέλαια κλπ.).

Τὸ πλούσιον ὑπέδαφος ἐξουδετερώνει τὰς δυσμενεῖς συνθήκας τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Καὶ ἀντιθέτως αἱ γόνιμοι ἐκτάσεις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐξουδετερώνουν τὰς δυσμενεῖς συνθήκας τοῦ ὑπεδάφους. Ὁ φυσικὸς πλοῦτος τῆς γῆς εἶναι κατανεμημένος εἰς διάφορα γεωγραφικὰ διαμερίσματα. Ὑπάρχει ἓνας φυσικὸς καταμερισμὸς διὰ τὸ νὰ δύνανται νὰ ζοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς. Ὅ,τι δὲν παράγει ἓνας τόπος, τὸ παράγει ὁ

ἄλλος καὶ ἔτσι ἀνταλλάσσουν οἱ λαοὶ τὰ προϊόντα των καὶ ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ἀνάγκας των. Ἡ Ἑλλάς δὲν παράγει καφέ, κακάο, οἶδηρον, παράγει ὅμως καπνόν, σταφίδα καὶ ἔλαιον, ποὺ δὲν παράγουν αἱ ἄλλαι χῶραι. Ἡ κατανομή αὐτῆ τοῦ φυσικοῦ πλούτου, καλεῖται *φυσικὸς καταμερισμός*.

Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐργασίας του, δὲν δύναται νὰ μεταβάλλῃ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα καὶ ἰδίως τὸ ὑπέδαφος καὶ τὸ κλίμα. Δύναται ὅμως διὰ μηχανικῶν μέσων νὰ βελτιώσῃ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους. Ὅπου ὑπάρχουν λιμνάζοντα ὕδατα, δύναται νὰ τὰ ἀποξηράνῃ καὶ νὰ καταστήσῃ τὸ ἔδαφος γόνιμον ἢ νὰ συγκεντρώσῃ τὰ ὕδατα δι' ἄρδευσιν ἢ διὰ κινητήριον δύναμιν.

Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐργασίας του προσπαθεῖ νὰ ἐξουδετερώσῃ τοὺς φυσικοὺς δυσμενεῖς παράγοντας. Τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ χρόνου καθίσταται συνεχῶς ὀλιγώτερον γόνιμον. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐφευρέσεων χρησιμοποιεῖ τὰ λιπάσματα καὶ ἔτσι ἐξουδετερώνει τὸν δυσμενῆ αὐτὸν παράγοντα. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνεργεῖ καὶ διὰ τὸν διαρκῶς ἐλαττούμενον γαιάνθρακα. Οἱ ἄνθρακες ὡς κινητήριος δύναμις καὶ ὡς καύσιμος ὕλη κάποτε θὰ ἐξαντληθοῦν, διότι δὲν γίνεται ἀναπαραγωγή αὐτῶν. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως διὰ τῆς ἐργασίας του τείνει νὰ ἐξουδετερώσῃ ἀπὸ τοῦδε τὴν χρησιμότητα τοῦ ἄνθρακος διὰ τοῦ λευκοῦ ἄνθρακος, ὁποῖος εἶναι πηγὴ ἀνεξάντλητος καὶ διὰ τοῦ πετρελαίου, τὸ ὁποῖον ἐπίσης εἶναι πηγὴ μὴ ἐξαντλήσιμος. Ἡ ἄλματικὴ ἐξέλιξις τῆς ἐπιστήμης δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐξουδετερώσῃ καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ὕδατοπτώσεις καὶ τὰς πετρελαιοπηγὰς. «Μόνον θανάτου φυγεῖν ἀδύνατον» ἔλεγεν ὁ Σοφοκλῆς, ὅταν ἔψαλλεν εἰς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ τὰ ἀνθρώπινα κατορθώματα.

✓ Ἡ γῆ καὶ ἡ ἔγγειος πρόσοδος

Ἡ φύσις, ἡ ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιον, εἴπομεν ὅτι εἶναι οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν. Ἐκαστος ἐκ τῶν συντελεστῶν αὐτῶν δικαιούται ἀμοιβῆς. Ἡ ἐργασία ἡ παρεχομένη ὑπὸ τοῦ ἐργάτου δικαιούται μισθοῦ. Τὸ κεφάλαιον τὸ παρεχόμενον ὑπὸ τοῦ κεφαλαιούχου δικαιούται τόκου καὶ ἡ γῆ ἡ παρεχομένη ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου αὐτῆς, δικαιούται προσόδου, ἡ ὁποία ἐπιστημονικῶς καλεῖται ἔγγειος πρόσοδος=(Πρόσοδος τῆς Γῆς).

Πολλοὶ οἰκονομολόγοι ἔχουν ἀσχοληθῇ μὲ τὴν θεωρίαν τῆς ἐγγείου προσόδου. Περισσότερον ὧλων ἔχει ἀσχοληθῇ ὁ Ρικάρδος, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν γεωργικὴν ἔγγειον πρόσοδον.

Ὁ Ρικάρδος ὑπεστήριξεν ὅτι ἔγγειος πρόσοδος, δὲν εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ εἰσοδήματος ἐκ τῆς Γῆς, ποὺ μένει μετὰ τὴν

ἀφαίρεσιν τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀμοιβῆς τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ ἡ διαφορά τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς λόγω διαφορετικῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους. Ἐχομεν λ. χ. δύο χωράφια τὸ Α. καὶ τὸ Β. Διὰ τὸ Α. χωράφι διαθέσαμεν ἀμοιβὴν ἐργασίας καὶ κεφαλαίου 10 χιλιάδας δραχμῶν καὶ παρηγάγομεν ἐξ αὐτοῦ 1.000 μονάδας. Διὰ τὸ Β διεθέσαμεν τὰ ἴδια ἔξοδα καὶ παρηγάγομεν 700 μονάδας. Κατὰ τὸν Ρικάρδον ἔγγειος πρόσδοδος εἶναι αἱ 300 μονάδες αἱ ὁποῖαι παρήχθησαν ὑπὸ τοῦ Α. κτήματος, ἐπὶ πλεόν τοῦ Β. Ἐάν Γ. ἀγρόκτημα, μὲ τὰ ἴδια ἔξοδα παραγάγῃ 800 μονάδας, τότε ἡ ἔγγειος πρόσδοδος τοῦ Β, κτήματος θὰ εἶναι 100 μονάδες.

Ἐναντίον τῆς θεωρίας αὐτῆς τοῦ Ρικάρδου ἠγέρθησαν πολλαὶ ἀντιρρήσεις. Ἡ νεωτέρα θεωρία ἔχει ἀποσαφηνίσαι τὴν ἔννοιαν τῆς ἔγγειου προσόδου καὶ ἔχει ἐπεκταθῇ ἐπὶ πάσης προσόδου προερχομένης ἐκ τοῦ ἐδάφους.

Ἡ ἔγγειος πρόσδοδος διακρίνεται εἰς γεωργικὴν, εἰς ὀρυχιακὴν καὶ εἰς ἀστικὴν.

Ἡ γεωργικὴ πρόσδοδος περιλαμβάνει κάθε πρόσδοτον προερχομένην ἀπὸ ἀγροκτημάτων.

Ἡ ὀρυχιακὴ πρόσδοδος περιλαμβάνει τὰς προσόδους τὰς προερχομένας ἀπὸ τὰ παντὸς εἶδους ὀρυχεῖα.

Ἡ ἀστικὴ πρόσδοδος περιλαμβάνει τὴν πρόσδοτον, τὴν προερχομένην ἀπὸ τὴν παραχώρησιν ἐδάφους διὰ κατασκευὴν οἰκίων, βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, ἐμπορικῶν ἐγκαταστάσεων, γυμναστηρίων, σχολείων κλπ.

Ἡ ἀμοιβὴ τὴν ὁποῖαν λαμβάνει ὁ ἰδιοκτήτης ἐπιφανείας γῆς ἀπὸ τὸν ἐνοικιαστὴν αὐτῆς εἶναι ἔγγειος πρόσδοδος. Ὅπως ἐπίσης εἶναι ἔγγειος πρόσδοδος ἡ ἀμοιβὴ τὴν ὁποῖαν λαμβάνει ὁ ἰδιοκτήτης ὀρυχείου ἢ οἰκοπέδου ἀπὸ τὸν ἐνοικιαστὴν αὐτοῦ.

Ὅταν ὁ ἴδιος ὁ ἰδιοκτήτης καλλιιεργεῖ μόνος του τὰ χωράφια του, ἡ ἔγγειος πρόσδοδος ἀφομοιώνεται μὲ τὴν παραγωγὴν τῆς γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἰδιοκτήτην ὀρυχείου ἢ τὸν ἰδιοκτήτην οἰκοπέδου, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτοῦ μόνος του.

Ἡ ἔγγειος πρόσδοδος γενικά, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν.

Ἡ γεωργικὴ ἔγγειος πρόσδοδος, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν ἀγροκτημάτων. Ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις αὐτῶν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους, ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτοῦ, (ἐάν εὐρίσκεται πλησίον ἢ μακρὰν τῶν κέντρων καταναλώσεως) καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν ἢ τὴν ἔλλειψιν ἐργατικῶν χειρῶν. Τὰ ἀγροκτηματα λ. χ. τοῦ Μοσχάτου τῶν Ἀθηνῶν εἶναι περισσότερον περιζήτητα ἀπὸ τὰ κτήματα τῆς Λακεδαίμονος, ἐπομένως εἶναι μεγαλυτέρα καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἔγγειος πρόσδοδος, διότι εἶναι πλησίον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ

ἔξοδα μεταφορᾶς τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἶναι ἐλάχιστα. Οἱ καλλιεργῆται τῆς γῆς, διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματός των, προσαρμόζουσι τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς ἀναλόγως τῆς ζητήσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ ἀναλόγως τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν. Ἐάν λ.χ. ἕνα εἶδος ἀμπέλου δὲν ἀποδίδει, ἀντικαθίσταται δι' ἄλλου, ἢ ἐάν δὲν ὑπάρχῃ ζήτησις βάμβακος ἀντικαθίσταται ἡ καλλιέργεια δι' ὀρύζης, ἢ ἐάν δὲν ἀποδίδῃ τὸ χωράφι εἰς ὄρυζαν, καλλιεργεῖται καπνὸς ἢ ἄλλο εἶδος ἔχον μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν εἰς ποιότητα ἢ εἰς ἀξίαν.

Ἡ ὀρυχιακὴ ἔγχειος πρόσοδος, ἐξαρτᾶται καὶ αὕτῃ ἀπὸ τὴν ποσοτικὴν ἀπόδοσιν τοῦ μεταλλεύματος, ἀπὸ τὴν τοποθεσίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀξίαν τοῦ μεταλλεύματος.

Ὑπάρχουν ὀρυχεῖα, ὅπως ὑπάρχουν καὶ γεωργικαὶ ἐκτάσεις ἐντελῶς ἀνεκμετάλλευτοι, διότι δὲν τὸ ἐπιτρέπει ὁ *Νόμος τῆς μὴ ἀναλόγου ἀποδόσεως*. Ἐάν μία γεωργικὴ ἔκτασις ἢ ἕνα ὀρυχεῖον εὐρίσκεται μακρὰν τοῦ κέντρου καταναλώσεως καὶ ἐπιβαρύνεται ἡ παραγωγή μὲ μεγάλα ἔξοδα μεταφορᾶς τοῦ προϊόντος ἢ μὲ μεγάλα ἔξοδα ἀποστολῆς ἐργατῶν, τότε τὸ ἔδαφος αὐτὸ παραμένει ἀνεκμετάλλευτον, διότι ἡ δαπάνη τῆς ἐκμεταλλεύσεως δὲν εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν ἀπόδοσιν.

Ἡ ἀστική πρόσοδος, ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐδάφους. Ἄλλη εἶναι ἡ ἀστική πρόσοδος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλη ἡ ἀστική πρόσοδος τῆς Ἀρεοπόλεως. Ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῆς αὐτῆς πόλεως ποικίλλει ἡ ἀστική πρόσοδος. Εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἀθηνῶν ἡ πρόσοδος εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλυτέρα τῶν ἀκραιῶν συνοικισμῶν. Ἐπίδρασιν ἐπίσης ἔχει ἐπὶ τῆς ἀστικῆς προσόδου ἡ συνοικία, ἡ συγκοινωνία, ὁ φωτισμός, ἡ ὕδρευσις, ἡ γειννίασις μὲ πάρκα κλπ. ✓

Υ Συστήματα καλλιέργειας τῆς γῆς

Ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς διακρίνεται εἰς δύο κατηγορίας, εἰς τὴν κατ' ἔντασιν καὶ εἰς τὴν κατ' ἔκτασιν.

Κατ' ἔκτασιν ἢ ἐκτατικὴ καλλιέργεια, καλεῖται ἐκείνη ἡ ὁποία γίνεται μὲ τὰ πρωτόγονα μέσα. Ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐκτατικῆς καλλιέργειας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἔκτασιν καὶ ἀπὸ τὴν γονιμότητα τῆς καλλιεργουμένης γῆς. Εἰς τὴν ἐκτατικὴν καλλιέργειαν ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τῆς ἀγροναπαύσεως.

Ἀγροναπαύσις: Διὰ τὴν ἀνακτᾶ ἡ γῆ τὰ συστατικά, τὰ ὁποῖα διέθεσεν διὰ τὴν παραγωγὴν δημητριακῶν ἢ ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων, παραμένει τὸ ἐπόμενο ἐτος τῆς καλλιέργειας ἐν ἀναπαύσει. Δηλαδή καλλιεργεῖται τὸ ἐν ἔτος καὶ τὸ ἐπόμενο ἐτος παραμένει ὁ ἀγρὸς ἐν ἀγροναπαύσει, διὰ τὴν ἀνακτῆσιν τὰ συστατικὰ τὰ ὁποῖα χρειάζεται διὰ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Κατ' έντασιν ή έντατική καλλιέργεια, καλεΐται εκείνη, ή όποία δέν χρησιμοποιεΐ την άγρανάπαυσιν, αλλά διάφορα μέσα διά τών όποίων άνακτώνται τά συστατικά της γονιμότητος της γής, όπως εΐναι τά λιπάσματα, τά έγγειοβελτικά έργα, είδικοί σπόροι, είδικαί καλλιέργειαι κλπ.

Ή έντατική καλλιέργεια εΐναι ή σύγχρονος καλλιέργεια, ή όποία εφαρμόζεται εις τά προηγμένα κράτη. Ο άγρός δέν καλλιεργεΐται ανά διετίαν, όπως γίνεται εις την κατ' έκτασιν καλλιέργειαν, αλλά καλλιεργεΐται κατ' έτος καί πολλάκις δις καί τρίς τοῦ έτους. Μετά την συγκομιδήν λ.χ. τών δημητριακών ή τοῦ καπνοῦ γίνεται είδική λίπανσις ή είδική άρδευσις καί καλλιεργοῦνται, άλλα είδη τά όποία καί αποδίδουν καί προσδίδουν εις την γήν τά συστατικά εκείνα τά όποία χρειάζονται διά την μετέπειτα καλλιέργειαν άλλου είδους.

Ή καλλιέργεια της γής από άπόψεως έπιστάσις διακρίνεται εις την άυτεπιστάσιαν καί εις την επίμορτον καλλιέργειαν.

Αυτεπιστάσις, καλεΐται όταν ό ίδιος ό ιδιοκτήτης της γής καλλιεργεΐ αὐτήν, είτε μόνος του είτε δι' εργατῶν άμειβομένων παρ' αὐτοῦ.

Επίμορτος καλλιέργεια, καλεΐται όταν ό ιδιοκτήτης της γής παραχωρεΐ αὐτήν εις άλλον ὑπό τόν ὅρον νά λάβη ὡς ανταλλάγμα μέρος από την παραγωγήν. Τό μερίδιον τοῦ ιδιοκτῆτου συμφωνεΐται έκ τών προτέρων, τό ἥμισυ ή τό έν τρίτον ή ὡρισμένον ποσόν κατ' αποκοπήν. X

II

ΕΡΓΑΣΙΑ

Έργασία καλεΐται ή ὑπό τοῦ ανθρώπου καταβολή σωματικών καί πνευματικών δυνάμεων διά την κάλυψιν τών οικονομικών του ανάγκων.

Διά νά χαρακτηρισθῇ μία προσπάθεια ὡς εργασία, πρέπει νά ἔχη ὡς σκοπόν την άπόκτησιν μέσων διά την θεραπείαν τών ανάγκων τοῦ ανθρώπου. Ή προσπάθεια τοῦ κολυμβητοῦ, τοῦ σκακιστοῦ, τοῦ ὀρειβάτου δέν θεωρεΐται εργασία, διότι δέν ἔχει βιοποριστικόν σκοπόν. Έπομένως δέν χαρακτηρίζεται ὡς εργασία. Οἱ Ἀμερικανοί διακρίνουν την εργασία ἀπό την ψυχαγωγίαν ὡς ἑξῆς : « Έργασία εΐναι νά κάμης κάτι καί νά πληρωθῇς καί σπόρτ εΐναι νά κάμης κάτι καί νά πληρώσης ».

Ή εργασία εΐναι κάτι τό ὑποχρεωτικόν καί ὄχι τό άπολύτως ἐλεύθερον καί προαιρετικόν, όπως εΐναι τό παιχνίδι καί έν γένει ή ψυχαγωγική προσπάθεια. Ένας άγροτικός διανομεὺς διά νά διανείμῃ τὰς ἐπιστολάς καταβάλλει την ίδίαν προ-

σπάθειαν, τὴν ὁποῖαν καταβάλλει καὶ ἓνας ὀρειβάτης. Τοῦ μὲν ἀγροτικοῦ διανομέως ἡ προσπάθεια χαρακτηρίζεται ὡς ἐργασία τοῦ δὲ ὀρειβάτου, καίτοι περισσότερον ἐπίπονος, δὲν θεωρεῖται ἐργασία.

Τίθεται τὸ ἐρώτημα. Ποῖος θὰ κουρασθῇ περισσότερον, ὁ ὁ ταχυδρόμος ἢ ὁ ὀρειβάτης ; Θὰ κουρασθῇ περισσότερον ὁ ταχυδρόμος, διότι ἡ προσπάθεια τὴν ὁποῖαν καταβάλλει εἶναι ὑποχρεωτική, εἶναι ἀναγκαστική, ἐνῶ ἡ προσπάθεια τοῦ ὀρειβάτου εἶναι προαιρετική. Ὅσον περισσότερον ὑποχρεωτική εἶναι ἡ ἐργασία, τόσον περισσότερον καταπονεῖ τὸν ἄνθρωπον. Δι' αὐτὸ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐργάζεται εἰς ξένην ἐργασίαν κουράζεται περισσότερον ἀπὸ τὸν ἐργαζόμενον εἰς τὴν ἰδικήν του ἐργασίαν. Ἐὰν μάλιστα ἡ ἐργασία γίνεται ὑπὸ μορφὴν ἀγχαρείας, τότε καταπονεῖ κατεξαντλητικῶς τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ ἐργασία εἶναι ὁ κυριώτερος συντελεστὴς τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου. Ἄνευ τῆς ἐργασίας δὲν δύνανται νὰ ἀποδώσουν οἱ ἄλλοι συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς.

Διακρίσεις ἐργασίας

Σωματικὴ καὶ Πνευματικὴ ἐργασία : Ἡ ἐργασία διακρίνεται εἰς σωματικὴν καὶ πνευματικὴν. Σωματικὴ καλεῖται ἐκείνη ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ περισσοτέρας σωματικὰς (μυϊκὰς) δυνάμεις ἀπὸ πνευματικὰς. Καὶ πνευματικὴ καλεῖται ἐκείνη ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ περισσοτέρας πνευματικὰς δυνάμεις ἀπὸ σωματικὰς. Ἡ ἐργασία τοῦ κτίστου, τοῦ γεωργοῦ, τοῦ σιδηρουργοῦ, τοῦ ξυλουργοῦ, χαρακτηρίζεται ὡς σωματικὴ ἐργασία, ἡ δὲ ἐργασία τοῦ καθηγητοῦ, τοῦ ἱατροῦ, τοῦ λογιστοῦ, τοῦ συγγραφέως, τοῦ ἐπιχειρηματίου, χαρακτηρίζεται ὡς πνευματικὴ. Δὲν ὑπάρχει ὅμως οὐδεμία ἐργασία ποὺ νὰ μὴν ἀπαιτῇ καὶ τὰ δύο εἶδη τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Ἀναλόγως δὲ τοῦ βαθμοῦ τῶν καταβαλλομένων δυνάμεων χαρακτηρίζεται ἡ ἐργασία ὡς πνευματικὴ ἢ ὡς σωματικὴ.

Διευθύνουσα καὶ ἐκτελοῦσα ἐργασία : Διευθύνουσα ἐργασία εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μὲ τὴν ὁργάνωσιν καὶ μὲ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐργασία τοῦ ἐπιχειρηματίου, τοῦ πλοιάρχου, τοῦ ἀρχιτέκτονος εἶναι διευθύνουσα ἐργασία.

Ἐκτελοῦσα ἐργασία εἶναι ἐκείνη, διὰ τῆς ὁποίας τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν καὶ ἐκτέλουσιν αἱ ὁδηγαὶ καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς διευθυνούσης ἐργασίας. Ἡ ἐργασία τοῦ τεχνίτου, τοῦ ἐργάτου, τοῦ ὑπαλλήλου εἶναι ἐκτελοῦσα ἐργασία.

Ἡ διευθύνουσα ἐργασία εἶναι κυρίως πνευματικὴ ἐργασία, ἡ δὲ ἐκτελοῦσα ἐργασία εἶναι κατὰ κανόνα σωματικὴ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐργασίαι ἐκτελοῦσαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι πνευμα-

τικά, ὅπως εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ ἀλληλογράφου, τοῦ λογιστοῦ, τοῦ κρατικοῦ ὑπαλλήλου, τοῦ ταμίου κ.λ.π. Ἡ ἐργασία αὐτῶν καίτοι πνευματικὴ εἶναι ἐκτελοῦσα, διότι εἶναι καθωρισμένη ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τῆς διευθυνούσης ἐργασίας.

Μορφωμένη—Ἡμορφωμένη καὶ Ἀμόρφωτος ἐργασία :

Μορφωμένη ἐργασία καλεῖται ἐκείνη ἡ ὁποία διὰ τὴν νὰ γίνῃ ἀπαιτεῖ πολὺν χρόνον διὰ τὴν ἐκμάθησίν της, ὅπως εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ λογιστοῦ, τοῦ ἠλεκτρολόγου, τοῦ ἱατροῦ, τοῦ μηχανικοῦ κ.λ.π. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἐπαγγέλματος εἰς μίαν μορφωμένην ἐργασίαν εἶναι δύσκολος καὶ ἐνίοτε ἀδύνατος. Ἐνας ἱατρὸς λ.χ., ἕνας μηχανικός, εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ ἀλλάξουν ἐργασίαν.

Ἡμιορφωμένη ἐργασία καλεῖται ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ ὀλίγον χρόνον διὰ τὴν ἐκμάθησίν της, ὅπως εἶναι ἡ ἐργασία τῆς δακτυλογράφου, τοῦ μαθητευομένου τεχνίνου, τοῦ σωφῆρ, τοῦ ἀστυφύλακος, τοῦ θερμαστοῦ κ.λ.π. Ἡ ἀλλαγὴ ἐπαγγέλματος τοῦ ἀσκοῦντος ἡμιορφωμένην ἐργασίαν εἶναι ὀλίγον δύσκολος, χωρὶς ὅμως νὰ παρουσιάξῃ τὰς δυσκολίας τῆς μορφωμένης ἐργασίας.

Ἀμόρφωτος ἐργασία εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία δὲν στηρίζεται εἰς εἰδικευμένην ἐπαγγελματικὴν ἱκανότητα, ἀλλὰ εἰς τὴν μυϊκὴν δύναμιν κάθε ὑγιοῦς ἀνθρώπου. Τὴν ἀμόρφωτον ἐργασίαν δύναται νὰ ἀσκήσῃ κάθε σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ὑγιὲς ἄνθρωπος, χωρὶς καμμίαν τεχνικὴν κατάρτισιν. Τοιαύτη ἐργασία εἶναι τοῦ ἀχθοφόρου, τοῦ ἀγροτικοῦ διανομέως, τοῦ φύλακος, τοῦ σκαφέως κ.λ.π.

Καταμερισμός τῶν ἔργων

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον περὶ φύσεως εἶδομεν ὅτι ὑπάρχει κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα ἕνας φυσικὸς καταμερισμός τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου. Ἡ Ἑλλὰς παράγει καπνὸν καὶ σταφίδα, ἡ Βραζιλία καφέδες, ἡ Ἀργεντινὴ σίτον, ἡ Σουηδία ξυλείαν, ἡ Ἀγγλία γαϊάνθρακας, ἡ Περσία πετρέλαια κ. ο. κ. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν διαμερισμάτων τῆς αὐτῆς χώρας ὑπάρχει φυσικὸς καταμερισμός τῶν ἀγαθῶν. Ἡ Πελοπόννησος παράγει κουκούλια καὶ ἔλαιον, ἡ Ἀττικὴ οἶνον ἢ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη καπνόν, ἡ Κρήτη καὶ ὁ Βόλος κάστανά, τὸ Λαύριον μεταλλεύματα, ἡ Νάξος σμύριδα κ. ο. κ.

Ὅπως ὑπάρχει φυσικὸς καταμερισμός τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων γεωγραφικῶν διαμερισμάτων, ἔτσι ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καταμερισμός τῶν ἔργων. Ἐκαστος ἄνθρωπος ἐπιδίδεται εἰς ἴδιον ἔργον, ἀναλόγως τῆς φυσικῆς αὐτοῦ κλίσεως, ἢ ἀναλόγως ἄλλων κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συνθηκῶν. Ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας ἔχομεν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ, τοῦ ἱατροῦ, τοῦ ἐμπόρου,

τοῦ τεχνίτου, τοῦ καθηγητοῦ, τοῦ βιομηχάνου, τοῦ βιοτέχνου τοῦ ἀλιέως πλπ.

Ἡ ἐπίδοσις ἐκάστου ἀνθρώπου εἰς ἰδιαιτερον ἔργον συντελεῖ εἰς τὴν καλλιτέραν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας του.

Ὁ καταμερισμός τῶν ἔργων συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ἱατρὸς λ. χ. ἐάν ἦτο καὶ γεωργὸς καὶ κτίστης καὶ ράπτης, δὲν θὰ ἦτο οὔτε ἱατρὸς καλὸς οὔτε γεωργὸς καλός, οὔτε κτίστης καλός, οὔτε ράπτης καλός. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἐπιδίδεται συνεχῶς εἰς τὸ αὐτὸ ἔργον εἰδικεύεται εἰς αὐτὸ καὶ τείνει διαρκῶς εἰς τὴν τελειοποίησίν του. Κοινωνίαι αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν καταμερισμὸν τῶν ἔργων εἶναι καθυστερημέναι. Ὁ πολιτισμὸς τῶν καὶ ὁ πρόοδος τῶν εὐρίσκονται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν.

Ὁρισμός. Καταμερισμός τῶν ἔργων καλεῖται ἡ ἐπίδοσις ἐκάστου ἀνθρώπου εἰς ἴδιον ἔργον.

Καταμερισμός τῆς ἐργασίας

Ὁ "Ανταμ Σμιθ εἰς τὸ ἔργον του «περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν αἰτίων τοῦ πλοῦτου τῶν Ἐθνῶν», ἀναφέρει ἓνα κτυπητὸ παράδειγμα, περὶ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, τὸ ὁποῖον ἔκτισε ἐπαναλαμβάνεται εἰς ὅλα τὰ συγγράμματα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

Ὁ Σμιθ γράφει ὅτι παρηκολούθησεν ἓνα καρφοβελονοποιεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐργάζοντο 10 ἐργάται καὶ παρήγαγον 48.000 καρφοβελόνας ἡμερησίως. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ γράφει ὁ Σμιθ, ὀφείλεται εἰς τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας. Ἐκαστος ἐργάτης ἀσχολεῖται συνεχῶς μὲ μίαν μερικὴν ἐργασίαν τῆς κατασκευῆς τῶν καρφοβελονῶν. Ἐάν δὲν ὑπῆρχεν τὸ σύστημα τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ ἕκαστος ἐργάτης ἀσχολεῖτο μὲ τὴν ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν μερικῶν ἐργασιῶν τῆς κατασκευῆς καρφοβελονῶν, ἡ παραγωγή ἐκάστου ἐργάτου δὲν θὰ ὑπερέβαινε τὰς 100 καρφοβελόνας ἡμερησίως, ἐν ᾧ διὰ τοῦ συστήματος τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἡ ἀναλογία τῆς παραγωγῆς δι' ἕκαστον ἐργάτην ἀνέρχεται εἰς 4.800 καρφοβελόνας ἡμερησίως.

Ἡ συνήθεια τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἰδίας κινήσεως συνεχῶς, χωρὶς νὰ μετακινῆται ἀπὸ τὴν θέσιν του ὁ ἐργάτης, τοῦ παρέχει μεγίστην εὐκολίαν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας του.

Ὁ καταμερισμός τῆς ἐργασίας ἀναπτύσσεται εἰς τὰς βιοτεχνικὰς καὶ ἀκόμη περισσότερον εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐκαστος ἐργάτης περιορίζεται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς μερικῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν μὲ τὴν συνήθειαν καὶ μὲ τὸν χρόνον τὴν ἐκτελεῖ ταχύτατα καὶ ἀκριβέστατα. Εἰς ἓνα ἐργοστάσιον κατασκευῆς ὥρολογίων λ.χ. ὁ ἐργάτης δὲν κατα-

σκευάζει όλα τὰ εξαρτήματα τοῦ ὥρολογίου, ἀλλὰ κατασκευάζει ἕνα μόνον ἐξάρτημα ἢ καὶ τμήμα αὐτοῦ. Διὰ τὴν κατασκευὴν λ. χ. τοῦ ὥροδείκτου, ἕνας κόπτει εἰς τὴν μηχανὴν μικρὰ ἱσομεγέθη ἐλάσματα, ἄλλος τὰ κόπτει μικρότερα εἰς τὸ μέγεθος τοῦ ὥροδείκτου, ἄλλος κατασκευάζει τὸ ράμφος τοῦ δείκτου, ἄλλος τὴν διάτρησιν, ἄλλος τὴν βαφήν, ἄλλος τὴν λείανσι καὶ ἄλλος τὸν τοποθετεῖ εἰς τὸ ὥρολόγιον.

Ὑπάρχουν ἐργασίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ἐπιδεκτικαὶ καταμερισμοῦ, ὅπως εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ γεωργοῦ, τοῦ σπογγαλιέως, τοῦ ξυλοκόπου, τοῦ λινοτύπου, τοῦ ἐμπόρου κλπ. Δύνανται ὅμως αἱ ἐργασίαι νὰ καταμερισθοῦν εἰς περισσότερα ἔργα. Τὸ ἐπάγγελμα λ.χ. τοῦ ἐμπόρου ὑποδιαιρεῖται εἰς τόσας κατηγορίας, ὅσα εἶναι καὶ τὰ εἶδη τῶν ἐμπορευμάτων (ὕφασμα-τέμποροι, ξυλέμποροι, σταφιδέμποροι, σιτέμποροι, ἄνθρακέμποροι, τυρέμποροι, κλπ.). Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἔργα εἶναι δυνατόν νὰ καταμερισθοῦν εἰς μερικώτερα ἔργα, ὅπως εἶναι οἱ ἔμποροι ἀνδρικῶν ὕφασμάτων, οἱ ἔμποροι γυναικείων ὕφασμάτων, οἱ ἔμποροι καλτσῶν κλπ.

Ὑπάρχουν ἐργασίαι αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐπιδεκτικαὶ μερικοῦ καταμερισμοῦ, ὅπως εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ λογιστοῦ. Εἰς μίαν μικρὰν ἐπιχείρησιν ὁλόκληρος ἡ λογιστικὴ ἐργασία διεξάγεται παρ' ἑνὸς λογιστοῦ. Εἰς μίαν μεγαλυτέραν ἐπιχείρησιν καταμερίζεται ἡ ἐργασία ἀκόμη περισσότερον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος καὶ εἰς μίαν ἀκόμη μεγαλυτέραν, ὅπως εἶναι ἡ Τράπεζα, ἕκαστος λογιστῆς ἐκτελεῖ μίαν μερικὴν λογιστικὴν ἐργασίαν.

Ὁρισμός. Καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας καλεῖται ἡ ὑποδιαίρεσις ταύτης εἰς πολλὰ ἀνεξάρτητα τμήματα ἐνεργείας, εἰς τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται ἰδιαιτέρως ἕκαστος ἐργάτης, πρὸς παραγωγὴν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου.

Πλεονεκτήματα τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας: Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας εἶναι τὰ ἑξῆς.

1ον) Διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἐπέρχεται ποσοτικὴ καὶ ποιοτικὴ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς.

2ον) Μειοῦται εἰς τὸ ἐλάχιστον ὁ χρόνος τῆς μαθητείας. Εἰς τὴν Τράπεζαν λ.χ. δύνανται νὰ ἐργασθῇ καὶ ὁ μὴ γνωρίζων λογιστικὴν. Ἐντὸς ὀλίγης ὥρας θὰ μάθῃ ὁ ὑπάλληλος νὰ τηρῇ τὸ βιβλίον προεξοφλήσεως Γραμματίων καὶ μηχανικῶς θὰ ἐργάζεται ὅπως θὰ ἐργάζωνται καὶ οἱ συνάδελφοί του, οἱ ὁποῖοι θὰ τηροῦν ἄλλος τὸ βιβλίον «Χρεωγράφων», ἄλλος τὸ βιβλίον «Ταμείου Ξένων Νομισμάτων», ἄλλος τὸ βιβλίον «Ταμείου δραχμῶν» κ.λ.π. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ὥρολογοποιεῖον. Διὰ νὰ μάθῃ ὁ ἐργάτης νὰ γυαλίζῃ τὸν ὥροδείκτην, ἢ νὰ κατασκευάζῃ τὴν ὀπὴν αὐτοῦ, ἢ νὰ τοποθετῇ τοῦτον εἰς τὸ ὥρολόγιον, ἀπαιτεῖται ἐλάχιστος χρόνος.

3ον) Ἀναπτύσσεται ἡ δεξιότης καὶ ἐπιτηδειότης τοῦ ἀνθρώπου.

4ον) Ἀποφεύγεται ἡ ἀπώλεια χρόνου καὶ μετριάζεται ὁ κόπος. Ὁ ἐπιδιδόμενος συνεχῶς εἰς μίαν μερικὴν ἐργασίαν δὲν μετακινεῖται καὶ ἐπομένως δὲν γίνεται σπατάλη χρόνου. Ἐπὶ πλέον συνηθίζει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν μερικὴν ἐργασίαν καὶ χωρὶς πολὺν κόπον ἐκτελεῖ αὐτήν.

5ον) Ἐπιτρέπει τὴν χρησιμοποίησιν ἀνειδικεῦτων ἐργατῶν, καθὼς καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ἀσθενεστέρων ἐργατῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν.

6ον) Ἐξυπηρετεῖται ἡ κοινωνικὴ ὁλότης διὰ τῆς μεγαλυτέρας αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς μειώσεως, ὡς ἐκ τούτου, τοῦ βιομηχανικοῦ κόστους τῶν ἀγαθῶν.

Μειονεκτήματα τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας: Πρὸ τῶν ἀνυπολογίστων πλεονεκτημάτων εἶναι ἀνάξια λόγου τὰ μειονεκτήματα τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας.

Οἱ ἐπικριταὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ὑποστηρίζουν ὅτι δι' αὐτοῦ ἐπέρχεται ἀποκτίνωσις τοῦ ἐργάτου, διότι ἀσχολεῖται οὗτος συνεχῶς μὲ μίαν μερικὴν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία περιορίζει τὴν σκέψιν καὶ τὸν νοῦν. Ὁ ἰσχυρισμὸς αὗτος εἶναι ἐσφαλμένος. Ἐὰν συγκρίνωμεν τὸν ἐργάτην τῆς βιομηχανικῆς πόλεως μὲ τὸν ἐργάτην ἐνὸς χωρίου θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ ἐργάτης τῆς πόλεως ἐργαζόμενος μὲ καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας, εἶναι περισσότερον εὐφυῆς καὶ περισσότερον πολιτισμένος ἀπὸ τὸν ἐργάτην τῆς υπαίθρου, ὁ ὁποῖος δὲν καταμερίζει τὴν ἐργασίαν του.

Ὑποστηρίζουν ἐπίσης ὅτι, ἡ μερικὴ ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις τοῦ ἐργάτου εἰς μίαν μερικὴν ἐνέργειαν, καθιστᾷ αὐτὸν ἐξάρτημα τοῦ ἐργοδότη, διότι δὲν δύναται νὰ ἀναζητήσῃ ἀλλοῦ ἄλλην ἐργασίαν. Ὁ ἰσχυρισμὸς αὗτος θὰ ἦτο ὀρθὸς ἐὰν δὲν ὑπῆρχον ἄλλαι ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἀναζητήσῃ ἐργασίαν ὁ ἐργάτης. Ἐπὶ πλέον ἡ Πολιτεία διὰ τῶν Νόμων κατοχυρώνει εὐχερέστερα τὸν ἐργάτην τῆς βιομηχανίας ἀπὸ τὸν ἐργάτην τῆς υπαίθρου.

Τὸ ἴδιον ἐπιχείρημα χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ τὸν ἐργοδότην. Ὅτι οὗτος καθίσταται ὑποχέριος τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν καὶ ἐπομένως ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας εἶναι μειονέκτημα διὰ τὸν ἐργοδότην. Αὗτος ὁ ἰσχυρισμὸς εἶναι περισσότερον βάσιμος ἀπὸ τὸν προηγούμενον. Ἐὰν λ.χ. ἀπεργήσουν οἱ λινοτύπαι τῶν ἐφημερίδων, ἢ οἱ ἐργάται τῶν λιπασμάτων δὲν εἶναι εὐκόλουν νὰ ἀντικατασταθοῦν καὶ ἐπομένων οἱ ἐργοδοταὶ θὰ ὑποκύβουν εἰς τὰ αἰτήματα τῶν ἀπεργῶν, ὅσον ὑπερβολικὰ καὶ ἂν εἶναι. Ὑπεράνω ὅμως τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν εἶναι τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον διὰ λελογισμένης ἐργατικῆς πολιτικῆς ρυθμίζει τὰς σχέσεις αὐτῶν. ✓

Συστήματα εργασίας

Τὰ συστήματα εργασίας διαφέρουν τοπικῶς καὶ κῶς. Ἄλλο ἦτο τὸ σύστημα εργασίας εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλο εἶναι σήμερον. Ἄλλο εἶναι τὸ σύστημα εργασίας εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἄλλο εἰς τὴν Ἀβυσσηνίαν. Διαφέρουν ἐπίσης τὰ συστήματα εργασίας καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων παραγωγικῶν κλάδων. Ἄλλο σύστημα εργασίας ἐφαρμόζουν οἱ γεωργοί, ἄλλο οἱ σιδηροδρομικοί, ἄλλο οἱ σπογγαλιεῖς, ἄλλο οἱ ἐστιάτορες, ἄλλο οἱ ναυτικοί καὶ ἄλλο οἱ ἐκπαιδευτικοί.

Κάθε σύστημα εργασίας ἀποβλέπει εἰς τὴν καλυτέραν καὶ μεγαλυτέραν ἀποδοτικότητά τῶν ἐργαζομένων τάξεων.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι γνωστὰ τρία συστήματα εργασίας :

- α) Τὸ σύστημα τῆς δουλείας
- β) Τὸ σύστημα τῆς δουλοπαροικίας
- γ) Τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρως εργασίας

Τὸ σύστημα τῆς δουλείας : Τὸ σύστημα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει στίγμα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔχει ἐκλείψει ἀπὸ ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαούς. Δοῦλοι σήμερον δὲν ὑπάρχουν. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του. Ὁ δοῦλος δὲν διέφερε ἀπὸ τοῦ ζῶον. Ὁ κύριος αὐτοῦ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν χρησιμοποιοῦ διὰ κάθε ἐργασίαν, ἀκόμη εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν πωλήσῃ καὶ νὰ τὸν σκοτώσῃ.

Ἡ συστηματικὴ καταπολέμησις τῆς δουλείας ἤρχισε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατηργήθη τὸ 1833, εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ 1849 καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὸ 1865. Ἡ Ἑλλάς προηγήθη ὅλων τῶν χωρῶν τῆς γῆς εἰς τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας. Εἰς τὸ πρῶτον σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἔγινε τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1822, μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ Εἰκοσιένα, περιελήφθη διάταξις διὰ τῆς ὁποίας κατηργεῖτο ἡ δουλεία εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ σύστημα τῆς δουλοπαροικίας : Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόζετο εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Οἱ ἰδιοκτῆται κτημάτων παρεχώρουν αὐτὰ εἰς τοὺς καλλιεργητάς, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ λαμβάνουν ὠρισμένον μέρος τῆς παραγωγῆς. Τὰ κτήματα περιεῖχον κατὰ κανόνα καὶ οἰκίαν εἰς τὰς ὁποίας διέμενον οἱ καλλιεργηταί. Ἐκεῖ ἐδημιουργοῦσαν οἰκογενείας, αἱ ὁποῖαι συνέχιζαν κατὰ τὸ ἴδιον σύστημα τὴν ἐργασίαν τῶν καὶ παρεῖχον ἐπὶ πλέον καὶ τὰς προσωπικὰς τῶν ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην τῶν γαιῶν καὶ τῶν οἰκιῶν.

Ἡ δουλοπαροικία κατηργήθη εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ 1806 καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν τὸ 1861. Τὰ χωρία τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς ὠρισμέ-

νους ιδιοκτήτας απέκτησαν την ελευθερίαν των και περιήλθον αι οίκοι και τα κτήματα εις τους καλλιεργητάς.

Τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρας ἐργασίας : Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται σήμερον εις ὅλα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη.

Τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρας ἐργασίας συνίσταται : α) εις τὴν ἐλευθέραν σύναψιν καὶ διάλυσιν τῆς ἐργατικῆς σχέσεως μεταξύ ἐργοδότη καὶ ἐργάτου, καὶ β) εις τὴν ἀνάλογον ἀμοιβὴν καθοριζομένην ἐλευθέρως μεταξύ ἐργοδότη καὶ ἐργάτου.

Διὰ τοῦ συστήματος τοῦτου ἀναπτύσσεται ἡ μεγαλυτέρα ἐργατικὴ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐξάνει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας. Ὁ ἐργάτης δύναται ἐλευθέρως νὰ ἀναζητήσῃ ἐργασίαν εις οἷονδήποτε ἐργοδότην καὶ δύναται ἐπίσης νὰ διαλύσῃ τὴν ἐργατικὴν μετ' αὐτοῦ σχέσιν καὶ νὰ ἀναζητήσῃ ἄλλον ἐργοδότην ἢ νὰ ἀσκήσῃ ἄλλην ἐργασίαν τῆς ἀρεσκείας του.

Τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρας ἐργασίας ἐντείνει περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο σύστημα τὴν ἐργατικὴν βούλησιν διὰ δύο λόγους : α) Διὰ νὰ ἀμειφθῇ περισσότερον ὁ ἐργαζόμενος καὶ β) ἀπὸ φόβον νὰ μὴ ἀπολυθῇ τῆς ἐργασίας του ἀπὸ τὸν ἐργοδότην.

Τὸ μέγα πλεονέκτημα τῆς ἐλευθέρας ἐργασίας εἶναι ὅτι τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας τοῦ ἐργαζομένου ἀνήκει εις αὐτόν, ἐνῶ εις τὸ σύστημα τῆς δουλείας καὶ τῆς δουλοπαροικίας δὲν συνέβαινε τὸ ἴδιον.

Ἐχει ὁμως τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρας ἐργασίας καὶ τὰ μειονεκτήματά του. Εἰς αὐτὸ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος τῆς ἀπολύσεως τοῦ μισθωτοῦ ἐκ τῆς ἐργασίας του καὶ ἡ ἀδικος ἢ ἀνεπαρκὴς ἀμοιβὴ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη. Τὰ μειονεκτήματα αὐτὰ δὲν ὑπῆρχον εις τὸ σύστημα τῆς δουλείας καὶ τῆς δουλοπαροικίας. Ὁ δοῦλος δὲν εἶχε τὸν φόβον νὰ ἀπολυθῇ ἐκ τῆς ἐργασίας του οὔτε ὁ δολοπάροικος νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ κτήματα τοῦ γαιοκτήμονος.

Τὰ μειονεκτήματα τῆς ἐλευθέρας ἐργασίας σιγὰ-σιγὰ ἐξουδετεροῦνται διὰ τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων καὶ διὰ τῶν φιλεργατικῶν νομοθετικῶν μέτρων, τὰ ὅποια ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν αἱ Κυβερνήσεις τῶν διαφόρων χωρῶν. V

Ἐργατικὴ Νομοθεσία τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τοῦ 1910 ἀρχίζει εις τὴν χώραν μας ἡ συστηματικὴ Νομοθεσία περὶ προστασίας τῶν ἐργαζομένων καὶ ἰδίως τῶν μισθωτῶν. Πρότερον ὑπῆρχον μεμονωμένοι Νόμοι προστατεύοντες τοὺς μεταλλωρύχους, τοὺς ἀπομάχους ναυτικούς καὶ τοὺς σιδηροδρομικούς. Ἀπὸ τοῦ 1910 ἀρχίζει ἡ προστασία τῶν ἐργαζομένων καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν. Ἐφαρμόζεται ὁ Νόμος τῆς Κυριακῆς ἀναπαύσεως δι' ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα τῶν πόλεων καὶ κωμῶν πόλεων. Προστατεύονται τὰ ἀνήλικα παιδιὰ καὶ αἱ γυναῖκες.

Προστατεύεται ή υγεία και ή σωματική άκεραιότης τών εργαζομένων εις βιομηχανικάς, οίκοδομικάς και ναυτιλιακάς επιχειρήσεις. Καθορίζεται ό τρόπος τής άπολύσεως και τής άποζημιώσεως του ιδιωτικού υπαλλήλου και του εργάτου. Γίνονται νόμοι προστατεύοντες τά εργατικά και τά επαγγελματικά Σωματεία. Το 1918 ιδρύθη ή Γενική Συνομοσπονδία τών Έργατών Ελλάδος, ή όποία ένώνει όλα τά εργατικά κέντρα και όλα τά σωματεία τών ιδιωτικών υπαλλήλων και εργατών. Βραδύτερον ιδρύθη το Έπουργείον Εργασίας και το 1936 έτέθη εις λειτουργίαν το Έδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων με πρόγραμμα προνοίας και περιθάψεως όλων τών μισθωτών.

Παραλλήλως προς την προστασίαν τών μισθωτών τών πόλεων και κωμοπόλεων έγινετο άπαλλοτριώσεις τών μεγάλων τσιφλικιών και διενεμήθησαν εις τούς άκτήμονας καλλιεργητάς τής υπαίθρου. Ήδη δέ, μετελάται ή επέκτασις τών Κοινωνικών Ασφαλίσεων και εις τούς γεωργούς, κτηνοτρόφους κλπ. τής υπαίθρου, ως και εις το εργατικόν των προσωπικών. Διά τής φιλεργατικής τάσεως, ή όποία έκδηλοῦται εις όλα τά ελεύθερα Έθνη, πολύ σύντομα ό εργάτης θά πάυση νά εΐναι άντικείμενον καταπλεονεκτησεως υπό του άπλείστου εργοδότη. Θά άναγνωρισθῇ πλήρως ή άνθρωπίνη άξία τής ποσοτικής και ποιοτικής άποδόσεως τής εργασίας.

Διεθνής Εργατική Νομοθεσία. Το 1919 συνήλθον εις την Ούάσιγκτον πεντήκοντα Έθνη, μεταξύ τών όποίων και ή Έλλάς και συνεζήτησαν τά εργατικά προβλήματα, τά άφορώντα τούς εργάτας και υπαλλήλους όλων τών παραγωγικών κλάδων.

Κατά την διεθνή αυτήν σύσκεψιν άπεφασίσθη ή εφαρμογή του όκταώρου εις όλας τάς εργασίας, το δικαίωμα τής άπεργίας και τής άνταπεργίας, ή έβδομαδιαία άνάπαυσις, ή ασφάλεια τών εργατών, τά μέτρα κατά τής άνεργίας, ή προστασία τών γυναικών και άνηλίκων και άλλα προστατευτικά μέτρα τών εργαζομένων.

Ή διεθνής σύσκεψις τής Ούάσιγκτον κατέληξεν εις συμπεράσματα, τά όποια διευτυπώθησαν εις συμφωνίαν ύπογραφείσαν από πεντήκοντα Έθνη. Βραδύτερον ή συμφωνία αυτή έπεκυρώθη νομοθετικώς από τας Κυβερνήσεις όλων τών Έθνών τών λαβόντων μέρος εις την Παγκόσμιον Σύσκεψιν τής Ούάσιγκτον.

Το 1920 έπηκολούθησεν δευτέρα Παγκόσμιος σύσκεψις εις την Γένουαν τής Ιταλίας και το 1921 εις την Γενεύην τής Έλβετίας, διά νά συζητήσουν τον τρόπον τής εφαρμογής τής συμφωνίας τής Ούάσιγκτον. Ή παρακολούθησις τής εφαρμογής τών όρων τής συμφωνίας άνετέθη εις το Διεθνές Γραφείον Εργασίας τής Κοινωνίας τών Έθνών διά τής συνθήκης τών

Βερσαλλιών. Παραλλήλως ιδρύθη υπό τῶν ἐργατικῶν Συνομοσπονδιῶν, ἡ Διεθνὴς Ἑργατικὴ Ἐνωσις, εἰς τὴν ὁποῖαν συμμετέχει καὶ ἡ Ἑλλάς.

Σκοπὸς τῆς Διεθνοῦς Ἑργατικῆς Ἐνώσεως εἶναι ἡ ὀργάνωσις διεθνῶν ἐργατικῶν συνεδρίων καὶ ὁ συντονισμὸς τῶν κατὰ τόπους ἐργατικῶν ζητημάτων με ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων ἐργασίας καὶ τὴν προστασίαν τῶν ἐργατικῶν τάξεων.

✓ Μέθοδοι ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας

Ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἐργάτου ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐργατικῆς του βουλήσεως. Ἡ ἀμοιβὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος με τὴν ποσοτικὴν καὶ ποιοτικὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας κάθε ἐργαζομένου. Ἡ ἄδικος ἀμοιβὴ μειώνει τὴν ἐργατικὴν βούλησιν καὶ ἐπομένως μειώνει τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ ἐργάτου. Ἡ μείωσις αὐτῇ ἔχει δυσμενῆ ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἡ μελέτη τῶν μεθόδων πληρωμῆς καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς καλυτέρας ἐξ αὐτῶν, ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ ἐντείνῃ τὴν ποσοτικὴν καὶ ποιοτικὴν ἀποδοτικότητα τῆς ἐργασίας.

Ἡ ἀμοιβή, ἡ καταβαλλομένη εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἀπὸ τὸν ἐργοδότην διακρίνεται :

- α) Εἰς τὴν ἀμοιβὴν ἀναλόγως τοῦ χρόνου ἐργασίας.
- β) Εἰς τὴν ἀμοιβὴν κατ' ἀποκοπὴν.
- γ) Εἰς τὴν ἀμοιβὴν μετὰ βραβείων.
- δ) Εἰς τὴν ἀμοιβὴν μετὰ συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως.

Χρονικὴ ἀμοιβή. Χρονικὴ ἀμοιβὴ καλεῖται ἡ ἀμοιβὴ ἡ ὁποία δίδεται εἰς τὸν ἐργαζόμενον, ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ.

Ἡ χρονικὴ διάρκεια διὰ τὴν προορισμὸν τῆς ἀμοιβῆς καθορίζεται με τὴν ὥραν, με τὴν ἡμέραν, με τὴν ἐβδομάδα ἢ με τὸν μῆνα, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζει ὁ ἐργοδότης. Ἡ ἀμοιβὴ τῶν ὑπαλλήλων λ.χ. καθορίζεται με τὸν μῆνα καὶ σπανιώτερον με τὸ δεκαπενθήμερον.

Ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἐργατῶν τῶν ἐργοστασίων καθορίζεται με τὴν ὥραν καὶ σπανιώτερον με τὴν ἡμέραν. Ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἐλευθέρων ἐργατῶν, τῶν μὴ ἐργαζομένων συνεχῶς εἰς ἐπιχείρησιν, ὅπως εἶναι οἱ ὑδροχρωματισταί, οἱ κτίσται κλπ. καθορίζεται με τὴν ἡμέραν.

Ἡ ἀμοιβὴ ὅταν καθορίζεται με τὴν ὥραν καλεῖται ὠρομί-

σθιον. "Όταν με τήν ημέραν καλεῖται ἡμερομίσθιον καί ὅταν με τὸν μῆνα καλεῖται μισθός.

Ἡ μέθοδος τῆς χρονικῆς ἀμοιβῆς δὲν ἐντείνει τὴν ἐργατικὴν βούλησιν διότι δὲν ἐξαρτᾶται ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἐργάτου ἐκ τῆς ποσοτικῆς ἢ τῆς ποιοτικῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας του. Ὑπάρχουν ὅμως ἐργασίαι ποὺ δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἄλλη μέθοδος ἀμοιβῆς. Εἰς τὸ ἐμπορικὸν κατάστημα λ.χ. ἡ ἀμοιβὴ τοῦ πωλητοῦ ὑπαλλήλου δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ κατ' ἄλλον τρόπον. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ με τὸν ἐργάτην τοῦ ναυπηγείου καὶ με τοὺς ὑπαλλήλους τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν καὶ με τοὺς ἐργάτας ἐπισκευῆς διαφόρων εἰδῶν.

Ἡ αὐξησις τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐργάτου, κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν θὰ κάμῃ ὁ ἐργοδότης ἢ ὁ ἐργοδηγός του. Δι' αὐτὸ συχνὰ παρατηροῦνται παράπονα μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων τῶν ἀμειβομένων μετὰ τὸ σύστημα τῆς χρονικῆς ἀμοιβῆς. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως, τὸ σύστημα αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελεῖ τὴν πλέον διαδεδομένην μέθοδον ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας.

Ἀμοιβὴ κατ' ἀποκοπὴν. Ἡ μέθοδος αὕτη συνίσταται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐργάτου κατὰ τεμάχιον ἢ καθ' ὥρισμένην ἄλλην ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας του.

Συνήθης εἶναι ὁ τρόπος τῆς κατ' ἀποκοπὴν πληρωμῆς εἰς τὴν ὑποδηματοποιίαν, εἰς τὴν οἰκοτεχνίαν καὶ ἐν γένει εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι κατασκευάζουν μικρὰς μονάδας ἀγαθῶν, δυναμένας νὰ προσδιορισθοῦν ποσοτικῶς καὶ νὰ ἐλεγχθοῦν ποιοτικῶς. Ἐνα ἐργοστάσιον ὠρολογιοποιῖας λ. χ. δύναται νὰ ἀναθέσῃ κατ' ἀποκοπὴν τὴν κατασκευὴν ἐλατηρίων ἢ ἀξόνων ἢ ὠροδεικτῶν. Δὲν δύναται νὰ ἀναθέσῃ μετὰ τὸ σύστημα αὐτὸ τὴν συναρμολόγησιν ὠρολογίων ἢ τὴν κατασκευὴν καλυμμάτων ἐκ χρυσοῦ ἢ ἄλλου εὐγενοῦς μετάλλου, διότι εἶναι δύσκολος ὁ ἔλεγχος τῆς ποιότητος τοῦ προϊόντος.

Κατὰ τὴν σύναψιν τῆς χρονικῆς κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβῆς παρέχεται τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ἐργοδότην νὰ ἀπορρίψῃ ὅλα τὰ κακότεχνα καὶ ἐλαττωματικὰ προϊόντα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβὴ εἰς ἐργασίας τῶν ὁποίων ἡ ποιότης δὲν δύναται εὐχερῶς νὰ ἐλεγχθῇ.

Ἡ ἀντικατάστασις τῆς χρονικῆς ἀμοιβῆς διὰ τῆς κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβῆς ἀπέδειξεν ὅτι ἐπιφέρει μεγίστην αὐξήσιν τῆς ποσοτικῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐργασίας. Διὰ τῆς κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβῆς, ὁλόκληρον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας ἀνήκει εἰς τὸν ἐργαζόμενον. Ὅσον περισσότερον χρόνον ἐργάζεται καὶ ὅσον περισσότερον ἐντείνει τὴν προσπάθειάν του, τόσον περισσότερον θὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν του καὶ ἐπομένως τόσον περισσότερον θὰ ἀμειφθῇ.

Ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβὴ παρουσιάζει ἓνα μόνον σοβαρὸν μειονέκτημα. Ὁ ἐργάτης ἐνδιαφέρεται κυρίως διὰ τὴν ποσότητα τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας του καὶ ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν ποιότητα αὐτῆς. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον δὲν γενικεύεται ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἐργασία.

Ἀμοιβὴ μετὰ βραβείων. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπενοήθη διὰ νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ἐργατικὴ βούλησις τοῦ ἐργάτου. Εἶναι ἓνας τρόπος ποῦ ἐξουδετερώνει τὸ μειονέκτημα τῆς χρονικῆς ἀμοιβῆς. Ἐφαρμόζεται εἰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ὁ βιομήχανος διὰ νὰ ἐντείνῃ τὴν προσπάθειαν τῶν ἐργατῶν του καθορίζει ἐκ τῶν προτέρων τὸν χρόνον, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν ἑνὸς προϊόντος. Ἐὰν ὠρισμένον συνεργεῖον ἢ οἱ ἐργάται ὀλοκλήρου τοῦ ἐργοστασίου ὑπερβοῦν τὴν κανονικὴν τῶν παραγωγὴν, δίδεται ἀπὸ τὴν ἐπιχειρήσιν ἓνα βραβεῖον ὀριζόμενον ἐκ τῶν προτέρων, εἴτε κατὰ τεμάχιον, εἴτε τόσον τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς χρονικῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐργατῶν.

Ἀμοιβὴ μετὰ συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἐντείνει τὴν ἐργατικὴν βούλησιν, διότι δημιουργεῖ εἰς τὸν ἐργαζόμενον τὸ συναίσθημα τῆς συνεργασίας μετὰ τοῦ ἐργοδότη του καὶ τῆς συνεταιρικῆς διανομῆς τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Κατὰ τὸ σύστημα αὐτὸ οἱ μισθωτοὶ λαμβάνουν καθ' ἑβδομάδα ἢ μηνιαίως μίαν βασικὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν συντήρησιν των καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἢ εἰς βραχύτερα χρονικὰ διαστήματα γίνεται Ἰσολογισμὸς καὶ προσδιορίζονται τὰ κέρδη, τὰ ὁποῖα διανέμονται μετὰξὺ ἐπιχειρηματίου καὶ μισθωτῶν.

Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ποσοστοῦ ἐκάστου ἐργαζομένου γίνεται ἐκ τῶν προτέρων. Οἱ μισθωτοὶ δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ἀνάμειξιν εἰς τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως καὶ ἐλέγχου τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ ἐπιχειρηματίας φροντίζει νὰ ἀνακωνῶνῃ εἰς τὸ τέλος ἐκάστης χρήσεως τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τοὺς ἐργαζομένους, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ μένῃ οὔτε ἐλαχίστη ἀμφιβολία ὅτι τὰ διανεμόμενα κέρδη εἶναι τὰ πραγματικά. Ἡ ἐλαχίστη ὑπόνοια φέρει τὰ ἀντίθετα ἀποτελέσματα, ἀπ' ἐκεῖνα ποῦ ἐπιδιώκει τὸ ὠραῖον σύστημα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη.

✓ Συντελεσταὶ ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας

Οἱ κυριώτεροι συντελεσταὶ διὰ τὴν καλυτέραν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας εἶναι οἱ ἑξῆς:

- 1) Ἡ δίκαια ἀμοιβὴ τῶν ἐργαζομένων.
- 2) Ἡ ἐπαγγελματικὴ κατάρτισις.

3) Τὰ κατάλληλα παραγωγικά μέσα.

4) Ἡ ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις.

Ἡ δικαία ἀμοιβὴ τῶν ἐργαζομένων ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον συντελεστὴν τῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας. Κάθε ἐργοδότης καὶ κάθε ἐπιχείρησις ὀφείλουν νὰ ἐφαρμόζουν τὸ κατάλληλον σύστημα ἀμοιβῆς, διὰ τοῦ ὁποίου προκαλεῖται αὐξησις τῆς ἐργατικῆς βουλῆσεως καὶ ἀνάλογος αὐξησις τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐργαζομένων.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ κατάρτισις εἶναι ἐπίσης κύριος συντελεστὴς τῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας. Αὕτη ἀποκτᾶται διὰ τῆς πείρας καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας. Ἡ διδασκαλία ἀποτελεῖ τὴν θεωρητικὴν ἐπαγγελματικὴν κατάρτισιν. Ἐὰν ἡ διδασκαλία συνδυάζεται μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διδασκομένων γνώσεων, τότε ἡ ἐπαγγελματικὴ κατάρτισις γίνεταί ταχύτερον καὶ τελειότερον.

Τὰ κατάλληλα παραγωγικά μέσα ἐνισχύουν τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς.

Τὰ κυριώτερα παραγωγικά μέσα τοῦ ἐργάτου εἶναι αἱ μηχαναὶ καὶ τὰ ἐργαλεῖα.

Μηχαναὶ καλοῦνται τὰ παραγωγικά ἐκεῖνα μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιταχύνεται ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐργασίας. Ἐκτὸς τῆς ἐπιταχύνσεως ἐπιτυγχάνομεν διὰ τῶν μηχανῶν ὁμοιομορφίαν τῶν προϊόντων. Ὅλα τὰ σιγὰρα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς ἰδίας σιγαροποιητικῆς μηχανῆς εἶναι ἀπολύτως ὅμοια, ὅπως εἶναι ὅμοια μετὰξύ των καὶ τὰ νήματα, τὰ ὑποδήματα, τὰ βιβλία, τὰ ἔπιπλα, τὰ ὑφάσματα, τὰ ὑαλικά κ.λ.π. Τὰ χειροποίητα προϊόντα δὲν εἶναι μετὰξύ των ἀπολύτως τὰ ἴδια, ὅπως εἶναι τὸ μηχανοποίητα. Ἐπὶ πλέον διὰ τῶν μηχανῶν ἐπιτυγχάνεται ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας καὶ ἡ μείωσις τῆς καταπονήσεως τοῦ ἐργάτου.

Ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἐπικριταὶ ἐναντίον τῶν μηχανῶν μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι δι' αὐτῶν ἀξάνεται ἡ ἀνεργία. Πράγματι ἡ ἐφεύρεσις τῆς σιγαροποιητικῆς μηχανῆς ἀφῆκεν ἀνέργους πολλοὺς καπνεργάτας, ὅπως ἀφῆκεν ἡ ἀτμομηχανὴ τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τοῦ πλοίου πολλοὺς καρραγωγεῖς καὶ πολλοὺς λεμβούχους ἄνευ ἐργασίας. Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως τοῦτο δὲν δύναται νὰ μείωσιν τὴν πρόοδον καὶ νὰ σταματήσῃ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν μηχανῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀνεργία εἶναι παροδική. Οἱ ἄνεργοι θὰ στραφοῦν πρὸς ἄλλα ἐπαγγέλματα. Οἱ γεροντότεροι ἐξ αὐτῶν θὰ λάβουν σύνταξιν εἰς βάρος τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποίησαν τὰς μηχανὰς ἢ εἰς βάρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, διότι ὁλόκληρος ἡ κοινωνία ἐξυπηρετεῖται διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῶν μηχανῶν.

Ἡ αὐξησις τῆς παραγωγῆς διὰ τῶν μηχανῶν καὶ ἡ ταχύτερα ἐκτέλεσις τῶν ἔργων δι' αὐτῶν ἐπέφερεν τὴν μείωσιν τοῦ

χρόνου εργασίας τοῦ ἐργάτου. Τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου παράγονται ταχύτερον διὰ τῶν μηχανῶν καὶ ἐπομένως χρειάζεται ὀλιγώτερος χρόνος ἀπασχολήσεως τῶν ἐργατῶν. Πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῶν μηχανῶν, οἱ ἄνθρωποι εἰργάζοντο 10 καὶ 15 ὥρας ἡμερησίως. Σήμερον μὲ πολὺ περισσοτέρας ἀνάγκας ἐργάζονται 8 ὥρας ἡμερησίως καὶ δὲν ἀποκλείεται μὲ τὴν ἀλματικήν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐφευρέσεων, ὁ ἄνθρωπος νὰ περιορίσῃ τὸν χρόνον ἐργασίας του εἰς τὸ ἥμισυ ἢ καὶ ἑλάττω.

Εργαλεῖα καλοῦνται τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἐνισχύονται αἱ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀξίνη τοῦ γεωργοῦ, τὸ φυσερὸ καὶ ἡ τσιμπίδα τοῦ σιδηρουργοῦ, τὸ κατσαβίδι τοῦ ἠλεκτρολόγου καὶ τὸ γουδί τοῦ φαρμακοποιοῦ, εἶναι ἐργαλεῖα διὰ τῶν ὁποίων ἐνισχύεται ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκαστος ἐργάτης χρησιμοποεῖ διαφορετικὰ ἐργαλεῖα ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Ἡ ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις (Rationalisation). Ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας αὐξάνει ὅταν ἔχει ὁργανωθῇ αὕτη ὀρθολογιστικῶς. Διὰ τῆς ὀρθολογιστικῆς ὁργανώσεως ἀποφεύγεται ἡ ἄσκοπος ἐνέργεια τοῦ ἐργάτου καὶ ἡ οἰκονομικὴ σπατάλη. Ἐπὶ πλέον ἡ ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς κοπώσεως τοῦ ἐργάτου.

Ὁ Ἀμερικανὸς Τέϋλορ ἐμελέτησεν ἐπισταμένως τὸν τρόπον τῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, τὴν ἀνάλογον ἀμοιβὴν τοῦ ἐργάτου καὶ τὸν μετριάσμον τῆς κοπώσεως αὐτοῦ. Ὁ Τέϋλορ πρῶτος ἐσυστηματοποίησε τὴν ἐπιστημονικὴν ὀρθολογιστικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας.

Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ὀρθολογιστικῆς ὁργανώσεως στηρίζονται :

1) Εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἐμπειρικῶν μεθόδων ἐκτελέσεως καὶ διευθύνσεως δι' ἐπιστημονικῶν μεθόδων.

2) Εἰς τὸν σαφὴ καθορισμὸν τῆς κατανομῆς τῆς ἐργασίας μεταξὺ ἐκτελούσης καὶ διευθυνοῦσης ἐργασίας.

3) Εἰς τὴν παρακολούθησιν ἐκάστου ἐργάτου κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας καὶ εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ.

4) Εἰς τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ ἐργάτου ἀμοιβὴν αὐτοῦ καὶ

5) Εἰς τὴν εἰδικοποίησιν τοῦ ἐργάτου ἐκεῖ ὅπου ἔχει κλίσιν.

III

ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Όρισμός : Κεφάλαιον καλεῖται τὸ σύνολον δημιουργημένων οικονομικῶν ἀγαθῶν, προοριζομένων διὰ τὴν παραγωγὴν ἄλλων ἀγαθῶν.

Διὰ τὴν ὑπάρξην κεφάλαιον πρέπει νὰ ὑπάρξουν :

α) Οἰκονομικὰ ἀγαθὰ καὶ β) τὰ οἰκονομικὰ αὐτὰ ἀγαθὰ νὰ προορίζωνται διὰ παραγωγὴν ἄλλων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Ἡ ραπτομηχανὴ τοῦ ράπτιου εἶναι κεφάλαιον, διότι εἶναι οἰκονομικὸν ἀγαθὸν προοριζόμενον διὰ τὴν παραγωγὴν ἄλλων ἀγαθῶν. Ἡ ραπτομηχανὴ τῆς οἰκοδεσποίνης δὲν εἶναι κεφάλαιον, διότι δὲν προορίζεται διὰ παραγωγὴν ἄλλων ἀγαθῶν, ὅπως ἐπίσης δὲν εἶναι κεφάλαιον τὸ ὥρολόγιον τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ τὰ ὥρολόγια τοῦ ὥρολογιοποιοῦ εἶναι κεφάλαιον, διότι προορισμός των εἶναι νὰ πωληθοῦν καὶ ἐκ τοῦ προϊόντος νὰ δημιουργηθοῦν ἄλλα οἰκονομικὰ ἀγαθὰ.

Τὸ κεφάλαιον εἶναι προϊόν προγενεστέρας ἐργασίας. Εἶναι ἡ ἐνσωμάτωσις τοῦ ἰδρωτός τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τὴν δημιουργηθῆ κεφάλαιον πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰσόδημα. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος διαθέτῃ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του ὀλιγώτερα τοῦ εἰσοδήματός του, τότε δημιουργεῖ κεφάλαιον.

Τὸ κεφάλαιον εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ἐργασία μόνη τῆς, ἀνευ τοῦ κεφαλαίου, δὲν ἀποδίδει, ὅπως δὲν ἀποδίδει καὶ τὸ κεφάλαιον ἀνευ τῆς ἐργασίας. Καὶ ἡ φύσις μόνη τῆς ἀνευ τοῦ κεφαλαίου, δὲν ἀποδίδει. Ὁ ἄλιεύς, ὁ γεωργός, ὁ ὑλοτόμος, ὁ λατόμος, ὁ μεταλλορύχος, διὰ τὴν παράγουν ἔχουν ἀνάγκην μηχανικῶν μέσων. Διὰ μόνων τῶν χειρῶν των ἡ παραγωγή των εἶναι ἀδύνατος ἢ ἀναξία λόγου.

Διακρίσεις τοῦ κεφαλαίου. Τὸ κεφάλαιον ἀπὸ ἀπόψεως ἀποδόσεως διακρίνεται εἰς *νεκρὸν* καὶ εἰς *παράγονικόν*.

Νεκρὸν κεφάλαιον καλεῖται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀπόδοσιν, ὅπως εἶναι ἡ ἰδιοκατοίκητος οἰκία, τὰ ἐπιπλα καὶ σκευὴ τῆς οἰκίας, τὰ κοσμήματα τῶν γυναικῶν κλπ.

Παραγωγικόν κεφάλαιον, καλεῖται ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποδίδει εἰσόδημα, ὅπως εἶναι τὰ οἰκήματα καὶ αἱ ἀποθήκαι τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ μηχαναί, αἱ ἐγκαταστάσεις, τὰ ἐμπορεύματα, τὰ μετρητὰ τῶν ἐπιχειρήσεων, τὰ ἔντοκα δάνεια κ.λ.π.

Ἀπὸ ἀπόψεως ρευστοποιήσεως τὸ κεφάλαιον διακρίνεται εἰς *πάγιον* καὶ εἰς *κυκλοφοροῦν*.

Πάγιον καλεῖται τὸ κεφάλαιον τὸ ὁποῖον βραδύνει νὰ ἀλλάξῃ μορφήν, ὅπως εἶναι τὰ κτίρια, αἱ μηχαναί, αἱ ἐγκαταστάσεις, τὰ ἐπιπλα καὶ σκευὴ κλπ.

Κυκλοφοροῦν κεφάλαιον καλεῖται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μεθ'

ἐκάστην συναλλαγὴν ἀλλάσσει μορφήν, ὅπως εἶναι τὰ μετρητά, τὰ ἔμπορεύματα, τὰ χρεώγραφα, τὸ συνάλλαγμα κλπ.

Τὰ κεφάλαια, ἀναλόγως τῶν παραγωγικῶν κλάδων, εἰς τοὺς ὁποίους διατίθενται, διακρίνονται εἰς γεωργικά, βιομηχανικά, ἔμπορικά, βιοτεχνικά κ.λ.π. ✓ 72/5

Δημιουργία κεφαλαίου. Τὸ κεφάλαιον δημιουργεῖται διὰ τῆς καλῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀποταμιεύσεως. Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος διατηρεῖ τὰ ἔξοδά του εἰς μικρότερον βαθμὸν ἀπὸ τὰ ἔσοδά του, θὰ δημιουργήσῃ κεφάλαιον.

Ἡ καλὴ ἀπόδοσις τοῦ κεφαλαίου ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς παράγοντας, οἰκονομικούς, πολιτικούς, νομισματικούς κλπ. Ὅταν ὑπάρχει πολιτικὴ καὶ νομισματικὴ σταθερότης καὶ ὑπάρχει συγχρόνως καὶ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ γαλήνη, τότε τὸ κεφάλαιον εὐρίσκει τὴν σταθερὰν καὶ ἀποδοτικὴν ὁδὸν τῆς καλῆς ἀποδόσεως. Ὅταν διασαλευθῇ οἷοσδήποτε ἀπὸ τοὺς παράγοντας αὐτοὺς, διασαλεύεται καὶ ἡ κανονικὴ ἀπόδοσις τοῦ κεφαλαίου.

Διὰ νὰ δημιουργηθῇ κεφάλαιον ἢ διὰ νὰ προσαυξηθῇ τὸ ὑπάρχον, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑπάρχῃ θετικὴ διαφορά μεταξὺ δαπανῶν καὶ προσόδων, ἀλλὰ πρέπει συγχρόνως νὰ ὑπάρχῃ καὶ πνεῦμα ἀποταμιευτικόν. Ἡ ἀποταμίευσις εἶναι μία ἐκουσία θυσία τοῦ παρόντος, χάριν τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἀποταμίευσις ὑπάρχει εἰς λαοὺς προηγμένους πνευματικῶς. Ὅσον περισσότερο εἶναι προηγμένη μία χώρα, τόσοον περισσότερο εἶναι ἀνεπτυγμένον καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως.

Τὸ προϊόν τῆς ἀποταμιεύσεως χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν παραγωγικῶν κλάδων καὶ συντελεῖ εἰς τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς. Ἡ ἀποταμίευσις ἐπομένως ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸ ἄτομον καὶ τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐπιχειρήσις, ἡ πραγματοποιοῦσα καθαρὰ κέρδη, διαθέτει αὐτὰ διὰ τὴν αὐξησιν τῶν κεφαλαίων τῆς, ἐπομένως καὶ διὰ τὴν αὐξησιν τῶν παραγωγικῶν τῆς μέσων. Τὰ ἄτομα τὰ διεπόμενα ἀπὸ πνεῦμα ἀποταμιευτικὸν καταθέτουν τὰ περισσεύματά των εἰς τὰς τραπεζάς, αἱ ὁποῖαι χρηματοδοτοῦν τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ οὕτω ἐπιτυγχάνεται αὐξήσις τῶν παραγωγικῶν μέσων καὶ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Τόκος. Ὁ τόκος εἶναι ἀμοιβὴ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἀμοιβὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην τοῦ κεφαλαίου, διότι αὐτὸς διὰ τῆς ἐργασίας του καὶ διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως κατ' ὀρθῶς νὰ διατηρήσῃ τὰς ἀνάγκας του εἰς μικρότερον ἐπίπεδον τῶν προσόδων του καὶ νὰ δημιουργήσῃ κεφάλαιον, τὸ ὅποῖον διὰ καταλλήλου χρησιμοποίησεως θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν δημιουργίαν ἄλλου κεφαλαίου.

Ὅπως ὁ προσφέρων τὴν ἐργασίαν ἢ τὸ ἔδαφός του δι-

καιοῦται ἀμοιβῆς, οὕτω καὶ ὁ προσφέρων τὸν τρίτον συντελεσ-
σὴν τῆς παραγωγῆς, δικαιοῦται ἀμοιβῆς.

Ὁ κεφαλαιοῦχος, ἄλλοτε προσφέρει τὸ κεφάλαιόν του εἰς
τρίτον, ὑπὸ μορφήν δανείου καὶ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ τόκον,
καὶ ἄλλοτε τὸ χρησιμοποιεῖ ὁ ἴδιος διὰ τῆς ἰδρύσεως διαφόρων
ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τοῦ δανείου ὁ τόκος
καθορίζεται μεταξὺ δανείζοντος καὶ δανειζομένου. Εἰς τὴν δευ-
τέραν περίπτωσιν τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ κεφαλαίου ὑπὸ τοῦ
κεφαλαιούχου διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐπιχειρήσεων, ὁ τόκος τοῦ κε-
φαλαίου ὑπολογίζεται κατ' ἀνάλογον συλλογισμόν. Θὰ ὑπολο-
γίσωμεν δηλαδὴ πόσον τόκον θὰ ἐλάμβανε ὁ κεφαλαιοῦχος ἐάν
δὲν ἐχρησιμοποιοῖε ὁ ἴδιος τὸ κεφάλαιόν του, ἀλλὰ τὸ ἐδάνει-
zen εἰς τρίτον.

Προσδιορισμὸς τοῦ τόκου. Ὁ τόκος προσδιορίζεται ἀνα-
λόγως τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως κεφαλαίων. Ἡ προσφορὰ
τοῦ κεφαλαίου ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς παράγοντας, κυριώτε-
ροι τῶν ὁποίων εἶναι :

- α) Τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως τοῦ λαοῦ.
- β) Ἡ νομισματικὴ σταθερότης.
- γ) Ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἀσφάλεια τῆς χώρας ἔνθα
πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ κεφάλαιον.
- δ) Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων τῶν δυναμένων νὰ χρησιμο-
ποιήσουν τὸ διαθέσιμον κεφάλαιον.

Προπολεμικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ τόκος ἐκυμαίνετο ἀπὸ
7 ο|ο ἕως 10 ο|ο. Μεταπολεμικῶς ἔχει ὑπερβεῖ τὸ 30 ο|ο διότι
δὲν ὑπάρχουν αἱ προϋποθέσεις τῆς ἀσφαλείας, τῆς νομισμα-
τικῆς σταθερότητος καὶ οἱ ἄλλοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι
εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν προσφορὰν κεφαλαίων καὶ τὴν
μείωσιν ἐπομένως τοῦ τόκου.

Ὁ τόκος ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τιμῆς ὄλων τῶν οἰκονομι-
κῶν ἀγαθῶν. Δι' αὐτὸ τὸ Κράτος ἐπεμβαίνει νομοθετικῶς καὶ
καθορίζει τὸ ἀνώτατον ὅριον τοῦ τόκου. Οἱ λαμβάνοντες περισ-
σότερον τοῦ νομίμου τόκου, χαρακτηρίζονται ὡς τοκογλύφοι
καὶ τιμωροῦνται διὰ φυλακίσεως καὶ προστίμου. Οἱ θετοὶ ὁμως
νόμοι τῆς Πολιτείας δὲν δύνανται νὰ ὑπερσχύσουν τοῦ φυσι-
κοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Δι' αὐτὸ ὅσοδήποτε
αὐστηροὶ καὶ ἂν εἶναι οἱ Νόμοι τοῦ Κράτους διὰ τὴν τοκογλυ-
φίαν, ὅταν δὲν ὑπάρχει προσφορὰ κεφαλαίων, ὁ τόκος θὰ εὐρί-
σκεται εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα καὶ θὰ καταλήγῃ εἰς βάρος τοῦ κατα-
ναλωτικοῦ κοινοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

I

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ

Ἐπιχειρήσεις καλεῖται ἡ καταβολὴ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας πρὸς σκοπὸν παραγωγικόν.

Διὰ τὴν ὑπάρξιν ἐπιχειρήσεων πρέπει νὰ ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς στοιχεῖα :

- 1) Ἐπιχειρηματίας.
- 2) Κεφάλαιον.
- 3) Ἐργατοῦπάλληλοι.
- 4) Σκοπὸς παραγωγικός.
- 5) Ὁ κίνδυνος τῆς ἀποτυχίας.

Ὁ Ἐπιχειρηματίας, εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀπὸ τὰς ἱκανότητας αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία ἢ ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ ἐπιχειρηματίας προσδιορίζει τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν κεφαλαίων, ἐργατῶν, ὑπαλλήλων καὶ ἀπὸ κοινοῦ με τοὺς εἰδικοὺς καθορίζει τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς, τὴν ἔκτασιν τῆς παραγωγῆς, τὸν τρόπον τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων, τὴν ἐπέκτασιν τῆς πελατείας, τὸν ἔλεγχον τῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐργατοῦπαλληλικοῦ προσωπικοῦ, τὴν ἀμοιβὴν αὐτοῦ καὶ ἐν γένει τὴν ὅλην λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ Ἐπιχειρηματίας θὰ ἐναρμονίσῃ τὸ πάγιον κεφάλαιον πρὸς τὸ κυκλοφοροῦν καὶ θὰ ἐξεύρῃ τὰ προσφορώτερα μέσα παραγωγῆς. Αὐτὸς θὰ προῖδῃ τοὺς κινδύνους καὶ θὰ λάβῃ ἐγκαιρῶς τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀποτροπὴν αὐτῶν. Συνταγαὶ καὶ κανόνες ὠρισμένοι, τοὺς ὁποίους ἐπιβάλλεται νὰ ἀκολουθῇ ὁ ἐπιχειρηματίας δὲν ὑπάρχουν. Κανὼν εἶναι ἡ ἱκανότης, ἡ δραστηριότης καὶ ἡ σύνεσις. Διὰ τῶν ιδιοτήτων αὐτῶν ὁ ἐπιχειρηματίας προσαρμόζει τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον παρ' αὐτῆς σκοπὸν καὶ ἀναπροσαρμόζει αὐτὴν ὅταν αἱ προγενέστεραι κοινωνικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συνθήκαι μεταβληθοῦν.

Τὸ Κεφάλαιον εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ἐπιχειρήσεως. Δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἐπιχείρησις ἄνευ κεφαλαίου. Καὶ ἡ πλεον ὑποτυπώδης ἐπιχείρησις χρησιμοποεῖ κεφάλαιον. Εἰς τὰς

μικράς ἐπιχειρήσεις τὸ κεφάλαιον διατίθεται κατὰ κανόνα ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ ἐπιχειρηματίου. Εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις τὸ κεφάλαιον ἐξευρίσκεται ἀπὸ ἄλλους χρηματοδότας. Ὁ κεφαλαιούχος διὰ νὰ ἐμπιστευθῇ τὸ κεφάλαιόν του εἰς τὸν ἐπιχειρηματὴν πρέπει νὰ ἔχῃ ἀσφάλειαν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ κεφαλαίου του καὶ ὡς πρὸς τὴν εἰσπραξίν τοῦ ἐξ αὐτοῦ εἰσοδήματος. Ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας συντελεῖ εἰς τὴν ἀδυναμίαν ἐξευρέσεως κεφαλαίων καὶ εἰς τὴν ὑπέρογκον αὔξησιν τοῦ τόκου.

Τὸ ἐργατοῦπαλληλικὸν προσωπικὸν τῆς ἐπιχειρήσεως ἀποτελεῖ τὸν ἔμψυχον ἐξοπλισμὸν αὐτῆς. Ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ κάθε ἐπιχείρησιν ἔχει τὸ ἐξειδικευμένον προσωπικὸν αὐτῆς. Ὅσον τελειότερα εἶναι ἡ εἰδίκευσις τοῦ προσωπικοῦ, τόσον καλυτέρα εἶναι ἡ ἀπόδοσις αὐτοῦ.

Τὸ ἐργατοῦπαλληλικὸν προσωπικὸν συνεχῶς βελτιοῦται ὅταν ἐλέγχεται συστηματικῶς καὶ ἀμείβεται λογικῶς ἢ ποσοτικῇ καὶ ποιοτικῇ ἀπόδοσις αὐτοῦ.

Σκοπὸς παραγωγικός. Ἐὰν ἡ καταβολὴ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας δὲν ἔχει σκοπὸν παραγωγικόν, δὲν εἶναι ἐπιχείρησις. Ἐὰν λ.χ. διαθέσωμεν κεφάλαια καὶ ἐργασίαν διὰ τὴν ἰδρυσιν ἑνὸς γυμναστικοῦ ἢ ψυχγωγικοῦ κέντρου, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ὡς σκοπὸν τὴν αὔξησιν τοῦ διατεθέντος κεφαλαίου καὶ τὴν διανομὴν κερδῶν, δὲν ὑπάρχει ἡ ἔννοια τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ στοιχεῖον τοῦ κινδύνου ἐνυπάρχει εἰς κάθε ἐπιχείρησιν. Καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν πρωτόγονον γεωργόν, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς σκαπάνης του καλλιεργῇ τὴν γῆν καὶ διαθέτει τὸν σπόρον του, ὑπάρχει τὸ στοιχεῖον τοῦ κινδύνου. Ὅσο μεγαλυτέρας ἐκτάσεως εἶναι ἡ ἐπιχείρησις, τόσον ὁ κίνδυνος εἶναι μεγαλύτερος. Ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις παρακολουθεῖ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἐργασίας τῆς καὶ εὐκόλως ἀναπροσαρμόζεται ὅταν μεταβληθοῦν αἱ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ὁ σκοπὸς τῆς. Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον μὲ τὴν μεγάλην ἐπιχείρησιν. Ἐὰν λ.χ. διὰ τῆς «ἀτομικῆς ἐνεργείας» ἐπιτευχθῇ ἡ παραγωγὴ ἠλεκτρισμοῦ, αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις τῶν μεγάλων ἠλεκτροπαραγωγικῶν ἐπιχειρήσεων δὲν δύναται εὐκόλως νὰ ἀναπροσαρμοσθοῦν εἰς τὴν παραγωγὴν ἄλλου εἴδους.

II

ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀπὸ ἀπόψεως συμμετοχῆς προσώπων εἰς αὐτὰς διακρίνονται εἰς ἀτομικὰς καὶ εἰς ἑταιρικές.

Ἀτομικαὶ ἐπιχειρήσεις καλοῦνται ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς ἓν ἄτομον. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπικρατεῖ τὸ εἶδος τῆς ἀτομικῆς ἐπιχειρήσεως,

Ἑταιρικά ἐπιχειρήσεις καλοῦνται ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς περισσότερα τοῦ ἑνὸς πρόσωπα.

Ὁ ἐμπορικὸς νόμος διακρίνει τὰ εἶδη τῶν ἐταιρικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς ὁμορρυθμοὺς ἐταιρίας, εἰς ἑτερορρυθμοὺς, εἰς μετοχικὰς καὶ εἰς ἀνώνυμους. Εἰς τὰς ἐταιρικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπάρχονται καὶ οἱ συνεταρισμοί, οἱ ὁποῖοι ὅμως διαφέρουν τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τοῦτο : οἱ μὲν ὁμόρρυθμοι, ἑτερόρρυθμοι, μετοχικαὶ καὶ ἀνώνυμοι ἐταιρεῖται ἔχουν ὡς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν πραγματοποίησιν κερδῶν καὶ διανομὴν τούτων εἰς τοὺς συνεταίρους των, οἱ δὲ συνεταρισμοὶ ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν οἰκονομικὴν βελτίωσιν τῶν συνεταίρων, οὐχὶ διὰ τῆς διανομῆς κερδῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξευρέσεως εὐθηνωτέρων καὶ καλυτέρων πρώτων ὑλῶν, διὰ τῆς καλυτέρας διαθέσεως τῶν προϊόντων των, διὰ τῆς ἀποκτήσεως συγχρονισμένων παραγωγικῶν μέσων, διὰ τῆς ἐξευρέσεως εὐθυνῶν κεφαλαίων κ.λ.π.

Αἱ ὁμόρρυθμοι, ἑτερόρρυθμοι καὶ συμμετοχικαὶ ἢ μετοχικαὶ ἐταιρεῖται καλοῦνται καὶ προσωπικαὶ ἐταιρεῖται, διότι εἰς αὐτάς οἱ συνεταῖροι συμμετέχουν προσωπικῶς καὶ δημιουργοὺν προσωπικὴν εὐθύνην ἑναντί τῶν προσώπων μετὰ τῶν ὁποίων συν-αλλάσσονται.

Αἱ ἀνώνυμοι ἐταιρεῖται καὶ οἱ συνεταρισμοὶ καλοῦνται ἀπρόσωποι ἐταιρεῖται, διότι οἱ συμμετέχοντες εἰς αὐτάς δὲν ἐνεργοῦν προσωπικῶς οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ ἀναθέτουν τὴν διοίκησιν καὶ διεξαγωγὴν τῶν συναλλαγῶν εἰς Διοικητικὰ Συμβούλια.

Ἐκτὸς τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς ἰδιώτας καὶ ὡς ἐκ τούτου καλοῦνται ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις, ὑπάρχουν καὶ ἐπιχειρήσεις ἀνήκουσαι εἰς τὸ Κράτος, ὅπως εἶναι οἱ σιδηρόδρομοι, τὰ ταχυδρομεῖα, τὰ μονοπωλιακὰ εἶδη (σιγαρόχαρτον, πυρεῖα, πετρέλαιον, παιγνιόχαρτα). Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται καλοῦνται *Κρατικαὶ ἢ Δημόσιαι Ἐπιχειρήσεις*.

Σκοπὸς τῶν Κρατικῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἡ καλυτέρα ἐξυπηρέτησις τοῦ κοινοῦ ἢ ἡ αὔξησις τῶν δημοσίων ἐσόδων. Ἀντὶ λ.χ. νὰ ἐπιβάλλῃ τὸ Κράτος φόρους εἰς τοὺς ὑπηκόους του, ἀναλαμβάνει τὴν πώλησιν σιγαροχάρτου, πετρελαίου, πυρείων, κινίνης καὶ ἄλλων εἰδῶν καὶ ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν ἐπέρχεται αὔξησις τῶν δημοσίων ἐσόδων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν Κρατικῶν δαπανῶν.

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀπὸ ἀπόψεως μεγέθους διακρίνονται εἰς μικράς καὶ εἰς μεγάλας

Ἡ ἐπιχείρησις δὲν χαρακτηρίζεται ὡς μικρὰ ἢ ὡς μεγάλη ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπασχολουμένων ἐργατῶν καὶ κεφαλαίων, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως καὶ λειτουργίας αὐτῆς.

Μικρὰ ἐπιχείρησις καλεῖται ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει διαχωρισμὸς ἐργασίας μετὰξὺ διευθυνούσης καὶ ἐκτελούσης, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως ἢ διευθύνουσα ἐργασία εἶναι καὶ

έκτελοῦσα, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ ἐμπορορραφεῖον, εἰς τὸ φαρμακεῖον, εἰς τὸ τυπογραφεῖον. Οἱ ἐργοδότες, οἱ διευθύνοντες τὴν ἐργασίαν, ἐργάζονται συγχρόνως μὲ τοὺς ὑπαλλήλους τῶν ἢ μὲ τοὺς ἐργάτας τῶν.

Μεγάλη ἐπιχειρήσις καλεῖται ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπάρχει διαχωρισμός μεταξὺ διευθυνούσης καὶ ἐκτελούσης ἐργασίας.

Ἡ μεγάλη ἐπιχειρήσις κατὰ κανόνα ἀπασχολεῖ μεγάλον ἀριθμὸν ἐργατοῦπαλληλικοῦ προσωπικοῦ καὶ μεγάλα κεφάλαια. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποτελεῖ τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα μεταξὺ μεγάλης καὶ μικρᾶς ἐπιχειρήσεως. Εἶναι δυνατόν μία μικρὰ ἐπιχειρήσις νὰ ἔχῃ μεγάλον ἀριθμὸν ἐργατῶν καὶ νὰ ἀπασχολῇ μεγάλα κεφάλαια, ὅπως λ.χ. εἶναι ἡ ἐπιχειρήσις ἀρβυλοποιῆας ἡ ὁποῖα ἀπασχολεῖ μεγάλον ἀριθμὸν ἐργατῶν καὶ κεφαλαίων, χωρὶς νὰ χαρακτηρίζεται μεγάλη ἐπιχειρήσις, διότι κατὰ κανόνα ὁ ἐργοδότης ἐργάζεται μαζὶ μὲ τὸ προσωπικόν του.

Ὑπάρχουν ὠρισμένοι κλάδοι ποὺ δὲν δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ μεγάλη ἐπιχειρήσις, ὅπως εἶναι αἱ βιοτεχνίαι, αἱ ἀσχολούμεναι μὲ ἐπισκευάς, μὲ ἐγκαταστάσεις ἢ ὅπως εἶναι τὰ καλλιτεχνικὰ ἐργαστήρια, τὰ καφενεῖα, τὰ παντοπωλεῖα, τὰ φαρμακεῖα κλπ. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἄλλοι κλάδοι οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται νὰ ἀναπτυχθοῦν, παρὰ μόνον μὲ τὴν μεγάλην ἐπιχειρήσιν, ὅπως εἶναι ἡ ναυτιλία, οἱ σιδηρόδρομοι, αἱ τράπεζαι, τὰ ναυπηγεῖα κ.λ.π.

Ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις ἔχει σταθερὸν βίον καὶ σταθεράν παραγωγὴν. Δὲν ὑφίσταται τὰς διακυμάνσεις καὶ τοὺς κινδύνους τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως. Μία ἀπεργία διαρκείας ἢ ἀπότομος περικοπὴ τῶν τραπεζιτικῶν πιστώσεων κλονίζουσιν τὴν μεγάλην ἐπιχειρήσιν. Δὲν δύναται ὅμως ἡ μικρὰ ἐπιχειρήσις νὰ ἀναπτύξῃ μεγάλην παραγωγὴν καὶ νὰ ἐπεκταθῇ εἰς ἔργα παρακεκινδυνευμένα, ὅπως ἡ μεγάλη ἢ ἐπιχειρήσις.

Ἡ μεγάλη ἐπιχειρήσις συντελεῖ εἰς τὴν μεγάλην παραγωγὴν εἰς τὴν ἀπασχόλησιν πολλῶν ἐργατῶν καὶ εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους τῶν ἀγαθῶν διὰ τοῦ συστηματικοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τελειοτέρων παραγωγικῶν μέσων.

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀπὸ ἀπόψεως ἀντικειμένου διακρίνονται εἰς τὰς ἐμπορικὰς, βιομηχανικὰς, συγκοινωνιακὰς, γεωργικὰς, μεταλλευτικὰς, τραπεζιτικὰς, ἀσφαλιστικὰς, ξενοδοχειακὰς καὶ ἐπιχειρήσεις δημοσίων θεαμάτων.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Όταν ὁ ἄνθρωπος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ περιορισμένα ὅρια τῆς χειροτεχνίας καὶ ἵδρυσεν τὴν μεγάλην ἐπιχείρησιν, ἀνέλαβε περισσότερας εὐθύνας ἀπέναντι τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν συνεργατῶν του (ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων). Ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ σκέπτεται κατὰ ποῖον τρόπον θὰ χρησιμοποίησιν τὰς μηχανὰς καὶ τοὺς συνεργάτας του ἐπὶ τὸ καλύτερον πρὸς ἀποφυγὴν περιττῶν ἐνεργειῶν καὶ δαπανῶν καὶ πρὸς μεγαλυτέραν ποσοτικὴν καὶ ποιοτικὴν ἀποδοτικότητα τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ἀρχίζει ἡ ὁργάνωσις τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ ὁποία βραδύτερον συστηματοποιηθεῖσα ἐξηλίχθη εἰς ἐπιστημονικὴν ὁργάνωσιν.

Ἐπιστημονικὴ Ὅργάνωσις (Rationalisation). Ἡ ἐπιστημονικὴ ὁργάνωσις τῶν ἐπιχειρήσεων ἀποβλέπει εἰς τὴν συστηματοποίησιν καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἐπιστημονικῶν μεθόδων, βάσει συμπερασμάτων, τὰ ὁποῖα προέκυψαν, κατόπιν μακροχρόνιου πειραματισμοῦ. Ἡ μεθοδικοποίησις ἀποβλέπει εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος. Δι' αὐτῆς ἐπιζητεῖται ἡ ἐφαρμογὴ ἐπιστημονικῶν μεθόδων εἰς τὴν ὁργάνωσιν, εἰς τὴν διοίκησιν, καὶ εἰς τὴν ἐν γένει κανονικὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐπιζητεῖται συγχρόνως ἡ αὐξήσις τῆς ἀποδόσεως εἰς τὸ maximum καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς ἐργασίας εἰς τὸ minimum. Ὡς γενικὸν δὲ σκοπὸν θέτει ἡ ἐπιστημονικὴ ὁργάνωσις τὴν γενικὴν εὐδαιμονίαν διὰ τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν καὶ τῆς ποιοτικῆς βελτιώσεως τῶν προϊόντων. Δὲν λαμβάνει δηλαδὴ ὑπ' ὄψιν τῆς μονομερῶς τὸ συμφέρον τοῦ ἐπιχειρηματίου, τοῦ κεφαλαιούχου καὶ τοῦ ἐργάτου, ἀλλ' ἀποβλέπει εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ οἰκονομικοῦ συνόλου. Οἱ θεμελιωταὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ὁργάνωσεως βαδίζουν εἰς αὐτὴν τὴν λύσιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ὅλαι αἱ τάξεις θὰ ἀπολαύουν εὐχερῶς τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν καὶ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ κόστους καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρατηρεῖται γενικὴ προσπάθεια πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων τῆς ὁργάνωσεως, διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰς διάφορα κράτη ἰδρύθησαν διὰ τὴν μελέτην καὶ ἐφαρμογὴν τῶν μεθόδων τούτων Ἰνστιτούτα, Σύλλογοι, Ἐπιτροπαί, κλπ. Εἰς τὴν Γενεὴν συνεστήθη μόνιμον Διεθνὲς Ἰνστιτούτον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐργασίας. Συνεκροτήθησαν δὲ προπολεμικῶς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς Διεθνῆ Συνέδρια εἰς Πράγαν, Βρυξέλλας, Ρώ-

μην, Παρισίους και Νέαν 'Υόρκην δια τήν μελέτην, συστηματοποίησησιν και γενίκευσιν τών έπιστημονικών μεθόδων.

Συστήματα 'Οργανώσεως και Διοικήσεως

Σύστημα Τέϋλορ. 'Ο πρώτος, ό όποιος έπεδόθη εις τήν συστηματικήν έρευναν τών έπιχειρήσεων και ό όποιος αφιέρωσεν 22 έτη τής ζωής του εις πειραματισμόν τής έπιστημονικής όργανώσεως είναι ό 'Αμερικανός μηχανικός Teylor έξ ου και τό σύστημά του τεϋλορισμός απέκλήθη.

Τό σύστημα τοϋ Τέϋλορ βασίζεται εις τήν μελέτην πρός άνεύρεσιν τοϋ τρόπου τής μεγαλυτέρας άποδόσεως τής εργασίας δια τής έπιστημονικής όργανώσεως αύτης και εις τήν έπιτυχίαν καλυτέρων άποτελεσμάτων, δια τοϋ προσδιορισμοϋ έκ τών προτέρων πάσης έκτελέσεως και πάσης κινήσεως τοϋ έργατου. 'Αποβλέπει εις τόν καταμερισμόν τής εργασίας και εις τήν έξοικονόμησιν χρόνου, δυνάμεων και μέσων. Προσπαθεί νά άποδείξη ότι εις έκάστην έπιχειρήσιν δέν χρειάζονται έξαιρετικοί εργάται. 'Η άπλοποίησης τής εργασίας, ή γενίκευσις τών μηχανών και ό καθορισμός κανόνων και άρχών εργασίας, έπιφέρουν τό ποθούμενον άποτέλεσμα παρ' οίουδήποτε έργατου, χωρίς νά γίνεται σπατάλη ανθρώπινων δυνάμεων και χρόνου.

Τό σύστημα τοϋ Τέϋλορ στρέφεται κυρίως πρός δύο κατευθύνσεις: 1) εις τήν μελέτην τής εργασίας τοϋ έργατου και 2) εις τήν μελέτην τής εργασίας τών μηχανών.

'Εκ τής μελέτης τής εργασίας τοϋ έργατου καταλήγει εις τό συμπέρασμα ότι: 1) Πρέπει νά γίνεται έκλογή τών εργατών δι' έκάστην εργασία και υπό τών πλέον ειδικών νά γίνεται υπόδειξις και άνάλυσις και τής πλέον έλαχίστης λεπτομερείας τής εργασίας, τήν όποιαν πρόκειται νά έκτελή ό εργάτης. 2) Νά προσδιορίζονται έπακριβώς, όχι μόνον ή εργασία τήν όποιαν πρόκειται νά έκτελέση, αλλά και αι κινήσεις αι όποιαι χρειάζονται δια πᾶσαν έκτέλεσιν. 3) Νά καθορίζεται συγχρόνως ή εϋθύνη έκάστου έργατου έν περιπτώσει παραλείψεως όδηγίας τινός ή πλημμελοϋς έκτελέσεως τής εργασίας. Πρός τοϋτο εις έκαστον εργάτην παραδίδεται καθ' έκάστην ήμέραν υπό τοϋ γραφείου ένα δελτίον, έν τῷ όποίῳ καθορίζονται λεπτομερῶς, ή ήμερησία εργασία αϋτοϋ, και ό τρόπος τής έκτελέσεως, τᾶ εργαλεία τᾶ όποια θᾶ χρησιμοποιήσῃ και ή ταχύτης τήν όποιαν θᾶ αναπτύξῃ. 4) Νά έλέγχεται τό άποτέλεσμα έκάστης εργασίας και ό χρόνος ό όποιος διετέθη δια τήν έκτέλεσιν αύτης. 5) Νά καθορίζεται έκ τών προτέρων ή άρμοδιότης έκάστου έργατου ή υπαλλήλου, άπό τοϋ διευθυντοϋ μέχρι τοϋ θυρωροϋ τής έπιχειρήσεως. 6) Νά καθορίζωνται τᾶ ήμερομίσθια αναλόγως τής άποδόσεως έκάστου έργατου και νά

είναι πάντοτε ικανοποιητικά. «Τὰ μεγάλα ἡμερομίσθια μειώνουν τὸ κόστος τῶν προϊόντων» λέγει ὁ Τέϋλор. Ἡ ικανοποιητικὴ ἀμοιβὴ τοῦ ἐργάτου ἀναπτύσσει τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν. Ἀποτέλεσμα δὲ τούτου εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ καλυτέρα ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας του, ἡ μεγαλυτέρα προσοχὴ τῶν παραγωγικῶν μέσων, (μηχανῶν, ἐργαλείων) καὶ ἡ ἀρμονικὴ συνεργασία μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδότη.

Ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἐργασίας τῶν μηχανῶν καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς πᾶσαν ἐργασίαν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῖται ἡ μηχανικὴ δύναμις διὰ νὰ ἀποφεύγεται ἡ καταπόνησις καὶ ἐξάντλησις τοῦ ἐργάτου.

Σύστημα Φαγιόλ. Ὁ Γάλλος τὴν καταγωγὴν μηχανικὸς Fayol ἐπεδόθη εἰς τὴν συστηματοποίησιν παρατηρήσεων, ἀναφερομένων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ὁ Φαγιόλ τὸ 1918 διετύπωσεν εἰς θεωρίαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος καθώρισεν «ὡς τὸ σύνολον ἀρχῶν, κανόνων καὶ μεθόδων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς διοικήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων πάσης κατηγορίας μικρᾶς ἢ μεγάλης, βιομηχανικῆς ἢ ἐμπορικῆς, πολιτικῆς ἢ θρησκευτικῆς μορφῆς καὶ παντὸς ἄλλου εἶδους».

Ὁ Fayol μελετᾷ τὴν συστηματοποίησιν τῶν ἀρχῶν καὶ ἐπιστημονικῶν κανόνων τῆς διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀρχόμενος ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἐνῷ ὁ Teylor ἀκολουθεῖ τὴν ἀντίθετον ὁδόν. Ἀμφότερα ὅμως τὰ συστήματα, ἀλληλοσυμπληρούμενα καταλήγουν εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα.

Αἱ ἀρχαὶ τῆς Διοικήσεως ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ὁ Φαγιόλ τὸ σύστημά του εἶναι : 1) Συγκέντρωσις τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως εἰς ἓν μόνον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον θὰ δίδῃ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὰς γενικὰς διαταγὰς πρὸς ὅλα τὰ τμήματα αὐτῆς. 2) Ἀκριβὴς καθορισμὸς τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκτελῇ ἕκαστος, τῆς ἐκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας ἐνὸς ἐκάστου, τῆς τοποθεσίας τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς εὐθύνης ἐν περιπτώσει καταστρατηγήσεως τῶν διαταγῶν ἢ τῶν οδηγιῶν. Δι' αὐτῶν ἐπιδιώκεται, ἀφ' ἐνὸς μὲν αὐστηρὰ πειθαρχία ὁλοκλήρου τοῦ προσωπικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοποθέτησις τοῦ καταλλήλου προσώπου εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν καὶ ἐκάστου πράγματος εἰς τὴν ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένην θέσιν του.

3) Συντονισμὸς τῆς ἐργασίας καὶ ἀρμονία ὁλοκλήρου τοῦ προσωπικοῦ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως εἰς τὰς ὁδηγίας καὶ διαταγὰς.

4) Ἐλεγχος καὶ συστηματικὴ διαπίστωσις τῆς κατανοήσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν διαταγῶν καὶ τῶν οδηγιῶν.

5) Μονιμότης τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἀμοιβὴ τούτου ἀνάλο-

γος πρὸς τὴν ἐργασίαν του καὶ πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ ὅλη λειτουργία τῆς ἐπιχειρήσεως διακρίνεται εἰς μικροτέρας λειτουργίας. α) Εἰς τὴν Διοικητικὴν, β) εἰς τὴν Τεχνικὴν, γ) εἰς τὴν Ἐμπορικὴν, δ) εἰς τὴν Λογιστικὴν καὶ ε) εἰς τὴν Ἀσφάλειαν.

Διοικητικὴ λειτουργία. Ἡ διοικητικὴ λειτουργία ἀποβλέπει εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ προγράμματος κατευθύνσεως τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῶν διαφόρων Τμημάτων καὶ Ὑπηρεσιῶν. Ὁ ὑπεύθυνος τῆς λειτουργίας ταύτης, κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης τῶν στοιχείων τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος, καταλήγει εἰς συμπεράσματα διὰ τὴν μέλλουσαν πορείαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ παρακολουθῇ τὴν πορείαν, ὅχι μόνον τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς ὁποίας προΐσταται, ἀλλὰ καὶ ἑκάστης ἐπιχειρήσεως καὶ ἰδίως τῶν συναγωνιστῶν του. Εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ παρακολουθῇ τὸν συντονισμόν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ λαμβάνῃ ἐγκαίρως κάθε μέτρον ἀπρόβλεπτον διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς.

Τὸ ἔργον τῆς λειτουργίας ταύτης εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολον. Πρέπει διὰ τῶν καταλλήλων συμβούλων τῆς ἐπιχειρήσεως νὰ μελετῶνται αἱ ἐκάστοτε κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ μεταβολαί, οἱ σχετικοὶ μὲ τὴν ἐπιχείρησιν νόμοι καὶ συμβάσεις, αἱ ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαὶ κρίσεις, αἱ νομισματικαὶ διακυμάνσεις, ἡ γενικὴ παραγωγή τῆς χώρας καὶ ἡ κατὰ τόπους τοιαύτη.

Ἐκ τῆς μελέτης ὧν αὐτῶν τῶν στοιχείων θὰ εἶναι εἰς θέσιν ἡ ἐπιχείρησις νὰ προλάβῃ ἐνδεχομένους κινδύνους ἢ νὰ ἐπωφεληθῇ καταλλήλων εὐκαιριῶν.

Ἡ διοικητικὴ λειτουργία καθορίζει τὴν ἑκτασιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὴν συμμετρίαν τῶν παγίων καὶ κυκλοφορούντων κεφαλαίων, τὴν ἑκτασιν τῶν πιστώσεων καὶ τὴν ἀντιμισθίαν τοῦ προσωπικοῦ.

Εἰς ἐπιχειρήσεις μεγαλυτέρας ἐκτάσεως, αἱ καθαρῶς οἰκονομικῆς φύσεως λειτουργίαι, ὅπως εἶναι ἡ ἀναζήτησις κεφαλαίων, ὁ τρόπος τῆς καλυτέρας ἐκμεταλλεύσεως τούτων κλπ. ἀνατίθεται εἰς εἰδικὴν ὑπηρεσίαν, ἡ ὁποία καλεῖται **Οἰκονομικὴ Ὑπηρεσία**.

Τεχνικὴ λειτουργία. Ἡ λειτουργία αὕτη παρουσιάζεται μόνον εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τῆς λειτουργίας ταύτης εἶναι ἡ ἀναζήτησις καλυτέρων μεθόδων διὰ τὴν κατεργασίαν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν πρώτων ὕλων. Καλῶς ὀργανωμένη ἡ τεχνικὴ λειτουργία μιᾶς ἐπιχειρήσεως θεωρεῖται ἐκείνη, τῆς ὁποίας τὸ βιομηχανικὸν κόστος τῶν προϊόντων τῆς ἔχει φθάσει εἰς τὸ κατώτατον δυνατόν ὅριον. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ συγχρονισμένων παραγωγικῶν μέσων καὶ καλῶς κατηρτισμένου προσωπικοῦ.

Τυποποιήσεις. Λόγω του συναγωνισμού, ό όποίος άναπτύσσεται είς τήν βιομηχανίαν παρατηρείται διαρκής τάσις έμφανίσεως νέων τύπων προϊόντων.

Ο βιομήχανος διά των νέων τύπων, άποβλέπει νά δώση είς τό κοινόν προϊόντα υπό άλλην μορφήν, διά νά διεγείρη τήν έπιθυμίαν των καταναλωτών και ίδίως διά νά έπικρατήση μεταξύ των άνταγωνιστών του. Οί νέοι τύποι έπιβαρύνουν πάντοτε τό κόστος των προϊόντων, διότι διά τήν κατασκευήν αυτών έχρειάσθη διαρρύθμισις των παλαιών έγκαταστάσεων, άγορά νέων έργαλείων, νέον προσωπικόν ή ειδίκευσις του παλαιού μέ μετριάσμον της άποδόσεώς του, νέα διαφήμισις διά τήν διάδοσιν αυτών κλπ. Γενικώς οί νέοι τύποι έπιβαρύνουν τά προϊόντα, χωρίς νά είναι βέβαιοι οί παραγωγοί αυτών ότι θα άποδεχθί τό κοινόν τήν καινοτομίαν αυτήν, δεδομένου ότι κατά κανόνα ύπάρχει δυσπιστία είς τά νέα προϊόντα.

Ο περιορισμός των τύπων, ή λεγομένη stantarisation, είναι ή κατάργησις της μη άναγκαίας έναλλαγής των τύπων. Αντί δηλαδή νά κατασκευάζωνται παρ' ενός έργοστασίου 30 διάφοροι τύποι νά κατασκευάζωνται 5. Υπάρχουν άλλοι ύποστηρίζοντες ότι ή ποικιλία των τύπων ύποβοηθεί τήν κατανάλωσιν και είς τήν πρόοδον της τέχνης.

Βέβαιον είναι ότι, ό περιορισμός των τύπων έπιφέρει βελτίωσιν της ποιότητος και πτώσιν του βιομηχανικού κόστους των προϊόντων και καθίσταται δυνατή ή κατανάλωσις των και παρ' αυτών μη εύπόρων τάξεων.

Είς τήν Αμερικήν κατωρθώθη ή περιστολή των τύπων των τροχών αυτοκινήτων άπό 195 είς 4, του δέ χάρτου άπό 377 είς 56.

Σύστημα Φόρτ (Ford). Ο Φόρτ, ό γνωστός άμερικανός βιομήχανος αυτοκινήτων, έμελέτησε και έυσυστηματοποίησε τήν παραγωγικήν διαδικασίαν των αυτοκινήτων.

Τό σύστημα του Φόρτ άποβλέπει είς τήν μείωσιν του κόστους της παραγωγής διά της βελτιώσεως των μεθόδων έκτελέσεως της εργασίας. Η μείωσις αυτή του κόστους, ύποστηρίζει ό Φόρτ, θα συντελέση είς τήν προσφοράν εύθηνών προϊόντων και έπομένως είς τήν αύξησιν της καταναλώσεως. Η αύξησις αυτή της καταναλώσεως θα έπιφέρει αύξησιν του κέρδους και τοιουτοτρόπως θα δυνηθί ό εργάτης νά άμειβθί περισσότερο και ή έπιχείρησις νά ίκανοποιηθί περισσότερο.

Τήν μείωσιν του κόστους της παραγωγής έπέδωξε και έπέτυχεν ό Φόρτ διά του πλήρους καταμερισμού της εργασίας. Έκαστος εργάτης, χωρίς νά μετακινηται άπό τήν θέσιν του έκτελεί μίαν ώρισμένην και τυποποιημένην κίνησιν. Επί μιάς μεγάλης ταινίας, ή όποία διά μηχανικής όλισθήσεως διέρχεται έμπροσθεν του εργάτου, εύρίσκεται τό συναρμολογούμενον αυ-

τοκίνητον. Ἐπ' αὐτοῦ γίνεται ἡ μερική ἐργασία διὰ τῆς τοποθετήσεως ἐκάστου ἐξαρτήματος καὶ εἰς τὸ τέλος καταλήγει ἕτοιμον τὸ αὐτοκίνητον.

Τὸ σύστημα τοῦ Φόρτ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸν χρόνον, ὁ ὅποιος ἀπαιτεῖται κάθε ἐργάτης νὰ ἐκτελέσῃ τὴν μερικήν του ἐργασίαν, ἀλλὰ συνολικῶς εἰς τὸν χρόνον, ὁ ὅποιος ἀπαιτεῖται διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐτοίμου προϊόντος. Ὁ χρόνος τοῦ ἐργάτου εἶναι γνωστὸς καὶ καθωρισμένος ἐκ τῶν προτέρων. Δὲν δύναται ὁ ἐργάτης νὰ ἀδρανήσῃ ἢ νὰ παραλείψῃ τὸ ἔργον του, διότι δὲν θὰ δυνηθῇ οὔτε καὶ ὁ μετέπειτα συνάδελφος του νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἰδικόν του ἔργον. Καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ οἱ ἄλλοι ἐργάται δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐργασθοῦν καὶ τὸ προϊόν θὰ καταλήξῃ ἐλαττωματικὸν καὶ ἄχρηστον πρὸς τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὅποιον προορίζεται.

Τὸ σύστημα τοῦ Φόρτ, ὅπως καὶ τὸ σύστημα τοῦ Τέϋλορ, προϋποθέτουν κανονικὰ μηχανικὰ μέσα, κανονικὴν διάταξιν τῶν μέσων ἐργασίας, κανονικὸν ρυθμὸν τοῦ χρόνου τῶν κινήσεων τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν μηχανῶν. Μὲ ἄλλα λόγια συγχρονίζονται αἱ κινήσεις τῶν ἐμπύχων καὶ ἀψύχων παραγωγικῶν μέσων καὶ καθορίζεται ἐκ τῶν προτέρων ἡ ὅλη παραγωγικὴ διαδικασία.

Ἄλλα συστήματα. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω συστημάτων, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα συστήματα, τὰ ὁποῖα ἐρευνᾷ με ἰδιάζουσιν μεθοδικότητα ὁ σοφὸς καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν Νικ. Φωτιάς, εἰς τὸ περισπούδαστον ἔργον του «Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων».

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

I

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

Διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν καὶ ἡ κατανάλωσις τῶν ἀγαθῶν πρέπει νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἔχουν τὴν δυνατότητα οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀποκτοῦν τὰ ἀγαθὰ τῶν ὁποίων ἔχουν ἀνάγκην. Πρέπει δηλαδὴ ὁ καθὲς τῆς Βραζιλίας νὰ δύναται νὰ ἔλθῃ ἐδῶ καὶ συγχρόνως νὰ εἶναι εἰς θέσιν τὰ ἄτομα νὰ προμηθευθοῦν αὐτόν.

Βασικὴ ἐπομένως προϋπόθεσις εἶναι ἡ ἐλευθέρια κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν. Δι' αὐτῆς τὰ ἀγαθὰ εὐρίσκουν τοὺς φυσικοὺς καταναλωτάς των καὶ συγχρόνως λειτουργεῖ ἀποτελεσματικῶς ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, διὰ τοῦ ὁποίου κάθε ἀγαθὸν ἀποκτᾷ τὴν πραγματικὴν του ἀξίαν καὶ εὐρίσκει τὸν φυσικόν του καταναλωτήν.

"Ἄλλη βασικὴ προϋπόθεσις τῆς παραγωγῆς, τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς καταναλώσεως τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς δράσεως τοῦ ἀτόμου τοπικῶς καὶ χρονικῶς. Τὸ ἄτομον δὲν πρέπει νὰ δεσμεύεται, οὔτε ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας του, οὔτε ὡς πρὸς τὸν τόπον τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός του. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀρχὴν ὑπεστήριζεν ὁ πατὴρ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας "Ἀδαμ Σμιθ. Αἱ συνθήκαι ὅμως αἱ πολεμικαὶ καὶ αἱ μεταπολεμικαὶ, ὡς καὶ αἱ κοινωνικαὶ συγκρούσεις ἠνάγκασαν τὰς κυβερνήσεις τῶν διαφόρων Κρατῶν νὰ ἐκτραποῦν τῆς ὥραιας αὐτῆς ἀρχῆς καὶ νὰ λάβουν δεσμευτικὰ μέτρα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐλευθέραν δράσιν τοῦ ἀτόμου. Ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας πολλὰ ἀγαθὰ ἔχουν ἐντελῶς διαφορετικὴν τιμὴν τῆς πραγματικῆς, ἄλλα πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἄλλα πρὸς τὰ κάτω. Πολλὰ ἐπίσης ἄτομα δροῦν εἰς περιωρισμένην ἀκτῖνα καὶ ἄλλα ἀδρανοῦν, διότι δὲν παρέχεται εἰς αὐτὰ ἡ ἐλευθερία τῆς φυσικῆς δράσεως.

Συναγωνισμός. Συναγωνισμός καλεῖται ἡ εὐγενὴς καὶ νόμιμος ἄμιλλα, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται μεταξὺ προσώπων τῆς

αὐτῆς κατηγορίας. Οἱ παραγωγοὶ λ.χ. γεωργικῶν ἢ βιομηχανικῶν εἰδῶν συναγωνίζονται ποῖος θὰ ἐπιτύχῃ καλυτέραν καὶ μεγαλυτέραν παραγωγήν. Ἐν συνεχείᾳ, οἱ ἔμποροι συναγωνίζονται ποῖος θὰ ἀποκτήσῃ μεγαλυτέραν καὶ σταθερωτέραν πελατεῖαν.

Ὁ συναγωνισμὸς προϋποθέτει ἐλευθερίαν παραγωγῆς καὶ διαθέσεως τῶν ἀγαθῶν. Ὅταν ὁ βιομήχανος ἢ ὁ γεωργὸς δὲν εἶναι ἐλεύθεροι νὰ διαθέσουν τὰ προϊόντα τῆς παραγωγῆς τῶν ἐκεῖ ποῦ θὰ εὔρουν ταῦτα τοὺς φυσικοὺς τῶν καταναλωτῶν καὶ τὰς πραγματικὰς τῶν τιμὰς, ἡ παραγωγή τῶν μετριάζεται καὶ ἡ τιμὴ τοῦ κόστους ἀυξάνει. Ὅταν ἐπίσης ὁ ἔμπορος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ προμηθευθῇ τὸ εἶδος, τὸ ὁποῖον ἔχει ζήτησιν ἢ δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ πωλούμενον εἶδος, τότε ἡ κατανάλωσις του περιορίζεται καὶ τὰ γενικὰ ἔξοδα ἐκμηδενίζουν τὸ ἐμπορικὸν κέρδος.

Συναγωνισμὸς δὲν ἀναπτύσσεται μόνον μεταξὺ τῶν ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ὁμοειδῶν ἐπαγγελλμάτων. Ὁ ἱατρὸς διὰ νὰ καταστῇ καλύτερος τοῦ ἄλλου καὶ διὰ νὰ εὐρύνη τὴν πελατεῖαν του, ἐπιδίδεται συστηματικώτερον εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐπαγγέλματός του ἢ μετριάζει τὴν ἀμοιβὴν του καὶ οὕτω καθίσταται ὠφελιμώτερος εἰς τὴν κοινωνίαν.

Ὁ συναγωνισμὸς, ἐφ' ὅσον χρησιμοποιεῖ εὐγενῆ καὶ θεμιτὰ μέσα, ὠφελεῖ πάντοτε τοὺς συναγωνιζομένους καὶ τὴν κοινωνίαν. Ὅταν ὅμως ὁ συναγωνισμὸς ἐκτρέπεται τῆς νομίμου καὶ εὐγενοῦς ἀμίλλης καὶ χρησιμοποιῇ μέσα ἀνῆθικα καὶ παράνομα, τότε καθίσταται ἐπιζήμιος διὰ τὸ κοινόν. Ὁ συναγωνισμὸς αὐτὸς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς ἀθέμιτος. Οἱ δὲ παραβάται τοῦ νόμου περὶ ἀθεμίτου συναγωνισμοῦ τιμωροῦνται μὲ βαρυτάτας ποινὰς.

Προστατευτισμὸς. Τὸ σύνολον τῶν μέτρων τῶν λαμβανομένων ὑπὸ τῆς Πολιτείας διὰ τὴν προστασίαν τῆς παραγωγῆς ἢ τῶν ἐπαγγελλμάτων καλεῖται προστατευτισμὸς.

Διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ λ.χ. ἡ ἐγχώριος βιομηχανία ὕφασμάτων ἀπηγορεύθη ἡ εἰσαγωγή τοιούτων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ἐφορολογήθησαν μὲ τόσον εἰσαγωγικὸν δασμόν, ὥστε νὰ καθίσταται σχεδὸν ἀδύνατος ἡ κατανάλωσις τῶν. Ἐπίσης διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ἐγχώριος γεωργία ἐπέτρεψε τὸ Κράτος τὴν ἀτελεῖ εἰσαγωγήν γεωργικῶν εἰδῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ἐνεθάρρυνε δασμολογικῶς ἢ διὰ δανείων τὰς ἐπιχειρήσεις κατασκευῆς γεωργικῶν μηχανημάτων.

Ὁ προστατευτισμὸς δύναται νὰ εἶναι μακρᾶς διαρκείας ἢ παροδικός. Δύναται λ.χ. νὰ ἀπαγορεύσῃ ἓνα Κράτος τὴν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μετανάστευσιν μονίμως ἢ δι' ὥρισμένον χρόνον. Ὅπως ἐπίσης δύναται νὰ ἀπαγορευθῇ προσωρινῶς ἡ λει-

τουργία της Ἱατρικῆς Σχολῆς διὰ νὰ μὴ δημιουργηθοῦν νέοι ἱατροί. Καὶ οἱ νόμοι οἱ ὅποιοι χαρακτηρίζουν ἓνα ἐπάγγελμα κεκορεσμένον, ἔχουν τὴν ἔννοιαν τοῦ προστατευτισμοῦ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ.

Ὁ προστατευτισμὸς εἶναι ἐνδεδειγμένος ὅταν πρόκειται νὰ ἀναπτυχθῇ ἓνας παραγωγικὸς κλάδος ἐπ' ὠφελεία τῆς Ἑθνικῆς ὁλότητος, ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν Ἑλληνικὴν γεωργίαν. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι πτωχόν, δὲν εἶναι ἐνδεδειγμένον διὰ παραγωγὴν σίτου καὶ ἄλλων δημητριακῶν. Εἶναι ἐπομένως ἐνδεδειγμένη ἡ ἀτελὴς εἰσαγωγὴ συγχρονισμένων γεωργικῶν μηχανημάτων, ἢ ἡ ἀγορὰ τοῦ σίτου εἰς τιμὴν μεγαλυτέραν ἀπ' ἐκείνην ποῦ ἔχει ὁ σίτος τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Ὁ προστατευτισμὸς ἐπίσης ἐνδείκνυται ἢ μᾶλλον ἐπιβάλλεται ὅταν ξένα ἔθνη ὑπονομεύουν τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν ἄλλων χωρῶν, ὅπως ἡ Ρωσία διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἀνεργίαν εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα τοῦ Κάρδιφ τῆς Ἀγγλίας ἀπέστειλε τεραστίας ποσότητας γαιανθράκων μὲ τιμὴν πολὺ χαμηλὴν. Ἡ Ἀγγλία ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἀρχὴν τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, ἤναγκάσθη νὰ προστατεύσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως εἰσαγωγῆς γαιανθράκων.

Παρεμβατισμὸς. Ἡ παρέμβασις τῆς Πολιτείας, διὰ διαφόρων δεσμευτικῶν μέτρων, ἀναγομένων εἰς τὴν παραγωγὴν, τὴν κυκλοφορίαν καὶ τὴν κατανάλωσιν τῶν ἀγαθῶν καλεῖται παρεμβατισμὸς.

Ὁ παρεμβατισμὸς γίνεται ὑπὸ τῆς Πολιτείας διὰ σειρᾶς νομοθετικῶν μέτρων. Ἡ προστασία τοῦ Ἐθνικοῦ νομίσματος διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως ἐξαγωγῆς συναλλάγματος, ἡ ἀπαγορεύσεις εἰσαγωγῆς ὠρισμένων εἰδῶν ἀπὸ ὠρισμένην χώραν, ὁ καθορισμὸς τῆς ποσότητος, ἡ ὁποία ἐπιτρέπεται νὰ εἰσαχθῇ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ νὰ ἐξαχθῇ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὁ καθορισμὸς τῶν τιμῶν πωλήσεως καὶ ἄλλα παρόμοια μέτρα ἀποτελοῦν τὸν παρεμβατισμὸν τοῦ Κράτους.

Ὁ Κρατικὸς παρεμβατισμὸς καλεῖται καὶ *Διευθυνομένη Οἰκονομία*.

II

ΧΡΗΜΑ—ΝΟΜΙΣΜΑ

Τὸ χρῆμα ἔχει δύο ιδιότητας 1) εἶναι μέσον ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ 2) εἶναι κοινὸν μέτρον προσδιορισμοῦ τῆς ἀξίας αὐτῶν.

Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ χρήματος. Πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ χρήματος ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἀγαθῶν ἐγένετο εἰς εἶδος, πρᾶγμα ἀντὶ πράγματος. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἀνταλλαγῆς καλεῖται ἀντιπραγματισμὸς ἢ ἀνταλλαγὴ εἰς εἶδος (troc).

Ἡ δυσχέρεια τῆς εἰς εἶδος ἀνταλλαγῆς ἐξηνάγκασε τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐξεύρῃ ἓνα κοινὸν μέσον ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν. Τὸ κοινὸν αὐτὸ μέσον οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν χρῆμα, οἱ Ῥωμαῖοι πεκούνια (pecunia), ἀπὸ τὸ πέκος (pecus), τὸ ὁποῖον σημαίνει ζῶον, οἱ Ἰνδοὶ τὸ ὠνόμασαν ρουπί, τὸ ὁποῖον σημαίνει ποῖμνιον. Εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ὅτι ὡς χρῆμα ἐχρησιμοποιήθησαν διάφορα πράγματα, ζῶα, σιτηρά, ὄστρακα κ.λ.π. Καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὰ νότια παράλια τῆς Ἀφρικῆς χρησιμοποιοῦν ὡς χρῆμα τὰ κογχύλια καὶ εἰς μερικὰ Τμήματα τῆς Ἀσίας χρησιμοποιοῦν τὸ τέϊον συμπεπυκνωμένον εἰς πλίνθους.

Διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου ἐγκατελείφθησαν τὰ σιτηρά, τὰ δέρματα καὶ τὰ ζῶα ὡς χρῆμα καὶ ἀντὶ αὐτῶν ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ μέταλλα, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος, ὁ χρυσός. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐχρησιμοποίησαν τὸν σίδηρον ὡς χρῆμα, ὑπὸ μορφήν ὀβελῶν ἢ ὀβελίσκων. Ἐξ αὐτοῦ διεσώθη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας τὸ ὄβολον, τὸ διῶβολον καὶ τὸ ἡμιῶβολον.

Διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἓνα πρᾶγμα ὡς χρῆμα, πρέπει νὰ ἔχῃ ὠρισμένας ἰδιότητας. 1) Νὰ μεταφέρεται εὐκόλως. 2) Νὰ διατηρῆται χωρὶς νὰ μεταβάλλεται καὶ χωρὶς νὰ ἀλλοιοῦται ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ ἀπὸ τὰς καιρικὰς ἐπιδράσεις. 3) Κοπτόμενον νὰ διαιρῆται χωρὶς νὰ χάνῃ τὴν ἀξίαν του, ἕκαστον τεμάχιον νὰ ἔχῃ τὴν ἀνάλογον ἀξίαν του. 4) Νὰ μὴ εὐρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν φύσιν.

Διὰ τοῦ χρόνου καὶ διὰ τοῦ πειραματισμοῦ διεπιστώθη ὅτι τὰς ἀνωτέρω ἰδιότητας τὰς ἔχουν δύο ἐκ τῶν εὐγενῶν μετάλλων, ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος καὶ δι' αὐτὸ ἐξελέγησαν ὡς χρῆμα. Εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι εἰς τὴν Βαβυλῶνα τὸ 3.000 π.Χ. ἐχρησιμοποιήθη ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος ὡς χρῆμα ὑπὸ μορφήν ράβδων.

Νόμισμα. Ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας ὡς χρῆμα ὑπὸ μορφήν ράβδων. Ἡ γνησιότης αὐτῶν ἐξηλέγχετο διὰ λυδίας λίθου, τὸ δὲ βάρος των διὰ ζυγίσματος. Ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ ἐλέγχου ἦτο δυσχερὴς καὶ δαπανηρός. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὰ κράτη ἀπέκοψαν ἐκ τῶν εὐγενῶν μετάλλων μικροὺς δίσκους καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς των ἀπετύπωσαν μίαν συμβολικὴν παράστασιν καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης τὴν ἐπίσημον σφραγίδα των, μετὰ τὴν ἀξίαν ἐκάστου δίσκου. Ὁ μικρὸς αὐτὸς δίσκος ὠνομάσθη νόμισμα.

Ὅρισμός. Νόμισμα καλεῖται μικρὸς δίσκος ἐκ πολυτίμου μετάλλου, φέρων ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὴν σφραγίδα τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης πλευρᾶς μίαν οἰανδήποτε συμβολικὴν παράστασιν.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι τὸ 700 π. Χ. πρῶτοι οἱ Λυδοὶ ἀπέκοψαν νομίσματα ἐκ τῶν εὐγενῶν μετάλλων, τὰ ὁποῖα

ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὰς συναλλαγὰς τῶν ὥς χρῆμα. Βραδύτερον τὸ σύστημα τῆς νομισματοκοπῆς τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου διεδίδετο καὶ ἐγενικεύετο εἰς κάθε προαγόμενον Κράτος. Σήμερον εἶναι γνωστὸν καὶ χρησιμοποιεῖται τὸ νόμισμα ὥς χρῆμα εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα Ἔθνη.

Μονομεταλλισμός καὶ διμεταλλισμός. Ὅταν διὰ νόμου ἐπιβάλλῃ τὸ Κράτος ὥς χρῆμα τὴν χρησιμοποίησιν ἀμφοτέρων τῶν εὐγενῶν μετάλλων (χρυσοῦ καὶ ἀργύρου), τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν διμεταλλισμόν. Καὶ ὅταν ἐπιβάλλῃ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἑνὸς μόνον μετάλλου, τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν μονομεταλλισμόν.

Πολλαὶ συζητήσεις καὶ πολλὰ διαμάχαι, κατὰ τὸν λήξαντα αἰῶνα, ἀνεφύησαν μεταξύ τῶν οἰκονομολόγων ὥς πρὸς τὴν προτίμησιν τοῦ μονομεταλλισμοῦ ἢ τοῦ διμεταλλισμοῦ. Οἱ μὲν ὑπεστήριζαν ὅτι εἶναι προτιμότερος ὁ διμεταλλισμός, διότι ὅταν ἐξασθενίῃ τὸ ἓνα νόμισμα θὰ εἶναι ὑγιὲς τὸ ἄλλο καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἐπέρχεται διαταραχὴ εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας. Οἱ δὲ ἀντίθετοι ὑπεστήριζον ὅτι εἶναι προτιμότερος ὁ μονομεταλλισμός, διότι ὅταν ὑπάρχουν δύο νομίσματα ἐκ δύο διαφόρων μετάλλων, ὁ κίνδυνος διπλασιάζεται. Ἀρχικῶς καὶ αἱ δύο θεωρίαι ἐπεκράτησαν. Ἄλλα Κράτη ἐφήρμωσαν τὸν διμεταλλισμόν καὶ ἄλλα τὸν μονομεταλλισμόν (μὲ μόνον μέταλλον τὸν χρυσόν, καὶ ἐλάχιστα μὲ μόνον τὸν ἄργυρον).

Ἡ ἀνταλλακτικὴ σχέσις τῶν δύο μετάλλων καθωρίσθη τὸ 1803 ἐν Γαλλίᾳ 1 πρὸς 15 1/2 (ἐν γραμμάριον χρυσοῦ ἴσον πρὸς 15 1/2 γραμμάρια ἀργύρου).

Λατινικὴ Νομισματικὴ Ἑνωσις. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν χρυσωρυχείων τῆς Καλιφορνίας καὶ τῆς Αὐστραλίας ἐπέφερε τὸ 1850 ὑποτίμησιν τοῦ χρυσοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄργυρον καὶ διὰ τὰς συγκρατηθῆναι ἢ κερδοσκοπία ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὰς διατηρηθῆναι ὁ διμεταλλισμός εἰς τὴν Εὐρώπῃ ἐγένετο πρωτοβουλία τῆς Γαλλίας τὸ 1866 ἡ Λατινικὴ Νομισματικὴ Ἑνωσις μεταξύ τῆς Γαλλίας, Βελγίου, Ἑλβετίας, Ἰταλίας, καὶ Ἑλλάδος, ἡ ὁποία καθώρισε τὴν σχέσιν τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἄργυρον 1 πρὸς 15 1/2. Ἡ Ἑνωσις μέχρι τὸ 1870 ἔβαινε καλῶς. Ἀπὸ τοῦ ἔτους ὅμως τούτου, λόγῳ τῆς μεγάλης παραγωγῆς τῶν ἀργυρωρυχείων τῆς Ἀμερικῆς ἤρχισεν ἡ ὑποτίμησις τοῦ ἀργύρου καὶ ἡ ἀνατίμησις τοῦ χρυσοῦ. Ἐπῆλθε τότε τὸ ἀντίθετον ἀπ' ἐκεῖνο ποῦ εἶχε γίνεαι τὸ 1850. Ὁ ἄργυρος ὑποτιμώμενος ἀλματωδῶς ἔφθασε ταχέως εἰς τὴν σχέσιν 1 πρὸς 22. Τὸ γεγονός τοῦτο κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι νομισματικαὶ συνθηκαὶ τῶν χωρῶν τῆς Λατινικῆς Νομισματικῆς Ἑνώσεως ἐπέφεραν τὴν χαλάρωσιν αὐτῆς καὶ τελικῶς ἐγκατέλειψαν τὸν διμεταλλισμόν καὶ περιωρίσθησαν εἰς τὸν χρυσόν, ὃχι μόνον τὰ

Κράτη τῆς Λατινικῆς Νομισματικῆς Ἑνώσεως, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι εὐρωπαϊκαὶ χώραι.

Νομισματικὴ μονάς. Νομισματικὴ μονάς καλεῖται ὁ κανὼν (τὸ μέτρον) τῆς μετρήσεως ὅλων τῶν οἰκονομικῶν ἀξιών.

Ὅπως διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ βάρους, τοῦ μήκους, τῆς χωρητικότητος ὑπάρχει μία μονάς, οὕτω καὶ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν ἔχει καθιερωθῇ ἡ Νομισματικὴ Μονάς, ἡ ὁποία καλεῖται καὶ *Χρηματικὴ Μονάς*.

Ἐκαστον Κράτος ἔχει καθορίσει διὰ νόμου τὴν νομισματικὴν του μονάδα, ἡ Ἑλλάς ἔχει τὴν δραχμὴν, ἡ Ἀμερικὴ τὸ δολλάριον, ἡ Ἀγγλία τὴν λίραν κ.ο.κ. Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν συναλλαγῶν ὑπάρχουν πολλαπλάσια καὶ ὑποπολλαπλάσια τῆς νομισματικῆς μονάδος.

Ἡ νομισματικὴ μονάς εἶναι κατεσκευασμένη ἐκ πολυτίμου μετάλλου. Διὰ λόγους ἀντοχῆς καὶ καλύψεως τῶν ἐξόδων νομισματοκοπῆς προστίθεται εἰς τὸ πολυτίμον μέταλλον καὶ ἐλάχιστη ποσότης ἀγενοῦς μετάλλου, συνήθως χαλκοῦ. Ἡ συνήθης ἀναλογία τοῦ κράματος εἶναι 9|10 χρυσοῦ καὶ 1|10 χαλκοῦ. Αὐτὴν τὴν ἀναλογίαν συνθέσεως εἶχον καὶ τὰ νομίσματα τῆς Λατινικῆς Νομισματικῆς Ἑνώσεως, ὡς καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Σκανδιναυϊκῶν Χωρῶν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ Ἀγγλικά νομίσματα, τὰ ὁποῖα περιεῖχον 11|12 χρυσοῦ καὶ 1|12 χαλκοῦ. = (22|24 χρυσοῦ καὶ 2|24 χαλκοῦ).

Ἡ εἰς χρυσοῦ περιεκτικότης τοῦ νομίσματος καλεῖται τίτλος ἢ βαθμὸς καθαρότητος. Εἰς τὴν πρακτικὴν ὁ βαθμὸς καθαρότητος τοῦ χρυσοῦ, εἴτε εἰς νόμισμα εἶναι, εἴτε εἰς κόσμημα, εἴτε εἰς ῥάβδους, ἐκφράζεται εἰς καράτια. Ἐν καράτιον ἴσους δυνάμει πρὸς ἓν εἰκοστὸν τέταρτον.

Ἡ ἀξία, ἡ ἀναγεγραφομένη ἐπὶ τῶν νομισμάτων καλεῖται ὀνομαστικὴ ἀξία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ πολυτίμου μετάλλου, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶναι κατεσκευασμένον τὸ νόμισμα. Ἡ πραγματικὴ ἀξία καλεῖται καὶ ἐσωτερικὴ ἀξία.

Κέρματα. Κέρματα καλοῦνται τὰ συμπληρωματικὰ νομίσματα, τὰ ὁποῖα τίθενται εἰς κυκλοφορίαν ὑπὸ τοῦ Κράτους πρὸς διευκόλυνσιν τῶν πληρωμῶν. Τὰ κέρματα καλοῦνται καὶ *συμπληρωματικὸν χρήμα*, διότι ὡς κύριον σκοπὸν ἔχουν τὴν συμπλήρωσιν τῶν πληρωμῶν καὶ τὴν διευκόλυνσιν τῶν μικροσυναλλαγῶν.

Τὰ κέρματα κατασκευάζονται ἐξ ἀγενοῦς μετάλλου. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία τῶν κερμάτων εἶναι κατὰ πολὺ μικροτέρα τῆς ὀνομαστικῆς των. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ κέρματα ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὴν κυκλοφορίαν, διότι ἡ ἐσωτερικὴ των ἀξία ὑπερέβη κατὰ πολὺ τὴν ὀνομαστικὴν των ἀξίαν. Δι' αὐτὸ ἀντικατεστάθησαν

ὑπὸ τοῦ Κράτους μὲ χάρτινα πεντηκοντάλεπτα, μονόδραχμα, διδραχμα, πεντάδραχμα, δεκάδραχμα. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἔπαυσαν νὰ κυκλοφοροῦν διότι ἡ ἀξία των κατέστη μηδαμινὴ καὶ σήμερον ἔχομεν εἰς τὴν κυκλοφορίαν ἀπὸ πεντηκοντάδραχμα καὶ ἄνω, μέχρις εἰκοσιχιλιόδραχμα.

III

ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΑ

Τὸ μεταλλικὸν νόμισμα διὰ τῆς χρήσεως ἐφθείρετο καὶ ὑπέκειτο εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας. Ἐκτὸς τούτου τὸ μεταλλικὸν χρῆμα παρουσίαζε δυσκολίαν εἰς τὴν μεταφορὰν λόγῳ τοῦ βάρους του καὶ δυσχέρειαν εἰς τὴν μέτρησιν. Τὰ μειονεκτήματα αὐτὰ ἐξουδετερώθησαν διὰ τοῦ Τραπεζογραμμάτιου.

Τὸ μεταλλικὸν νόμισμα κατετέθη εἰς μίαν κεντρικὴν Τράπεζαν, ἡ ὁποία ἔδωκε εἰς τοὺς δικαιούχους γραπτὰς ὑποσχέσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλλῃ ἡ τράπεζα εἰς τοὺς κομιστὰς αὐτῶν μεταλλικὸν νόμισμα ἴσης ἀξίας πρὸς τὸ ποσὸν τὸ ἀναγραφόμενον ἐπὶ τῆς γραπτῆς ὑποσχέσεως. Ἡ γραπτὴ αὕτη ὑπόσχεσις τῆς Τραπεζῆς εἶναι τὸ γνωστὸν *Τραπεζογραμμάτιον*.

Τὸ Τραπεζογραμμάτιον ἐπομένως εἶναι πιστωτικὸς τίτλος, τοῦ ὁποίου δικαιούχος εἶναι ὁ κομιστὴς αὐτοῦ καὶ ὀφειλέτης ἡ ἐκδότρια Τράπεζα, ἡ ὁποία καλεῖται καὶ Ἐκδοτικὴ Τράπεζα.

Ὅρισμός. Τραπεζογραμμάτιον εἶναι ἔγγραφον διὰ τοῦ ὁποίου ὑπόσχεται ἡ Ἐκδοτικὴ Τράπεζα νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸν κομιστὴν αὐτοῦ τὸ ἀναγεγραμμένον ποσὸν ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ Τραπεζογραμμάτιου.

Ἡ κυκλοφορία τῶν τραπεζογραμμάτων ἐμφανίζεται ὑπὸ τρεῖς μορφάς, 1) ὡς ἐλευθέρᾳ κυκλοφορίᾳ, 2) ὡς νόμιμος καὶ 3) ὡς ἀναγκαστικὴ.

Ἐλευθέρᾳ ἢ ἀπλῇ κυκλοφορίᾳ, καλεῖται ὅταν κάθε Τράπεζα ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδῃ τραπεζογραμμάτια, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμέσους ἐξαργυρώσεως αὐτῶν διὰ μεταλλικοῦ νομίσματος. Τὰ τραπεζογραμμάτια αὐτὰ γίνονται προαιρετικῶς δεκτὰ εἰς τὰς συναλλαγάς. Ἡ ἐλευθέρᾳ αὕτη κυκλοφορία στηρίζεται εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην ποὺ ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὴν Τράπεζαν, ἡ ὁποία ἐκδίδει τὰ τραπεζογραμμάτια.

Τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπλῆς ἢ ἐλευθέρᾳ κυκλοφορίας τραπεζογραμμάτων εἶναι :

- 1) Ἡ ἐλευθέρᾳ ἐκδοσις τραπεζογραμμάτων.
- 2) Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐξαργύρωσις αὐτῶν ἅμα τῇ προσκομίσει των.
- 3) Ἡ προαιρετικὴ ἀποδοχὴ αὐτῶν εἰς τὰς συναλλαγάς.

Νόμιμος κυκλοφορία, καλεῖται ὅταν διὰ νόμου εἰσπράττειται ἡ ἀποδοχή τῶν τραπεζογραμμάτων εἰς τὰς ἐκδόσεις, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμέσους ἐξαργυρώσεως αὐτῶν κομιστὰς ὑπὸ τῆς ἐκδοτρίας Τραπεζῆς, (ἅμα τῇ ἐμφανίσει των). Τὰ στοιχεῖα τῆς νομίμου κυκλοφορίας εἶναι :

1) Τὸ διὰ νόμου δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως τραπεζογραμμάτων, ὑπὸ ὁρισμένης Τραπεζῆς.

2) Ἡ ὑποχρεωτική ἀποδοχή τῶν Τραπεζογραμμάτων εἰς τὰς συναλλαγάς.

3) Ἡ ἐξαργύρωση αὐτῶν ἅμα τῇ ἐμφανίσει των.

Ἀναγκαστική κυκλοφορία, καλεῖται ὅταν ὑπάρχῃ νόμιμος κυκλοφορία, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχη τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξαργυρώσῃ ἡ ἐκδοτρία Τράπεζα τὰ τραπεζογραμμάτια τῆς διὰ μεταλλικοῦ νομίσματος.

Τὸ Κράτος, ὡσάκις λαμβάνῃ ἀνάγκην χρημάτων, εἴτε διὰ διεξαγωγὴν πολέμων, εἴτε διὰ τὴν κατασκευὴν ἔργων κοινῆς ὠφελείας, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν, προσφεύγει εἰς τὴν Ἐκδοτικὴν Τράπεζαν καὶ λαμβάνει παρ' αὐτῆς τὸ ἀποθησαυρισμένον μεταλλικὸν νόμισμα καὶ ὥς ἀντάλλαγμα παρέχει διὰ νόμου εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν τραπεζογραμμάτων τῆς.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ 1885 εἴχομεν νόμιμον κυκλοφορίαν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου καὶ ἐντεῦθεν ἔχομεν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν.

IV

ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑ

Ἡ λέξις νόμισμα σημαίνει χρῆμα μεταλλικόν. Ἡ λέξις χαρτονόμισμα σημαίνει χρῆμα ἐκ χάρτου.

Τὸ χαρτονόμισμα ὁμοιάζει μὲ τὸ τραπεζογραμμάτιον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ τραπεζογραμμάτιον ἐκδίδεται ὑπὸ Τραπεζῆς, ἡ ὁποία ὑπόσχεται δι' αὐτοῦ ὅτι θὰ τὸ ἐξαργυρώσῃ ἅμα τῇ ἐμφανίσει του, τὸ δὲ χαρτονόμισμα ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ Κράτους, χωρὶς νὰ παρέχῃ ὑπόσχεσιν ἐξαργυρώσεως. Παρέχει ὅμως τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς κομιστὰς τοῦ χαρτονομίσματος νὰ ἀνταλλάσσουν αὐτὸ μὲ ἀγαθὰ καὶ συγχρόνως δημιουργεῖ τὴν ὑποχρέωσιν εἰς τὸ κοινὸν νὰ τὸ δέχεται εἰς κάθε πληρωμὴν. Ἡ ἔκδοσις τοῦ χαρτονομίσματος γίνεται ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ ἀνατίθεται διὰ νόμου εἰς τὴν Ἐκδοτικὴν Τράπεζαν.

Ἡ κυκλοφορία τοῦ τραπεζογραμματίου στηρίζεται εἰς τὸ μεταλλικὸν κάλυμμα, τὸ ὅποion εἶναι ἐναποθηκευμένον εἰς τὴν ἐκδοτρίαν Τράπεζαν καὶ δύναται ὁ κομιστὴς προσκομίζων τὰ τραπεζογραμμάτια του, νὰ ἀξιώσῃ ἀπὸ τῆς Τραπεζῆς τὴν

ἐξαργύρῳσιν αὐτῶν. Ἐνῷ ἡ κυκλοφορία τοῦ χαρτονομίσματος στηρίζεται εἰς τὴν πίστιν, τὴν ὁποῖαν παρέχει τὸ Κράτος εἰς τοὺς κομιστὰς τοῦ χαρτονομίσματος.

Ὅταν τὸ τραπεζογραμμάτιον ἀποκτήσῃ διὰ νόμου ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, τότε δὲν διαφέρει οὐσιαστικῶς ἀπὸ τὸ χαρτονόμισμα. Τυπικῶς διαφέρει ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν. Ἀναγράφει δηλαδὴ ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐκδοτικὴ Τράπεζα τὴν ὑπόσχεσιν της, ὅτι θὰ ἐξαργυρώσῃ τοῦτο ἅμα τῇ ἐμφάνισι του, ἐνῷ εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν πρόκειται νὰ τὸ ἐξαργυρώσῃ, διότι τὸ Κράτος διὰ νόμου ἔχει ἀπαλλάξει τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης τὴν Τράπεζαν. Αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς περισσοτέρας Εὐρωπαϊκὰς χώρας. Ἀντὶ νὰ ἔχωμεν χαρτονομίσματα, ἔχομεν τραπεζογραμμάτια μὲ ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν.

Τὰ χαρτονομίσματα, καθὼς καὶ τὰ τραπεζογραμμάτια ἐκδίδονται πάντοτε εἰς στρογγυλὰ ποσὰ διὰ νὰ διευκολύνουν τοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ τὰς συναλλαγὰς.

V

ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ ΧΡΗΜΑ

Παραλλήλως πρὸς τὰ τραπεζογραμμάτια καὶ πρὸς τὰ χαρτονομίσματα, τὰ ὁποῖα καλοῦνται *μετρητά*, ὑπάρχει καὶ τὸ λογιστικὸν χρήμα.

Τὸ λογιστικὸν χρήμα δὲν εἶναι συγκεκριμένον χρήμα, ὅπως εἶναι τὰ μετρητά, ἀλλὰ εἶναι ἀπλᾶ ἔγγραφα εἰς τὰ λογιστικὰ βιβλία τῶν συναλλασσομένων. Διὰ τοῦ λογιστικοῦ χρήματος κάθε πληρωμὴ διακανονίζεται διὰ λογιστικῆς ἐγγραφῆς, χωρὶς νὰ μεσολαβήσῃ διόλου τραπεζογραμμάτιον ἢ χαρτονόμισμα ἢ μεταλλικὸν χρήμα.

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ λογιστικὸν χρήμα πρέπει νὰ ὑπάρξουν δύο προϋποθέσεις.

1) Πρέπει ἀμφότεροι οἱ συναλλασσόμενοι νὰ ἔχουν, ἕκαστος χωριστά, λογαριασμὸν εἰς μίαν Τράπεζαν καὶ συγχρόνως νὰ θέλουν καὶ οἱ δύο νὰ διακανονισθῇ ἡ συναλλαγή των χωρὶς τὴν μεσολάβησιν μετρητῶν. Ὁ διακανονισμὸς γίνεται δι' ἐκδόσεως ἐπιταγῆς ὑπὸ τοῦ ὑποχρέου πρὸς πληρωμὴν εἰς διαταγὴν τοῦ δικαιούχου. Ὁ δικαιούχος δὲν εἰσπράττει τὴν ἐπιταγὴν, ἀλλὰ καταθέτει αὐτὴν εἰς τὴν Τράπεζαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔχει τὸν λογαριασμὸν του. Ὅταν πρόκειται οὗτος νὰ ἐνεργήσῃ μίαν πληρωμὴν, ἐκδίδει ἐπὶ τῆς ἰδίας Τραπεζῆς ἄλλην ἐπιταγὴν, τὴν ὁποῖαν ὁ κομιστὴς αὐτῆς καταθέτει εἰς τὴν Τράπεζάν του, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔχει τὸν λογαριασμὸν του καὶ οὕτω διακανονίζονται αἱ πληρωμαὶ λογιστικῶς, χωρὶς τὴν μεσολάβησιν μετρητῶν.

2) Πρέπει να μη κρατήται εις τὰ ταμεία τῶν Τραπεζῶν ἀντίκρουσμα διὰ τὸ λογιστικὸν χρήμα. Ὁ ἐκδίδων δηλαδὴ τὴν ἐπιταγὴν δὲν πρέπει νὰ ἔχη καταθέσει ἀνάλογον ἀντίκρουσμα εἰς τὴν Τράπεζαν, διότι τότε δὲν ἔχομεν λογιστικὸν χρήμα, ἀλλὰ χρηματικὸν ἀναπλήρωμα.

Τὸ λογιστικὸν χρήμα ἐμφανίζεται εἰς τὰς συναλλαγὰς με-
ταξὺ τῶν Τραπεζῶν ἢ μεταξὺ Τραπεζῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ὁρ-
γανισμῶν μεγάλης φερεγγυότητος.

Αἱ Τράπεζαι πρὸς διακανονισμόν τοῦ λογιστικοῦ χρήμα-
τος, ἔχουν ἰδρύσει συμψηφιστικά γραφεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα συγκεν-
τρώνονται ὅλαι αἱ ἐπιταγαὶ καὶ τὸ ὑπόλοιπον, εἴτε χρεωστι-
κόν, εἴτε πιστωτικόν εἶναι, φέρεται εἰς νέον λογαριασμόν καὶ
συνεχίζονται αἱ συναλλαγαί, χωρὶς τὴν μεσολάβησιν μετρητῶν.

Ἐπίδρασις τοῦ χρήματος ἐπὶ τῶν τιμῶν

Ἡ τιμὴ ἐκάστου ἀγαθοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προσφορὰν
καὶ ζήτησιν αὐτοῦ. Ἡ προσφορὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ποσότητα
τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ ζήτησις ἀπὸ τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν
τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ. Ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀγορα-
στικὴ δύναμις τοῦ κοινοῦ, τόσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ζήτησις
τῶν ἀγαθῶν. Διὰ νὰ εἶναι μεγάλη ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τοῦ
κοινοῦ πρέπει νὰ ἔχη εἰσόδημα καὶ τὸ εἰσοδήμα του νὰ ἔχη
ἀγοραστικὴν δύναμιν. Μὲ ἄλλα λόγια πρέπει οἱ ἀγορασταὶ νὰ
ἔχουν χρήματα καὶ τὰ χρήματά των νὰ ἔχουν ἀξίαν.

Τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἐνσω-
ματωμένοι ὑπηρεσίαι ἀνταλλασσόμεναι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων,
μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ μὲν γεωργὸς ἐμφανίζει τὰς ὑπηρεσίας
τοῦ ἐνσωματωμένης εἰς γεωργικὸν προϊόν καὶ κατόπιν γίνονται
χρήμα, ὁ δὲ ἱατρὸς προσφέρει ἄϋλον ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον διὰ
τῆς ἀμειβῆς του μετατρέπεται ἀμέσως εἰς χρήμα. Τὸ εἰσόδημα
δηλαδὴ ἐκάστου ἀνθρώπου καταλήγει νὰ γίνεταί χρήμα. Καὶ
δι' αὐτοῦ ἀνταλλάσσονται αἱ ὑπηρεσίαι.

Ἡ ἀξία τοῦ χρήματος ὑπόκειται εἰς αὐξομειώσεις ὅπως
ὑπόκειται καὶ ἡ ἀξία κάθε πράγματος ἐπηρεαζομένου ἀπὸ τὸν
νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἐάν ἐπομένως ἔχωμεν με-
γάλην ποσότητα χρήματος, θὰ ἔχωμεν καὶ μεγάλην προσφορὰν
αὐτοῦ καὶ συνεπῶς ἡ ποσότης τοῦ χρήματος θὰ ἔχη ἐπίδρασιν
ἐπὶ τῆς αὐξήσεως ἢ τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας αὐτοῦ. Ἐάν λ.χ. εὐ-
ρεθῇ ἓνα χρυσορυχεῖον μὲ ἄφθονον παραγωγὴν χρυσοῦ, ἡ ἀξία
τοῦ μεταλλικοῦ χρήματος θὰ μειωθῇ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀξίαν
τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Ὅπως ἐπίσης ἐάν ἡ Ἐκδοτικὴ Τράπεζα
προβῇ εἰς πληθωρικὴν παραγωγὴν τραπεζογραμματίων, ἡ ἀξία
τοῦ χαρτίνου χρήματος θὰ μειωθῇ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀξίαν
τῶν ἀγαθῶν.

Εἰς τὸ χρήμα ὅμως δὲν εἶναι μοναδικὸς συντελεστὴς τῆς αὐξομειώσεως τῆς ἀξίας αὐτοῦ ἢ ποσότης. Εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος ἔχει ἐπίδρασιν καὶ ἡ ταχύτης τῆς κυκλοφορίας αὐτοῦ. Σπάνις τοῦ χρήματος (εἴτε μεταλλικοῦ, εἴτε χαρτίνου), δὲν παρουσιάζεται μόνον ὅταν ἐκλείψῃ ἡ παραγωγή τούτου, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐκλείψῃ ἡ κυκλοφορία του. Ἐὰν λ.χ. διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ κοινοῦ ἐκδοθῇ ποσότης χρήματος 2.000.000.000 καὶ τὸ ἥμισυ τούτου ἀποκρυβῇ εἰς τὰ χρηματοκιβώτια τοῦ πλουσίου ἢ εἰς τὴν κασέλλαν τοῦ πτωχοῦ, θὰ ἐμφανισθῇ στενότης χρήματος κατὰ 1.000.000.000. Μὲ ἄλλα λόγια ἐὰν δώσωμεν εἰς ἐλαιοπαραγωγὸν ἓνα δεκακισχιλιοδράχμον δι' ἀγορὰν ἐλαίου, καὶ ὁ γεωργὸς τὸ δώσῃ εἰς τὸν ὑποδηματοποιὸν δι' ἀγορὰν ὑποδημάτων, ὁ ὑποδηματοποιὸς τὸ δώσῃ εἰς τὸν δερματέμπορον καὶ οὗτος εἰς τὸν βυρσοδέψην καὶ ὁ βυρσοδέψης εἰς τὸν ἔμπορον δορῶν καὶ οὗτος εἰς τὸν κτηνοτρόφον, ἐντὸς ἑνὸς μηνός, καὶ συνεχισθῇ ἡ κυκλοφορία τοῦ δεκακισχιλιοδράχμου μὲ τὸν ἴδιον ρυθμὸν καθ' ὅλον τὸ ἔτος, θὰ ἔχωμεν κυκλοφορίαν αὐτοῦ ἑκατοντάκις μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν τοῦ δεκακισχιλιοδράχμου ἐκείνου, τὸ ὅποῖον ἅμα τῇ λήψει του ἀπεκρύβῃ διὰ λόγους ἀποθησαυρισμοῦ χρηματικοῦ. Ποῖος ὅμως ἐξ ὧν τῶν συναλλαγέντων θὰ τὸ ἀποκρύψῃ; Ὁ ἐλαιοπαραγωγός, ὁ κτηνοτρόφος ἢ οἱ ἐνδιάμεσοι αὐτῶν; Οὐδεὶς ἔχει συμφέρον νὰ τὸ ἀποκρύψῃ. Καὶ ἐὰν οἰοσθῇποτε ἐξ αὐτῶν τὸ θεωρεῖ ὡς μὴ ἀναγκαῖον διὰ τὴν παραγωγὴν του θὰ τὸ καταθέσῃ εἰς τὴν Τράπεζαν καὶ δι' αὐτῆς θὰ δοθῇ εἰς τὴν κυκλοφορίαν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ δυσπιστοῦντες εἴτε πρὸς τὴν Τράπεζαν, εἴτε πρὸς τὸ Κράτος, εἴτε πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ φυλλάσσουν οἱ ἴδιοι τὸ περίσσευμα τῶν χρημάτων των διὰ μελλοντικὰς των ἀνάγκας. Ἡ τοιαύτη τακτικὴ τῆς ἀποταμιεύσεως διὰ τῆς διαφυλάξεως τοῦ χρήματος ἐπιφέρει ἑλλειψιν αὐτοῦ εἰς τὰς συναλλαγὰς καὶ συντελεῖ εἰς τὴν αὕξισιν τοῦ τόκου καὶ ἡ αὕξισις τοῦ τόκου ἐπιβαρύνει τὰ ἀγαθὰ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγομεν ὅτι:

1) Ἡ ποσότης τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ.

2) Πᾶσα μεταβολὴ εἰς τὴν ποσότητα τοῦ χρήματος καὶ εἰς τὴν ταχύτητα τῆς κυκλοφορίας αὐτοῦ ἔχει ἀνάλογον ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν.

Τὸ κακὸν νόμισμα ἐκδίδει τὸ καλόν. Τὸ χρήμα, εἴτε μεταλλικόν εἶναι, εἴτε χάρτινον, πρέπει νὰ παρουσιάζῃ τὰς αὐτὰς ἰδιότητας, ἄλλως θὰ δημιουργηθῇ δυσπιστία πρὸς τὸ χρήμα ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον παρουσιάζει μειονεκτήματα. Ἐὰν λ.χ. ἔχωμεν καινουργῇ μεταλλικὰ νομίσματα καὶ ἐφθαρμένα (ἐλλιποβαρῇ) τοιαῦτα, θὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν κυκλοφορίαν τὰ ἐλλιποβαρῇ, τὰ δὲ καλὰ θὰ ἀποκρυβῶν. Τὸ ἴδιον θὰ συμβῇ

ἐὰν ὑπάρχουν τραπεζογραμμάτια δύο διαφόρων Τραπεζῶν με διαφορετικὴν φερεγγυότητα. Τὰ τραπεζογραμμάτια τῆς ἰσχυρᾶς Τραπεζῆς θὰ ἐξαφανίζονται (θὰ ἀποκρύπτονται) καὶ εἰς τὴν κυκλοφορίαν θὰ εὐρίσκονται τὰ μειονεκτοῦντα. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως αὐτῆς ὁ Γκρέσαμ διετύπωσε τὸ ἀξίωμα ὅτι: «τὸ κακὸν νόμισμα ἐκδιώκει τὸ καλόν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΙΣΤΙΣ—ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

I

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ

Ἡ οἰκονομικὴ πίστις συνίσταται εἰς τὴν μεταβίβασιν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐπιστροφῆς ἴσης ποσότητος ἐξ αὐτῶν ἢ τῆς συμπεφωνημένης ἀξίας αὐτῶν μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς χρονικοῦ διαστήματος.

Διὰ τὴν ὑπάρξιν πίστις πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐμπιστοσύνη ἐκ μέρους τοῦ πιστοδότου πρὸς τὸν πιστολήπτην. Πρέπει νὰ εἶναι βέβαιος ὁ παρέχων τὴν πίστιν ὅτι ὁ λαμβάνων αὐτὴν θὰ δυνηθῇ εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑποχρέωσιν του. Ἡ ἐμπιστοσύνη εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον τῆς πίστεως. Αὕτη ἀπορρέει, ἄλλοτε ἀπὸ τὰς προσωπικὰς ἀρετὰς τοῦ πιστολήπτου καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὴν ἐμπράγματον αὐτοῦ φερεγγυότητα.

Ἡ οἰκονομικὴ πίστις εἶναι ἀπαραίτητος παράγων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν κλάδων. Δι' αὐτῆς καθίστανται τὰ νεκρὰ κεφάλαια παραγωγικά. Ἐάν δὲν ὑπῆρχεν ἡ πίστις, μέγα μέρος τῆς ἀποταμιεύσεως δὲν θὰ εὕρισκε παραγωγικὴν χρησιμοποίησιν, δεδομένου ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀποταμιευόντων δὲν εἶναι εἰς θέσιν ἢ δὲν θέλουν νὰ ἀσχοληθοῦν εἰς παραγωγικὰς ἐπιχειρήσεις.

Διὰ τῆς πίστεως καθίσταται δυνατὴ ἡ συγκέντρωσις μεγάλων κεφαλαίων καὶ ἡ ἱδρυσις μεγάλων ἐπιχειρήσεων ἢ ἡ κατασκευὴ μεγάλων ἔργων κοινῆς ὠφελείας. Ἐπίσης διὰ τῆς πίστεως ἐνισχύονται καὶ ἀναπτύσσονται αἱ βιομηχαναί, αἱ βιοτεχνίαι, τὸ ἐμπόριον, ἡ γεωργία, καὶ οἱ ἄλλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι παραγωγικοὶ κλάδοι.

Πιστωτής. Ὁ παρέχων τὴν πίστιν καλεῖται πιστωτής ἢ πιστοδότης. Ὁ Α λ.χ. δανείζει τὸν Β μετρητὰ ἢ πωλεῖ εἰς αὐτὸν

έμπορεύματα ἐπὶ πιστώσει, ὁ Α καλεῖται πιστωτής ὁ δὲ Β καλεῖται *χρεώστης* ἢ πιστολήπτης.

Πίστωσις. Ἡ πραγματοποίησις τῆς πίστεως, ἡ χορήγησις δηλαδὴ τοῦ δανείου ἢ ἡ παροχὴ πραγμάτων ἢ ὑπηρεσιῶν ἐπὶ πιστώσει, καλεῖται πίστωσις, ἡ δὲ πρᾶξις καλεῖται *πιστωτική*.

Αἱ πιστώσεις διακρίνονται: 1) εἰς παραγωγικὰς καὶ εἰς καταναλωτικὰς, 2) εἰς βραχυπροθέσμους, εἰς μακροπροθέσμους καὶ εἰς ἀορίστους, 3) εἰς προσωπικὰς καὶ εἰς ἐμπράγματους, 4) εἰς ἰδιωτικὰς καὶ εἰς δημοσίας.

Παραγωγικὴ καλεῖται ἡ πίστωσις, ἡ προοριζομένη διὰ παραγωγὴν ἄλλων ἀγαθῶν, ὅπως εἶναι αἱ χορηγούμεναι πιστώσεις εἰς τοὺς γεωργούς, εἰς τοὺς βιοτέχνας, βιομηχάνους, ἐμπόρους κλπ.

Καταναλωτικὴ καλεῖται ἡ πίστωσις, ἡ προοριζομένη νὰ θεραπεύσῃ ἀνάγκας ἢ νὰ καλύψῃ ὑπάρχοντα ἐλλείμματα, ὅπως εἶναι ἡ ἀγορὰ τροφίμων, ἡ πληρωμὴ χρεῶν κλπ.

Βραχυπρόθεσμος καλεῖται ἡ πίστωσις, ἡ ὁποία δίδεται ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐπιστροφῆς τῆς ἐντὸς ἔτους τὸ πολὺ ἀπὸ τῆς παροχῆς τῆς.

Μακροπρόθεσμος εἶναι ἡ πίστωσις, ἡ ἔχουσα προθεσμίαν λήξεως πέραν τοῦ ἔτους.

Ἀόριστος ἢ **Ἀπρόθεσμος** καλεῖται ἡ πίστωσις, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ὠρισμένην προθεσμίαν λήξεως.

Προσωπικὴ καλεῖται ἡ πίστωσις, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὰς προσωπικὰς ἀρετὰς τοῦ πιστολήπτου.

Εμπράγματος ἢ **πραγματικὴ** καλεῖται ἡ πίστωσις, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς ἐμπράγματον ἀσφάλειαν, (ὑποθήκην ἢ ἐνέχυρον).

Ἰδιωτικὴ πίστωσις καλεῖται ἐκείνη, ἡ ὁποία δίδεται εἰς ἰδιώτας.

Δημοσία καλεῖται ἡ πίστωσις, ἡ ὁποία δίδεται εἰς τὸ Κράτος, εἰς Δῆμον ἢ Κοινότητα, ἢ εἰς Ὄργανισμὸν Δημοσίου Δικαίου.

Πιστωτικὰ ἔγγραφα. Τὰ ἔγγραφα διὰ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ἡ παροχὴ πιστώσεως, ὡς καὶ τὰ ἔγγραφα διὰ τῶν ὁποίων μεταβιβάζεται ἡ πίστωσις, καλοῦνται πιστωτικὰ ἔγγραφα. Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ συναλλαγματική, τὸ γραμματίον, ἡ ἐπιταγή, ἡ ὁμολογία, ἡ φορτωτικὴ καὶ τὸ ἐνέχυρόγραφον τῶν γενικῶν ἀποθηκῶν.

Πιστωτικὰ Ἰδρύματα. Τὰ Ἰδρύματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν πίστιν καλοῦνται πιστωτικὰ ἰδρύματα, ὅπως εἶναι αἱ Τράπεζαι, τὰ Ταμιευτήρια καὶ τὰ Ἐνεχυροδανειστήρια.

II

ΤΡΑΠΕΖΑΙ

Αἱ Τράπεζαι εἶναι τὰ κατ' ἐξοχὴν πιστωτικὰ ἰδρύματα, δι' αὐτὸ καὶ ἔμποροι τῆς πίστεως καλοῦνται.

Αἱ Τράπεζαι δανείζονται ἀπὸ τοὺς καταθέτας τῶν μὲ μικρὸν τόκον καὶ δανείζουν μὲ μεγαλύτερον. Αὕτη εἶναι ἡ κυριώτερα τραπεζικὴ ἐργασία. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλαι τραπεζικαὶ ἐργασίαι.

Αἱ ἀξιολογώτεραι τραπεζικαὶ ἐργασίαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

Καταθέσεις. Τὸ κοινὸν διὰ νὰ ἔχη περισσότερον ἐξησφαλισμένα τὰ χρήματά του, τὰ καταθέτει εἰς μίαν Τράπεζαν. Ἐκτὸς τῆς σπουδαίας αὐτῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ καταθέτου, ἡ Τράπεζα παρέχει καὶ τόκον εἰς αὐτόν. Ἡ Τράπεζα παρακρατεῖ ἀπὸ τὰς καταθέσεις τῶν πελατῶν τῆς 10% ἕως 12%, τὸ δὲ ἐπὶ πλεον τὸ δανεῖζει εἰς τὸ κοινὸν μὲ μεγαλύτερον τόκον καὶ οὕτω ἐξυπηρετεῖται ὁ καταθέτης, ὁ ὁποῖος θὰ εἶχε τὴν ἀποταμίευσίν του νεκράν. Ἐξυπηρετεῖται συγχρόνως καὶ ὁ δανειζόμενος ἀπὸ τὴν Τράπεζαν, διότι διὰ τοῦ δανείου αὐτοῦ θὰ ἀναπτύξῃ τὴν παραγωγὴν του.

Προεξοφλήσεις. Ἡ συνηθεστέρα ἐργασία τῶν Τραπεζῶν εἶναι αἱ προεξοφλήσεις συναλλαγματικῶν καὶ γραμματίων. Διὰ νὰ γίνουν δεκτὰ τὰ ἔγγραφα ταῦτα πρὸς προεξόφλησιν πρέπει νὰ φέρουν δύο τοῦλάχιστον ὑπογραφάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία νὰ ἀνήκῃ εἰς πελάτην τῆς τραπεζῆς.

Προκαταβολαὶ ἐπὶ φορτωτικῶν. Ὁ Α ἔμπορος διέθεσεν ὀλόκληρον τὸ κεφάλαιόν του καὶ ἐφόρτωσε πλοῖον, τὸ ὁποῖον θὰ φθάσῃ εἰς τὸν λιμένα τοῦ προορισμοῦ μετὰ δύο μῆνας. Ὁ ἄγοραστὴς τῶν ἐμπορευμάτων θὰ καταβάλλῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν μετὰ τὴν παραλαβὴν τῶν φορτωτικῶν ἐγγράφων. Ὁ Α ἔμπορος διὰ τὴν ἐξεύρεσιν νέων κεφαλαίων πρὸς συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν του, παραδίδει τὰ φορτωτικὰ ἔγγραφα εἰς τὴν Τράπεζαν μετὰ τῆς ὁποίας συναλλάσσεται καὶ λαμβάνει παρ' αὐτῆς προκαταβολικῶς τὰ 70 ἕως 80% τῆς ἀξίας τῶν ἐμπορευμάτων. Ἡ Τράπεζα θὰ ἀποστείλῃ τὰ φορτωτικὰ ἔγγραφα εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ διὰ τοῦ ἀνταποκριτοῦ τῆς θὰ παραδώσῃ ταῦτα καὶ θὰ εἰσπράξῃ τὴν ἀξίαν τῆς φορτωτικῆς τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Τράπεζαν. Ἡ Τράπεζα μετὰ τὴν εἰσπράξιν τῆς ἀξίας τῆς φορτωτικῆς θὰ καταβάλλῃ εἰς τὸν ἔμπορον Α τὸ ὀφειλόμενον ὑπόλοιπον 20 ἕως 30% καὶ θὰ κρατήσῃ τὴν προμήθειάν της καὶ τὸν τόκον τῶν χρημάτων, ὁ ὁποῖος ἀντιστοιχεῖ ἀπὸ τῆς καταβολῆς τῆς προκαταβολῆς μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς εἰσπράξεως τῆς ἀξίας τῆς φορτωτικῆς.

Διὰ τῆς προκαταβολῆς ἐπὶ τῶν φορτωτικῶν ἐξυπηρετεῖται

τὸ ἐμπόριον καὶ κερδίζουν καὶ αἱ Τράπεζαι τὸν τόκον καὶ τὴν προμήθειάν των.

Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ. Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω περιπτώσεως τῆς προκαταβολῆς ἐπὶ τῶν φορτωτικῶν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ αὐτὴ ἓνα δάνειον ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων, αἱ Τράπεζαι δανείζουν ἐπ' ἐνεχύρῳ εἰς τοὺς ἔχοντας χρεώγραφα (μετοχὰς ἢ ὁμολογίας) καὶ εἰς τοὺς ἔχοντας κατατεθημένα ἐμπορεύματα εἰς τὰς Γενικὰς Ἀποθήκας. Αἱ Γενικαὶ Ἀποθήκαι παρέχουν εἰς τοὺς καταθέτας ἐμπορευμάτων τίτλον, ὁ ὁποῖος παρέχει τὸ δικαίωμα τῆς πωλήσεως ἢ τῆς ἐνεχυριάσεως αὐτῶν.

Τὰ δάνεια τὰ ὁποία δίδονται ἐπ' ἐνεχύρῳ χρεωγράφων ἢ ἐμπορευμάτων κυμαίνονται ἀπὸ 60—750]ο ἐπὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν.

Φύλαξις ἀξιῶν. Αἱ Τράπεζαι ἀναλαμβάνουν τὴν φύλαξιν χρεωγράφων καὶ τιμαλφῶν ἐπ' ἀμοιβῇ. Παρέχουν ἐπίσης πρὸς ἐνοικίαν ἀσφαλῆ χρηματοκιβώτια πρὸς φύλαξιν πραγμάτων ἀδήλου περιεχομένου.

Εἴσπραξις ἀξιῶν. Αἱ Τράπεζαι ἀναλαμβάνουν διὰ λογαριασμὸν τῶν πελατῶν των τὴν εἴσπραξιν οἰασδήποτε ἀξίας, γραμματίων, συναλλαγματικῶν, τοκομεριδίων, μερισματαποδείξεων κλπ.

Ἐκδοσις ὁμολογιῶν. Τὸ Κράτος, οἱ Δῆμοι, οἱ μεγάλοι Οἰκονομικοὶ Ὄργανισμοὶ συνάπτουν ἀπὸ τὸ κοινὸν δάνεια δι' ὁμολογιῶν. Τὴν ἔκδοσιν καὶ διάθεσιν τῶν ὁμολογιῶν ἀναλαμβάνουν ἐπ' ἀμοιβῇ αἱ τράπεζαι.

Εἶδη Τραπεζῶν

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑποχρεωτικῶς ὅλαι αἱ τράπεζαι εἶναι ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι.

Αἱ Τράπεζαι ἀσχολοῦνται μὲ διαφόρους τραπεζιτικὰς ἐργασίας. Ἀναλόγως τῆς ἐπικρατεστέρας ἐξ αὐτῶν λαμβάνει ἡ τράπεζα τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς.

Αἱ κυριώτεραι διακρίσεις τῶν Τραπεζῶν εἶναι:

Α'.) Τράπεζαι καταθέσεων. Εἶναι τὸ ἐπικρατέστερον εἶδος τῶν Τραπεζῶν. Αἱ Τράπεζαι αὗται καλοῦνται καὶ *Ἐμπορικαὶ Τράπεζαι* ὅπως εἶναι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν, ἡ Ἐμπορικὴ, ἡ Τράπεζα Ἐμπορικῆς Πίστεως, ἡ Ἰονικὴ, ἡ Πειραιῶς, ἡ Χίου, ἡ Λακωνίας, ἡ Καραβασίλη. Αἱ τράπεζαι αὗται δέχονται καταθέσεις, τὰς ὁποίας διαθέτουν κυρίως εἰς προεξοφλήσεις, εἰς προκαταβολὰς φορτωτικῶν καὶ εἰς δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ χρεωγράφων.

Β'.) Ὑποθηκικαὶ καὶ κτηματικαὶ τράπεζαι. Αἱ Τράπεζαι αὗται διαθέτουν μεγάλα κεφάλαια, τὰ ὁποία ἐξευρίσκουν ἐκ τῶν μετόχων ἰδρυτῶν των καὶ ἐκ δανείων δι' ὁμολογιῶν. Σκοπὸς των εἶναι ἡ παροχὴ μακροπροθέσμων δανείων ἐπὶ ὑποθήκη

ἀκινήτων εὐρίσκομένων εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Τὸ τραπεζιτικὸν αὐτὸ ἔργον ἀσκεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ Ἐθνικὴ Κτηματικὴ Τράπεζα, ἡ ὁποία εἶναι θυγάτηρ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

Γ'.) Ἀγροτικαὶ Τράπεζαι. Αἱ Τράπεζαι αὗται χρηματοδοτοῦνται ὑπὸ τοῦ Κράτους παρέχουν πιστώσεις εἰς γεωργούς, γεωργικοὺς συνεταιρισμούς, κτηνοτρόφους, ἀλιευτικοὺς συνεταιρισμούς καὶ ἐν γένει εἰς τοὺς παραγωγοὺς τῆς ὑπαίθρου. Ἀπὸ τοῦ 1928 λειτουργεῖ ἐν Ἀθήναις ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἀλιεῖαν τῆς χώρας μας.

Δ'.) Κερδοσκοπικαὶ Τράπεζαι. Αἱ Τράπεζαι αὗται ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν ἵδρυσιν κερδοσκοπικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τὴν συμμετοχὴν των εἰς ὑπαρχούσας τοιαύτας. Ἐπειδὴ τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι ἄκρως ἐπικίνδυνον διὰ μίαν Τράπεζαν, ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Νομοθεσίας ἡ ἵδρυσις τοιούτων Τραπεζῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ὑπάρχουσαι Τράπεζαι, αἱ ὁποῖαι διετῇρουν καὶ κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις, ὅπως ἦτο ἡ Τράπεζα Καραβασίλη, ἀπεχωρίσθησαν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἀπετέλεσαν ἀμιγεῖς Τραπεζιτικοὺς Ὀργανισμούς.

Ε'.) Ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι. Ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι καλοῦνται ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν διὰ νόμου τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ εἰς ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας τῶν ἄλλων Ἠπειρώων ἀνήκει προνομιακῶς εἰς μίαν Τράπεζαν, τὴν λεγομένην *Ἐκδοτικὴν*.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ προνόμιον τῆς ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων ἀσκεῖται ἀπὸ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος. Πρὸ τοῦ 1928 ἤσκειτο ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἐκδοτικοῦ δικαιώματος ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ ἡ ἵδρυσις ἰδιαιτέρας Τραπεζῆς, ἐγένετο διότι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἶναι ἰδιωτικὴ Ἀνώνυμος Ἑταιρεία, ἐν ᾧ ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡμικρατικὴ.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἰδρύσει ὑποκαταστήματα εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς χώρας μας καὶ ἔχει ἐγκαταστήσει εἰδικὰ Γραφεῖα εἰς ὅλα τὰ δημόσια Ταμεῖα τοῦ Κράτους. Μέσω αὐτῶν διενεργοῦνται αἱ εἰσπράξεις τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ αἱ πληρωμαὶ τῶν κρατικῶν δαπανῶν.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος χορηγεῖ τὰ ἀπαιτούμενα χρηματικὰ ποσὰ εἰς τὰς ἄλλας Τραπεζὰς, διὰ προεξοφλήσεως τοῦ χαρτοφυλακείου των. Χορηγεῖ ἐπίσης καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν βραχυπροθέσμους πιστώσεις διὰ προεξοφλήσεως γραμματίων, φορτωτικῶν καὶ ἄλλων ἐμπορευσίμων πιστωτικῶν τίτλων.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἶναι ὁ δημόσιος θησαυροφύλαξ. Εἰς

αὐτὴν εἶναι συγκεντρωμένον τὸ μεταλλικὸν χρῆμα, τὸ συνάλλαγμα καὶ αἱ βάρβδοι χρυσοῦ. Τὰ πράγματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ὁλότητα τοῦ "Ἐθνους καὶ ἀποτελοῦν τὸ κάλυμμα τῶν Τραπεζογραμμάτων.

Ἡ Ἐκδοτικὴ Τράπεζα εἶναι ὁ χορηγὸς τῶν ἀνταλλακτικῶν μέσων εἰς τὸ κοινόν, τὸ δὲ κοινόν εἶναι ὁ παραγωγὸς τῶν ἀγαθῶν καὶ ὁ χορηγὸς τῶν ὑπηρεσιῶν. Ἐχομεν δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ (ὕλικά καὶ ἄϋλα) καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸ χρῆμα, τὸ μέσον τῆς ἀνταλλαγῆς αὐτῶν. Καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα : Ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀναλογία τῆς ποσότητος τῶν τραπεζογραμμάτων ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀγαθὰ διὰ νὰ μὴ αὐξομειοῦται ἡ τιμὴ τῶν καὶ διὰ νὰ μὴ ὑπάρχη κίνδυνος πληθωρισμοῦ ;

Ἀπὸ ἐκατὸν καὶ πλέον ἐτῶν συζητεῖται τὸ οἰκονομικόν τοῦτο πρόβλημα ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτέρους οἰκονομολόγους τοῦ κόσμου. Διάφοροι λύσεις ἐδόθησαν, αἱ ὁποῖαι ἴσχυσαν τοπικῶς καὶ χρονικῶς. Οἱ πόλεμοι, οἱ ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι, ἡ αὐξομείωσις τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ αὐξομείωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν, ἐπιφέρουν ἀλλοιώσεις εἰς τὴν ἀναλογίαν μεταξὺ χρήματος καὶ ἀγαθῶν.

Κατὰ κανόνα ἡ ποσότης τῶν τραπεζογραμμάτων μιᾶς χώρας ὀφείλει νὰ παρακολουθῇ τὰς χρηματικὰς ἀνάγκας τοῦ κοινοῦ διὰ νὰ ὑπάρχη ἰσορροπία εἰς τὰς συναλλαγὰς καὶ εἰς τὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν.

Ἡ δυσανάλογος πρὸς τὰ ἀγαθὰ καὶ πρὸς τὸ ὑπάρχον κάλυμμα ὑπερπαραγωγὴ τραπεζογραμμάτων ἐπιφέρει πληθωρισμὸν τοῦ χρήματος καὶ μείωσιν τῆς ἀξίας αὐτοῦ. Ἐπίσης ἡ ἔλλειψις τραπεζογραμμάτων καὶ ἡ δυσανάλογος ὑπερπαραγωγὴ καὶ μὴ ἀπορρόφησις ἀγαθῶν, ἐπιφέρει πληθωρισμὸν αὐτῶν καὶ μείωσιν τῆς τιμῆς τῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΙΜΑΙ—ΤΙΜΑΡΙΘΜΟΣ

I

ΤΙΜΑΙ

Τιμή, εἵπομεν ὅτι καλεῖται ἡ ἀξία ἐκάστου πράγματος ἢ ὑπηρεσίας, ἐκπεφρασμένη εἰς χρῆμα.

Τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας εἶναι : «Ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ τιμὴ ἐκάστου οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ;» Εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας ἐκάστου οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ μεσολαβοῦν τρεῖς παράγοντες, *ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ χρῆμα*. Ἐὰν ἀπουσιάσῃ οἷοσδήποτε ἐκ τῶν παραγόντων αὐτῶν δὲν ὑπάρχει τιμὴ, δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἡ τιμὴ. Κάθε παράγων ἐξ αὐτῶν ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τιμῶν.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργὸς τῶν ἀγαθῶν, εἶναι συγχρόνως καὶ καταναλωτὴς αὐτῶν. Ἡ αὐξομειώσεις ἐπομένως τοῦ πληθυσμοῦ ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς αὐξομειώσεως τῶν τιμῶν.

Τὰ ἀγαθὰ εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ ἱκανοποιήσουν τὰς ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ὑπαρξὶς μεγάλης ποσότητος ἀγαθῶν, μεγαλυτέρας τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας, θὰ ἐπιφέρῃ μείωσιν τῆς τιμῆς αὐτῶν. Ἀντιθέτως, ἡ ἔλλειψις ἀγαθῶν θὰ ἐπιφέρῃ οὕξησιν τῶν τιμῶν.

Τὸ χρῆμα εἶναι τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποῦ ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀποκτήσῃ τὰ ἀγαθὰ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του. Εἶναι ὁ δεῦτερος ὅρος συγκρίσεως τοῦ καθορισμοῦ τῆς τιμῆς, μεταξὺ ἀγαθῶν καὶ τραπεζογραμμάτων. Ἡ σύγκρισις τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ χρήματος διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς τιμῆς εἶναι τὸ μεγάλο οἰκονομικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀπασχόλησε καὶ ἀπασχολεῖ ὅλους τοὺς οἰκονομολόγους τῶν ἐλευθέρων οἰκονομιῶν. Οἱ κομμουνισταὶ ἐνόμισαν ὅτι τὸ πρόβλημα αὐτὸ θὰ ἐλύετο διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ χρήματος. Μετὰ πολυετὴ ὅμως πειραματισμὸν εἰς τὴν Ρωσίαν ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ ἐπαναφέρουν καὶ νὰ ὁμολογήσουν ὅτι τὸ χρῆμα εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας καὶ διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν.

Προσφορὰ καὶ ζήτησις. Ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ

ζητήσεως ἀποτελεῖ τὸν γνῶμονα τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν. Ἐκ τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως τοῦ χρήματος καὶ τῶν ἀγαθῶν θὰ καθορισθοῦν τελικῶς αἱ τιμαί. Ἐάν τὸ χρήμα, τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὴν κυκλοφορίαν, εἶναι πολὺ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἀγαθὰ, τότε το γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν θὰ εἶναι ὑψηλόν. Καὶ ἔάν τὸ κυκλοφοροῦν χρήμα εἶναι ὀλίγον (ἐν συγκρίσει πάντοτε πρὸς τὰ ἀγαθὰ καὶ τὸν πληθυσμὸν) τότε τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν θὰ εἶναι χαμηλόν.

Ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἀγαθῶν καὶ χρήματος λειτουργεῖ ὡς ἑξῆς: Ἡ ζήτησις ἐπεκτείνεται εἰς τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ἀπόκτησιν ὠρισμένων ἀγαθῶν ἀντὶ ὠρισμένης τιμῆς, ἡ δὲ προσφορὰ ἐπεκτείνεται εἰς τὴν παροχὴν ὠρισμένων ἀγαθῶν ἀντὶ ὠρισμένης τιμῆς. Ἡ ζήτησις ἀποτελεῖ σχέσιν μεταξὺ τῆς ποσότητος τῶν ἀγαθῶν ποὺ πρόκειται νὰ ἀγορασθοῦν καὶ τῆς τιμῆς αὐτῶν. Ἡ δὲ προσφορὰ ἀποτελεῖ σχέσιν μεταξὺ δύο μεγεθῶν, τῆς ποσότητος τῶν ἀγαθῶν ἢ ὁποῖα πρόκειται νὰ πωληθῇ καὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν πρόκειται νὰ πωληθοῦν. Ἐάν οἱ ἄνθρωποι εἶχον σταθερὸν εἰσόδημα, ἔάν ἦτο σταθερὰ ἡ κυκλοφορία τῶν μέσων πληρωμῶν καὶ συγχρόνως ἦτο σταθερὰ καὶ ἡ παραγωγή καὶ ὁ πληθυσμός, τότε θὰ εἶχομεν σταθερὰς τιμὰς καὶ ἡ προσφορὰ θὰ ἦτο ἴση πρὸς τὴν ζήτησιν. Τοῦτο ὅμως εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον, διότι καὶ ὁ πληθυσμὸς καὶ ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν μεταβάλλεται, καὶ κατ' ἀνάγκην μεταβάλλεται ἡ ποσότης τοῦ χρήματος, ἐπομένως καὶ αἱ τιμαί.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς διακυμάνσεως, αὐτῆς ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζουν τὰς τιμὰς (οἱ πόλεμοι, ὁ κλονισμὸς τῆς πίστεως, ἡ μόδα, αἱ ἐφευρέσεις κλπ.).

Διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ τοῦ χρήματος θὰ ἐξετάσωμεν τὸ θέμα ὑπὸ ὁμαλὰς συνθήκας καὶ μὲ τὰς ἑξῆς προϋποθέσεις: 1) Ἐλευθερία τῶν συναλλαγῶν ἄνευ διευθυνόμενης οἰκονομίας. 2) Σταθερὰ ἀξία τῆς νομισματικῆς μονάδος. καὶ 3) Ὑπαρξίς καὶ τῶν τριῶν παραγόντων τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς τιμῆς (ἄνθρωπος, ἀγαθὰ, χρήμα).

 Ζήτησις. Ἡ ζήτησις ἀγαθῶν δὲν εἶναι ἀπεριόριστος, ὅπως εἶναι αἱ ἀνάγκαι καὶ αἱ ἐπιθυμίαι τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ζήτησις περιορίζεται εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀγοραστικῆς του δυνάμεως δύναται νὰ ἀποκτήσῃ. Ἐξαρτᾶται δηλαδὴ ἡ ζήτησις κατὰ πρῶτον λόγον ἀπὸ τὸ εἰσόδημα ἐκάστου ἀνθρώπου. Καὶ κατὰ δευτέρον λόγον ἀπὸ τὴν τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀποκτήσῃ. Ἐάν ἡ τιμὴ εἶναι προσιτή, εἶναι δηλαδὴ ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀγοραστικὴν ἀντοχὴν τοῦ ἀνθρώπου, τότε πραγματοποιεῖ τὴν ἀνταλλαγὴν.

Ἡ ζήτησις ἐπομένως τῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐν συναρτήσει πρὸς τὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν. Μὲ ἀξίαν λ.χ. 2.000.000 δραχμῶν ἐνὸς ραδιοφώνου παρουσιάζονται 1.000 ἀγορασταί, δυνάμενοι νὰ τὸ ἀποκτήσουν. Μὲ ἀξίαν 1.000.000 δραχμῶν παρουσιάζονται 5.000 ἄνθρωποι. Μὲ ἀξίαν 500 000 δραχμῶν παρουσιάζονται 20.000, καὶ μὲ ἀξίαν 100.000 δραχμῶν κατὰ πολὺ πολλαπλάσιοι. Ὅσο μικρότερα εἶναι ἡ τιμὴ, τόσον αὐξάνει ἡ ζήτησις, διότι εὐρίσκονται περισσότεροι ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιτρέπει τὸ εἰσόδημά των τὴν ἀγορὰν τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐξ αὐτοῦ δημιουργεῖται ὁ κανὼν, «ὅσον ἐλαττωθῇ ἡ τιμὴ κατὰ τοσοῦτον εὐρύνεται ὁ κύκλος τῆς καταναλώσεως τῶν ἀγαθῶν». Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ὁ κύκλος εὐρύνεται ἀπεριορίστως. Θὰ σταματήσει εἰς τὸν κορεσμόν τῆς ἀνάγκης ὅταν ἀποκτήσουν ὅλοι ραδιόφωνον, τότε θὰ σταματήσει ἡ ζήτησις καὶ θὰ ἀρχίσῃ ἐκ νέου μὲ νέον εἶδος, λ.χ. μὲ ραδιόφωνον περιέχον καὶ τηλεόρασιν.

Ἐκ τῆς μικρᾶς τιμῆς ἐξαρτᾶται, ὄχι μόνον ἡ γενίκευσις τῆς ζητήσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐξήσις τῆς καταναλώσεως. Μὲ τιμὴν λ.χ. 10.000 δραχμῶν κατ' ὅκᾳν τοῦ οἴνου, ἔχομεν κατανάλωσιν Α, μὲ τιμὴν 5.000 δραχμῶν ἡ κατανάλωσις θὰ διπλασιασθῇ. Μὲ τιμὴν 1 000 δραχμῶν ἡ κατανάλωσις δὲν θὰ γενικευθῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ θὰ αὐξηθῇ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς καταναλωτάς. Μὲ τιμὴν 500 δραχμῶν θὰ αὐξηθῇ ἀκόμη περισσότερον. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ὁ κύκλος θὰ σταματήσει εἰς τὸν κορεσμόν τῆς ἀνάγκης.

Ἡ ζήτησις ἀρχίζει ἀπὸ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι ἡ τροφή, ἡ στέγασις καὶ ἡ ἐπένδυσις, καὶ προχωρεῖ εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν πόθων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀναρίθμητοι καὶ ἀπροσδιόριστοι. Κανὼν τοῦ βαθμοῦ τῆς ζητήσεως εἶναι τὸ εἰσόδημα, ἡ τιμὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν ἀναγκῶν. Ὁ ἄνθρωπος μεταξὺ τῶν ποικίλων ἀναγκῶν του ἐπιλέγει ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐπιτακτικαὶ καὶ ἀπαραίτητοι καὶ ἀπ' ἐκεῖ προχωρεῖ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν ἄλλων, ἀναλόγως τῆς ἀγοραστικῆς του ἀντοχῆς. Ὅταν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἱκανοποίησις μιᾶς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης, ὁ ἄνθρωπος παύει νὰ ἀναζητῇ τὴν ἱκανοποίησιν ἄλλης ἀνάγκης δευτερευούσης σημασίας. Ἐάν λ.χ. ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ προμηθευθῇ ἄρτον ἢ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἔρημον καὶ δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν δίψαν του, παύει νὰ σκέπτεται δι' ἄλλην ἀνάγκην. Ὅταν ἱκανοποιήσῃ αὐτὴν τότε ἀρχίζει νὰ σκέπτεται ἄλλην. Καὶ ὅταν ἱκανοποιήσῃ καὶ αὐτὴν συνεχίζει τὴν περαιτέρω ζήτησιν μὲ τὴν ἱεραρχίαν τῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς ἀγοραστικῆς του ἱκανότητος.

Προσφορά. Ὁ ἄνθρωπος στηρίζει τὴν προσφορὰν του εἰς τὴν ζήτησιν. Διὰ τῆς ἐνεργείας του προσπαθεῖ νὰ ἀποκτήσῃ

τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια προσφερόμενα εἰς τὸ κοινὸν θὰ εὐρουν μεγαλυτέραν ζήτησιν. Ἐὰν δὲν δύναται νὰ παραγάγῃ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔχουν μεγαλυτέραν ζήτησιν, τότε ὑποχωρεῖ καὶ περιορίζεται εἰς τὴν παραγωγὴν ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ἔχουν τὴν ἀμέσως μικροτέραν ζήτησιν. Ἐὰν καὶ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην βαθμίδα καὶ οὕτω καθεξῆς. Ποτὲ ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ προσπαθῇ νὰ ἀποκτήσῃ ἀγαθὰ ἢ ἐπαγγελματικὰ προσόντα, τὰ ὅποια προσφερόμενα δὲν θὰ γίνουν δεκτὰ ἀπὸ τὸ κοινόν.

Ὅπως εἰς τὴν ζήτησιν, οὕτω καὶ εἰς τὴν προσφορὰν ὑπάρχει ὁ κορεσμὸς. Ἡ μεγάλη προσφορὰ τῶν ἀγαθῶν ἐπιφέρει τὸν κορεσμόν. Ἐπιφέρει συγχρόνως καὶ τὸν πληθωρισμόν. Ὁ πληθωρισμὸς ὅμως μεταξὺ τραπεζογραμματίων καὶ ἀγαθῶν ἔχει μεγάλην διαφορὰν. Ὁ μὲν πληθωρισμὸς τῶν τραπεζογραμμάτων ἐπιφέρει τὴν ἐκμηδένισιν τῆς ἀξίας αὐτῶν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐλπίς ἐπανακτῆσεως τῆς ἀνταλλακτικῆς τῶν ἀξίας, ὁ δὲ πληθωρισμὸς τῶν ἀγαθῶν ἐπιφέρει μείωσιν τῆς ἀξίας αὐτῶν, οὐδέποτε ὅμως ἐκμηδένισιν. Ὁ λόγος εἶναι ἀπλοῦς καὶ εὐνόητος. Τὰ μὲν χαρτονομίσματα εἶναι πράγματα μὴ ἔχοντα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀξίαν, τὰ δὲ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ, ὅσον ἄφθονα καὶ ἂν εἶναι, ἔχουν πάντοτε μίαν ἀξίαν.

Ἡ προσφορὰ, ὅπως ἔχει τὴν ἐπίδρασίν της ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν, καθ' ὅμοιον τρόπον ἔχει τὴν ἐπίδρασίν της καὶ ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ ὑπέρμετρος παραγωγὴ ἱατρῶν, δικηγόρων, λογιστῶν, ἡλεκτρολόγων, μηχανικῶν κλπ. ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τοῦ πληθωρισμοῦ. Δι' αὐτὸ πολλάκις τὰ Κράτη χαρακτηρίζουν ὠρισμένα ἐπαγγέλματα ὡς κεκορεσμένα καὶ ἀπαγορεύουν τὴν προσθήκην ἄλλων ὁμοειδῶν προσώπων.

Τὰ ἀγαθὰ, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς προσφορᾶς τῶν, διακρίνονται εἰς ἀγαθὰ *κατὰ βούλησιν αὐξητὰ*, εἰς ἀγαθὰ *μὴ κατὰ βούλησιν αὐξητὰ* καὶ εἰς ἀγαθὰ *ἀνεπίδεκτα ἀναπαραγωγῆς*.

Ἀγαθὰ κατὰ βούλησιν αὐξητὰ εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ παραγάγωμεν ἀναλόγως τῆς ζητήσεως αὐτῶν. Τοιαῦτα εἶναι τὰ βιομηχανικὰ εἶδη. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ζήτησις ἐνδυμάτων, ὑποδημάτων, ραδιοφώνων κλπ., αὐξάνομεν τὴν προσφορὰν αὐτῶν, ἀναλόγως τῆς συνεχιζομένης ζητήσεως.

Ἀγαθὰ μὴ κατὰ βούλησιν αὐξητὰ εἶναι ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγὴ δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν, ὅπως εἶναι τὰ γεωργικὰ προϊόντα, τὰ προϊόντα τῆς θαλάσσης, τὰ μεταλλεύματα κλπ.

Ἀγαθὰ μὴ ἐπιδεκτικὰ ἀναπαραγωγῆς εἶναι τὰ ἔργα τέχνης, παλαιὰ γραμματόσημα, κειμήλια κλπ. Ἡ προσφορὰ τῶν εἰδῶν αὐτῶν εἶναι περιορισμένη καὶ δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὴ αὐξήσεως, ὅπως εἶναι εἰς τὰς δύο προηγουμένας κατηγορίας

καὶ ἰδίως εἰς τὴν πρώτην. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς δευτέρας κατηγορίας ὑπάρχει ἡ πιθανότης καὶ ἡ ἐλπίς αὐξήσεως αὐτῶν εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον. Διὰ τὸν Ἑρμῆν ὅμως τῆς Ὀλυμπίας δὲν ὑπάρχει πιθανότης ὁ Ἀριστοτέλης νὰ προσφέρῃ ἄλλον παρόμοιον ἔργον τέχνης. Τὰ εἶδη αὐτὰ τῆς τρίτης κατηγορίας, θεωροῦνται εἶδη ἄνευ προσδιορισμοῦ τῆς ἀξίας των. Ἡ τιμὴ αὐτῶν εἶναι ὑποκειμενική.

Τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ, οἰασοδήποτε κατηγορίας, ἀποτελοῦν συγκέντρωσιν ἐργασίας, ἡ ὁποία ἔχει ἐνσωματωθῇ εἰς αὐτὰ. Ἡ προσφορὰ ἐπομένως ἀγαθῶν σημαίνει καὶ ἔμμεσον προσφορὰν ὑπηρεσιῶν. Καὶ ἀντιθέτως ἡ ζήτησις ἐτοίμων ἀγαθῶν, σημαίνει καὶ ζήτησιν ὑπηρεσιῶν τῶν προσώπων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν παράγωγὴν των. Ἀλλὰ ἡ προσφορὰ ἢ ἡ ζήτησις, ὅπως εἴπομεν, θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν τιμὴν αὐτῶν καὶ ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τῶν καταναλωτῶν. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ κύκλου προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἡ τιμὴ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ζήτησιν, ἡ ζήτησις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἰσόδημα, τὸ εἰσόδημα ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας τοῦ ἐργάτου, τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ τοῦ κεφαλαιούχου.

Σχηματισμὸς τῶν τιμῶν. Πάντα τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο, παρὰ ἐνσωμάτωσις ἐργασίας διαφόρων προσώπων. Διὰ νὰ προσδιορίσωμεν ἐπομένως τὴν τιμὴν ἑνὸς ἀγαθοῦ πρέπει νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ποσότητα καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας ἐκάστου προσώπου, τὸ ὁποῖον συνετέλεσεν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ πρώτη ὕλη δὲν εἶναι δημιουργημα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τῆς φύσεως. Ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν παράγει, ἀλλὰ μετασχηματίζει. Διὰ τῆς ἐργασίας του ἀνευρίσκει τὴν πρώτην ὕλην καὶ κατόπιν τῆς δίδει χρησιμότητα καὶ τὴν καθιστᾷ οἰκονομικὸν ἀγαθόν. Διὰ νὰ προσδιορίσωμεν ἐπομένως τὴν τιμὴν μιᾶς βιβλιοθήκης θὰ εὗρωμεν τὴν ποσότητα καὶ τὴν τιμὴν τῆς ἐργασίας τοῦ ὑλοτόμου, κατόπιν τοῦ μεταφορέως τῶν ξύλων ἀπὸ τὸ δάσος εἰς τὸ ξυλεμπορικὸν κατάστημα. Κατόπιν τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ ξυλεμπόρου καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ μεταφορέως ἀπὸ τοῦ ξυλεμπορικοῦ καταστήματος εἰς τὸ ξυλουργεῖον. Καὶ ἐκεῖ θὰ προσδιορίσωμεν τὴν ποσότητα καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιπλοποιοῦ, τοῦ λουστραδόρου καὶ τοῦ μεταφορέως ἀπὸ τὸ ἐπιπλοποιεῖον εἰς τὸ γραφεῖον μας.

Ὁ ὑπολογισμὸς παντὸς οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ θὰ ἦτο εὐχερῆς, ἐὰν ἦτο εὐχερῆς καὶ ὁ ὑπολογισμὸς τῆς ποσότητος καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐργασίας ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν διὰ νὰ παραχθῇ τὸ οἰκονομικὸν ἀγαθόν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς βιβλιοθήκης καὶ οἱ ὁποῖοι δικαιοῦνται ἀμοιβῆς, ὑπάρχει καὶ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ δάσους, ὁ ὁποῖος δικαιοῦται ἀμοιβῆς, ὅπως ἐπίσης

δικαιοῦται καὶ ὁ ἰδιοκτήτης τῆς κορδέλλας, τῆς πλάνης καὶ τῶν ἄλλων μηχανικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα συνετέλεσαν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐτοίμου ἀγαθοῦ.

Καὶ ἂν εὐρωμεν τὴν ἀμοιβὴν ὄλων τῶν ὥς ἄνω συντελεστών, θὰ ὑπάρχῃ πάλιν διαφορά τῆς τιμῆς μεταξὺ τοῦ προϊόντος, τὸ ὁποῖον θὰ παραχθῇ ἐδῶ καὶ τοῦ προϊόντος, τὸ ὁποῖον θὰ παραχθῇ εἰς ἄλλον τόπον καὶ τοῦτο διότι τὰ παραγωγικὰ ἔξοδα ποικίλλουν ἀπὸ παραγωγοῦ εἰς παραγωγόν, ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀπὸ χρόνου εἰς χρόνον. Εἰς τοῦτο συντελοῦν οἱ τεχνικοὶ παράγοντες καὶ οἱ φυσικοὶ παράγοντες εἰς τὸν ὀρυκτὸν καὶ εἰς τὸν γεωργικὸν πλοῦτον.

Καὶ τώρα τίθεται τὸ ἐρώτημα : «ἀπὸ τὴν ποικιλίαν αὐτὴν τῶν ἐξόδων παραγωγῆς, ποῖα εἶναι ἐκεῖνα πρὸς τὰ ὁποῖα θὰ προσαρμοσθῶν αἱ τιμαί, θὰ προσαρμοσθῶν πρὸς τὰ μεγάλα ἢ πρὸς τὰ μικρά;» Ἐὰν δηλαδὴ εἰς ἓνα ἐπιπλοποιὸν ἢ βιβλιοθήκῃ στοιχίσῃ 1.000 000 δραχμῶν καὶ εἰς τὸν ἄλλον 1.500.000, ποῖα εἶναι ἡ τιμὴ τῆς βιβλιοθήκης; Κατὰ κανόνα ὑπερισχύει ἡ τιμὴ, ἡ ὁποία ἔχει τὰ μεγαλύτερα ἔξοδα παραγωγῆς. Τὰ ἔξοδα ταῦτα καλοῦνται *ὄριακὰ ἔξοδα*, ἡ δὲ ἐπιχείρησις ἡ ἔχουσα τὰ μεγαλύτερα παραγωγικὰ ἔξοδα πρὸς τὰ ὁποῖα θὰ προσαρμοσθῇ ἡ τιμὴ καλεῖται *ὄριακὴ ἐπιχείρησις*.

Ἡ τιμὴ ἀκολουθεῖ τὰ ὄριακὰ ἔξοδα, διότι ἄλλως ἡ ὄριακὴ ἐπιχείρησις, ἡ ὁποία ἐργάζεται διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ζήτησιν τῶν ἀγαθῶν, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς τιμῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὄριακῶν ἐξόδων, ἐπιφέρει κέρδη εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν παραγωγικὰ ἔξοδα μικρότερα. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι χάριν τοῦ κοινοῦ πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν τὰς τιμὰς πρὸς τὸ μικρότερον κόστος, διότι τότε δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἱκανοποιηθῶν αἱ ἀνάγκαι τῆς ζητήσεως ἀγαθῶν. Ἐὰν λ.χ. μία μεγάλη τυπογραφικὴ ἐπιχείρησις ἔχει κόστος ἐκτυπώσεως ἑνὸς βιβλίου 5.000 δραχμῶν καὶ μία μικρὰ 4 000 δραχμῶν, θὰ ληφθῇ εἰς τὸ βιβλιοεμπόριον ὡς τιμὴ πωλήσεως ἡ τιμὴ τῶν 5.000 δραχμῶν. Ἐὰν ἐπιζητήσωμεν νὰ καταργηθῇ ἡ μεγάλη τυπογραφικὴ ἐπιχείρησις, δὲν θὰ εἶναι δυνατόν τὰ μικρὰ τυπογραφεῖα νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ κοινοῦ.

Τὰ παραγωγικὰ ἔξοδα διακρίνονται εἰς *πάγια* καὶ εἰς *μεταβλητά*.

Πάγια ἔξοδα. Εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καταβάλλονται ἀνεξαρτήτως παραγωγικῆς ἀποδόσεως, ὅπως εἶναι τὸ ἐνοίκιον, τὰ ἀσφάλιστρα, οἱ τόκοι ἐνυποθήκων δανείων, οἱ μισθοὶ τῆς διευθύνσεως καὶ τῆς διοικήσεως, ἡ θέρμανσις κλπ.

Μεταβλητὰ ἔξοδα. Καλοῦνται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα αὐξομεῖονται ἀναλόγως τῆς αὐξομειώσεως τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων, ὅπως εἶναι τὰ ἐργατικά, αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, τὸ

χαρτόσημον τῶν τιμολογίων, ἡ κινητήριος δύναμις κλπ. Καί τὰ πάγια ἔξοδα μέχρις ἑνὸς ὅριου εἶναι ἀμετάβλητα. Ἐάν ἐπεκταθῇ ἡ παραγωγή καὶ χρειασθοῦν νέα οἰκήματα πρὸς μίσθωσιν, νέοι λογισταί, νέα δάνεια ἐπεκτάσεως, θὰ αὐξηθοῦν καὶ αὐτὰ ἀναλόγως.

Μεταβολὴ τῶν παγίων ἐξόδων ἐπέρχεται καὶ ὡς πρὸς τὸν συντελεστὴν αὐτῶν. Ὅσον αὐξάνει ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν, κατὰ τοσοῦτον μειοῦται ὁ συντελεστὴς τῶν γενικῶν ἐξόδων. Ἐάν λ. χ. ἔχωμεν πάγια ἔξοδα 100]ο ἐπὶ τοῦ κόστους τῶν προϊόντων καὶ διπλασιασθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν προϊόντων μὲ τὰ ἴδια πάγια ἔξοδα, ὁ συντελεστὴς θὰ μειωθῇ εἰς τὸ ἥμιον.

Ἡ προσαύξησις τῆς παραγωγῆς ἐπιδιώκεται ἐφ' ὅσον ὑπάρχει καὶ ἀνάλογος ἀποδόσις τῆς ἐπιχειρήσεως, ἄλλως ἐφαρμόζεται καὶ ἐδῶ ὁ νόμος τῆς μὴ ἀναλόγου ἀποδόσεως. Ἐάν λ. χ. πρόκειται νὰ αὐξήσωμεν τὰ παραγωγικὰ ἔξοδα, πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ αὐξήσιν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἄλλως θὰ παραμείνωμεν εἰς τὰ ἐπίπεδα τῆς προγενεστέρας παραγωγῆς.

Ἐάν δηλαδὴ δι' ὑπερωριῶν καὶ διὰ δανείου μὲ μεγάλον τόκον ἐπιτύχωμεν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς, χωρὶς νὰ ἐπιτύχωμεν βελτίωσιν τῆς τιμῆς τοῦ κόστους, ἢ τῆς γενικωτέρας ἀποδόσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας δαπάνης τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων, ἡ δαπάνη αὕτη θὰ ματαιωθῇ λόγῳ μὴ ἀναλόγου ἀποδόσεως.

II

ΤΙΜΑΡΙΘΜΟΣ

Τιμάρριθμος καλεῖται ὁ ἀριθμὸς, ὁ δεικνύων τὸ ἐπίπεδον τῶν τιμῶν ἑνὸς ἢ πολλῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν μιᾶς ὠρισμένης χρονικῆς περιόδου (μηνός, τριμηνίας, ἑξαμηνίας ἔτους).

Ὁ τιμάρριθμος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ζωῆς. Εὐρίσκομεν τὴν μέσση τιμὴν τῶν ἀγαθῶν μιᾶς σημερινῆς περιόδου καὶ συγκρίνομεν τὴν τιμὴν αὐτὴν μὲ τὴν τιμὴν μιᾶς προγενεστέρας περιόδου καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως αὐτῆς βλέπομεν ἐάν ἡ μέση τιμὴ τῶν ἀγαθῶν ἠϋξήθη ἢ ἐμειώθη. Εἰς τὴν Ἑλλάδα λ. χ. μία ἐργατικὴ οἰκογένεια διαθέτει ἐκ τῶν εἰσοδημάτων της :

Διὰ τροφὴν τὰ	60ο]ο
Δι' ἐνδύματα τὰ	16ο]ο
Δι' ἐνοίκιον καὶ φόρον	12ο]ο
Διὰ φωτισμὸν καὶ καύσιμον ὕλην	8ο]ο
Διὰ κοινωνικὰς ἀνάγκας	4ο]ο

Σύνολον 100ο]ο

Ἐάν υποθέσωμεν ὅτι ἡ μέση τιμὴ τῶν τροφίμων ἡυξήθη κατὰ 100οιο, τῶν ἐνδυμάτων κατὰ 50οιο, τοῦ ἐνοικίου κατὰ 150οιο, τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς καυσίμου ὕλης κατὰ 80οιο, καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν κατὰ 120οιο, ἡ αὐξησις τοῦ τιμαρίθμου τῆς ζωῆς θὰ εὑρεθῇ ὡς ἑξῆς :

Τρόφιμα	60×100	=	6.000
Ἐνδύματα	16×50	=	800
Ἐνοίκιον καὶ φόρος	12×25	=	300
Φωτισμὸς καὶ καύσιμος ὕλη	8×80	=	640
Κοινωνικαὶ ἀνάγκαι	4×120	=	480
Σύνολον	100		8.220

Διαιροῦμεν τὸ ἄθροισμα τῶν γινομένων διὰ τοῦ 100 (ἦτοι $8.220 : 100$) καὶ εὐρίσκομεν ὅτι ὁ τιμαρίθμος ἡυξήθη 82,2 οιο.

Ἐάν αὐξηθῇ καὶ τὸ εἰσόδημα τῆς οἰκογενείας κατὰ 82,2 οιο, τότε δὲν ἔχομεν οὐδεμίαν διαταραχὴν εἰς τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν. Θὰ χρειασθοῦν μόνον περισσότερα τραπεζογραμμάτια κατὰ 82,2 οιο. Ἡ αὐξησις τῆς ἐκδόσεως τραπεζογραμμάτων κατὰ 82,2 οιο, εἶναι φυσικὸν ἐπακολούθημα διὰ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἰσορροπίαν τῆς ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις ἀγαθῶν καὶ χρήματός.

Οἱ πίνακες, οἱ συντάσσόμενοι διὰ τὴν αὐξομείωσιν τοῦ τιμαρίθμου καλοῦνται τιμαριθμικοί. Τοὺς πίνακας τούτους τοὺς συντάσσει ἡ Στατιστικὴ ὑπηρεσία τοῦ Κράτους διὰ νὰ παρακολουθῇ τὴν αὐξομείωσιν τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν εἰς ὁλόκληρον τὴν Χώραν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐξομειώσεως αὐτῆς προσαρμόζει ἡ Κυβέρνησις τὴν οἰκονομικὴν τῆς πολιτικὴν (μισθοὺς, εἰσαγωγὰς, φόρους κλπ.).

Τιμαριθμικοὺς πίνακας συντάσσει καὶ ἡ Ἐκδοτικὴ Τράπεζα διὰ νὰ παρακολουθῇ τὴν αὐξομείωσιν τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τῶν τραπεζογραμμάτων τῆς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐξομειώσεως αὐτῆς προσαρμόζει τὴν ἑκδοσιν καὶ κυκλοφορίαν τοῦ χρήματος, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Κράτους.

Ὁ ἡυξημένος ἢ ὁ μειωμένος τιμαρίθμος δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐπίδρᾳ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς κοινωνίας, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ σταθερότης καὶ ἰσορροπία μετὰ τῶν τιμῶν καὶ εἰσοδήματος. Διασάλευσις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας ἐπέρχεται, ὅταν ἡ διακύμανσις τῶν τιμῶν δὲν παρακολουθεῖται κατὰ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν ὑπὸ τοῦ εἰσοδήματος. Ἐάν δηλαδὴ ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις ἡμερομισθίου 100 δραχμῶν εἶναι ἰσοδύναμος μετὰ τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν ἡμερομισθίου 50.000 δραχμῶν, δὲν ὑπάρχει οὐδεμία οἰκονομικὴ ἢ κοινωνικὴ διασάλευσις. Πρὸς σαφεστέραν κατανόησιν τοῦ ζητήματος ἄς υποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν μίαν οἰκίαν, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦμεν διὰ τὴν στέγασίν μας. Ἡ οἰκία αὕτη μᾶς ἐστοίχισε προπολεμικῶς 100.000 δραχμῶν. Σήμερον ἡ οἰκία ἀξίζει 100.000.000. Ἡ θεωρητικὴ αὕτη

αὔξεις τῆς τιμῆς τῆς οἰκίας δὲν ἐπέφερον οὐδεμίαν μεταβολὴν εἰς τὴν περιουσίαν μας, οὔτε εἰς τὴν οἰκονομικὴν μας ζωὴν. Οἷαν χρῆσιν προσέφερε μὲ τὴν ἀξίαν τῶν 100.000 δραχμῶν, τὴν ἰδίαν χρῆσιν προσφέρει καὶ μὲ τὴν προσηυξημένην τιμὴν τῶν 100.000.000.

Καὶ ἄλλο παράδειγμα. Τὸ ἡμερομίσθιον ἑνὸς ἐργάτου πρὸ 40 ἐτῶν ἦτο δραχμαὶ δέκα. Σήμερον εἶναι πεντήκοντα χιλιάδες. Διὰ νὰ εὕρωμεν ἐὰν τὸ τότε ἡμερομίσθιον ἦτο μεγαλύτερον ἢ μικρότερον ἀπὸ τὸ σημερινὸν πρέπει νὰ εὕρωμεν τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τῶν 10 δραχμῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς 50.000. Ἐὰν μὲ τὰς 50.000 ἀγοράζωμεν τὰ ἴδια ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἡγοράζαμεν καὶ μὲ τὰς 10 δραχμάς, ἡ ἀξία τοῦ ἡμερομισθίου δὲν μετεβλήθη. Ἐὰν δὲν δυνάμεθα σήμερον νὰ ἀγοράσωμεν τὰ ἴδια ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἡγοράζαμεν τότε μὲ τὰς δέκα δραχμάς, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ σημερινοῦ ἡμερομισθίου εἶναι μικρότερα ἀπὸ τότε, κατὰ τὸ ποσὸν ποὺ μειονεκτεῖ εἰς ἀγοραστικὴν δύναμιν ἢ ἀξία τοῦ σημερινοῦ ἡμερομισθίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΑΙ

I

ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Τὸ ἐμπόριον εἶναι ὁ σύνδεσμος μεταξύ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Ἡ παραγωγή, ὑπὸ οἵανδήποτε μορφήν καὶ ἂν παρουσιάζεται, προσφεύγει εἰς τὸ ἐμπόριον διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μέσων πρὸς διάθεσιν τῶν εἰδῶν τῆς. Ἐπίσης καὶ ἡ κατανάλωσις προσφεύγει εἰς τὸ ἐμπόριον διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀγαθῶν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἔχοντες περίσσευμα χρημάτων διὰ τὴν ἀξιοποίησιν αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ ἔχοντες ἀνάγκην χρημάτων δι' οἵανδήποτε αἰτίαν, προσφεύγουν καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς ἐμπόρους τῆς πίστεως.

Τὸ ἐμπόριον περιλαμβάνει τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἐμπορευμάτων, τὴν κυκλοφορίαν τοῦ χρήματος καὶ τὴν κυκλοφορίαν τῶν κινητῶν ἀξιῶν (χρεωγράφων, συναλλάγματος). Τὴν διεξαγωγὴν τῶν τριῶν αὐτῶν μεγάλων Ἐμπορικῶν κατηγοριῶν τὴν διενεργοῦν οἱ Ἐμποροὶ, αἱ Τράπεζαι καὶ τὰ Χρηματιστήρια. Ὑπὸ τὴν εὐρείαν ἔννοιαν τοῦ ἐμπόρου περιλαμβάνονται ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ ὅποια ἀσχολοῦνται μὲ τὴν διεξαγωγὴν καὶ διευκόλυνσιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν (παραγγελιοδόχοι, ἀντιπρόσωποι, πράκτορες, μεταφορεῖς κλπ.).

Τὸ ἐμπόριον συντελεῖ ἐμμέσως εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀμέσως εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας. Ὁ γεωργὸς παράγει τὸ πλεόνασμα τοῦ σίτου τοῦ μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι ὁ σιτέμπορος θὰ μεταφέρῃ αὐτὸ εἰς τὸν τόπον τῆς ἐλλείψεως, ὁ δὲ ἀλευροβιομήχανος διὰ τοῦ ἀρτοποιῶλου θὰ τὸ παραδώσουν εἰς τὴν κοινωνίαν πρὸς κατανάλωσιν.

Τὸ ἐμπόριον ἀνακαλύπτει τὰς παραγωγικὰς πηγὰς τῶν ἀγαθῶν καὶ μεταφέρει ταῦτα εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐλλείψεως. Διευκολύνει τὸν καταναλωτὴν, διότι δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἔχῃ εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς κατοικίας του τὰ ἀπαιτούμενα ἀγαθὰ, ἀλλὰ ἀνευρίσκει ταῦτα εὐχερῶς, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ ἐμπόρου τῆς πόλεως του ἢ τοῦ χωρίου του. Συντελεῖ εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν μέσων συγκοινωνίας καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ τέλος συντελεῖ εἰς τὴν

ἐξίσωσιν τῶν τιμῶν μεταξύ προσφορᾶς εἰς τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς καὶ ζητήσεως εἰς τὸν τόπον τῆς ἐλλείψεως. Εἰς τὴν διαφορὰν αὐτὴν, μεταξύ τιμῆς ἀγορᾶς καὶ τιμῆς πωλήσεως προστίθεται καὶ τὸ κέρδος τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ διὰ τὰς πολλαπλᾶς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσφέρει εἰς τὴν ὀργανωμένην κοινωνίαν.

Διακρίσεις τοῦ ἐμπορίου. Τὸ ἐμπόριον διακρίνεται εἰς: εἰσαγωγικόν, ἐξαγωγικόν καὶ διαμετακομιστικόν.

Τὸ εἰσαγωγικόν ἐμπόριον περιλαμβάνει πάσας τὰς γενομένας πρὸς κατανάλωσιν εἰσαγωγὰς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τὸ ἐξαγωγικόν περιλαμβάνει πάσας τὰς πραγματοποιηθείσας ἐξαγωγὰς ἐγχωρίων εἰδῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Καὶ τὸ διαμετακομιστικόν περιλαμβάνει τὰ εἶδη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἰσῆχθησαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐπανεξήχθησαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Τὸ ἐμπόριον, τὸ διενεργούμενον μεταξύ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, ἀδιαφόρως ἂν περιλαμβάνῃ εἰσαγωγὰς ἢ ἐξαγωγὰς ἢ διαμετακομίσεις, καλεῖται ἐξωτερικόν ἐμπόριον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὰς συναλλαγὰς τὰς διενεργουμένας ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας.

Τὸ ἐμπόριον ἀπὸ ἀπόψεως κεφαλαίων καὶ ποσότητος πωλήσεως, διακρίνεται εἰς τὸ χονδρικόν, εἰς τὸ ἡμιχονδρικόν καὶ εἰς τὸ λιανικόν. Τὸ χονδρικόν ἐνεργεῖ χονδρικὰς πωλήσεις, τὸ ἡμιχονδρικόν ἐνεργεῖ πωλήσεις χονδρικὰς καὶ λιανικὰς καὶ τὸ λιανικόν ἐνεργεῖ πωλήσεις μόνον λιανικὰς.

Τὸ ἐμπόριον, ἀπὸ ἀπόψεως ἐμπορικοῦ καταμερισμοῦ, διακρίνεται εἰς τόσας κατηγορίας, ὅσα εἶναι τὰ εἶδη τῶν ἐμπορευμάτων, ὅπως εἶναι τὸ ἐμπόριον τοῦ καπνοῦ, τὸ ἐμπόριον τῆς σταφίδος, τὸ ἐμπόριον τοῦ ἐλαίου, τῶν ὑφασμάτων, τῶν ξύλων, τοῦ σιδήρου, τοῦ σίτου κλπ. Ἀλλὰ αἱ διακρίσεις αὗται διακρίνονται εἰς μερικώτερον καταμερισμὸν ὅπως λ.χ. τὸ ἐμπόριον ὑφασμάτων διακρίνεται εἰς ἐμπόριον καλτσῶν, εἰς ἐμπόριον νημάτων, εἰς ἐμπόριον πῖλων, εἰς ἐμπόριον ἐτοιμῶν ἐνδυμάτων κλπ.

II

ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Αἱ ἐμπορικαὶ συνθήκαι συνάπτονται μεταξύ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ καὶ ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν αὐξήσιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν μεταξύ τῶν συμβαλλομένων χωρῶν.

Τὸ σύστημα τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν ἔχει γενικευθῇ μεταξύ ὅλων τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀνεπτυγμένας οἰκονομικὰς ἢ φιλικὰς σχέσεις καὶ ἐπιδιώκουν νὰ τὰς ἀναπτύξουν ἀκόμη περισσότερον. Διὰ τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν γίνονται ἀμοιβαῖαι

δασμολογικαί υποχωρήσεις, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται κατὰ πολὺ ἀκριβωτέρα ἢ προμήθεια τοῦ ἰδίου εἵδους ἐξ ἄλλης χώρας.

Εἰς τὰς ἐμπορικὰς συνθήκας, συνήθης εἶναι καὶ ἡ προσθήκη τῆς ἀμοιβαίας προστασίας τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν σημάτων.

Ἡ Ρήτρα «τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους» (Clause de la nation la plus favorisée) Ὁ ὅρος αὐτὸς ὁ προστιθέμενος εἰς τὰς ἐμπορικὰς συνθήκας ἀναγνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων ὅτι οἰαδήποτε εὐνοϊκὴ σύμβασις καὶ ἂν γίνῃ μεταξὺ ἄλλων κρατῶν, θὰ ἰσχύῃ ἄνευ ἰδιαιτέρας μνείας καὶ μεταξὺ τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν συνθήκην ἔχουν ἀναγράψῃ τὸν ὅρον αὐτόν.

Ἡ προέλευσις τῶν ἐμπορευμάτων, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν, ἀποδεικνύεται διὰ τῶν *πιστοποιητικῶν προελεύσεως* (Certificat d'origine). Ταῦτα ἐκδίδονται ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιμελητηρίων.

Ἐμπορικοὶ συμψηφισμοί. (Clearing). Αἱ ἐμπορικαὶ συνθήκαι συνάπτονται καὶ δι' ἀμοιβαίου συμψηφισμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ἐμπορευμάτων, ἄνευ καταβολῆς τῆς τιμῆς αὐτῶν. Συνάπτεται λ. χ. ἐμπορικὴ συνθήκη μετὰ τὴν Γερμανίαν νὰ ἀγοράσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καπνὰ ἀξίας 500.000.000 δολλαρίων, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀγοράσῃ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τὴν Γερμανίαν χημικὰ προϊόντα ἴσης ἀξίας. Κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα ἡ Ἑλλάς ἀγοράζει χημικὰ προϊόντα ἀξίας 1.000.000 δολλαρίων, χωρὶς νὰ ἔχη ἀκόμη ἀγοράσει ἡ Γερμανία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καπνὰ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν λέγομεν ὅτι ἔχει ἡ Ἑλλάς ἐνεργητικὸν (clearing). Ὅταν συμβαίῃ τὸ ἀντίθετον, τότε λέγεται τὸ κλίριγκ παθητικόν.

Ἡ ἐμπορικὴ συνθήκη τοῦ ἀμοιβαίου συμψηφισμοῦ δύναται νὰ μὴ περιορίζεται εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν ὠρισμένων εἰδῶν, ἀλλὰ νὰ ἀναφέρεται εἰς ποσότητα χρημάτων ἀνεξαρτήτως εἵδους.

Ὁ συμψηφισμὸς γίνεται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ὁ Ἕλλην ἀποστέλλει καπνὰ εἰς τὴν Γερμανίαν ἀξίας 100.000 δολλαρίων. Τὴν ἀξίαν αὐτὴν ὁ Ἕλλην τὴν εἰσπράττει ἀπὸ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος χρεώνει τὴν Τράπεζαν τῆς Γερμανίας. Ἡ Τράπεζα τῆς Γερμανίας εἰσπράττει ἀπὸ τὸν ἀγοραστὴν τῶν καπνῶν τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος καὶ πιστώνει μετὰ τὸ ποσὸν αὐτὸ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν ὁ Ἕλλην θὰ ἀγοράσῃ χημικὰ προϊόντα θὰ καταβάλλῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία θὰ πιστώσῃ μετὰ τὸ ποσὸν αὐτὸ τὴν Τράπεζαν τῆς Γερμανίας. Ἡ Τράπεζα τῆς Γερμανίας θὰ καταβάλλῃ τὸ ποσὸν τῆς ἀξίας τῶν χημικῶν εἰδῶν εἰς τὸν Γερμανὸν πωλητὴν καὶ οὕτω ἐξοφλοῦνται οἱ ἀγορασταὶ καὶ οἱ πωληταὶ καὶ παραμένουν ὑπόλοιπα χρεώσεως ἢ πιστώσεως μεταξὺ τῶν Κεντρικῶν Τραπεζῶν τῶν δύο χωρῶν. Τὰ ὑπόλοιπα αὐτὰ θὰ ἐξισωθοῦν ὅταν ἐξαντληθῇ ἀμοι-

βαίως τὸ ποσὸν τὸ προβλεπόμενον ὑπὸ τῆς ἐμπορικῆς συνθήκης τῶν δύο χωρῶν.

III

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΙΣΟΖΥΓΙΟΝ

Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ἐκάστης χώρας διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ εἰς τὴν ἐξαγωγὴν. Ἡ μὲν εἰσαγωγὴ περιλαμβάνει τὰ εἶδη καὶ τὴν ἀξίαν τῶν εἰδῶν τῶν εἰσυχθέντων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ περιλαμβάνει ὅλα τὰ εἶδη καὶ τὴν ἀξίαν τῶν εἰδῶν τῶν ἐξαχθέντων εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Ἐάν ἡ ἐξαγωγὴ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν, τότε λέγομεν ὅτι τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον εἶναι Ἐνεργητικόν. Ἐάν ἡ εἰσαγωγὴ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἐξαγωγῆς, τότε τὸ ἰσοζύγιον λέγεται Παθητικόν.

Ἀπὸ τὰς ἐξαγωγὰς ἐγχωρίων εἰδῶν εἰσάγεται ξένον χρῆμα (συνάλλαγμα). Ἐνῷ διὰ τὰς εἰσαγωγὰς ἐξάγεται συνάλλαγμα. Ὅσον περισσότερα εἶναι αἱ ἐξαγωγαί, τόσον περισσότερον συνάλλαγμα εἰσάγεται εἰς τὴν χώραν. Καὶ ἀντιθέτως ὅσον περισσότερα εἰσαγωγαί γίνονται, τόσον περισσότερον συνάλλαγμα ἐξάγεται.

Οἱ ἐμποροκράται ὑπεστήριζον ὅτι ὁ πλοῦτος ἐκάστης χώρας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πλεόνασμα τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγωγῶν ἐν σχέσει μὲ τὰς εἰσαγωγὰς. Καὶ ὑπεστήριζον ὅτι πρέπει νὰ ἐνισχύωνται οἱ παραγωγικοὶ ἐκεῖνοι κλάδοι, οἱ ὅποιοι συντελοῦν εἰς τὴν ἐξαγωγὴν εἰδῶν, ἐπομένως καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν συναλλάγματος.

IV

ΙΣΟΖΥΓΙΟΝ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

Τὸ ἰσοζύγιον τῶν λογαριασμῶν καλεῖται καὶ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν. Τοῦτο περιλαμβάνει εἰς μὲν τὴν εἰσαγωγὴν κάθε εἰσαγωγὴν συναλλάγματος ἐξ οἵασδήποτε αἰτίας, εἰς δὲ τὴν ἐξαγωγὴν κάθε ἐξαγωγὴν συναλλάγματος ἐξ οἵασδήποτε αἰτίας.

Αἱ πράξεις, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν εἰσαγωγὴν συναλλάγματος εἶναι: 1) Ἡ ἐξαγωγὴ προϊόντων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. 2) Οἱ εἰσπραττόμενοι ναῦλοι ἀπὸ Ἑλληνικὰ πλοῖα. 3) Τὰ ἔξοδα φορτοεκφορτώσεως, τὰ ὁποῖα πληρώνουν τὰ ξένα πλοῖα εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς λιμένας. 4) Αἱ δαπάναι τῶν ἐδῶ ἐρχομένων ξένων περιηγητῶν. 5) Τὰ ἐμβάσματα τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ. 6) Αἱ εἰσπράξεις ἀσφαλιστρῶν καὶ ποσῶν ἀποζημιώσεως ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. 7) Εἰσαγωγὴ κεφαλαίων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δι'

ἵδρυσιν ἐπιχειρήσεων ἢ διὰ σύναψιν δανείων ἢ δι' ὀφειλομένας πολεμικὰς ἀποζημιώσεις ἢ δι' οἰανδήποτε ἄλλην αἰτίαν.

Αἱ ἀντίθετοι περιπτώσεις δημιουργοῦν ἐξαγωγήν συναλλαγματος.

Τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν περιλαμβάνει ἐπομένως καὶ τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον. Ἀπὸ τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν θὰ προσδιορισθῇ ἂν τὸ τελικὸν ὑπόλοιπον τῆς χώρας εἶναι ἐνεργητικὸν ἢ παθητικὸν (εὐμενὲς ἢ δυσμενὲς). Εἶναι δυνατόν τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον νὰ εἶναι παθητικὸν καὶ τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν νὰ εἶναι ἐνεργητικόν.

V

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ

Συνάλλαγμα καλεῖται κάθε ἀξία εἰς ξένας νομισματικὰς μονάδας. Σήμερον εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ συναλλάγματος περιλαμβάνονται καὶ τὰ ξένα νομίσματα. Ἐπομένως τὰ ξένα χρυσὰ νομίσματα, τὰ ξένα τραπεζογραμμάτια καὶ χαρτονομίσματα, τὰ χρεώγραφα τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς ξένον νόμισμα, αἱ φορτωτικαὶ εἰς ξένον νόμισμα, τὰ τοκομερίδια καὶ αἱ μερισματαποδείξεις ξένων⁶ χρεωγράφων καὶ αἱ παντὸς εἶδους ἐπιταγαί, συναλλαγματικαὶ καὶ γραμμάτια εἰς ξένον νόμισμα, εἶναι συνάλλαγμα.

Τὸ συνάλλαγμα, ὑπὸ ὁμαλᾶς συνθήκας, ἀγοράζεται καὶ πωλεῖται εἰς τὸ χρηματιστήριον ἀξίων. Σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν διαχειρίσιν τοῦ συναλλάγματος ἔχει ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, χάριν τῆς προστασίας τοῦ Ἑθνικοῦ νομίσματος.

Ἡ τιμὴ τοῦ συναλλάγματος ἐξαρτᾶται, ὑπὸ ὁμαλᾶς συνθήκας, ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν.

Ἡ προσφορὰ τοῦ συναλλάγματος εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ζήτησιν, ὅταν τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν εἶναι ἐνεργητικὸν (εὐμενὲς). Ἀντιθέτως, ὅταν τὸ ἰσοζύγιον τῶν πληρωμῶν εἶναι παθητικὸν (δυσμενὲς) τότε ἡ ζήτησις εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν προσφορὰν. Ἐὰν δηλαδὴ, ἔχωμεν νὰ πληρώσωμεν περισσότερον συνάλλαγμα εἰς τὸ ἐξωτερικόν, λόγῳ μεγαλυτέρων εἰσαγωγῶν ἐμπορευμάτων, ἢ ἄλλης αἰτίας, τότε ἡ ἀξία τοῦ συναλλάγματος θὰ ἀνέλθῃ. Καὶ ὅταν οἱ κατέχοντες συνάλλαγμα, καὶ προσφέροντες αὐτὸ πρὸς πώλησιν, εἶναι κατὰ ποσὸν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ζητοῦντας, τότε ἡ ἀξία τοῦ συναλλάγματος θὰ ὑποτιμηθῇ.

Τὸ συνάλλαγμα εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς τὸ μεταλλικὸν χρήμα, διότι αἱ διεθνεῖς πληρωμαὶ ἐνεργοῦνται ἢ διὰ μεταλλικοῦ χρήματος ἢ διὰ συναλλάγματος. Ἐὰν λ. χ. ὀφείλωμεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν 1.000.000 ἑλβετικὰ φράγκα, δυνάμεθα νὰ ἐξοφλήσωμεν ταῦτα διὰ χρυσῶν Ἑλληνικῶν ἢ ἄλλων ξένων μεταλλι-

κῶν νομισμάτων ἢ διὰ συναλλάγματος ὕγιους, (λιρῶν, δολλαρίων, γαλλικῶν φράγκων κλπ.). Δι' αὐτὸ αἱ Ἑκδοτικαὶ Τράπεζαι δύνανται νὰ ἔχουν ὡς κάλυμμα τοῦ τραπεζογραμματίου των χρυσὰ νομίσματα ἢ συνάλλαγμα.

VI

ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ

Τὰ χρηματιστήρια διακρίνονται εἰς *Χρηματιστήρια Ἀξιῶν* καὶ εἰς *Χρηματιστήρια Ἐμπορευμάτων*.

Χρηματιστήρια Ἀξιῶν καλοῦνται οἱ ἐπίσημοι ὀργανισμοί, εἰς τοὺς ὁποίους συγκεντροῦται ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις τῶν χρηματιστηριακῶν πραγμάτων. Χρηματιστηριακὰ πράγματα ἐν Ἑλλάδι χαρακτηρίζονται: 1) αἱ μετοχαὶ ἡμεδαπῶν ἢ ἀλλοδαπῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, 2) αἱ ὁμολογίαι Ἑλληνικῶν ἢ ξένων δανείων, 3) τὸ συνάλλαγμα, καὶ 4) τὰ ξένα νομίσματα καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος εἰς ράβδους.

Μέλη τοῦ χρηματιστηρίου ἀξιῶν εἶναι οἱ Χρηματισταί. Οὗτοι ἀγοράζουν καὶ πωλοῦν ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν χρηματιστηριακὰ πράγματα διὰ λογαριασμὸν τῶν πελατῶν των.

Λόγοι προστασίας τοῦ Ἐθνικοῦ νομίσματος ἔχουν ἀπαγορεύσει σήμερον τὴν ἀγοραπωλησίαν συναλλάγματος εἰς τὸ Χρηματιστήριον. Ἡ ἀγοραπωλησία τούτου γίνεται μονοπωλιακῶς ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα λειτουργεῖ ἐν Χρηματιστήριον Ἀξιῶν, ἐδρεῖον ἐν Ἀθήναις.

Χρηματιστήρια Ἐμπορευμάτων καλοῦνται οἱ ἀνεγνωρισμένοι ὑπὸ τοῦ Κράτους ὀργανισμοί, εἰς τοὺς ὁποίους γίνεται ἡ ἀγοραπωλησία, κατὰ μεγάλας ποσότητας, ὠρισμένων ἐμπορευμάτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα λειτουργοῦν δύο Χρηματιστήρια Ἐμπορευμάτων, τὸ ἐν Ἐσσεαλονίκη καὶ τὸ ἕτερον ἐν Πειραιῇ.

Αἱ ἀγοραπωλησὶαι ἐμπορευμάτων εἰς τὰ Χρηματιστήρια ταῦτα ἐνεργοῦνται εἴτε ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ἐμπόρων, εἴτε ὑπὸ τῶν μεσιτῶν Χρηματιστηρίου διὰ λογαριασμὸν τῶν ἐμπόρων πελατῶν των ἢ διὰ λογαριασμὸν τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων ὀργανισμῶν.

Εἰς τὰ Χρηματιστήρια ἐμπορευμάτων ἀνατίθεται ἀπὸ ἄλλους μὲν ἡ ἀγορά, ἀπὸ ἄλλους δὲ ἡ πώλησις μεγάλων ποσοτήτων ἐμπορευμάτων καὶ οὕτω διευκολύνεται ἡ διεξαγωγή τοῦ μεγάλου χονδρικοῦ ἐμπορίου.

Διὰ κάθε συναπτομένην ἀγοραπωλησίαν κατατίθεται ἐγγύησις εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Χρηματιστηρίου, διὰ νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένη ἡ πράξατοποίησις τῆς συναλλαγῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

I

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις. Ἡ πρώτη μορφή τῆς βιομηχανίας ἐνεφανίσθη ὡς οἰκογενειακὴ χειροτεχνία. Κατὰ τὴν πρωτόγονον κατάστασιν ἐκάστη οἰκογένεια, παρήγε καὶ κατεργάζετο μόνη τῆς τὰς πρώτας ὕλας, ἐκ τῶν ὁποίων κατεσκεύαζε διάφορα εἶδη πρὸς θεραπείαν τῶν ἰδίων αὐτῆς ἀναγκῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπεκράτει καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν ὑπῆρχεν οἰκονομικὴ συναλλαγὴ. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, ἐπῆλθεν ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πλεοναζόντων προϊόντων καὶ ταιουτοτρόπως ἀνεπτύχθη περισσότερον ἢ χειροτεχνία ἐν τῇ οἰκογενείᾳ.

Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν πόλεων συνετέλεσαν εἰς τὴν συστηματοποίησιν τῆς χειροτεχνίας καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἐδικῶν ἐπαγγελμάτων (ὑποδηματοποιῶν, ραπτῶν, ξυλουργῶν, ὕφαντῶν, σιδηρουργῶν, ναυπηγῶν κλπ.). Τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα ἐνισχυθέντα ὑπὸ τῶν μηχανῶν ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐξεκρίθησαν εἰς τὴν σημερινὴν βιομηχανίαν.

Ἐν τῇ εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ τῆς βιομηχανίας περιλαμβάνονται πᾶσαι αἱ ἐργασίαι, αἵτινες ἔχουν ὡς σκοπὸν, εἴτε τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν, εἴτε τὴν κατεργασίαν τῶν πρώτων ὕλων. Κυρίως ὅμως διὰ τῆς λέξεως βιομηχανία, ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν διὰ τῶν μηχανῶν κατεργασίαν τῶν πρώτων ὕλων.

Διάκρισις βιομηχανιῶν. Τὰς βιομηχανίας τὰς διακρίνομεν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας. α) ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν αὐτῶν καὶ β) ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον μὲ τὸ ὅποιον ἀσχολοῦνται.

Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν. Διακρίνομεν τὴν μεγάλην, τὴν μικρὰν καὶ τὴν μέσην βιομηχανίαν. Ἡ *μεγάλῃ βιομηχανία* περιλαμβάνει τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκείνας, αἵτινες χρησιμοποιοῦν μηχανὰς καὶ μεγάλον ἀριθμὸν ἐργατῶν, ὅπως εἶναι τὰ μηχανουργεῖα, ὕφαντουργεῖα, ναυπηγεῖα, κλπ. Ἡ *μικρὰ βιομηχανία* περιλαμβάνει τὰς μικροεπιχειρήσεις, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον διεξάγεται ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτῶν, βοηθημένων ὑπὸ ἐνὸς ἢ τοῦ πολὺ

δύο ἢ τριῶν ἐργατῶν, ὅπως εἶναι τὰ ραφεῖα, τὰ χαλκούργεα, τὰ ὑποδηματοποιεῖα κλπ. Ἡ δὲ μέση βιομηχανία περιλαμβάνει τὰς μετρίου μεγέθους ἐπιχειρήσεις, ἥτοι μηχανὰς καὶ ἐργάτας μικρᾶς παραγωγικότητος.

Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον. Αἱ βιομηχανίαι, ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον μὲ τὸ ὁποῖον ἀσχολοῦνται, διακρίνονται εἰς τρεῖς κατηγορίας. 1) Εἰς βιομηχανίας κατασκευῆς προϊόντων καταναλώσεως. 2) Εἰς βιομηχανίας κατασκευῆς προϊόντων χρήσεως καὶ 3) Εἰς βιομηχανίας κατασκευῆς προϊόντων παραγωγῆς.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *προϊόντων καταναλώσεως* ὑπάγονται αἱ βιομηχανίαι ἱματισμοῦ, τροφίμων καὶ παιγνιδίων.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *προϊόντων χρήσεως*, ὑπάγονται αἱ βιομηχανίαι, αἱ ὁποῖαι παράγουν προϊόντα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ παραγωγικοὺς σκοποὺς, ἀλλὰ διὰ προσωπικὴν χρῆσιν τῶν ἀγοραστῶν, ὅπως εἶναι τὰ ἐπιπλα, τὰ μαγειρικὰ σκεύη, τὰ πολεμικὰ ὅπλα κλπ.

Εἰς τὴν κατηγορίαν κατασκευῆς *προϊόντων παραγωγῆς* ὑπάγονται αἱ βιομηχανίαι, αἱ ὁποῖαι κατασκευάζουν διάφορα παραγωγικὰ μέσα, μηχανὰς, ἐργαλεῖα κλπ.

II

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΙΑΡΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Ἡ ἴδρυσις καὶ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ἔχει ὡς προϋποθέσιν τὴν ὑπαρξιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν λοιπῶν παραγωγικῶν κλάδων, μετὰ τῶν ὁποίων αὕτη εἶναι στενῶτατα συνδεδεμένη (γεωργίας, μεταλλευτικῆς, ἐμπορίου, συγκοινωνίας κλπ.). Ἡ ἀνάπτυξις ἑνὸς παραγωγικοῦ κλάδου δίδει ὠθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἄλλου κλάδου καὶ ὅλοι μαζί συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας καὶ εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ συνόλου.

Ἡ ἴδρυσις πάσης βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν τῶν ἑξῆς στοιχείων: α) Πρώτων ὑλῶν καὶ κινητηρίου δυνάμεως. β) Συγκοινωνίας. γ) Ἐργατικῶν χειρῶν καὶ δ) Κεφαλαίων.

Πρώται ὕλαι καὶ κινητήριος δύναμις. Αἱ πρώται ὕλαι θὰ ἀποτελέσουν τὴν βάσιν τῆς βιομηχανικῆς ἀπασχολήσεως, ἡ δὲ κινητήριος δύναμις θὰ θέσῃ εἰς κίνησιν τὰς μηχανὰς διὰ τὴν κατεργασίαν αὐτῶν. Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν πρώτων ὑλῶν, εὐρίσκεται εἰς εὐνοϊκὴν θέσιν, δεδομένου ὅτι ἡ παραγωγή τῶν γεωργικῶν καὶ ὀρυκτῶν ὑλῶν καλύπτει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἀναγκῶν τῆς βιομηχανίας. Ἐν τούτοις, ἐλλείψει καταλλήλων ἐγκαταστάσεων, καταλλήλου ἐπαγγελματικῶς κατηρτισμένου προσωπικοῦ καὶ ἐπαρκῶν κεφαλαίων δὲν γίνεται ἔντα.

τική καλλιέργεια και συστηματική έκμετάλλευσις τούτων. Πολλοί πρῶται ὕλαι ἀποστέλλονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἵνα εἰσαχθοῦν ἐκ νέου εἰς τὴν χώραν μας, εἴτε ὑπὸ μορφήν ἐτοιμῶν προϊόντων, εἴτε ὡς πρώτη ὕλη ἡμικατεργασμένη, ὅπως τὸ ἔριον, ὁ βάμβαξ, τὰ δέρματα, τὸ νικέλιον, ὁ σιδηροπυρίτης καὶ ἄλλα. Ἡ Ἑλλάς δὲν στερεῖται οὔτε τῶν μέσων κινητηρίου δυνάμεως. Τοῦναντίον ὁ ἄφθονος λιγνίτης καὶ ἡ ὑδραυλικὴ δύναμις τῆς χώρας, ἦτο δυνατόν νὰ ἀντικαταστήσουν τὸν τελεῖως ἐλλείποντα λιθάνθρακα. Ἐν τούτοις οὔτε ταῦτα ἐξεμεταλλεύθησαν μέχρι σήμερον ὅπως ἔπρεπε, λόγῳ τῆς αὐτῆς αἰτίας, ἦτοι τῆς ἀνέκαθεν ἐπικρατούσης μεγάλης στενότητος κεφαλαίων.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία παίζει σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Δι' αὐτῆς μεταφέρονται εὐχερῶς αἱ πρῶται ὕλαι καὶ τὰ ἔτοιμα προϊόντα πρὸς τὰς διαφόρους κατευθύνσεις, ἄνευ μεγάλης ἐπιβαρύνσεως.

Πολλάκις, χάρις εἰς τὴν συγκοινωνίαν, ἀναπτύσσεται βιομηχανία εἰς μίαν χώραν καὶ ἂν ἀκόμη στερηθῇ παντελῶς πρῶτων ὑλῶν, ὅπως λ. χ. ἡ βιομηχανία τῆς μετάξης εἰς τὴν Λυῶνα, ἡ ὥρολογιοποιεῖα εἰς τὴν Ἑλβετίαν κλπ. Τοῦτο βεβαίως συμβαίνει ἐφ' ὅσον ἡ ἀξία τῆς πρώτης ὕλης καὶ τοῦ ἐκ ταύτης κατασκευαζομένου προϊόντος, δὲν ἐπηρεάζεται πολὺ ἐκ τῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ μεταξωτά, εἰς τὰ γουναρικά, εἰς τὰ ὥρολόγια κλπ. Ὅταν ὅμως πρόκειται περὶ βαρέων πρῶτων ὑλῶν, ἡ βιομηχανία τούτων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ. Δὲν εἶναι δηλαδὴ δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ οἰνοπνευματοποιεῖα, σαπωνοποιεῖα, ἀσβεστοποιεῖα κλπ. εἰς μέρη ὅπου δὲν ὑπάρχουν πρῶται ὕλαι.

Ἐργατικαὶ χεῖρες. Ὅσον εὐθηνότεραι εἶναι αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες τόσο ἐυκολώτερα ἰδρύονται καὶ ἀναπτύσσονται αἱ βιομηχανίαι. Πολλάκις παρατηροῦμεν νὰ ἰδρύνωνται βιομηχανίαι μακρὰν τῶν κέντρων, εἰς συνοικισμούς, εἰς χωρία, εἰς κωμοπόλεις, ἵνα ἐκεῖ εὗρουν εὐθηνότερας ἐργατικὰς χεῖρας. Τὰ ἡμερομίσθια τῶν μικρῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων εἶναι πάντοτε μικρότερα τῶν κέντρων, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τοῦ τιμαρίθμου τῆς ζωῆς καὶ ἄλλων οἰκονομικῶν συνθηκῶν. Ὁ ἐργάτης λ. χ. τῆς Ἐλευσίνος εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ καὶ τὸ κτῆμα τοῦ τοῦ ὁποῖον καλλιεργεῖ μετὰ τὴν ἐργασίαν του, καὶ ἰδιόκτητον ἢ εὐθηνὴν κατοικίαν κλπ. Ἐνῶ ὁ ἐργάτης τοῦ Πειραιῶς στερεῖται πάντων τούτων καὶ ἐπομένως τὸ ἡμερομίσθιον του πρέπει νὰ εἶναι ὑπέρτερον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ βιομηχανία ἔχει πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν της πολλὰς ἐργατικὰς χεῖρας. Ἐν τούτοις συνήντησε μεγάλας δυσκολίας εἰς τὴν ἐξεύρεσιν καὶ ἀπόκτησιν τεχνικῶς μορφωμένων ἐργατῶν. Ἡ δυσχέρεια αὕτη τείνει νὰ ἐξασλειφθῇ κατόπιν τῆς

ιδρύσεως καθαρῶς τεχνικῶν ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, ὅπως εἶναι ἡ Σιβιτανίδειος σχολή, αἱ σχολαὶ μηχανικῶν Πειραιῶς, Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλαι.

Τὸ κεφάλαιον. Τὸ κεφάλαιον εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς κυριωτέ-
ρους συντελεστάς τῆς βιομηχανίας. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει κεφά-
λαιον καὶ συνυπάρχουν καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ ὄροι, ἰδρύνονται βιο-
μηχανίαι καὶ λαμβάνουν τεραστίαν ἀνάπτυξιν.

Ἡ μεγαλυτέρα δυσχέρεια, τὴν ὁποίαν συνήντησεν ἡ ἀνά-
πτυξις τῆς Ἑλληνικῆς βιομηχανίας καὶ ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ
ἀκόμη νὰ ὑφίσταται, εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν κεφαλαίων.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ὑπάρχουν πολλαὶ ἐπιχειρήσεις
μὲ μεγάλας ἐγκαταστάσεις (πάγια κεφάλαια). Καὶ αἱ ὑπάρ-
χουσαι δὲν ἔχουν ἀξιόλογα σύγχρονα μηχανικὰ παραγωγικὰ
μέσα, οὔτε ἐπάρκειαν κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου καὶ διὰ τοῦτο
συχνὰ βλέπομεν τοὺς ἐπιχειρηματίας αὐτῶν νὰ προσφεύγουν
εἰς τὸ Κράτος καὶ νὰ ζητοῦν προστατευτικούς νόμους ἢ καὶ ἄλ-
λου εἴδους ἐνισχύσεις.

Πολλαὶ ἐπιχειρήσεις, μὴ ἔχουσαι ἐπαρκῆ κεφάλαια ἰδρύ-
θησαν καὶ μετὰ τινὰ χρόνον διελύθησαν. Δυστυχῶς λόγῳ κα-
κῆς ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων, ἀπεδόθη ἡ διάλυσις αὐτῶν,
οὐχὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν κεφαλαίων, ἀλλ' εἰς τὴν ἔλλει-
ψιν ἄλλων παραγόντων τῆς βιομηχανίας, πρῶτων ὕλῶν, κινη-
τηρίου δυνάμεως κλπ.

III

H BIOMHXANIA EN ELLADAI

Ἡ Ἑλλὰς μέχρι τοῦ 1850 δὲν παρουσίαζεν οὐδεμίαν συ-
στηματοποιημένην βιομηχανίαν. Πρὸ τῆς χρονολογίας αὐτῆς
καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, ἡ ἑλληνικὴ βιομη-
χανία εὐρίσκετο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Περιωρίζετο κυ-
ρίως εἰς τὴν οἰκιακὴν χειροτεχνίαν. Ἐξαίρεσιν ἀπετέλει ἡ κοι-
νότης Ἀμπελακίων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἡ ὁποία κατεσκεύαζεν
ἄριστα κόκκινα νήματα, τὰ ὁποῖα ἐξήγοντο κατὰ μεγάλας ποσό-
τητας, εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Εὐρώπης.

Αἱ πρῶται βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις ἐν Ἑλλάδι ἐνεφα-
νίσθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1850—1860. Βιομηχανία ἀξία λόγου
μόλις πρὸ 25ετίας παρουσιάζεται ἐν Ἑλλάδι. Ἡ πρώτη περί-
οδος ἐσημειώθη ἀπὸ τοῦ 1914 διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ὁρίων
τοῦ Κράτους καὶ τοῦ διπλασιασμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν
ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας συνετέλεσε κατὰ πρῶ-
τον λόγον ὁ περιορισμὸς τῆς εἰσαγωγῆς βιομηχανικῶν προϊόν-
των ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ κατὰ δεύτερον ἡ ὑποτίμησις τῆς

δραχμῆς, ἥτις συνετέλεσεν εἰς τὴν προτίμησιν τῶν ἐλληνικῶν προϊόντων, λόγῳ τῆς μικρᾶς τῶν ἀξίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ βιομηχανία, παρ' ὅλας τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας συνήντησε λόγῳ ἀνεπαρκείας κεφαλαίων, ἐλλείπει καταλλήλου προσωπικοῦ, κινητηρίου δυνάμεως καὶ ἐπαρκοῦς συγκοινωνίας, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ ὑπερισχύσῃ ὅλων τῶν βιομηχανιῶν τῶν Βαλκανικῶν Χωρῶν.

Κλάδοι τῆς Ἑλληνικῆς Βιομηχανίας. Ἡ ἐλληνικὴ βιομηχανία ἔχει μεγάλην ποικιλίαν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἑξῆς :

α) *Ἡ βιομηχανία εἰδῶν διατροφῆς.* Αὕτη κατέχει τὴν κυριωτέραν θέσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν μας. Περιλαμβάνει τὴν ἀλευροβιομηχανίαν, τὴν οἶνοπνευματοποιῶσαν καὶ οἰνοποιῶσαν, τὴν ἐλαιουργίαν καὶ ἄλλας.

β) *Ἡ νηματουργία καὶ ὕφαντουργία.* Αὕτη κατεργάζεται ἐγγωρίους πρώτας ὕλας καὶ κατασκευάζει προϊόντα ἐφάμιλλα πρὸς τὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται ἡ βαμβακουργία, ἡ ἐριουργία, ἡ ταπητουργία καὶ ἡ μεταξουργία.

γ) *Ἡ χημικὴ βιομηχανία.* Αὕτη περιλαμβάνει τὴν πυρηνελαιουργίαν, τὴν σαπωνοποιῶσαν, τὴν βιομηχανίαν τερεβινθελαίου καὶ κολοφωνίου, τὴν ὑαλουργίαν, τὴν βιομηχανίαν τῶν λιπασμάτων, ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, χρωμάτων καὶ αἰθερίων ἐλαίων.

δ) *Ἡ μεταλλουργικὴ καὶ μηχανολογικὴ βιομηχανία.* Ἡ μεταλλουργικὴ εἶναι πολὺ περιορισμένη, ἐλλείπει λιθανθράκων καὶ ἐπαρκῶν κεφαλαίων. Ἡ μηχανολογικὴ, λόγῳ τοῦ περιορισμοῦ τῆς εἰσαγωγῆς προϊόντων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ λόγῳ τῆς κρατικῆς ἐνισχύσεως διὰ τῶν προστατευτικῶν δασμῶν, ἤρχισε νὰ παρουσιάσῃ ἀξιοσημείωτον πρόοδον, ἰδίως εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κατασκευῆς γεωργικῶν ἐργαλείων, χρηματοκιβωτίων, πλαστίγγων, κλινῶν, καρφοβελονῶν κλπ.

ε) *Διάφοροι ἄλλαι κατηγορίαι.* Σημαντικὴν πρόοδον εἰς τὴν ἐλληνικὴν βιομηχανίαν ἔχει σημειώσῃ ἡ καπνοβιομηχανία καὶ ἡ ξυλουργικὴ, τὰ προϊόντα τῶν ὁποίων εἶναι πολὺ ἀνώτερα πάσης ἄλλης χώρας. Ἐν Ἑλλάδι ἤρχισε τελευταίως νὰ ἀναπτύσσεται ἡ βυρσοδεψία, ἡ βιομηχανία τῶν οἰκοδομικῶν ὑλῶν, ἡ βιομηχανία παραγωγῆς ἡλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ ἡ κατεργασία τοῦ καουτσούκ.

Πολλοὶ ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ἐπιχειρήσεων δὲν θὰ ἰδρύνοντο ἢ θὰ διελύοντο εὐθὺς μετὰ τὴν ἰδρυσίν των ἐὰν τὸ Κράτος δὲν ἐλάμβανε προστατευτικὰ μέτρα δι' αὐτάς. Ἐὰν δηλαδὴ δὲν ἡμπόδιζε διὰ βαρυτάτων δασμῶν τὴν εἰσαγωγὴν πολλῶν εἰδῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Τὰ Κράτη ἔχουν συμφέρον νὰ προστατεύουν παντοιοτρόπως τὴν βιομηχανίαν των, τὰ δὲ ἄτομα, τὰ πραγματικῶς ἐνδιαφε-

ρόμενα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας καὶ διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος, ἔχουν συμφέρον νὰ προτιμοῦν τὰ ἐγχώρια εἶδη. Πολλάκις ὅμως αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπωφελοῦνται ἢ μᾶλλον καταχρῶνται τῆς κρατικῆς προστασίας καὶ ὄχι μόνον ὑπερτιμοῦν δυσαναλόγως τὰ προϊόντα των, ἀλλὰ ἀδιαφοροῦν διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος αὐτῶν, φροντίζουσαι μόνον διὰ τὴν ἀποθησαύρισιν εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

I

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν λαμβάνουν μέρος οἱ τρεῖς συντελεσταί, τὸ *ἔδαφος* (ἡ φύσις), ἡ *ἐργασία* καὶ τὸ *κεφάλαιον*. Οἱ ἴδιοι συντελεσταί, κατὰ συνέπειαν, λαμβάνουν μέρος καὶ εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἀγαθῶν. Ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ ἐδάφους λαμβάνει τὴν *πρόσοδόν* του, ὁ κεφαλαιοῦχος λαμβάνει τὸν *τόκον* του καὶ ὁ ἐργάτης τὸν *μισθόν* του. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, εἰς τὴν συμμετοχὴν δηλαδὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν τριῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς δὲν ὑπάρχει οὐδεμία διαφωνία. Διαφωνία καὶ σύγκρουσις ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸ ποσοστὸν τῆς συμμετοχῆς ἐκάστου παράγοντος. Ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ ἐδάφους ἰσχυρίζεται ὅτι, ἐὰν δὲν διέθετε αὐτὸς τὸ ἔδαφος οὐδὲν ἀγαθὸν ἦτο δυνατόν νὰ παραχθῇ. Ἐπομένως αὐτὸς δικαιούται τοῦ μείζονος ποσοστοῦ. Ὁ κεφαλαιοῦχος ἰσχυρίζεται ὅτι, ἐὰν δὲν διέθετε αὐτὸς τὸ κεφάλαιόν του διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν παραγωγικῶν μέσων, οὐδὲν ἀγαθὸν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παραχθῇ, ἐπομένως αὐτὸς δικαιούται τοῦ μείζονος ποσοστοῦ. Ἡ δὲ ἐργασία ἰσχυρίζεται ὅτι ἄνευ αὐτῆς, τόσον τὸ ἔδαφος ὅσον καὶ τὸ κεφάλαιον θὰ ἦσαν νεκρά, ἐπομένως ὁ ἐργάτης δικαιούται τοῦ μείζονος ποσοστοῦ.

Ἡ ἐργασία ἐπίσης προβάλλει καὶ ἓνα ἄλλον σοβαρὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι δὲν ὑπάρχουν τρεῖς συντελεσταί τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ ἓνας μόνον, ἡ ἐργασία. Ἰσχυρίζεται δηλαδὴ ὅτι, τὸ ἔδαφος εἶναι ἀπόκτημα τῆς ἐργασίας, ὁ ἐργάτης κατέστησεν αὐτὸ προσοδοφόρον καὶ μέσον παραγωγῆς. Τὸ ἴδιον ἰσχυρίζεται καὶ διὰ τὸ κεφάλαιον, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀπόκτημα τῆς ἐργασίας, εἶναι ἐνσωμάτωσις προγενεστέραις ἐργασίας, χρησιμοποιοῦμένη διὰ τὴν παραγωγὴν ἄλλων ἀγαθῶν. Ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς εἶναι μὲν βάσιμος, ἀλλὰ διαχωρίζεται εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰδιοκτη-

σίας. Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἐδάφους εἶναι καὶ αὐτὸς ἐργάτης. Εἰργάσθη, εἴτε αὐτός, εἴτε οἱ πρόγονοί του, διὰ νὰ τὸ καταστήσουν παραγωγικόν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὸ κεφάλαιον. Ὁ ἰδιοκτήτης αὐτοῦ εἰργάσθη, ὑπέστη θυσίας διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ. Ἐθυσίαζε τὸ παρὸν χάριν τοῦ μέλλοντος ἐπὶ πολὺν καιρόν. Δίκαιον ἐπομένως εἶναι νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἀγαθῶν. Ὑπάρχουν τινές, οἱ ὁποῖοι καταφέρονται ἐναντίον τῆς κληρονομίας. Ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ κληρονόμος τοῦ ἐδάφους ἢ τοῦ κεφαλαίου δὲν πρέπει νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἀγαθῶν, διότι δὲν εἰργάσθη, ἀλλὰ τὰ εὗρηκε ἔτοιμα ἀπὸ τοὺς προγόνους του. Καὶ αὐτὸς ὁ ἰσχυρισμὸς δὲν εἶναι ὀρθός. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας διαθέσεως τοῦ κόπου του, δὲν θὰ ἐδημιουργεῖτο παραγωγικὸν κεφάλαιον. Εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτὴν στηρίζεται καὶ τὸ δικαίωμα τῆς κληρονομίας. Οἱ γονεῖς στεροῦνται διὰ νὰ δημιουργήσουν παραγωγικὸν κεφάλαιον, χάριν τῶν τέκνων των. Ἐὰν δὲν εἶχον αὐτὸ τὸ δικαίωμα τῆς μεταβιβάσεως τῆς περιουσίας των, δὲν θὰ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ὑποστοῦν θυσίας καὶ στερήσεις, ἀλλὰ θὰ διέθετον ὀλόκληρον τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας των εἰς ἀπολαύσεις καὶ δὲν θὰ ἐδημιουργεῖτο ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις, ἡ ὁποία εἶναι σπουδαῖος συντελεστής τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐξυηρητέσεως τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ ἰδίως τῶν ἐργαζομένων εἰς αὐτήν.

Πηγαὶ τοῦ εἰσοδήματος. Πηγαὶ τοῦ εἰσοδήματος εἶναι ἡ περιουσία καὶ ἡ ἐργασία. Τὸ ἐκ τῆς περιουσίας εἰσόδημα διακρίνεται εἰς τὴν ἔγγειον πρόσοδον καὶ εἰς τὸν τόκον. Τὸ δὲ εἰσόδημα ἐκ τῆς ἐργασίας διακρίνεται εἰς τὸν ἐργατικὸν μισθὸν καὶ εἰς τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου.

II

Ο ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΜΙΣΘΟΣ

Ὅρισμός. Ἐργατικὸς μισθὸς καλεῖται ἡ ἀμοιβή, ἡ ὁποία δίδεται ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη εἰς τὸν ἐργάτην διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἐργασίας του.

Ἡ ἐργασία εἶναι ἓνα ἄϋλον ἐμπόρευμα, ἀγοραστὴς τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ ἐργοδότης καὶ πωλητὴς ὁ ἐργάτης. Ἡ τιμὴ τοῦ ἐμπορεύματος αὐτοῦ (τῆς ἐργασίας) καθορίζεται μεταξὺ ἐργοδότη καὶ ἐργάτου, ἄλλοτε ἐλευθέρως μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Κράτους, διὰ συλλογικῶν συμβάσεων ἢ διὰ νόμων. Ἡ τιμὴ αὕτη τῆς ἐργασίας ἐπηρεάζεται καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις ἀπὸ τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως καὶ ποικίλλει ποιοτικῶς ἀπὸ ἀπόψεως ἀμορφώτου ἐργασίας, ἡμιμορφωμένης καὶ εἰδικευμένης. Ποικίλλει ἐπίσης καὶ

από απόψεως φύλου, άλλη αμοιβή όρίζεται διά τούς άνδρας καί άλλη διά τās γυναίκας.

Περί τοῦ έργατικοῦ μισθοῦ διετυπώθησαν διάφοροι θεωρίαι, κυριώτεραι τῶν όποίων εἶναι αἱ έξής :

Ἡ θεωρία τοῦ κεφαλαίου τῶν μισθῶν. Ἡ άρχή τῆς θεωρίας αὐτῆς όφείλεται εἰς τόν "Ανταμ Σμίθ, ό όποίος ύπεστήριξεν ότι εἰς έκάστην οίκονομικήν μονάδα, παραλλήλως πρὸς τό πάγιον κεφάλαιον ύπάρχει καί τό κυκλοφοροῦν, μέρος τοῦ όποίου προορίζεται διά τήν πληρωμήν τῶν μισθῶν. "Όσον μεγαλύτερον εἶναι τό κυκλοφοροῦν κεφάλαιον, τό προοριζόμενον διά τούς μισθοῦς, τόσον μεγαλύτερος θά εἶναι καί ό έργατικός μισθός. Ἡ θεωρία αὐτή μαθηματικῶς διατυποῦται ὡς έξής :

$$\text{Μέσος μισθός} = \frac{\text{Σύνολον κεφαλαίου μισθῶν}}{\text{Σύνολον έργατῶν}}$$

Ἡ θεωρία αὐτή δέχεται ότι, ύπάρχει καθωρισμένον ποσόν κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου, τό όποίον προορίζεται διά τήν πληρωμήν τῶν μισθῶν.

Ἡ θεωρία αὐτή εἶναι έσφαλμένη, διότι τό ποσόν τῶν ήμερομισθίων δέν εἶναι μονίμως καθωρισμένον, διότι ό άριθμός τῶν έργατῶν έκάστης έπιχειρήσεως έξαρτᾶται άπό τήν παραγωγήν καί ζήτησιν τῶν προϊόντων τῆς. Ποικίλλει έπομένως καί τό ποσόν τῆς πληρωμῆς τῶν μισθῶν, καί ό άριθμός τῶν έργατῶν. Οὔδέποτε ή έπιχειρήσεις θά καθορίσῃ τόν μισθόν τοῦ έργάτου διά τῆς διαιρέσεως τοῦ κεφαλαίου τῶν μισθῶν μέ τόν άριθμόν τῶν έργατῶν, καί έάν άκόμη οἱ δύο αὐτοί άριθμοί (διαιρέτέος καί διαιρέτης) ήσαν ὠρισμένοι.

Ἡ θεωρία τοῦ φυσικοῦ μισθοῦ. Ὁ Ρικάρδος (Ricardo) διακρίνει τήν τιμήν τῆς έργασίας εἰς φυσικήν καί εἰς άγοραίαν.

Φυσική τιμή έργασίας εἶναι εκείνη, ή όποία παρέχει τήν δυνατότητα εἰς τόν έργάτην νά ζήσῃ καί νά διατηρήσῃ τήν τάξιν του χωρίς αύξομείωσιν αὐτῆς.

Ἀγοραία τιμή έργασίας εἶναι εκείνη, ή όποία πραγματοποιεῖται έπί τῇ βάσει τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καί ζητήσεως. Ἀλλά ή άγοραία τιμή μοιραίως θά περιστρέφεται εἰς τήν φυσικήν τιμήν, διότι όταν οἱ έργάται θά εἶναι πολλοί, θά ύπάρχῃ καί μεγάλη προσφορά έργασίας, ή όποία θά έπιφέρῃ τήν μείωσιν τῆς τιμῆς τῆς έργασίας. Ἡ μεγάλη αὐτή μείωσις τῆς τιμῆς τῆς έργασίας θά έπιφέρῃ δυστυχίαν, έξαθλίωσιν καί θνησιμότητα τῶν έργατῶν. Ἡ μείωσις αὐτή τῶν έργατῶν διά τῆς θνησιμότητος θά έπιφέρῃ έλάττωσιν τῆς προσφορᾶς έργατικῶν χειρῶν καί έτσι θά έπέλθῃ αύξησις τῆς τιμῆς τῆς έργασίας. Ἡ αύξησις αὐτή θά συντελέσῃ εἰς τήν δημιουργίαν οίκογενειῶν ὑπό τῶν έργατῶν καί έπομένως θά έπέλθῃ αύξησις τῶν έργατῶν καί προσφορά έργασίας. Ἡ προσφορά αὐτή θά δημιουρ-

γηση νέον κύκλον καὶ τοιουτοτρόπως ἡ ἀγοραία τιμὴ θὰ εὐρίσκεται γύρω ἀπὸ τὴν φυσικὴν τιμὴν τῆς ἐργασίας.

Τὴν φυσικὴν αὐτὴν τιμὴν τῆς ἐργασίας, ἀποκαλεῖ ὁ Ρικάρδος *φυσικὸν μισθόν*.

Ἡ *οἰδηροῦς νόμος τοῦ Λασσάλ*. Ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ Ρικάρδου ἐστηρίχθη ὁ Λασσάλ (Lassale), χαρακτηρίσας αὐτὴν ὡς οἰδηροῦν νόμον τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ. Ὁ ἐργατικὸς μισθός, λέγει ὁ Λασσάλ, παραμένει πάντοτε περιορισμένος εἰς τὸ ἐλάχιστον ὄριον συντηρήσεως τῶν ἐργατῶν. Καὶ ἐπομένως πᾶσα αὐξησης τῆς παραγωγικότητος τῶν ἐργατῶν ὠφελεῖ τὸν ἐργοδότην καὶ οὐδέποτε τὸν ἐργάτην.

Ἡ διαφορὰ μεταξύ τῆς θεωρίας τοῦ Ρικάρδου καὶ τοῦ Λασσάλ, ἔγκειται εἰς τοῦτο: Ὁ μὲν Ρικάρδος ὑποστηρίζει ὅτι ἡ αὐξομείωσις τοῦ μισθοῦ ὀφείλεται εἰς φυσικὸν νόμον, ὁ ὁποῖος ἐπιφέρει τὴν αὐξομείωσιν τῶν ἐργατῶν, ὁ δὲ Λασσάλ ἀποδίδει τὴν αὐξομείωσιν αὐτὴν εἰς τὸν θεσμόν τῆς ἰδιοκτησίας καὶ οὐχὶ εἰς φυσικὸν νόμον.

Ἀμφότεραι αἱ θεωρίαι τοῦ Ρικάρδου καὶ τοῦ Λασσάλ, ἀπεδείχθησαν ἐσφαλμέναι. Μείωσις τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἐπέρχεται ὅταν οἱ μισθοὶ εἶναι μικροί, ἀλλὰ ἀντιθέτως, ἀπεδείχθη διὰ τῆς στατιστικῆς ὅτι μείωσις ἐπέρχεται ὅταν τὰ μέσα τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν εἶναι ἄφθονα. Ἐκεῖ μάλιστα ποὺ ὑπάρχουν ἀφθονώτερα τὰ μέσα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀπολαύσεως, ἐκεῖ συνεχῶς μειοῦται ὁ πληθυσμός, χωρὶς πολ- λάκις νὰ καλύπτωνται οἱ θάνατοι ἀπὸ τὰς γεννήσεις.

Ἡ κοινωνικοπολιτικὴ θεωρία τοῦ μισθοῦ. Οἱ ὁπαδοὶ τῆς Κοινωνικοπολιτικῆς Ὑργανώσεως τῆς Γερμανίας, ἀνέπτυξαν ἰδίαν θεωρίαν περὶ τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ. Κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτὴν τὸ ὕψος τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ οἰκονομικοὺς παράγοντας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δύναμιν τὴν ὅποιαν ἔχει ἡ ὀργανωμένη ἐργατικὴ τάξις ἔναντι τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Μὲ ἄλλα λόγια, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν δύναμιν τὴν ὅποιαν ἔχει ἡ ἐργασία ἔναντι τοῦ κεφαλαίου. Ἡ θεωρία αὕτη συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ θεωρῇται ὁ ἐργατικὸς μισθός ὡς ἐξαρτώμενος ἀπὸ τὴν δύναμιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων.

Ἡ θεωρία αὕτη ἔχει ἐντυπωσιακὴν σημασίαν. Ἐπιτείνει τὴν σύγκρουσιν καὶ τὴν πάλην μεταξύ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, χωρὶς νὰ λύῃ τὸ πρόβλημα. Ἐὰν συνεχῶς θὰ αὐξάνῃ ἡ ἰσχὺς τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ αὐξάνει συνεπῶς καὶ ὁ ἐργατικὸς μισθός, θὰ ἔχωμεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκμηδένισιν καὶ τὸν θάνατον τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος δὲν ἔγκειται εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν δικαίαν ἱκανοποίησιν τῶν ἐργατῶν, χωρὶς νὰ κλονίζεται ἡ ἐπιχειρήσις. Ὁ κλονισμὸς τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπιφέρει κλονισμὸν καὶ εἰς τὸ εἰσόδημα τῶν ἐργατῶν.

Αἱ σύγχρονοι απόψεις περί τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ. Τὸ μέγεθος τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ δὲν εἶναι ἀπόλυτον. Δὲν δυνάμεθα δηλαδή νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ ἡμερομίσθιον τοῦ ἐργάτου πρέπει νὰ εἶναι Α ἢ Β. Δὲν δυνάμεθα δηλονότι νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ ἡμερομίσθιον τοῦ ξυλουργοῦ πρέπει νὰ εἶναι 50.000 ἢ ὁ μηνιαῖος μισθὸς τοῦ δημοσίου υπαλλήλου 1.000.000. Ὅπως εἶναι ὅλα τὰ μεγέθη τῶν τιμῶν, τὰ ὁποῖα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ποσότητα, ἀπὸ τὴν ποιότητα, ἀπὸ τὴν παραγωγὴν, ἀπὸ τὴν κατανάλωσιν καὶ ἀπὸ τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας. Εἰς τὴν σημερινὴν μας οἰκονομίαν παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἡμερομίσθιον τοῦ λινοτύπου εἶναι 100.000 καὶ μετὰ πεντάωρον ἐργασίαν. Τὸ ἡμερομίσθιον τῆς δακτυλογράφου εἶναι 30.000 καὶ μετὰ ὀκτώωρον ἐργασίαν. Τὸ ἡμερομίσθιον τοῦ δύτευ σπογγαλιέως εἶναι 150.000 καὶ μετὰ δώωρον ἐργασίαν. Ἡ ἴδια ἀνομοιογένεια παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἐπαγγέλματα. Ὁ μισθὸς τοῦ ἠλεκτρολόγου μηχανικοῦ εἶναι διπλάσιος ἀπὸ τὸν μισθὸν τοῦ φιλολόγου ἢ τοῦ πτυχιούχου τῆς νομικῆς. Παρατηρεῖται ἐπίσης ἀνομοιογένεια ἀμοιβῆς καὶ εἰς ἐπαγγέλματα τοῦ αὐτοῦ εἶδους. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ποσοτικὴν καὶ ποιοτικὴν ἀποδοτικότητα τῶν ἐργαζομένων, ἀπὸ τὸ φύλον, ἀπὸ τὴν ἡλικίαν καὶ ἀπὸ ἄλλους παράγοντας. Ἡ ἐργασία ἢ ὁποία εἶναι περισσότερον ἐπικίνδυνος ἢ ἐπίπονος ἢ δυσάρεστος, θὰ ἀμείβεται περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι εὐκολοὶ ἀκίνδunami καὶ εὐχάριστοι.

Τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ ζήτησιν αὐτῆς καὶ ἀπὸ τὰς τιμὰς τῶν ἄλλων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Καὶ ἡ τιμὴ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ἄλλων συντελεστῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἰδίους παράγοντας. Ἐὰν λ. χ. ὑπάρχουν ἐδάφη καὶ κεφάλαια εὐθηνά, θὰ εὐρεθοῦν ἐπιχειρηματίαι, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀναζητήσουν ἐργάτας διὰ νὰ ἱδρῦσιν ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ ἐξυπηρετηθῇ καὶ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κεφάλαιον, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ὁ ἐργάτης δι' ἡδυσμένης ἀμοιβῆς. Ἐὰν ἀντιθέτως ὑπάρχουν ἐργάται, ἀλλὰ ὑπάρχει σπάνις κεφαλαίου ἢ ἐδάφους, ὁ ἐργατικὸς μισθὸς θὰ εἶναι μειωμένος, διότι τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ εἰσοδήματος θὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἄλλους συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς.

Αἱ Κυβερνήσεις τῶν διαφόρων χωρῶν, διὰ νὰ μειώσουν τὰς συνεπείας, τὰς ὁποίας ἔχει ἡ προσφορὰ τῆς ἐργασίας, καθώρισαν κατώτατα ὅρια ἀμοιβῆς καὶ παραλλήλως ἱδρυσαν ἀσφαλιστικοὺς ὀργανισμοὺς διὰ τὴν στοιχειώδη προστασίαν τῶν ἀνέργων. Εἰδικοί ἐπίσης νόμοι καθορίζουν τὰς περιπτώσεις τῆς καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐργασίας, τὴν ὀκτώωρον ἐργασίαν, τὴν ἀνάπαυσιν κατὰ τὰς Κυριακάς, τὴν χορήγησιν

ἀδειῶν, τὴν παροχὴν συντάξεων καὶ περιθάλψεως ἰατρικῆς καὶ φαρμακευτικῆς, τὴν προστασίαν γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων κ.λ.π.

III

ΤΟ ΚΕΡΔΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΟΥ

Τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου εἶναι ἀμοιβὴ ἐργασίας, ὅπως εἶναι καὶ ὁ ἐργατικὸς μισθὸς διὰ τὸν ἐργάτην. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας ἀσκεῖ διευθύνουσαν ἐργασίαν, ἐνῶ ὁ ἐργάτης ἐκτελοῦσαν. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη οὐσιώδης διαφορὰ. Ὁ μὲν ἐργάτης θὰ λάβῃ εἰς ὠρισμένον χρόνον ὠρισμένον ποσόν, ὁ δὲ ἐπιχειρηματίας εἶναι δυνατόν ἐπὶ πολὺ καιρὸν νὰ ἀναμένῃ τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας του καὶ εἰς τὸ τέλος ἀντὶ ἀποδόσεως ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους νὰ προκύψῃ ζημία.

Ὅρισμός. Ἐπιχειρηματικὸν κέρδος καλεῖται ἡ ἀβεβαία ἀμοιβὴ τοῦ ἐπιχειρηματίου διὰ τὴν διευθύνουσαν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν προσφέρει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν.

Ὁ ἐπιχειρηματίας δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι σύγχρόνως καὶ ὁ κεφαλαιουχὸς τῆς ἐπιχειρήσεως. Νὰ ἔχῃ δηλαδὴ διαθέσει τὸ ἀπαιτούμενον κεφάλαιον διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὅπως ἐπίσης δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔχῃ διαθέσει ὁ ἴδιος καὶ τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ εἰσόδημα τοῦ ἐπιχειρηματίου θὰ ἀποτελεῖται : 1) ἀπὸ τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος, 2) ἀπὸ τὸν τόκον τοῦ διατεθέντος κεφαλαίου καὶ 3) ἀπὸ τὴν ἔγγειον πρόσοδον.

Διὰ νὰ εὐρώμεν ἐπομένως τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος θὰ ἀφαιρέσωμεν 1) ὅλα τὰ ἔξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως, 2) τὸν τόκον τοῦ κεφαλαίου, καὶ 3) τὴν ἔγγειον πρόσοδον. Τὸ ὑπόλοιπον ἀποτελεῖ τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιχειρηματίου δὲν περιλαμβάνει μόνον τὴν ἀμοιβὴν τῆς διευθυνούσης ἐργασίας του, ἀλλὰ καὶ τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον ἔχει ἀναλάβει ἀπέναντι τῆς ἐπιχειρήσεως. Οἱ σύγχρονοι οἰκονομολόγοι ἀναλύουν τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος : α) εἰς προσωπικὸν μισθὸν τοῦ ἐπιχειρηματίου, β) εἰς ἀσφάλιστρον κατὰ τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους διατρέχει, καὶ γ) εἰς τὸ καθαρὸν ἐπιχειρηματικὸν κέρδος.

Παράδειγμα. Μία ἐπιχείρησις ἐπραγματοποίησεν ἀκαθάριστα ἔσοδα 3.000.000.000. Διὰ νὰ εὐρώμεν τὸ καθαρὸν ἐπιχειρηματικὸν κέρδος θὰ ἀφαιρέσωμεν. 1) τὴν ἀξίαν τῶν πρῶτων ὧλῶν, 2) τὰ ἡμερομίσθια, 3) τὰ γενικά ἔξοδα. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ θὰ μᾶς τὰ δώσουν οἱ λογαριασμοὶ τῆς Λογιστικῆς. Εἶναι ἔξοδα πραγματοποιηθέντα. Ἐάν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας διαθέτῃ καὶ τὸ κεφάλαιον καὶ τὰ ἀκίνητα (οἰκόπε-

δα καὶ κτίρια), θὰ ἀφαιρέσωμεν τὸν τόκον, τὸν ὅποιον θὰ ἐπλήρωνεν ἂν τὸ κεφάλαιον ἦτο ξένον καὶ τὸ ἐνοίκιον τὸ ὅποιον θὰ ἐπραγματοποιεῖ ἂν ἐνοικίαζε τὰ ἀκίνητα. Ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀφαιρέσωμεν τὸν μισθὸν τοῦ καὶ τὰ ἀσφάλιστρα τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου. Τὸ ὑπόλοιπον εἶναι τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος.

Ἀκαθάριστα ἔσοδα		3.000.000.000
Πρῶται ὕλαι	1.000.000.000	
Ἡμερομίσθια	1.500.000.000	
Γεν. Ἔξοδα	200.000.000	
	2.700.000.000	
Τόκος κεφαλαίου	100.000.000	
Ἐνοίκιον ἐδάφους	30.000.000	
Ἀσφάλιστρα ἐπιχ. κινδύνου	20.000.000	
Μισθὸς ἐπιχειρηματίου	48.000.000	2.898.000.000
Ἐπιχειρηματικὸν κέρδος		102.000.000

IV

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ

Ὁ Ἐργοδότης κατὰ κανόνα διαθέτει εἴτε μέρος τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως, εἴτε καὶ ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον. Καὶ ἂν τὸ κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ξένον, ὁ ἐργάτης δὲν ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν κεφαλαιοῦχον, ἀλλὰ μὲ τὸν ἐργοδότην, ὁ ὅποιος ἐκπροσωπεῖ τὸ κεφάλαιον, διότι ὁ ἐργοδότης εἶναι ὑπεύθυνος ἀπέναντι τοῦ κεφαλαιούχου. Ἡ συνεργασία ἐπομένως ἢ ἡ σύγκρουσις ἐμφανίζεται μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν.

Ἀμφότεραι αἱ τάξεις τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν ἀναγνωρίζουν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συμβολή τῶν εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν. Δὲν συμφωνοῦν ὅμως εἰς τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος. Οἱ ἐργοδοταὶ προσπαθοῦν νὰ δώσουν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερα καὶ οἱ ἐργάται προσπαθοῦν νὰ πάρουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα. Αὐτὸ δημιουργεῖ τὴν σύγκρουσιν τῶν δύο παραγωγικῶν τάξεων, τοῦ ἐργοδοτοῦ καὶ τοῦ ἐργάτου. Ἀπόρροια τῆς συγκρούσεως αὐτῆς εἶναι αἱ ἀπεργίαι τῶν ἐργατῶν καὶ τὸ κλείσιμον τῶν καταστημάτων τῶν ἐργοδοτῶν (ἀνταπεργίαι).

Πολλοὶ θεωροῦν ὅτι ἔχουν ἀναπτυχθῇ ἐξ ἀφορμῆς τῆς συγκρούσεως αὐτῆς. Ἡ διαμάχη ὅμως συνεχίζεται διότι δὲν ἔχει ἀκόμη εὑρεθῇ ὁ δίκαιος τρόπος τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος τῆς παραγωγῆς.

Ἀπεργία. Ἀπεργία εἶναι ἡ προσωρινὴ διακοπὴ τῆς ἐργασίας.

Τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας εἶναι τὸ κυριώτερον ὄπλον τῆς ἀμύνης τῶν ἐργατῶν ἐναντίον τῶν ἐργοδοτῶν.

Εἰς τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας περιλαμβάνεται καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας τῶν ἐργατῶν, ἀνεγνωρισμένον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐλεύθερα Κράτη. Τὸ ἴδιον ὅμως δικαίωμα καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔχουν καὶ οἱ ἐργοδοταὶ νὰ κλείουν τὰ καταστήματά των καὶ νὰ διακόπτουν τὴν ἐργασίαν των (look-out).

Ἡ ἐλευθερία ὅμως ἐκάστου ἀτόμου ἐκτείνεται μέχρι τοῦ σημείου, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀρχίζει ἡ ἐλευθερία τοῦ ἄλλου. Ἡ ἀπεργία τῶν ἐργατῶν ἢ ἡ ἀνταπεργία τῶν ἐργοδοτῶν ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τάξεων των, ἀλλὰ διὰ τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ παραβλάπτονται ἄλλαι τάξεις. Ἐὰν λ.χ. ἀπεργήσουν οἱ ἄριτεργάται ἢ οἱ ἐργάται συγκοινωνίας, ἢ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἢ τῆς διανομῆς ὕδατος κλπ. ἐπηρεάζεται ἡ ὁμαλὴ ζωὴ τῶν ἄλλων τάξεων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ Κράτη, μολονότι ἀναγνωρίζουν τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας, θέτουν ὀρισμένους φραγμοὺς διὰ τὴν περιστολὴν ἢ τὴν καταστολὴν τῶν ἀπεργιῶν.

Εἰς πολλὰ Κράτη καὶ εἰς ἡμᾶς πρὸ ἐτῶν ἐφηρμόσθη ὁ θεσμός τῶν Συλλογικῶν Συμβάσεων. Ἐκπρόσωποι τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐργοδοτῶν συνεφώνουν ἀπὸ κοινοῦ τὸ ποσόν, τὸ ὅποιον θὰ λαμβάνουν οἱ μισθωτοὶ καθ' ἡμέραν ἢ κατὰ μῆνα. Ἡ συλλογικὴ αὐτὴ σύμβασις ἦτο ὑποχρεωτικὴ δι' ὁλόκληρον τὴν ὁμοειδῆ τάξιν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐργοδοτῶν.

Ἄλλος τρόπος, ὁ ἰσχύων καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον, εἶναι ὁ καθορισμός τοῦ κατωτάτου ὁρίου, πέραν τοῦ ὁποῖου ὁ ἐργοδότης εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀμείβῃ τὸν μισθωτὸν τοῦ ἀναλόγως τῆς ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ. Εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἡλικία, τὸ φύλον, ἡ εἰδίκευσις, ἡ ἡμιμορφωμένη καὶ ἡ ἀμόρφωτος ἐργασία.

Ἄλλος τρόπος ἀποφυγῆς τῆς ἀπεργίας εἶναι ἡ διὰ νόμου ὑποχρεωτικὴ διαιτησία μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν. Ὁ Καναδὰς διὰ νόμου καθώρισε τὸν ὑποχρεωτικὸν συμβιβασμὸν καὶ ἀπηγόρευσε τὴν ἀπεργίαν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις διανομῆς ὕδατος, φωταερίου, σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ μεταλλείων. Εἰς ἄλλα Κράτη, δι' ὀρισμένας ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας, προβλέπεται δεκαπενθήμερος προειδοποίησις πρὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἀπεργίας. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ καταβάλλεται προσπάθεια συμβιβασμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀπεργίας.

Ἐκτὸς τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ, ἀναφύονται διαμάχαι μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν καὶ δι' ἄλλα ζητήματα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἐλάττωσις τῶν ὥρων ἐργασίας, ἡ τροποποίησις κανονισμῶν ἐργοστασίων καὶ ἡ ἀντικατάστασις διευθυντῶν ἐργοστασίων.

Πρὸ τοῦ 1919, γενικὴ ἦτο ἡ ἀξίωσις τῶν ἐργατῶν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, διὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ ὀκταώρου. Ἡ ὀκτάωρος ἐρ-

γασία ἐγενικεύθη καὶ ἤδη προβάλλεται ἀπὸ ὠρισμένας τάξεις ργατῶν ὁ περιορισμὸς ἔτι περαιτέρω τῆς ὀκταώρου ἐργασίας ἰς ἐξάωρον, ὅπως εἶναι οἱ τυπογράφοι, οἱ λινοτύποι καὶ ἄλλοι.

Ἡ αὔξησις τοῦ ἡμερομισθίου ἢ ἡ ἐλάττωσις τῶν ὥρων ἐργασίας ἐπιφέρει βελτίωσιν εἰς τὴν τάξιν ἢ ὁποία ἐπιτυγχάνει τοῦτο, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπιφέρει αὔξησιν τῆς τιμῆς τοῦ παραγομένου εἶδους καὶ ἐπομένως οἰκονομικὴν ἐπιβάρυνσιν ἄλλων τάξεων. Ἐὰν λ. χ. αὔξηθῇ τὸ ἡμερομίσθιον τοῦ τυπογράφου ἢ μειωθοῦν αἱ ὥραι τῆς ἡμερησίας ἐργασίας του, ἡ δαπάνη τῆς ἐκτυπώσεως ἐνὸς βιβλίου θὰ αὔξηθῇ ἀναλόγως. Ἡ αὔξησις αὐτὴ δὲν θὰ βαρύνῃ τὸν ἐργοδότην, ἀλλὰ τὸ κοινόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἀγοράσῃ τὸ βιβλίον. Ἐπομένως τὴν αὔξησιν τοῦ ἡμερομισθίου δὲν τὴν δίδει εἰς τὴν πραγματικότητα ὁ ἐργοδότης, ἀλλὰ τὸ καταναλωτικὸν κοινόν. Ἐὰν τὸ κράτος δώσῃ αὔξησιν εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἡ αὔξησις αὐτὴ θὰ βαρύνῃ πάντας τοὺς φορολογουμένους, καὶ οἱ φορολογούμενοι τὸ κοινόν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει μὲ τὴν αὔξησιν τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας οἰουδήποτε εἶδους. Οἱ ὑφιστάμενοι τὸ βάρος τῆς αὔξεσεως τῆς τιμῆς, ζητοῦν καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν σειρὰν τῶν τὴν αὔξησιν τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας τῶν.

V

Ο ΤΟΚΟΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Ὅρισμός. Τόκος εἶναι ἡ τιμὴ τῆς παρεχομένης οἰκονομικῆς πίστεως.

Ὁ ἔχων κεφάλαιον καὶ μὴ ἐπιθυμῶν ἢ μὴ δυνάμενος νὰ τὸ ἐκμεταλλευθῇ ὁ ἴδιος, τὸ δανεῖζει εἰς τρίτον καὶ λαμβάνει ὠρισμένην ἀμοιβήν, ἢ ὁποία καλεῖται **τόκος**. Ἀντὶ νὰ τὸ δανείσῃ θὰ ἠδύνατο μὲ τὸ ἴδιον κεφάλαιον νὰ ἀνοικοδομήσῃ μίαν οἰκίαν καὶ νὰ τὴν ἐκμισθώσῃ εἰς τρίτον καὶ νὰ λαμβάνῃ διὰ τὴν παρεχομένην χρῆσιν αὐτῆς μίαν ἀμοιβήν. Ἡ ἀμοιβὴ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν καλεῖται **μίσθωμα**. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἔχομεν εἰσόδημα ἐκ τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἔννοια τῶν λέξεων τόκος καὶ μίσθωμα μόνον ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως διαφέρουν, ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἀμφοτέραι ἐκφράζουν τὴν ἔννοιαν εἰσοδήματος ἐκ περιουσίας.

Τὸ εἰσόδημα ἐκ περιουσίας διαφέρει ἀπὸ τὸ εἰσόδημα ἐκ τῆς ἐργασίας. Ὁ τόκος καὶ τὸ μίσθωμα εἶναι εἰσόδημα σταθερὸν καὶ ἐκ τῶν προτέρων ὠρισμένον, ἐν ᾧ ὁ ἐργατικὸς μισθὸς καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς ἐργασίας.

Τὸ μέγεθος τοῦ τόκου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν κεφαλαίου. Ἐὰν ὑπάρχουν πολλὰ κεφάλαια πρὸς

διάθεσιν, τότε ὁ τόκος θὰ εἶναι μικρός. Ἐὰν ἡ ζήτησις εἶναι μεγαλυτέρα τῆς προσφορᾶς, τότε ὁ τόκος θὰ εἶναι μέγας. Εἰς τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἐπικρατεῖ πνεῦμα ἀποταμιεύσεως, ὁ τόκος εἶναι μικρός, διότι ὑπάρχει ἀποταμιευμένον κεφάλαιον πρὸς διάθεσιν. Εἰς τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει πνεῦμα ἀποταμιεύσεως, εἴτε ἐλλείψει μορφώσεως, εἴτε λόγω δυσπιστίας πρὸς τὰ πιστωτικά ἰδρύματα καὶ πρὸς τὸ Κράτος, ὁ τόκος ἐμφανίζεται ὑψωμένος.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κρατικῆς μας ἀνασυγκροτήσεως, ὁ τόκος ἐκυμαίνετο ἀπὸ 30 ο)ο ἕως 50 ο)ο. Μετὰ τὸ 1840 καὶ μέχρι τοῦ 1900 ὁ τόκος ἐκυμαίνετο μεταξὺ 12 ο)ο καὶ 30 ο)ο. Τὸ 1911 ἐξεδόθη νόμος, ὁ ὁποῖος ὥριζεν ἀνωτάτον ὅριον τόκου 12 ο)ο. Οἱ πόλεμοι καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ ἐπέφεραν κλονισμόν τῆς πίστεως καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐπῆλθεν αὔξησις τῆς τιμῆς αὐτῆς. Πλήρη ἀφανισμόν τῆς πίστεως ἐπέφερεν ἡ Κατοχή, ἡ ὁποία συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ἀποταμιευτικοῦ πνεύματος. Τὸ κοινὸν ἔπαυσε νὰ καταθέτῃ τὸ περισσευμὰ του εἰς τὰς Τραπεζάς. Προσεπάθει μόνον νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, τὸ δὲ πλεόνασμά του τὸ ἐπένδυε εἰς μεταλλικὸν νόμισμα, χωρὶς νὰ τὸ ἐμπιστεύεται εἰς οὐδένα. Τὰ πιστωτικά ἰδρύματα ἔπαυσαν νὰ λειτουργοῦν καὶ ὅλαι αἱ συναλλαγαὶ ἐγένοντο τοῖς μετρητοῖς.

Ὁ ἐξαφανισμὸς αὐτὸς τῆς πίστεως, ἦτο δικαιολογημένος, λόγω τοῦ πληθωρισμοῦ. Ἐσυνεχίσθη ὁμοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν μας λόγω τοῦ εἰδικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ἐμηδένισε τὰς καταθέσεις καὶ ὅλα τὰ δάνεια. Ὁ ἐπίσημος αὐτὸς τραυματισμὸς τῆς πίστεως ἐπέφερε γενικὸν πλήγμα ἐναντίον τῆς ἐννοίας τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ ἰδίως ἐναντίον τῆς πίστεως πρὸς τὸ Κράτος καὶ πρὸς τὰ πιστωτικά ἰδρύματα. Αἱ Τράπεζαι διὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰ ἔξοδά των, μὴ ἔχουσαι ἐπάρκειαν καταθέσεων καὶ μετρητῶν, ἀναγκάζονται νὰ εἰσπράττουν ἐκτὸς τοῦ νομίμου τόκου καὶ ὑπέρογκον προμήθειαν. Καὶ οὕτω ὁ τόκος παραμένει ὑψηλός, προσεγγίζων τὰ 30 καὶ 35 ο)ο.

Ἡ παραγωγικότης τοῦ τόκου. Ὁ τόκος κατὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν ἔθεωρεῖτο ἀδικία διαπραττομένη ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ εἰς βάρος τοῦ δανειζομένου. Ἡ Ἐκκλησία τὴν πρᾶξιν αὐτὴν τὴν ἔθεωρε ὡς ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀπηγόρευε. Ὅταν ὁμοῦ ἐγενικεύθη ἡ οἰκονομικὴ γνῶσις, ὅτι διὰ τοῦ κεφαλαίου ἐπῆρχετο αὔξεις τῆς παραγωγῆς καὶ ὅτι διὰ νὰ δημιουργηθῇ κεφάλαιον ἔπρεπε ὁ ἄνθρωπος ὥρισμένας ἀνάγκας ἢ ἐπιθυμίας τοῦ παρόντος νὰ τὰς θυσιάσῃ χάριν τοῦ μέλλοντος, τότε ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ ἀμοιβὴ τοῦ κεφαλαίου ὡς δικαία καὶ νόμιμος. Ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ αὐτοῦ προέκυψεν ἡ *ῥεωρὶα τῆς παραγωγικότητος τοῦ τόκου*.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς παραγωγικότητος ὁ τόκος πληρῶ-

νεται διὰ τὴν παραγωγικὴν συνεργασίαν τοῦ κεφαλαίου μετὰ τῆς ἐργασίας. Ἄνευ τοῦ κεφαλαίου ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν δὲν θὰ ἐπραγματοποιεῖτο, ἢ ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο θὰ διετίθετο περισσότερα ἐργασία. Ὁ ἄλιεὺς λ.χ. χωρὶς μηχανικὰ μέσα, δηλαδὴ χωρὶς κεφάλαιον, θὰ εἶχε ἐλαχίστην παραγωγήν. Δίκαιον ἐπομένως εἶναι νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὸν διαθέσαντα τὰ μηχανικὰ μέσα τὴν ἀμοιβὴν του (τὸν τόκον τοῦ κεφαλαίου του).

Ὁ ἴδιος συλλογισμὸς ἰσχύει εἰς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς παραγωγικὰς τάξεις. Τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, ἡ συγκοινωνία, ἡ γεωργία καὶ ἄλλοι παραγωγικοὶ κλάδοι δὲν θὰ ἀπέδιδον τὴν παραγωγικότητα τὴν ὁποῖαν ἀποδίδουν, ἄνευ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ κεφαλαίου.

Διάκρισις τοῦ τόκου. Ὁ τόκος διακρίνεται εἰς νόμιμον, εἰς συμβατικὸν καὶ εἰς προεξοφλητικόν.

Ὁ **νόμιμος τόκος** καθορίζεται ὑπὸ τοῦ Νόμου. Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης οἰουδήποτε χρέους δὲν ἐξοφλήσῃ τὴν ὑποχρέωσίν του, τὸ δικαστήριον θὰ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτὸν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πληρώσῃ ἐκτὸς τῆς κυρίας ὑποχρεώσεως καὶ τόκον ὑπερῆμερίας. Ὁ τόκος αὐτὸς τῆς ὑπερῆμερίας καθορίζεται ὑπὸ τοῦ Νόμου καὶ δι' αὐτὸ καλεῖται νόμιμος.

Συμβατικὸς τόκος καλεῖται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συμφωνεῖται εἰς τὰς συμβάσεις μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων. Καὶ ὁ συμβατικὸς τόκος καθορίζεται ὑπὸ τοῦ Νόμου, ἀλλὰ ὀρίζεται μὲ μίαν διακύμανσιν ὑπεράνω τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου. Ὁ σημερινὸς συμβατικὸς τόκος κυμαίνεται ἀπὸ 1ο|ο ἕως 4ο|ο ὑπεράνω τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου.

Προεξοφλητικὸς τόκος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καθορίζεται ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐφαρμόζεται εἰς τὰς ἐκάστοτε προεξοφλήσεις γραμματίων, συναλλαγματικῶν, φορτωτικῶν κλπ. Ὁ προεξοφλητικὸς τόκος εἶναι πάντοτε μικρότερος ἀπὸ τὸν νόμιμον. Σήμερον ὁ προεξοφλητικὸς τόκος εἶναι 9ο|ο.

VI

ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΟΥ ΕΛΑΦΟΥΣ

Τὸ εἰσόδημα τὸ ὁποῖον λαμβάνει ὁ ἰδιοκτήτης ἀπὸ τὴν γῆν καλεῖται ἔγγειος πρόσοδος. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἐδάφους πραγματοποιεῖται διὰ τῆς συνεργασίας καὶ τῶν δύο ἄλλων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας.

Ἡ γῆ ἄλλοτε καλλιεργεῖται δι' αὐτεπιστάσεως ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου αὐτῆς καὶ ἄλλοτε παραχωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀκτῆμονας καλλιεργητάς. Τὸ καταβαλλόμενον εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τῆς γῆς συμφωνημένον μίσθωμα εἴτε εἰς εἶδος, εἴτε εἰς χρῆμα, καλεῖται μίσθωμα ἢ γεωργικὸν εἰσόδημα ἢ ἔγγειος πρόσοδος. Τὸ

ποσὸν αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ τὴν καθαρὰν ἔγγειον πρόσδοον, διότι εἰς τὸ μίσθωμα τοῦτο ἐνδέχεται νὰ ὑπάρχη καὶ τοκοχρεωλῦσιον διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ κτήματος ἢ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ καθαρὰ ἔγγειος πρόσδοος ἐξευρίσκεται μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν: 1) τῆς ἀμοιβῆς τοῦ κεφαλαίου, 2) τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, καὶ 3) τοῦ τόκου τοῦ κεφαλαίου διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ κτήματος.

Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία διαχωρίζει τὸ ἔδαφος ἀπὸ τὸ κεφάλαιον. Δι' αὐτὸ λέγομεν ὅτι οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς εἶναι τρεῖς τὸ ἔδαφος, τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία. Ἡ διάκρισις αὐτὴ εἶναι παλαιότης καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ διδάσκεται μὲ τὰς τρεῖς αὐτὰς διακρίσεις. Ἐκ τῶν διακρίσεων αὐτῶν δημιουργοῦνται καὶ αἱ διακρίσεις τῆς φορολογίας, εἰς φορολογίαν ἐγγείου προσόδου, εἰς φορολογίαν καθαρᾶς προσόδου ἐξ ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, εἰς φορολογίαν κεφαλαίου καὶ εἰς φορολογίαν μισθῶν ὑπηρεσιῶν.

Θὰ ἡδυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν καὶ τὴν γῆν ὡς κεφάλαιον, ὅπως χαρακτηρίζομεν καὶ τὰ οἰκοδομήματα, καὶ τὰ μηχανήματα, καὶ τοὺς σπόρους καὶ τὰ ζῶα καὶ κάθε ἄλλο πρᾶγμα χρησίμον εἰς τὴν παραγωγὴν. Ἐὰν λ. χ. ἔχωμεν 10.000.000 μετρητὰ, τὸ ποσὸν αὐτὸ τὸ χαρακτηρίζομεν ὡς κεφάλαιον. Ἐὰν τὸ ποσὸν αὐτὸ τὸ μετατρέψωμεν εἰς μηχανήματα ἢ εἰς ἀνέγερσιν οἰκίας ἢ εἰς ἀγορὰν ἐμπορευμάτων, πάλιν εἶναι κεφάλαιον. Ἐὰν τὸ διαθέσωμεν διὰ τὴν ἀγορὰν ἀγροκτήματος παύει νὰ εἶναι κεφάλαιον καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τοὺς οἰκονομολόγους ὡς γῆ. Ἡ διάκρισις αὐτὴ γίνεται διὰ νὰ διαχωρισθῇ ἡ φύσις ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη τῶν κεφαλαίων. Ἡ φύσις (ἡ γῆ) εἶναι ἄφθαρτος, εἶναι ἀμετάβλητος, ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶδη τῶν κεφαλαίων εἶναι φθαρτὰ καὶ ὑποκείμενα εἰς κίνδυνον ἀπωλείας. Αὕτῃ εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἐδάφους καὶ οἰκοδομημάτων καὶ μηχανημάτων ἢ ἄλλων πραγμάτων εὐρισκομένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Ἐὰν ὁ ἰδιοκτῆτης τῆς γῆς εἶναι συγχρόνως καὶ καλλιεργῆ-τῆς αὐτῆς καὶ ἰδιοκτῆτης τῶν ἀπαιτουμένων κεφαλαίων διὰ τὴν καλλιέργειαν, τότε εἰς τὸ ἴδιον πρόσωπον ἀνήκουν καὶ οἱ τρεῖς συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς (φύσις, ἐργασία, κεφάλαιον). Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦτο θὰ ἀνήκῃ ἡ ἀμοιβὴ τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν τριῶν παραγόντων τοῦ πλούτου.

VII.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Ἐθνικὸν εἰσόδημα καλεῖται τὸ σύνολον τῶν παραγομένων ἀγαθῶν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ὑπὸ τῶν παν-

τὸς εἶδους δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν εὐρίσκο-
μένων ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας.

Τὸ Ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ
εἰσόδημα τὸ ὁποῖον πραγματοποιεῖται: 1) ἀπὸ τὴν ἐργασίαν
καὶ τὴν περιουσίαν τῶν Ἑλλήνων, 2) ἀπὸ τὴν περιουσίαν τῶν
Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου καὶ 3) ἀπὸ τὴν περιου-
σίαν τοῦ Δημοσίου.

Εἰς τὸ Ἐθνικὸν εἰσόδημα περιλαμβάνεται καὶ τὸ εἰσόδημα
τῶν ἀποδήμων, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἰσάγεται εἰς τὸν τόπον τῆς κα-
ταγωγῆς τῶν. Τὰ ἐμβάσματα λ.χ. τῶν μεταναστῶν μας, ὡς καὶ
τὰ ἐμβάσματα τῆς ὑπερποντίου Ἑλληνικῆς Ἐμπορικῆς Ναυτι-
λίας, ἀποτελοῦν μέρος τοῦ Ἐθνικοῦ μας εἰσοδήματος.

Τὸ μέγεθος τοῦ Ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ ἡ δικαία κατα-
νομή τούτου προσδιορίζουν τὸν βαθμὸν τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου
τῶν κατοίκων μιᾶς χώρας. Ὅσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ Ἐθνι-
κὸν εἰσόδημα μιᾶς χώρας, τόσον ἀνυψοῦται ὁ βαθμὸς τοῦ βιω-
τικοῦ ἐπιπέδου τῶν κατοίκων τῆς.

Τὸ ἰδικὸν μας Ἐθνικὸν εἰσόδημα προπολεμικῶς (1938) ἦτο
642 ἑκατομμύρια δολλάρια. Τὸ 1947 κατῆλθεν εἰς 401 ἑκατομ-
μύρια δολλάρια. Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος
εἶναι 7.500.000 κάτοικοι, τὸ κατὰ κεφαλὴν Ἐθνικὸν εἰσόδημα,
διὰ μὲν τὸ ἔτος 1938 ἦτο $(642.000.000 : 7.500.000 =)$ 85 δολλάρια,
διὰ δὲ τὸ ἔτος 1947 ἦτο $(401.000.000 : 7.500.000 =)$ 53 δολλάρια
κατὰ κάτοικον.

Διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸν βαθμὸν τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου
τῆς Ἑλλάδος, παραθέτομεν τὸν κατωτέρω συγκριτικὸν πίνακα,
δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ Ο.Η.Ε. Δεικνύει εἰς δολλάρια τὸ Ἐθνι-
κὸν εἰσόδημα, τὸ ὁποῖον ἀναλογεῖ κατὰ κεφαλὴν διὰ τὰ ἔτη
1930, 1947, καὶ 1948. Ἐξ αὐτῶν ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Ἕλλην
μεταπολεμικῶς εὐρίσκεται εἰς χαμηλότερον βιωτικὸν ἐπίπεδον
ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

ΧΩΡΑΙ	1930	1947	1948
Β. Δ. ΕΥΡΩΠΗ			
Δανία	316	276	307
Νορβηγία	255	248	253
Ἀγγλία	378	363	401
Σουηδία	367	413	413
Δ. ΕΥΡΩΠΗ			
Βέλγιον	275	255	278
Γαλλία	236	207	228
Ὁλλανδία	323	219	250
Ἑλβετία	367	451	441

Κ. καὶ Β. Α. ΕΥΡΩΠΗ

Αὐστρία	179	96	130
Ζηλλανδία	178	151	173
Οὐγγαρία	112	82	98
Πολωνία	104	114	141
Τσεχοσλοβακία	176	165	195
Γερμανία	337	125	160

Ν. ΕΥΡΩΠΗ

Ἑλλάς	80	58	62
Βουλγαρία	68	51	66
Ἰταλία	127	100	105
ΗΝ. ΠΟΛ. ΑΜΕΡ.	521	665	683

VIII

ΤΟ ΜΕΡΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Διὰ νὰ δύναται νὰ ἐπιδίδεται ἀπερίσπαστος ὁ ἐργάτης καὶ ὁ ἐργοδότης εἰς τὴν ἐργασίαν του καὶ διὰ νὰ δύναται νὰ εἰσπράττῃ ὁ γαιοκτῆμων τὴν πρόσοδόν του καὶ ὁ κεφαλαιοῦχος τὸν τόκον του ἢ τὸ μίσθωμά του, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἰσχυρὸς προστάτης, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν νόμων καὶ διὰ τῶν ὀργάνων του θὰ προστατεύῃ αὐτούς.

Ὁ ἰσχυρὸς αὐτὸς προστάτης, ὁ ὁποῖος καλεῖται Κράτος ἢ Πολιτεία ἢ Ἐπικράτεια, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἐξωτερικὸν κίνδυνον καὶ διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν ἔχει ἀνάγκην ἐξόδων. Τὰ ἔξοδα αὐτὰ τὰ συνεισφέρουν οἱ πολῖται ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν τῶν δυνάμεων. Ἡ εἰσφορὰ τῶν πολιτῶν, ἡ ὁποία καλεῖται *φ ὅ ρ ο ς*, ὀρίζεται διὰ Νόμου.

Διάκρισις φόρων. Οἱ φόροι διακρίνονται εἰς ἀμέσους καὶ εἰς ἐμμέσους.

Ἄμεσοι φόροι, εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καταβάλλονται εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον βάσει ὀνομαστικῶν καταστάσεων, συντασσομένων ὑπὸ τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου. Οἱ κυριώτεροι ἄμεσοι φόροι εἶναι ὁ φόρος οἰκοδομῶν, ὁ φόρος ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν γεωργικῶν, ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν, ναυτιλιακῶν, σιδηροδρομικῶν καὶ ἄλλων ἐπιχειρήσεων, ὁ φόρος μεταβιβάσεως ἀκινήτων, ὁ φόρος ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, δωρεῶν καὶ προικῶν, ὁ φόρος ἐκ τῶν μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν, ὁ φόρος κερδῶν ἐκ λαχείων κλπ.

Ἐμμεσοι φόροι, καλοῦνται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν εἰδῶν καταναλώσεως, ὅπως εἶναι ὁ φόρος καπνοῦ, οἱ τελωνειακοὶ δασμοί, ὁ φόρος ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων συγκοινωνιῶν καὶ δημοσίων θεαμάτων κλπ.

Διὰ τῶν εἰσπραττομένων φόρων καὶ διὰ τῶν εἰσοδημάτων, τὰ ὁποῖα πραγματοποιεῖ τὸ Κράτος ἀπὸ τὴν περιουσίαν του, ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς παντὸς εἴδους ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἔχει ἀπέναντι τοῦ λαοῦ (ἀσφάλεια ἐσωτερικῇ καὶ ἐξωτερικῇ, ἐκπαίδευσις, συγκοινωνία, συντάξεις εἰς θύματα πολέμου καὶ εἰς δημοσίους ὑπαλλήλους, περίθαλψις ἐνδεῶν κλπ.). Ὅταν τὸ Κράτος δὲν δύναται ἐκ τῶν φόρων καὶ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων του νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας του καταφεύγει εἰς δάνειον. Δάνειον ἐπίσης εἶναι δυνατόν νὰ συναφθῇ καὶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν παραγωγικῶν ἔργων.

Δημόσιον χρέος. Πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου συνήθης ἦτο ἡ προσφυγὴ τῶν Κρατῶν εἰς τὴν σύναψιν δανείων διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν των καὶ σπανιώτερον διὰ τὴν ἐγκατάστασιν παραγωγικῶν ἔργων κοινῆς ὠφελείας. Αἱ κυβερνήσεις προσέφευγον ἄλλοτε εἰς τοὺς πολίτας διὰ τὴν σύναψιν δανείων καὶ ἄλλοτε εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ σύνολον τοῦ δανείου (ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ) ἀποτελεῖ τὸ *δημόσιον χρέος*.

Ὁ συνηθέστερος τρόπος διὰ τὴν σύναψιν δανείων εἶναι ἡ ἔκδοσις ὁμολογιῶν καὶ πώλησις αὐτῶν εἰς τὸ κοινόν. Αἱ ὁμολογίαι αὗται ἄλλοτε ἐκδίδονται εἰς ἐγχώριον νόμισμα καὶ ἄλλοτε εἰς ξένον. Αἱ ὁμολογίαι αἱ ὁποῖαι πρόκειται νὰ πωληθῶν ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας ἐκδίδονται κατὰ κανόνα εἰς ἐγχώριον νόμισμα καὶ ἀποτελοῦν τὸ *ἐσωτερικὸν δημόσιον χρέος*. Αἱ δὲ ὁμολογίαι αἱ ὁποῖαι πρόκειται νὰ διατεθῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐκδίδονται πάντοτε εἰς ξένον νόμισμα καὶ ἀποτελοῦν τὸ *ἐξωτερικὸν δημόσιον χρέος*.

Ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας της ἠκολούθησε τὴν δανειακὴν πολιτικὴν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν της. Διὰ νὰ ἀνασυγκροτηθῇ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Εἰκοσιένα, κατέφυγεν εἰς δάνεια ὑπὸ ἐπαχθεῖς ὅρους. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀνασυγκροτηθῇ ἐγένετο ὁ ἀτυχὴς πόλεμος τοῦ 1897 καὶ βραδύτερον ἔγιναν οἱ ἐνδοξοὶ πόλεμοι τοῦ 1912 καὶ 1913, τοὺς ὁποίους τελικῶς διεδέχθη ἡ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ τοῦ 1922, ἡ ὁποία ἐπεσώρευσε ἀναρίθμητα δεινὰ εἰς τὸν τόπον μας. Μικρὰ ἀναλαμπὴ τῆς οἰκονομικῆς μας ἀνασυγκροτήσεως ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1939, ὁπότε ἐξερράγη ὁ παγκόσμιος πόλεμος, τὸν ὁποῖον διεδέχθη εἰς ὅλους τοὺς κάμπους καὶ τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος ὁ συμμοριτοπόλεμος, ὁ ὁποῖος συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν τῶν κατακτητῶν.

Ἡ Ἑλλάς ἀμυνομένη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐναντίον δύο μεγάλων αὐτοκρατοριῶν, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας καὶ κατόπιν ἐναντίον τοῦ Σλαβοκομμουνισμοῦ, περιήλθεν εἰς πλήρη οἰκονομικὴν ἐξάρθρωσιν. Εἰς τὴν ἰδίαν κατὰστασιν (ὅχι ὅμως εἰς τὸν βαθμὸν τὸν ἰδικόν μας), περιήλθον, λόγῳ τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ Κράτη,

ἐξαιρέσει τῆς Ἰσπανίας, τῆς Πορτογαλίας καὶ τῆς Ἑλβετίας, τὰ ὅποια δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ Ἀμερικὴ διὰ τὴν συγκρατήσῃ τὴν ἐκ τῆς δυστυχίας ἐξαθλίωσιν καὶ διὰ τὴν συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας ἀνέλαβε διὰ τοῦ λεγομένου Σχεδίου Μάρσαλ, τὴν χρηματοδότησιν τῶν Κρατικῶν Προϋπολογισμῶν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν παραγωγικῶν κλάδων διὰ ποικίλων ἐφοδίων.

Ὅλα τὰ Κράτη τῆς Εὐρώπης ἤρχισαν τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν ἀπὸ τοῦ 1945. Ἡ Ἑλλὰς ὅμως συνέχισε τὸν πόλεμον ἐναντὶν τοῦ συμμοριτισμοῦ μέχρι τοῦ 1949. Ἀπὸ τὸ 1950 ἀρχίζει ἡ παραγωγικὴ χρησιμοποίησις τῆς Ἀμερικανικῆς Βοηθείας καὶ ἡ ἀνασυγκρότησις τῆς χώρας μας.

Διεθνὴς οἰκονομικὸς ἔλεγχος. Τὸ 1897 ἐγένετο ὁ ἀτυχὲς πόλεμος ἐναντὶν τῆς τότε ἰσχυρᾶς Τουρκίας καὶ διὰ τὴν κατὰ-παυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ὑπεχρεώθημεν νὰ καταβάλωμεν εἰς τὴν Τουρκίαν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν 100 000 000 χρυσῶν φράγκων.

Τὸ ποσὸν αὐτὸ τὸ ἐδανείσθη ἡ Ἑλλὰς δι' ἐκδόσεως ὁμολογιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπωλήθησαν εἰς Λονδίνον, Παρίσιους καὶ Πετρούπολιν, ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας. Ἡ διάθεσις ὅμως τῶν ὁμολογιῶν καὶ ἡ ἐγγύησις ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐγένετο ὑπὸ πολὺ ἐπαχθεῖς ὅρους. Ἡ Ἑλλὰς ἀνέλαβε διὰ Νόμου τὸ 1898 τὴν ὑποχρέωσιν τῆς κανονικῆς τοκοχρεωλυτικῆς ἐξοφλήσεως ὅχι μόνον τοῦ δανείου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν προγενεστέρως συναφθέντων δανείων. Διὰ τὴν εἶναι ἐξησφαλισμέναι αἱ ἐγγυήτριαι Δυνάμεις ὅτι θὰ εἰσπράττουν τὸ τοκοχρεωλύσιόν των, ἡ Ἑλλὰς ὑπεχρεώθη εἰς τὰς ἐξῆς παραχωρήσεις :

1) Νὰ ἐκχωρήσῃ τὰς εἰσπράξεις ἐκ τῶν μονοπωλιακῶν εἰδῶν ἄλατος, πυρείων, παιγνιοχάρτων, σιγαροχάρτου, πετρελαίου καὶ Ναξίας σμύριδος.

2) Τὰς εἰσπράξεις ἐκ τοῦ χαρτοσήμου.

3) Τὰς εἰσπράξεις ἐκ τοῦ φόρου καταναλώσεως καπνοῦ.

4) Τὰς εἰσπράξεις ἐκ τῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν τοῦ Τελωνείου Πειραιῶς καὶ ἐὰν δὲν ἐπαρκοῦν αὗται διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ τοκοχρεωλυσίου, θὰ διατίθενται καὶ αἱ εἰσπράξεις τοῦ Τελωνείου Λαυρίου καὶ ἐὰν δὲν ἐπαρκοῦν καὶ αὗται θὰ διατίθενται καὶ αἱ εἰσπράξεις τοῦ Τελωνείου Βόλου καὶ Κερκύρας, καὶ

5) Νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας Ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἀπὸ Ἀγγλοῦς, Γάλλους, Ρώσους καὶ Ἰταλοὺς διὰ τὴν παρακολουθοῦν καὶ νὰ ἐλέγχουν τὰς ὡς ἄνω εἰσπράξεις, ἡ δὲ ἀμοιβὴ αὐτῶν καὶ τὰ ἐξόδα τῆς λειτουργίας τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ εἶναι εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἀνωτέρω Ἐπιτροπὴ, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐπιτροπὴ Διεθνούς Οἰκονομικοῦ Ἑλέγχου», ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας

καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ ἀσκήῃ ἔλεγχον, ἐξαιρέσει τῶν Ρώσων, οἱ ὅποιοι τὸ 1918 ἀπεχώρησαν καὶ τῶν Ἰταλῶν οἱ ὅποιοι ἔφυγαν τὸ 1940.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

I

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ — ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ — ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης διαχειριστικῆς χρήσεως, κάθε οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς, καταρτίζει τὸ πρόγραμμά του, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου κατευθύνει τὴν οἰκονομικὴν του δραστηριότητα. Τὸ οἰκονομικὸν αὐτὸ πρόγραμμα καλεῖται Προϋπολογισμός.

Εἰς τοὺς ἰδιωτικοὺς Ὀργανισμοὺς ἡ σύνταξις τοῦ Προϋπολογισμοῦ εἶναι προαιρετικὴ. Εἰς τὸ Κράτος ὅμως καὶ εἰς τοὺς Ὀργανισμοὺς Δημοσίου Δικαίου ἡ σύνταξις του εἶναι ὑποχρεωτικὴ.

Κρατικὸς Προϋπολογισμός. Κρατικὸς Προϋπολογισμὸς εἶναι ὁ νόμος διὰ τοῦ ὁποίου προσδιορίζονται τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ καθορίζονται τὰ ὄρια τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους δι' ἕκαστον οἰκονομικὸν ἔτος.

Ὁ Κρατικὸς Προϋπολογισμὸς καταρτίζεται ὑπὸ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν καὶ ψηφίζεται πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐφαρμογῆς του ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἔτος.

Ὁ Προϋπολογισμὸς περιλαμβάνει τὰ Δημόσια Ἔσοδα καὶ Ἔξοδα δώδεκα μηνῶν, ἥτοι ἀπὸ τῆς 1ης Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους μέχρι τῆς 30ῆς Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Τὰ δημόσια ἔσοδα θὰ πραγματοποιηθοῦν ἀπὸ τοὺς φόρους, ἀπὸ τὰς Κρατικὰς ἐπιχειρήσεις (ὅπως εἶναι οἱ Σιδηρόδρομοι Ἑλληνικοῦ Κράτους, τὰ Μονοπωλιακὰ εἶδη) ἀπὸ τὰς προσόδους Κρατικῶν Κτημάτων καὶ ἀπὸ ἐκποίησης κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τοῦ Δημοσίου. Δι' ἕκαστον ἔσοδον ὑπάρχει εἰδικὸς Νόμος, ὁ ὁποῖος προβλέπει τὸν τρόπον τῆς πραγματοποιήσεως αὐτοῦ. Οὐδεὶς φόρος, οὐδὲν τέλος καὶ οὐδὲν δημόσιον ἔσοδον πραγματοποιεῖται ἄνευ Νόμου.

Τὰ ἔσοδα περιλαμβάνουν τοὺς μισθοὺς τῶν Ὑπηρεσιῶν ὧν τῶν Ὑπουργείων, τὰς δαπάνας ἐκτελέσεως ἔργων, τὰς δαπάνας τῶν Κρατικῶν προμηθειῶν καὶ τὰ ἔξοδα, τὰ ὅποια θὰ διατεθοῦν διὰ τὴν πληρωμὴν τόκων καὶ χρεωλυσιῶν τῶν Δημοσίων Δανείων.

Ἐκαστον Ὑπουργεῖον, διὰ τῆς εἰδικῆς Οἰκονομικῆς Ὑπηρεσίας Ἐντελλομένων Ἐξόδων ἀποστέλλει εἰς τὴν Γενικὴν

Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ, κατάστασιν τῶν ἐτησίων ἐξόδων του (ἀπὸ 1ης Ἰουλίου μέχρι τῆς 30ῆς Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους). Ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις Δημοσίου Λογιστικοῦ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν ἀφοῦ συγκεντρώσει ἀπὸ ὅλα τὰ Ὑπουργεῖα τὰς καταστάσεις τῶν ἐτησίων ἐξόδων των, συντάσσει τὸν Προϋπολογισμόν τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους.

Αἱ Διευθύνσεις τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων φόρων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν συντάσσουν τὰς καταστάσεις τῶν ἐτησίων πιθανῶν ἐσόδων, τὰς ὁποίας ἀποστέλλουν εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν. Βάσει αὐτῶν συντάσσεται ὁ Προϋπολογισμὸς τῶν Ἐσόδων τοῦ Κράτους. Ἀμφότεροι οἱ πίνακες τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἀποτελοῦν τὸν Κρατικὸν Προϋπολογισμόν.

Οἰκονομικὸν ἔτος. Τὸ οἰκονομικὸν ἔτος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀρχίζει τὴν 1ην Ἰουλίου καὶ λήγει τὴν 30ὴν Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ἡ δωδεκάμηνος αὕτη χρονικὴ διάρκεια, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ Προϋπολογισμοῦ καλεῖται *οἰκονομικὸν ἔτος*.

Οἰκονομικὴ χρῆσις. Ἡ Οἰκονομικὴ Χρῆσις συμπίπτει μὲ τὸ Οἰκονομικὸν ἔτος. Ἀρχίζει τὴν 1ην Ἰουλίου καὶ λήγει τὴν 30ὴν Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Παλαιότερα ἢ χρῆσις παρετείνετο ἐπὶ τετράμηνον. Εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ τῶν τεσσάρων μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἐπραγματοποιοῦντο αἱ εἰσπράξεις, αἱ ὁποῖαι ἐβεβαιώθησαν ἐντὸς τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Ἐπραγματοποιοῦντο ἐπίσης καὶ αἱ πληρωμαὶ, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ πληρωθοῦν μέχρι τῆς λήξεως τοῦ Οἰκονομικοῦ ἔτους. Ὁ νέος νόμος κατήργησε τὸ τετράμηνον αὐτὸ διάστημα τῆς παρατάσεως τῆς οἰκονομικῆς χρήσεως καὶ ὥρισε τὴν λήξιν τῆς οἰκονομικῆς χρήσεως, τὴν ἡμέραν ποὺ λήγει καὶ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος. Τὰ ἀνείσπρακτα ἔσοδα φέρονται εἰς τὸν προϋπολογισμόν τοῦ νέου οἴκον. ἔτους, αἱ δὲ ἀνηλειμμένοι καὶ μὴ ἐξοφληθεῖσαι ὑποχρεώσεις τοῦ Δημοσίου ἀποτελοῦν τὰ Πληρωτέα Ὑπολοίπα, τὰ ὁποῖα ἀναγράφονται εἰς ἰδιαιτέραν κατάστασιν τοῦ νέου προϋπολογισμοῦ.

Τὸ Οἰκονομικὸν ἔτος διακρίνεται εἰς τρέχον, εἰς κεκλεισμένον καὶ εἰς διαγεγραμμένον.

Τρέχον οἶκον. ἔτος, καλεῖται ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρισκόμεθα.

Κεκλεισμένον ἔτος. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους τὸ ἔτος αὐτὸ καλεῖται κεκλεισμένον. Κλείουν τὰ λογιστικὰ βιβλία, καὶ οἱ λογαριασμοὶ καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῦ Ἐνεργητικοῦ (αἱ ἀπαιτήσεις) καὶ τοῦ Παθητικοῦ (αἱ ὑποχρεώσεις) φέρονται «εἰς νέον».

Διαγεγραμμένον ἔτος. Μετὰ παρέλευσιν πενταετίας ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ Οἰκονομικοῦ ἔτους, τὸ ἔτος καλεῖται διαγεγραμμένον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πενταετίας καὶ πρὸ τῆς λή-

ξεως αὐτῆς ἐξοφλοῦνται αἱ ἀνεγνωρισμένοι ὑποχρεώσεις τοῦ Δημοσίου πρὸς τρίτους. Μετὰ τὴν λήξιν τῆς πενταετίας κάθε ὑποχρέωσις τοῦ Δημοσίου πρὸς τρίτους παραγράφεται εἰς ὄφελος τοῦ Κράτους, ἐκτὸς ἐὰν ὁ δικαιούχος ἀποδείξῃ ὅτι ἡ μὴ ἀναγνώρισις τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ Δημοσίου πρὸς αὐτὸν προήλθεν ἐκ λόγων ἀπολύτως δεδικαιολογημένων.

Ἡ βραχεῖα παραγραφή τῆς πενταετίας ἰσχύει διὰ τὰς χρηματικὰς ὑποχρεώσεις τοῦ Δημοσίου. Διὰ τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ, ὡς καὶ διὰ τὰς ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι πηγάζουν ἐξ ἐμπραγμάτου δικαιώματος, (κυριότητος, δουλείας, υποθήκης κλπ.). ἰσχύει ἡ παραγραφή τοῦ Ἀστικοῦ Νόμου (εἰκοσαετία).

Ἀπολογισμός. Ἀπολογισμός εἶναι ὁ πῖναξ, ὁ ὁποῖος περιέχει τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν προβλεφθέντων ὑπὸ τοῦ Προϋπολογισμοῦ.

Ὁ Ἀπολογισμός διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει τὰ πραγματοποιηθέντα ἔσοδα καὶ τὰ ἐνεργητικὰ ὑπόλοιπα (δηλαδή τὰ εἰσπραχθέντα ἔσοδα καὶ τὰ εἰσπρακτέα ἔσοδα). Τὸ δεύτερον μέρος περιλαμβάνει τὰ πληρωθέντα ἔξοδα, ὡς καὶ τὰ Πληρωτέα Ὑπόλοιπα (δηλαδή τὰ πληρωθέντα ἔξοδα, καὶ τὰ πληρωτέα ἔξοδα δι' ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις).

Ὁ ἀπολογισμός συντάσσεται μετὰ τὴν λήξιν τῆς χρήσεως. Οὗτος ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ἐπικυροῦται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Γενικός ἰσολογισμός. Ὁ Γενικός Ἰσολογισμός τοῦ Κράτους ἐμφανίζει τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ Δημοσίου.

Εἰς τὸν Γενικὸν Ἰσολογισμὸν προσαρτῶνται ἀναλυτικαὶ καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζουν τὴν μεταβολήν, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν τὰ στοιχεῖα Ἐνεργητικοῦ καὶ Παθητικοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λήξαντος Οἰκονομικοῦ Ἔτους. Ὁ Ἰσολογισμός οὗτος συνοδεύει πάντοτε τὸν Ἀπολογισμὸν τοῦ Κράτους.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΙ

I

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Οἰκονομικὴ δραστηριότης τῶν ἀτόμων, ἐκδηλουμένη ποικιλοτρόπως εἰς τὸν οἰκονομικὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, δημιουργεῖ ἀνταγωνισμὸν καὶ συγκρούσεις μεταξὺ τῶν ὁμοειδῶν ἐπαγγελματιῶν. Ὅσον ἰσχυρότεροι εἶναι οἱ οἰκονομικοὶ ὀργανισμοί, τόσο ἐντονωτέρα εἶναι ἡ σύγκρουσις καὶ τόσο μεγαλύτερος εἶναι ὁ ἐξ αὐτῆς κίνδυνος.

Αἱ ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις, ἔχουσαι ὑπ' ὄψει τῶν τὰς ἐπικινδύνους συνεπειᾶς τῶν ἀνταγωνιστικῶν συγκρούσεων, ἔρχονται εἰς συνεννόησιν πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῶν. Ἡ συνεννόησις εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ εἴτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συγκρούσεως, εἴτε καὶ πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῆς.

Σκοπὸς τῆς συνεννοήσεως εἶναι ἡ ἀποτροπὴ οἰκονομικῶν κινδύνων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ κραταίωσης αὐτῶν εἰς τὸ εἶδος τῶν. Ἡ συνεννόησις ἀποβλέπει εἰς κοινὸν καὶ ὁμοιόμορφον τρόπον δράσεως καὶ καταλήγει εἰς κοινὸν ὄφελος τῶν ἐννομένων ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἔνωσις γίνεται διὰ συμβολαίου, εἰς τὸ ὁποῖον προβλέπονται δεσμευτικοὶ ὅροι καὶ σοβαραὶ ποινικαὶ ρῆτραι, ἐν περιπτώσει παραβάσεως ὅρου τινός. Ἡ ἔνωσις αὐτῇ τῶν ἐπιχειρήσεων φθάνει ἐνίοτε καὶ μέχρι πλήρους συγχωνεύσεως τῶν συνασπιζομένων ἐπιχειρήσεων. Ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐνώσεως καὶ τοῦ τρόπου τῆς συνεννοήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, λαμβάνει ὁ οἰκονομικὸς συνασπισμὸς τὴν ὀνομασίαν του, Καρτέλ, Ἐνώσις Συμφερόντων, Κονσέρν, Τράστ κλπ.

II

K A P T E Λ (Kartel)

Καρτέλ εἶναι συνασπισμὸς ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀποφύγουν τὸν μεταξύ των ἀνταγωνισμὸν καὶ νὰ δημιουργήσουν μονοπωλιακὴν ἐπικράτησιν.

Αί επιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ Καρτέλ διατηροῦν τὴν προσωπικὴν τῶν αὐτοτέλειαν, δὲν συγχωνεύονται δηλαδὴ εἰς μίαν ἐπιχείρησιν, ἀλλὰ δεσμεύονται διὰ συμβολαίων καὶ ἀκολουθοῦν ὁμοιόμορφον τρόπον δράσεως.

Τὸ συμβόλαιον τὸ ὅποιον θὰ συνταχθῇ μεταξὺ τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποτελέσουν τὸ Καρτέλ θὰ περιλαμβάνη, 1) Τὰ ὀνόματα τῶν ἐκπροσώπων τῶν συμβαλλομένων ἐπιχειρήσεων. 2) Τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τὸν τρόπον τῆς κοινῆς δράσεως. 3) Τὴν διάρκειαν τῆς συμβάσεως. 4) Τὰς κυρώσεις καὶ τὰς ποινικὰς ρήτρας ἐν περιπτώσει παραβάσεως ὅρου τινός. 5) Τὴν ἐποπτικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Καρτέλ καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῆς.

Εἰς τὴν ἐποπτικὴν ἐπιτροπὴν συμμετέχουν ἰσοτίμως ὅλα αἱ ἐνοῦμεναι ἐπιχειρήσεις, ἀνεξαρτήτως κεφαλαίων, ἐργατῶν καὶ ἐκτάσεως παραγωγῆς. Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν αὐτὴν δίδεται μεγάλη ἀρμοδιότης, φθάνουσα μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐλέγχῃ ἐνῶς καὶ αὐτὰ τὰ λογιστικὰ βιβλία τῶν ἐνουμένων ἐπιχειρήσεων.

Τὰ Καρτέλ εἶναι δυνατόν νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς ὅλας τὰς οἰκονομικὰς ἐκδηλώσεις (παραγωγῆς, συγκοινωνίας, καταναλώσεως, πίστεως κλπ.). Ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ σκοποῦ τῶν, λαμβάνουν τὰ Καρτέλ τὴν ὀνομασίαν τῶν. Αἱ κυριώτεραι διακρίσεις τῶν Καρτέλ εἶναι αἱ ἑξῆς :

1) *Καρτέλ τιμορρυθμιστικά*. Ταῦτα ἐπιδιώκουν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ τῶν διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἐνιαίας τιμῆς πωλήσεως. Συμφωνοῦν λ. χ. οἱ τυπογράφοι Ἀθηνῶν καὶ καθορίζουν ἐνιαίαν τιμὴν ἐκτυπώσεως τῶν βιβλίων ἢ συμφωνοῦν οἱ χαρτοβιομήχανοι τῆς Ἑλλάδος καὶ καθορίζουν ἐνιαίαν τιμὴν πωλήσεως χάρτου. Ὅλοι αὐταὶ αἱ κατηγορίαι τῶν Καρτέλ, αἱ ἀποβλέπουσαι εἰς τὸν καθορισμὸν ὁμοιομόρφου τιμῆς, καλοῦνται τιμορρυθμιστικά.

2) *Καρτέλ ρυθμίσεως τῆς παραγωγῆς*. Ταῦτα ἐπιδιώκουν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ τῶν διὰ τοῦ καθορισμοῦ ὠρισμένης ποσότητος παραγωγῆς παρ' ἐκάστου μέλους. Τὰ Καρτέλ αὐτὰ ἐμφανίζονται κυρίως εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις. Συμφωνοῦν λ. χ. οἱ πιλοποιοὶ τῆς Ἑλλάδος νὰ κατασκευάσουν ὠρισμένην ποσότητα ἑκαστος, ἀδιαφόρως εἰς ποῖαν τιμὴν πωλήσεως θὰ πραγματοποιήσῃ ἑκαστος τὴν παραγωγὴν του.

3) *Καρτέλ κατανομῆς ζωνῶν καταναλώσεως*. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει τὰ Καρτέλ, τὰ ὁποῖα καθορίζουν ἐκ τῶν προτέρων τὴν περιοχὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ προσφέρῃ τὰ εἶδη τῆς ἐκάστη ἐκ τῶν ἐνουμένων ἐπιχειρήσεων. Καθορίζουν λ. χ. αἱ ἀτμοπλοῖκα ἐπιχειρήσεις τὰς γραμμὰς εἰς τὰς ὁποίας θὰ κινοῦνται τὰ πλοῖα τῶν, ἢ οἱ ἐφημεριδοπῶλαι καθορίζουν τὰς

συνοικίας εις τὰς ὁποίας ἕκαστος θὰ πωλῇ τὰ ἔντυπα του κλπ.

4) *Καρτέλ ἐξισώσεως τῶν κερδῶν*. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει τὰ Καρτέλ, τὰ ὁποῖα καθορίζουν κοινὰ ταμεῖα τῶν ἐνοουμένων ἐπιχειρήσεων, ὅπως εἶναι τὰ κοινὰ ταμεῖα τῶν αὐτοκινήτων, τὰ κοινὰ ταμεῖα τῶν λεμβούχων τοῦ Α λιμένος.

5) *Καρτέλ καθορισμοῦ ἐνιαίων ὀρων*. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι καθορίζουν ἀπὸ κοινοῦ ἐνιαίους ὀρους δράσεως. Αἱ Τράπεζαι λ. χ. καθορίζουν ἐνιαῖον ἐπιτόκιον ἢ προμήθειαν, αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρεῖαι ἐνιαῖον ἀσφάλιστρον κλπ. Οἱ ὅροι εἶναι δυνατόν νὰ ἀναφέρονται καὶ εἰς τὸν τρόπον πληρωμῆς ἢ εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν πιστώσεων κλπ. Συμφωνοῦν λ. χ. οἱ ἐκδοτικοὶ οἶκοι Ἀθηνῶν νὰ μὴ πωλοῦν ἐπὶ πιστώσει ἢ νὰ πωλοῦν μὲ γραμμάτια βραχείας λήξεως κλπ.

Αὗται εἶναι αἱ κυριώτεραι κατηγορίαι τῶν Καρτέλ. Εἶναι δυνατόν ὅμως νὰ γίνουσι καὶ ἄλλαι συμφωνίαι μεταξὺ τῶν ἐνοουμένων ἐπιχειρήσεων καὶ ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς συμφωνίας θὰ λάβῃ τὸ Καρτέλ τὴν ὀνομασίαν του. Εἶναι δηλαδὴ δυνατόν νὰ καθορισθοῦν ὅροι ρυθμίζοντες τὸν τρόπον παραγωγικῆς διαδικασίας τῶν εἰδῶν των ἢ τὸν τρόπον τῆς ὀργανώσεώς των ἢ τὸν τρόπον τῆς ἀποστολῆς τῶν εἰδῶν ἢ τῆς συσκευασίας αὐτῶν κλπ.

Ἐνῶσις συμφερόντων: Ὁ ὅρος «ἔνωσις συμφερόντων» ὑπὸ τὴν εὐρείαν τοῦ ἔννοιαν περιλαμβάνει κάθε συμφωνίαν ἐπιχειρήσεων, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν συνεργασίαν αὐτῶν πρὸς ἔξυπνρήτησιν τῶν συμφερόντων των.

Οἱ καθηγηταὶ καὶ συγγραφεῖς τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς διεχώρισαν τὸν ὅρον τοῦτον «ἔνωσις συμφερόντων» ἀπὸ τοὺς ὀρους Καρτέλ, Κονσέρν καὶ Τράστ καὶ ὑπήγαγον εἰς αὐτὸν κάθε συμφωνίαν ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων ἀναγομένην εἰς *κεφαλαιακὴν συνεργασίαν*. Ἡ ἴδρυσις λ. χ. κοινῆς ἀποθήκης κουκουλιῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς συγκομιδῆς ἀποτελεῖ «Ἐνωσιν Συμφερόντων». Ἡ ἴδρυσις τοῦ προμηθευτικοῦ Συνεταιρισμοῦ τῶν τυπογραφίων Ἀθηνῶν ἀποτελεῖ ἐπίσης ἔνωσιν συμφερόντων. Ὅπως ἐπίσης ἀποτελεῖ τοιαύτην ἔνωσιν συμφερόντων καὶ ἡ ἴδρυσις πιστωτικοῦ συνεταιρισμοῦ ὑπὸ τῶν γεωργικῶν τάξεων ὀρισμένης περιοχῆς.

Κονσέρν (Concern). Τὸ Κονσέρν εἶναι ἔνωσις ὁμοειδῶν ἢ συγγενῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὸ Κονσέρν αἱ ἐνούμεναι ἐπιχειρήσεις διατηροῦν τυπικῶς τὴν προσωπικὴν των αὐτοτέλειαν, οὐσιαστικῶς ὅμως ἡ διοίκησις αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κεντρικὴν ἐπιχειρήσιν, ἡ ὁποία ἔχει συγκεντρώσει ὁλόκληρον τὸν ἀριθμὸν τῶν μετοχῶν τῶν ἐνοουμένων ἐπιχειρήσεων ἢ τοῦλάχιστον τὸ 51 ο/ο. Ἡ Τράπεζα Καραβασίλη μὲ τὴν καπνοβιομηχανίαν Καραβασίλη ἀποτελοῦν εἶδος Κονσέρν. Αἱ μετοχαὶ τῆς καπνο-

βιομηχανίας εύρισκονται κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος εἰς τὴν Τράπεζαν, ἡ ὁποία καθορίζει τὴν ὅλην πολιτικὴν τῆς καπνοβιομηχανίας. Ἡ καπνοβιομηχανία θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ καὶ λιθογραφεῖον καὶ ἐργοστάσιον κυτιοποιῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν κυτίων τῆς καπνοβιομηχανίας. Ὅλοι αὐταὶ αἱ ἐπιχειρήσεις θὰ ἀπετέλουν Κονσέρν μὲ ἰθύνουσας ἐπιχειρήσιν τὴν Τράπεζαν.

III

ΤΡΑΣΤ (Trust)

Τὸ Τράστ εἶναι συγχώνευσις ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων.

Αἱ ἐνούμεναι ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ Τράστ χάνουν τὴν τυπικὴν καὶ οὐσιαστικὴν τῶν αὐτοτέλειαν καὶ ἐνοῦνται εἰς μίαν ἐπιχείρησιν. Ἡ νέα προκύπτουσα ἐκ τῆς ἐνώσεως ἐπιχειρήσεις ἀποτελεῖ ἐντελῶς ἀνεξάρτητον οἰκονομικὸν ὄργανισμὸν μὲ ἰδίαν ἐπωνυμίαν, μὲ ἰδίαν διοίκησιν καὶ μὲ ἰδίαν νομικὴν προσωπικότητα. Ἡ πλήρης αὕτη ἐνοποίησης τῶν ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων προσδίδει τεραστίαν δύναμιν εἰς τὴν νέαν ἐπιχείρησιν.

Τὸ πρῶτον Τράστ ἰδρύθη τὸ 1879 εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς διὰ τῆς συγχωνεύσεως ὅλων τῶν πετρελαιοειδῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἰδρύσεως τοῦ Standard Oil Trust.

Τὸ τράστ αὐτὸ ἐνεφάνισε τοιαύτην οἰκονομικὴν δύναμιν, ὥστε ἠναγκάσθη ἡ Ἀμερικανικὴ Κυβέρνησις νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ παράνομον καὶ διὰ νὰ διατηρηθῇ μετετράπη εἰς τράστ—κονσέρν μὲ τὴν ἐπωνυμίαν Standard Oil Company.

Παρόμοιον τράστ ἰδρύθη τὸ 1936 ὑπὸ τῶν ἀλευροβιομηχάνων Πειραιῶς, τὸ ὁποῖον κατηργήθη διὰ νόμου καὶ παρέμεινεν ὡς Καρτέλ τιμορρυθμιστικὸν διὰ τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀλευροβιομηχάνων Ἀθηνῶν—Πειραιῶς.

Ἄλλα εἶδη Οἰκονομικῶν Συνασπισμῶν. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω οἰκονομικῶν συνασπισμῶν παρουσιάζονται καὶ ἄλλοι μὲ διαφόρους ὀνομασίας, ἀναλόγως τοῦ τρόπου δράσεως καὶ ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς συνασπίσεως αὐτῶν.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐνεφανίσθη ἓνα εἶδος Καρτέλ στηριζόμενον εἰς τὴν προφορικὴν διαβεβαίωσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, χωρὶς ποινικὰς ρήτρας καὶ χωρὶς γραπτὰς ὑποσχέσεις. Ὁ τύπος αὐτὸς ὠνομάσθη «Συμφωνία κυρίων» (Gentlemen's Agreements).

Ἄλλος τύπος Καρτέλ, προηγηθεὶς τῶν Τράστ, εἶναι τὸ Πούλ (Pool). Καὶ τοῦτο δὲν στηρίζεται εἰς ποινικὰς ρήτρας, ἀλλὰ εἰς γραπτὰς συμφωνίας ἄνευ κυρώσεων. Τὰ Πούλ εἶναι περιοδικῆς συνεργασίας συμφωνίαι, στηριζόμεναι εἰς τὴν καλὴν πίστιν τῶν συνεργαζομένων ἐπιχειρήσεων. Διὰ τοῦ Πούλ καθορίζεται ἡ ποσοτικὴ παραγωγή ἐκάστης ἐπιχειρήσεως, ἡ ἡ ἐνιαία

ἐκμετάλλευσις ὠρισμένου τύπου εὐρεσιτεχνίας, ἢ ἡ κατανομή κερδῶν ἢ ἡ κατανομή καταναλωτικῶν ζωνῶν.

Ἄλλοι τύποι Καρτέλ εἶναι τὸ Κόρνερ (Corner) καὶ τὸ Ρίγκ (Ring). Καὶ οἱ τύποι αὗτοί εἶναι ἀμερικανικῆς προελεύσεως. Εἶναι συμφωνία παραγωγῶν ἢ ἐμπόρων βραχείας διαρκείας, ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν πραγματοποίησιν κέρδους ἐξ ὠρισμένου εἴδους. Ἡ συμφωνία λ. χ. μεταξὺ ἐμπόρων ἐλαίου καὶ ἐλαιο-παραγωγῶν ἀποσκοποῦσα τὴν συγκέντρωσιν κατὰ τὴν συγκομιδὴν ὁλοκλήρου τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς καὶ τῆς πωλήσεως τοῦ ἐλαίου εἰς ἡδυσμένην τιμὴν, ἀποτελεῖ τὸν τύπον τοῦ Κόρνερ, ὁ ὁποῖος εἶναι ταυτόσημος μὲ τὸν τύπον τοῦ Ρίγκ.

Πλεονεκτήματα καὶ Μειονεκτήματα τῶν Οἰκονομικῶν Συνασπισμῶν

Πλεονεκτήματα: Πάντες οἱ οἰκονομικοὶ συνασπισμοί, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν καὶ ἂν παρουσιάζωνται, ἐπιφέρουν συνεννόησιν μεταξὺ τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ λαμβάνουν ἐνιαίαν κατεύθυνσιν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶναι :

1) Ἡ σκοπιμότερα χρησιμοποιοῦσι τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων.

2) Οἰκονομία εἰς τὰς δαπάνας (διαφημίσεις, περιοδεύοντες ὑπάλληλοι κλπ.).

3) Περιορισμὸς τῶν παρεχομένων πιστώσεων καὶ ἐλάττωσις τῆς ζημίας, ἐκ τῶν ἐπισφαλῶν χρεωστῶν.

4) Ἐπιτυγχάνεται συμφερωτέρα τιμὴ ἀγορᾶς λόγῳ τῶν μεγάλων ἀγορῶν, τὰς ὁποίας ἐνεργοῦν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν παραγωγόν.

5) Ἐπιτυγχάνεται σχετικὴ σταθεροποίησις τῆς τιμῆς τῆς πωλήσεως.

6) Ἐπιτυγχάνεται σχετικὴ συμμετρία τῆς παραγωγῆς πρὸς τὴν κατανάλωσιν.

7) Ἀποφεύγεται ὁ συναγωνισμὸς, ὅστις πολλάκις ἔχει καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα.

8) Ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐξασφάλις καὶ ἡ διανομὴ ἱκανοποιητικοῦ κέρδους.

Μειονεκτήματα: Ἐξ ἀντιθέτου οἱ οἰκονομικοὶ συνασπισμοὶ καὶ ἰδίως τὰ Τράστ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τὰ Καρτέλ παρουσιάζουν τὰ ἑξῆς μειονεκτήματα.

1) Ἐπωφελοῦμενα τῆς μονοπωλιακῆς αὐτῶν θέσεως ὑψώνουν δυσαναλόγως τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας προσπαθοῦν τεχνικῶς νὰ διατηροῦν εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα, καταλήγοντα πολλάκις

μέχρι καταστροφής τῶν πλεοναζόντων εἰδῶν, ἵνα μὴ ἐπέλθῃ μείωσις τῶν τιμῶν.

2) Λόγω τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπολύουν πολλοὺς ἐργάτας, οἵτινες κατόπιν παραμένουν ἄνεργοι.

3) Λόγω τῆς τεραστίας οἰκονομικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἀποκτοῦν, δὲν ἀφίνουν νὰ ἰδρυθοῦν νέαι ἐπιχειρήσεις καὶ αὐταὶ αἱ παλαιαί, αἱ μὴ συμπεριληφθεῖσαι εἰς τὸν οἰκονομικὸν συνασπισμὸν καταδικάζονται αὐτομάτως εἰς μαρασμόν.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ

I

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς (φύσις, ἐργασία, κεφάλαιον), ὑπόκεινται εἰς διακύμανσιν. Ἄλλοτε ὑπάρχει ζήτησις ἐργασίας ἢ ἐδάφους ἢ κεφαλαίων, ἄλλοτε ὑπάρχει προσφορά αὐτῶν, ἄλλοτε μεταβάλλονται αἱ μέθοδοι τῆς παραγωγῆς, ἄλλοτε ἀύξομειοῦται ὁ πληθυσμός. Κάθε τοιαύτη μεταβολὴ συντελεῖ εἰς τὴν διακύμανσιν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ εἰς τὴν αὐξομείωσιν τῆς τιμῆς αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη οἰκονομικὴ μεταβολὴ καλεῖται οἰκονομικὴ διακύμανσις.

Δὲν θὰ εἴχομεν οἰκονομικὴν μεταβολὴν ἐὰν εἴχομεν ἀπόλυτον ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως. Ἐὰν λ. χ. τὰ Ἑλληνικὰ στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, ἦτοι τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, τὰ Ἑλληνικὰ κεφάλαια καὶ ἐργασία, ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἦσαν πάντοτε τὰ ἴδια καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν καὶ τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων καθωρίζετο ἐνιαία τιμὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐνιαῖος τρόπος παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ ἡ ἐπιχειρήσις καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν κέρδος, τότε θὰ εἴχομεν ἰσορροπίαν μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, καὶ ἐπὶ πλέον θὰ εἴχομεν σταθεράν τιμὴν. Θὰ παρηγάγομεν δηλαδὴ τόσα ἀγαθὰ ὅσα μᾶς ἐπέτρεπαν οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς μας καὶ θὰ κατηναλίσκομεν τόσα, ὅσα θὰ παρηγάγομεν. Ἡ δὲ τιμὴ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν θὰ ἦτο σταθερὰ καὶ μόνιμος.

Αὐτὸ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην καλεῖται *Στατική ὀικονομία*. Ἡ στατικὴ οἰκονομία συνίσταται :

α) εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν κέρδους, β) εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς τιμῆς ἀναλόγως τῶν ἐξόδων παραγωγῆς ἐκάστου ἀγαθοῦ, γ) εἰς τὴν ἐπιδίωξιν ὁμοιομόρφου τρόπου παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν.

Ἐφ' ὅσον ὁμως ὑπάρχει τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρως παραγωγῆς, τῆς ἐλευθέρως ἰδρύσεως ἐπιχειρήσεων, τῆς ἐλευθέρως μεθόδου καὶ τρόπου παραγωγῆς, παύει νὰ ὑπάρχῃ στατικὴ οἰκονομία καὶ ἔχομεν *Δυναμικὴν ὀικονομίαν*.

Ἡ δυναμικὴ οἰκονομία περιλαμβάνει τὰ ἴδια στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει καὶ ἡ στατικὴ οἰκονομία μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, ἡ μὲν στατικὴ οἰκονομία ἐμφανίζει ὁμοιόμορφον ποσοτικὴν καὶ ποιοτικὴν παραγωγὴν, καὶ ἐπομένως δὲν ἐμφανίζει οὐδεμίαν διακύμανσιν, ἡ δὲ δυναμικὴ οἰκονομία ἐμφανίζει συνεχῶς μεταβαλλομένην τὴν ποσοτικὴν παραγωγὴν.

Τρία εἶναι τὰ κύρια αἷτια τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν τὴν διακύμανσιν τῆς ποσότητος, τῆς ποιότητος καὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀγαθῶν, α) ἡ ἐλευθέρωσις τῶν ἀτόμων, β) ἡ αὕξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ γ) ἡ συνεχὴς βελτίωσις τῶν μεθόδων τῆς παραγωγῆς.

Τὰ αἷτια αὐτά, δημιουργοῦν τὰς οἰκονομικὰς διακυμάνσεις καὶ ποικίλλουν τοπικῶς καὶ χρονικῶς. Δι' αὐτὸ καὶ αἱ διακυμάνσεις διακρίνονται εἰς ἀρρύθμους, εἰς ἐποχιακὰς, εἰς μακροχρόνιους καὶ εἰς κυκλικὰς.

II

ΑΡΡΥΘΜΟΙ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ

Τὰ αἷτια τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὰς ἀρρύθμους οἰκονομικὰς διακυμάνσεις εἶναι ἀναρίθμητα καὶ ἀνυπολόγιστα. Τὰ αἷτια ταῦτα ἐμφανιζόμενα προκαλοῦν τὴν διακύμανσιν καὶ κατόπιν ἐξαφανίζονται.

Τὰ αἷτια τὰ προκαλοῦντα ἀρρύθμους οἰκονομικὰς διακυμάνσεις διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας εἰς Φυσικὰ καὶ εἰς Κυβερνητικά.

Τὰ *φυσικά* αἷτια προέρχονται ἀπὸ φυσικοὺς παράγοντας, ὅπως εἶναι αἱ εὐνοϊκαὶ καιρικαὶ συνθήκαι, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν πλουσίαν ἐσοδεῖαν, αἱ δυσμενεῖς τοιαῦται αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ἀφορίαν καὶ κλονισμόν εἰς τὴν οἰκονομίαν (πλημμύραι, χάλαζα, ἀκρίδες, δάκος κλπ.).

Εἰς τὰ φυσικὰ αἷτια τῶν διακυμάνσεων ὑπάγονται καὶ αἱ ἀνακαλύψεις ἀξιολόγων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν (πετρελαίου, χρυσοῦ, σιδήρου, μολύβδου κλπ.), ὅπως καὶ τὸ κλείσιμον τούτων λόγῳ ἐξαντλήσεως.

Τὰ *Κυβερνητικά* αἷτια εἶναι τὸ σύνολον τῶν νομοθετικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα λαμβάνει μία Κυβέρνησις διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς οἰκονομικῆς τῆς πολιτικῆς, ὅπως εἶναι ἡ κατασκευὴ μεγάλων παραγωγικῶν ἔργων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦνται πολλοὶ ἄνεργοι, ἡ ἔκδοσις πληθωρικοῦ χαρτονομίσματος, ἡ ἐπιβολὴ διατιμῆσεων, ἡ ἀπαγόρευσις εἰσαγωγῆς ἢ ἐξαγωγῆς εἰδῶν εὐρείας καταναλώσεως, κλπ.

Αἱ διακυμάνσεις αἱ προκαλούμεναι ἀπὸ τὰ φυσικὰ ἢ ἀπὸ

τὰ κυβερνητικά αίτια, άλλοτε εἶναι εὐμενεῖς διὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ άλλοτε εἶναι δυσμενεῖς.

Αἱ εὐνοϊκαὶ διακυμάνσεις ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν οἰκονομικὴν ἀνθρσιν, αἱ δὲ δυσμενεῖς τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνθρσις δὲν εὐνοεῖ μόνον τὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰς ἄλλας τάξεις καὶ σιγὰ σιγὰ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκονομίαν. Ἐάν λ. χ. εἰς τὴν Ζάκυνθον ἀνακαλυφθῇ πλουσιωτέρα πηγὴ πετρελαίου δὲν θὰ εὐνόησῃ μόνον τοὺς κατόχους τῆς πετρελαιοπηγῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐργάτας τῶν πετρελαιοπηγῶν, καὶ τοὺς ἐστιάτορας, καὶ τοὺς ράπτας καὶ τοὺς ξυλουργοὺς καὶ τοὺς ἀχθοφόρους καὶ τὰ πετρελαιοκίνητα πλοῖα καὶ τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὸ Κράτος, δηλαδὴ τὸ σύνολον τῆς χώρας καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων τῆς γῆς, διότι θὰ προστεθῇ εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν ἓνα ἐπὶ πλεόν ἀγαθόν.

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν. Ἡ κρίσις δὲν ἐντοπίζεται εἰς τοὺς πληγέντας ἐκ τοῦ αἰτίου, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰς ἄλλας τάξεις μὲ τὰς ὁποίας σενδέονται οἰκονομικῶς. Ἐάν λ. χ. ἀπὸ μιᾶς θεομηνίας καταστραφῇ ἡ παραγωγή τοῦ Ἑλληνικοῦ καπνοῦ, δὲν θὰ ἐντοπισθῇ ἡ οἰκονομικὴ κρίσις εἰς τοὺς καπνοπαραγωγούς, ἀλλὰ θὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τοὺς καπνεργάτας καὶ εἰς τοὺς καπνοβιομηχάνους καὶ εἰς τοὺς κυτιοποιούς καὶ εἰς τοὺς λιθογράφους καὶ εἰς τοὺς μεταφορεῖς καὶ εἰς τοὺς καπνιστὰς καὶ εἰς τὸ Κράτος, ἐπομένως εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Χώρας καὶ εἰς ὅλους τοὺς καπνιστὰς τῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι θὰ αἰσθανθοῦν τὴν μείωσιν τῆς παραγωγῆς ἑνὸς ἀγαθοῦ.

III

ΕΠΟΧΙΑΚΑΙ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ

Αἱ ἐποχιακαὶ διακυμάνσεις παρουσιάζουν ῥυθμικότητα, ἐμφανίζονται δηλαδὴ εἰς ὠρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀρρυθμούς, αἱ ὁποῖαι δὲν παρουσιάζουν οὐδεμίαν ῥυθμικότητα, διότι τὰ αίτια εἶναι ἀπρόοπτα καὶ ἀπρόβλεπτα,

Τὰ αίτια τὰ προκαλοῦντα τὰς ἐποχιακὰς διακυμάνσεις διακρίνονται εἰς φυσικά καὶ εἰς κοινωνικά.

Φυσικά αίτια εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν φύσιν. Οἱ καπνοπαραγωγοὶ λ.χ. κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καλλιέργειας τοῦ καπνοῦ εἶναι πτωχοί, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς εἶναι πλούσιοι. Οἱ ἐκμεταλλευταὶ τῶν ἱαματικῶν πηγῶν εἰς τὰς λουτροπόλεις κατὰ τὸ θέρος εὐποροῦν, τὸν δὲ χειμῶνα χειμᾶζονται. Οἱ ἀμπελουργοί, οἱ ἐλαιοπαραγωγοί, οἱ

σπογγαλιείς, οί πιλοβιομήχανοι, οί ύφασματέμποροι καί οί ύφασματοβιομήχανοι, ἔχουν τὰς νεκρὰς ἐποχὰς των, ὅπως ἐπίσης ἔχουν καί τὰς ἐποχὰς τῆς οἰκονομικῆς των ἀνθήσεως.

Κοινωνικά αἷτια, προκαλοῦντα τὰς ἐποχιακὰς διακυμάνσεις εἶναι αἱ ἑορταί, αἱ ἐμποροπανηγύρεις, ἡ ἐποχὴ τῶν δώρων, αἱ ἡμερομηνίαι τῆς πληρωμῆς τῶν μισθῶν καί τῶν ἡμερομισθίων κλπ.

“Ολοὶ σχεδὸν οἱ οἰκονομικοὶ κλάδοι καί ὅλα τὰ ἄτομα ὑφίστανται τὸν ἐπηρεασμὸν τῆς ἐποχιακῆς διακυμάνσεως. “Ὅπως ὁ κτηνοτρόφος κατὰ τὴν περίοδον τῆς παραγωγῆς του δοκιμάζει τὴν οἰκονομικὴν του ἄνθησιν, ἐνῶ καθ’ ὅλον τὸ διάστημα ὑφίσταται οἰκονομικὴν δυσπραγίαν, τοιουτοτρόπως καί ὁ βιομήχανος καί ὁ ξενοδόχος καί ὁ ἐργάτης καί ὁ ὑπάλληλος, δοκιμάζουν τὴν εὐμενῇ καί τὴν δυσμενῇ ἐποχιακὴν διακύμανσιν.

IV

ΚΥΚΛΙΚΑΙ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ

“Ολοὶ οἱ οἰκονομολόγοι, νεώτεροι καί παλαιότεροι, παραδέχονται ὅτι κατὰ ὠρισμένα χρονικὰ διαστήματα, διαρκείας 7—10 ἐτῶν ἐμφανίζεται κάμψις καί ἀνάκαμψις τῆς οἰκονομίας. Τὴν κάμψιν τὴν λέγομεν καί κρίσιν, τὴν δὲ ἀνάκαμψιν τὴν λέγομεν ἄνθησιν ἢ ἐπίδοσιν.

Ἡ μετὰπτωσις αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἄνθησιν εἰς τὴν κρίσιν καί ἡ ἐπαναφορὰ ἀπὸ τὴν κρίσιν εἰς τὴν ἄνθησιν καλεῖται οἰκονομικὸς κύκλος, ἢ κυκλικὴ διακύμανσις.

“Ο οἰκονομικὸς κύκλος ἐπιτελεῖται ἀπὸ τὴν περίοδον τῆς οἰκονομικῆς ἀνθήσεως, ἣτις ἐκτεινομένη καταλήγει εἰς τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν καί πάλιν δὲ αὕτη βαθμηδὸν ἀρχίζει νὰ ἀνέρχεται καί νὰ ἐκτείνεται διὰ νὰ ξαναφθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀνθήσεως.

Οἱ οἰκονομολόγοι ἔχουν ἀποδείξει διὰ στατιστικῶν δεδομένων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι σήμερον, ὅτι ἡ κυκλικὴ αὕτη διακύμανσις ἐπαναλαμβάνεται γύρω ἀπὸ κάθε δεκαετίαν.

“Ο κατωτέρω στατιστικὸς πίναξ παρέχει χρονικῶς τὴν εἰκόνα τῶν κυκλικῶν διακυμάνσεων.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΚΥΚΛΩΝ

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΥΚΛΟΥ

1818 — 1825	7	”Ετη
1826 — 1836	10	»
1837 — 1847	10	»
1848 — 1857	9	»
1858 — 1866	8	»
1867 — 1873	7	»
1873 — 1882	9	»
1882 — 1890	8	»
1890 — 1900	10	»
1900 — 1907	7	»
1907 — 1913	6	»
1913 — 1921	8	»
1921 — 1930	9	»

Αἱ κυκλικαὶ διακυμάνσεις δὲν περιορίζονται εἰς ἓνα μόνον κλάδον ἢ εἰς ἓνα μόνον τόπον, ἀλλ’ εἰς ὁλόκληρον τὴν παραγωγὴν, τὴν κατανάλωσιν, τὴν ἐργατικὴν ἀπασχόλησιν, τὰς τιμὰς, τὰ χρεώγραφα, τὸν ἐργατικὸν μισθόν. Ἐκδηλοῦνται εἰς τὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας καὶ ἐξαπλοῦνται κατόπιν καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Εἰς τὴν ἐπέκτασιν καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν συντελοῦν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, ἡ μετανάστευσις καὶ ἡ εὐκόλος μεταφορὰ κεφαλαίων.

Ἡ ἀνιοῦσα περίοδος (ἄνθησις) ἐμφανίζει αὐξησιν τῆς παραγωγῆς, ὕψωσιν τῶν ἡμερομισθίων, αὐξησιν τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους, αὐξησιν τῆς ἐργατικῆς ἀπασχολήσεως, αὐξησιν τοῦ τόκου καὶ συνήθως αὐξησιν τῆς τιμῆς τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων.

Ἡ κατιοῦσα περίοδος (ὑφεσις), ἐμφανίζει πτώσιν τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ αὐξησιν τῆς τιμῆς τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, μείωσιν τῆς παραγωγῆς βιομηχανικῶν εἰδῶν, ἐλάττωσιν τῆς ἐργατικῆς ἀπασχολήσεως, μείωσιν τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους, μείωσιν τῶν ἡμερομισθίων καὶ μείωσιν τῶν συναλλαγῶν καὶ τῶν εἰδῶν καταναλώσεως, λόγῳ τῆς μείωσεως τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν καταναλωτῶν.

Ὑπῆρξαν ἀξιοπρόσεκτοι οἰκονομολόγοι, οἱ ὁποῖοι ἀπέδωκαν τὴν ἀνὰ δεκαετίαν περίπτου κυκλικὴν διακύμανσιν εἰς τὴν ἀνὰ δεκαετίαν περιοδικότητα τῶν κηλίδων τοῦ ἡλίου. Ὑπεστήριξαν ὅτι, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἡλιακῶν κηλίδων προέρχεται ἡ κακὴ ἐσοδεία καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς οἰκονομικὴ κρίσις. Νεώτεροι ὅμως οἰκονομολόγοι ἀπέκρουσαν τὴν ἀστρονομικὴν αὐτὴν ἐξήγησιν τῶν καὶ ἀπέδωκαν τὴν κυκλικὴν διακύμανσιν εἰς τὴν παγκόσμιον δυναμικὴν οἰκονομίαν.

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΟΟΝ

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

I

ΠΕΡΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Ὁ πληθυσμὸς εἶναι ὁ κυριώτερος συντελεστὴς τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ πλούτου.

Ἡ συμβολὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σωματικὴν τοῦ ἀκμὴν καὶ ἀπὸ τὴν πνευματικὴν τοῦ ἐξέλιξιν. Ὅσον ἀκμαιότερος σωματικῶς εἶναι ἕνας λαὸς κατὰ τοσοῦτον παραγωγικώτερος εἶναι, ἐφ' ὅσον εἶναι συγχρόνως καὶ τεχνικῶς ἐξειλιγμένος. Ἐὰν παρουσιάξῃ σωματικὴν ἀκμὴν, χωρὶς νὰ ἔχῃ συγχρόνως καὶ τεχνικὴν ἀνάπτυξιν, τότε ἡ παραγωγή εἶναι πρωτόγονος καὶ οἱ λαοὶ καταπονοῦνται, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἡ ἐργασία τῶν τὴν ἀπόδοσιν τὴν ὁποίαν ἔχει τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦν τὰ συγχρονισμένα μηχανικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ μέσα.

Ἡ συμβολὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν κατανάλωσιν τῶν ἀγαθῶν, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἰσόδημά του καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν τοῦ ἐξέλιξιν. Ὅσον περισσότερον εἰσόδημα ἔχει ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅσον περισσότερον ἐξειλιγμένος κοινωνικῶς εἶναι, τόσον περισσότερον συμβάλλει εἰς τὴν κατανάλωσιν τῶν παραγομένων ἀγαθῶν.

Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς συνεχοῦς προσπάθειάς του, δὲν ἐπιδιώκει ἀπλῶς τὸ ζῆν, ἀλλὰ κυρίως τὸ εὖ ζῆν. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς προσπάθειας κάθε ὀργανωμένης Κοινωνίας. Ἡ ἐργασία τοῦ γεωργοῦ, ἡ ἀγωνία τοῦ δύτου, ἡ προσπάθεια τοῦ ἐφευρέτου, ἡ δημιουργία τῆς οἰκογενείας, ἡ ὀργάνωσις τῆς κοινωνίας, ἡ σύγκρουσις τῶν ἐργατικῶν καὶ ἐργοδοτικῶν τάξεων καὶ οἱ πόλεμοι τῶν Ἑθνῶν, ἔχουν ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ εὖ ζῆν.

Ἡ συνεχὴς αὕτῃ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου καλεῖται «ἀγὼν τῆς ζωῆς», διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ εὖ ζῆν. Καὶ ἐφ' ὅσον ἐπιτυχάνεται διὰ τοῦ ἀγῶνος τὸ εὖ ζῆν, χωρὶς νὰ παραβλά-

πτεται ή άρμονική ζωή τοῦ ἄλλου, ὁ ἀγών εἶναι ἀνθρωπιστικός, εἶναι Χριστιανικός. "Εφ' ὅσον ὅμως δημιουργεῖται δυστυχία εἰς τὸν ἄλλον, ὁ ἀγών εἶναι ἀπάνθρωπος, εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα προάγει τὸν ἄνθρωπον, προάγει τὴν παραγωγὴν, ἀνυψώνει τὸ ἐπίπεδον τῆς καλῆς καὶ ἀρμονικῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας. Τὸ εἶδος ὅμως αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνος, δὲν ἔχει ἐπικρατήσει μεταξύ τῶν λαῶν τῆς γῆς. Ἀντιθέτως, ἡ ὠργανωμένη πάλη τῶν τάξεων καὶ ἡ σύγκρουσις τῶν ἔθνων διὰ τῶν ἐξοντωτικῶν πολέμων, ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἐπικράτησιν τῆς λαϊκῆς παροιμίας «ὁ θάνατός σου ἡ ζωὴ μου». Εἰς τοῦτο περισσότερο ὄλων ὑπαίτιοι εἶναι οἱ ἀπαισιόδοξοι οἰκονομολόγοι καὶ οἱ ἐπαναστατικοὶ κοινωνιολόγοι.

Μάλθος. Ὁ Ἄγγλος κληρικὸς Θωμᾶς Μάλθος (Thomas Malthus) πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος (τὸ 1798) ἠσχολήθη μὲ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα καὶ κυρίως μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ Μάλθος ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα τῆς θέσεως τοῦ ἐργάτου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν μεγάλην ὑπερτίμησιν τοῦ ἄρτου καὶ ὑποτίμησιν συγχρόνως τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ, διεκήρυξεν ὅτι, ἀναμένει τὴν ἀνθρωπότητα «μαύρη καὶ κακὴ μοίρα». Ὁ Μάλθος ὑπεστήριξεν ὅτι ἐνῶ ἡ παραγωγὴ τῶν ἀγαθῶν βαίνει κατ' αὐξουσας ἀριθμητικὴν πρόδοον (2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20) ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ βαίνει κατ' αὐξουσας γεωμετρικὴν μετρικὴν πρόδοον (2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 512, 1024). Θὰ ἔλθῃ ἐπομένως στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γῆ δὲν θὰ δύναται νὰ διαθρέψῃ τοὺς ἀνθρώπους τῆς. Ὁ Μάλθος ὑπεστήριξε τὴν ἀποφυγὴν τῶν γεννήσεων, χάριν τῆς καλυτέρας ζωῆς τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ σύστημα τῆς συνειδητῆς καὶ ἐκουσίας ἀποφυγῆς τῶν γεννήσεων ὠνομάσθη «Μαλθουσιανισμός».

Ἡ θεωρία τοῦ Μάλθου ἀπεδείχθη ἐσφαλμένη, τόσοις ὡς πρὸς τὴν αὐξήσιν τῶν ἀγαθῶν, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Αἱ ἐφευρέσεις καὶ τὰ τεχνικὰ μέσα συνετέλεσαν εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν μέσων τῆς διατροφῆς κατὰ πολὺ περισσότερο τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μάλθου παρουσιάζετο μείωσις τῆς ἀποδοτικότητος τῆς γῆς, ὅπως καὶ σήμερον παρουσιάζεται εἰς τὰ ἐδάφη ἐκείνα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν χρησιμοποιοῦνται λιπάσματα καὶ ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα. Τὰ σύγχρονα ὅμως χημικὰ καὶ μηχανικὰ μέσα δὲν ἀφίνουν τὴν γῆν εἰς τὴν φυσικὴν τῆς δυναμικότητα διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν προϊόντων τῆς, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια, ἡ ὁποία εἰς τὰς προηγμένας χώρας ἀποδίδει περισσότερα τῶν ὧν ἔχει ἀνάγκην ὁ ἄνθρωπος.

Ὁ Μάλθος λέγει ὅτι, ἡ ὑπάρχουσα ποσότης τῶν γαιανθράκων εἶναι περιορισμένη καὶ δὲν γίνεται ἀναπαραγωγὴ τῶν με-

γάλων άποθηκών της γής. Έπομένως θά έξαντληθοῦν καί θά έκλείψη ή κυριώτερα καύσιμος ὕλη καί ή μοναδική τότε κινητήριος δύναμις. Δέν ήδύνατο βεβαίως νά προΐδῃ ό Μάλθος την σημερ νήν έξέλειν, την έφεύρεσιν τοῦ πετρελαίου, της βενζίνης, τοῦ λευκοῦ άνθρακος καί της άτομικής ένεργείας, ή όποία κάποτε θά άχρηστεύσῃ κάθε άλλην κινητήριον δύναμιν.

Αί άπαισιόδοξοι αὐταί θεωρίαι τοῦ Μάλθους καί άλλων Οίκονομολόγων καί Κοινωνιολόγων, ήτο φυσικόν νά έξεγείρουν τοὺς λαοὺς καί νά διαθέτουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ κρατικοῦ των προϋπολογισμοῦ εἰς προπαρασκευαστικά έργα της πολεμικῆς βιομηχανίας. "Εδωκαν όμως άφορμήν εἰς την μελέτην των δημογραφικῶν προβλημάτων (γεννήσεις, θάνατοι, μετανάστευσις κλπ.), δηλαδή εἰς τὰ αἴτια τὰ προκαλοῦντα την αύξομείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ έκάστης χώρας.

Ἡ αύξησις τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ Παγκόσμιος Ὁργανισμός Ὑγείας, ό όποίος έδρεύει εἰς την Γενεύην της Ἑλβετίας, συνέκέντρωσε κατά τὸ παρελθόν ἔτος τὰ στατιστικά στοιχεία τοῦ πληθυσμοῦ της γής. Ὁ πληθυσμός της γής άπό τοῦ ἔτους 1900 μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1950 ηῡξήθη κατά 826.000.000. Ὁ πληθυσμός της γής τὸ ἔτος 1950 άνήρχετο εἰς 2.378.000.000.

Ὁ πληθυσμός όλοκλήρου της γής αύξάνει καθ' ήμέραν κατά 60.000 άνθρώπους. Ἀπό τοῦ 1900 μέχρι σήμερα ή μεγαλύτερα αύξησις ἔχει παρατηρηθῇ εἰς τὰς Ἀσιατικάς χώρας καί ακολουθοῦν ή Ἀμερική, ή Ἀργεντινή, ή Βραζιλία καί τελευταία ή Εὐρώπη. Ἐάν ή φύσις άφεθῇ έλευθέρα καί παρέχῃ πλήρη έπάρκειαν μέσων, εἶναι δυνατόν άνά έικοσιπενταετίαν νά αύξάνῃ ό πληθυσμός της γής εἰς τὸ διπλάσιον. Ὁ μεγαλύτερος συντελεστής τοῦ περιορισμοῦ της αύξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ή ἔλλειψις έπάρκων μέσων διά την διατροφήν καί ανατροφήν των τέκνων. Ἡ αύξησις τοῦ πληθυσμοῦ των πόλεων εἶναι κατά πολύ μικροτέρα της αύξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ της υπαίθρου. Εἰς τοῦτο συντελοῦν οἱ έξῆς παράγοντες :

1ον) Εἰς τὰς πόλεις εἶναι δυσκολωτέρα ή άπόκτησις στέγης καί ή έξεύρεσις των μέσων διατροφῆς. Τὰ προβλήματα ταῦτα εἰς την ὑπαιθρον δέν παρουσιάζονται τόσον δυσχερῆ. Ὁ πρωτότοκος υἱός εύχερῶς θά στεγασθῇ εἰς την οἰκίαν τοῦ πατρὸς του, άλλα καί ό δευτερότοκος καί τὰ άλλα τέκνα δέν θά δυσκολευθοῦν νά άνεύρουν οἰκόπεδον καί μέσα διά νά άνεγείρουν μίαν πρόχειρον στέγην, χωρίς νά ἔχουν τὰς μεγάλας δαπάνας οἰκήσεως, τὰς όποίας ἔχουν οἱ άνθρωποι των πόλεων.

2ον) Εἰς τὰς πόλεις τὰ τέκνα εἶναι κατά πολύ περισσότερον πολυδάπανα καί άνευ άποδόσεως. Ἐνῶ τὰ τέκνα τοῦ γεωργοῦ, τοῦ κτηνοτρόφου, τοῦ αἱλέως, αρχίζουν νά άποδίδουν άπό τοῦ 7ου καί άπό τοῦ 6ου άκόμη ἔτους της ηλικίας

των. Τὰ τέκνα διὰ τὰς οἰκογενεῖας τῆς ὑπαίθρου εἶναι μέσα παραγωγικά καὶ οὐχὶ ἐπιζήμια καὶ δαπανηρὰ ὅπως εἶναι τὰ τέκνα τῶν πόλεων.

3ον) Εἰς τὴν ὑπαίθρον εἶναι περισσότερο ἀνεπτυγμένον τὸ Θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ οἱ γονεῖς δέχονται εὐχαρίστως ὅλα τὰ τέκνα τὰ ὁποῖα θὰ δώσῃ ὁ Θεός, χωρὶς νὰ ἀντιδροῦν οὐδὲν ὡς κατὰ τῆς φύσεως καὶ χωρὶς νὰ χρησιμοποιοῦν Μαλθουσιανὰς μεθόδους.

4ον) Οἱ ἄνθρωποι τῶν πόλεων ἀποφεύγουν τὸν γάμον μέχρις ἡλικίας 35 καὶ 40 ἐτῶν, διότι τότε καθίστανται ἱκανοὶ νὰ συντηρήσουν οἰκογένειαν. Ἐνας ἱατρός λ. χ. ἢ ἓνας δικηγόρος ἢ ἡλεκτρολόγος ἢ ἔμπορος ἢ τεχνίτης τῆς πόλεως διὰ νὰ καταστή ἱκανὸς νὰ συντηρήσῃ οἰκογένειαν, πρέπει νὰ σπουδάσῃ, νὰ εἰδικευθῇ, νὰ δημιουργήσῃ πελατεῖαν. Εἰς τὴν ὑπαίθρον δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ὁ γεωργός, ὁ κτηνοτρόφος καὶ ὁ ἄλιεύς εἶναι εἰδικευμένοι εἰς τὸ ἐπάγγελμά των ἀπὸ ἡλικίας 18 καὶ 20 ἐτῶν.

Μείωσις τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ συντελοῦν ἡ θνησιμότης, οἱ πόλεμοι, ἡ μετανάστευσις καὶ ἡ συνεπιδητὴ ἐποφυγὴ τῶν γεννήσεων.

1ον) Ἡ θνησιμότης διαφέρει ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν. Εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις τῶν πόλεων ἡ θνησιμότης τῶν τέκνων εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὰς ἄλλας τάξεις τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, διότι κατὰ κανόνα ἐργάζεται καὶ ἡ μητέρα καὶ ὡς ἐκ τούτου καταπονεῖται καὶ ἐξασθενίζει ὁ ὀργανισμὸς τῆς, μὴ δυναμένη νὰ δώσῃ ὑγιὲς τέκνον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπασχολεῖται μὲ τὴν ἐργασίαν τῆς καὶ παραμελεῖ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν τέκνων τῆς. Καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρον συμβαίνει αὐτό, ἀλλὰ ἐκεῖ ἡ μητέρα ἔχει συμπαραστάτην καὶ συνεπίκουρον τὴν φύσιν, ἡ ὁποία μὲ τὸν ζωογόνον ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα καθιστᾷ τὸ τέκνον ὑγιὲς καὶ ἀκμαῖον.

2ον) Οἱ πόλεμοι καὶ ἰδίως οἱ μακροχρόνιοι, συντελοῦν θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς εἰς τὴν μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Θετικῶς μὲν διότι σκοτώνονται, ἀρνητικῶς δὲ διότι οἱ ἄνδρες εὐρίσκονται μακρὰν τῶν συζύγων των.

3ον) Ἡ μετανάστευσις εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους συντελεστὰς τῆς μείωσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος αἰῶνος ἡ Ἑλλάς παρ' ὀλίγον νὰ πάθῃ Ἑθνικὴν αἱμορραγίαν, ἐκ τῆς ὁμαδικῆς μεταναστεύσεως. Οἱ ὑγιέστεροι καὶ ἀκμαϊότεροι νέοι ἐγκατέλειπον κατὰ χιλιάδας τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἀναζήτησιν καλυτέρας τύχης εἰς διαφόρους Ἡπείρους καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἡ ὁμαδικὴ αὕτη μετανάστευσις ἐπέφερε θετικὴν καὶ ἀρνητικὴν μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ ἐθνικὸς αὐτὸς κίνδυνος ἐσταμάτησεν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πρώτου Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ὅποτε ἐκηρύχθη ὁ ἀποκλεισμὸς καὶ ἀπη-

γορεύθη ή μετανάστευσις. "Εκτοτε δέν γίνεται μετανάστευσις εις τὸ ἐξωτερικόν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀνεπτύχθη εις τὴν Ἑλλάδα ή ἀστυφιλία, λόγω τῆς παραμελήσεως τῆς ὑπαίθρου.

Ἡ ἀποχή ἐκ τοῦ γάμου μέχρις ὠρισμένης ἡλικίας καὶ ἡ προσπάθεια πρὸς ἀποφυγὴν ἀποκτήσεως πολλῶν τέκνων, εἶναι οἱ κυριώτεροι συντελεσταὶ τῆς ἰσορροπίας τοῦ πληθυσμοῦ. Διὰ νὰ ἀποφασίσῃ ὁ ἄνδρας νὰ νυμφευθῇ πρέπει τὸ εἰσόδημά του νὰ ἐπαρκῇ τοῦλάχιστον διὰ τὴν συντήρησιν τεσσάρων ἀτόμων. Δέν πρέπει ὁ ἄνδρας νὰ στηρίζεται εἰς τὸ εἰσόδημα τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς ἐργασίας τῆς συζύγου του. Ὑπάρχει κίνδυνος μετὰ τὸν γάμον νὰ διακοπῇ ἡ ἐργασία τῆς συζύγου καὶ νὰ καταστοῦν καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα δυστυχεῖς. Ὁ περιορισμὸς τῶν τέκνων, ἰδίως εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῶν πόλεων ἐπιβάλλεται. Ἐπιβάλλεται ἀκόμη καὶ ἡ μὴ ἀπόκτησις τέκνου, ὅταν δέν ἐπαρκοῦν τὰ μέσα πρὸς διατροφήν καὶ ἀνατροφήν αὐτοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ὁ στηριζόμενος εἰς τὴν τύχην καὶ οὐχὶ εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις, κατὰ κανόνα καθίσταται δυστυχῆς καὶ δημιουργεῖ οἰκογένειαν δυστυχῇ καὶ τέκνα ἐπικίνδυνα εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὸ "Ἔθνος.

Ἐπιζήμιοι ἐπίσης εἰς τὴν Κοινωνίαν καὶ εἰς τὸ "Ἔθνος εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶναι εἰς θέσιν νὰ διαθρέψουν καὶ νὰ ἀναθρέψουν τέκνα, ἀλλὰ ἀποφεύγουν τὴν ἀπόκτησιν τέκνων διὰ νὰ μὴ στερηθοῦν τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῶν συνηθειῶν τῶν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀγνοοῦν τὸ θεῖον δῶρον τῶν τέκνων καὶ θέτουν ὑπεράνω τῆς πραγματικῆς αὐτῆς εὐτυχίας, τὴν ἀπόλαυσιν καὶ τὴν ἐγωϊστικὴν φιλαυτίαν.

II

ΑΤΟΜΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐημερίας κάθε ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐργασία του. Τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας πρέπει πάντοτε νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν μοχθοῦντα καὶ νὰ διατίθεται κατὰ τὴν ἐλευθέραν αὐτοῦ βούλησιν. Εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτὸ στηρίζεται ὁ θεσμὸς τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ἄνθρωπος τότε μόνον ἐντείνει τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς του δυνάμεις, ὅταν εἶναι βέβαιος ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι τὸ προϊόν τοῦ μόχθου του θὰ τὸ διαθέσῃ αὐτὸς ὅπως θέλει.

Ὁ τρόπος τῆς διαθέσεως τοῦ εἰσοδήματος ποικίλλει ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς διαθέσεως τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν, τὴν ὅποιαν ἔχει κάθε ἄνθρωπος περὶ τῆς ζωῆς. "Ἄλλοι τὸ διαθέτουν διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ καλὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας τῶν. "Ἄλλοι μὴ θέλοντες ἢ μὴ δυνάμε-

νοι νά δημιουργήσουν οἰκογένειαν, τὸ διαθέτουν διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀτομικῶν τῶν ἀναγκῶν. "Ἄλλοι ἀρέσκονται εἰς τὴν ἀποταμίευσιν διὰ τὸ ἄδηλον μέλλον. "Ἄλλοι τὸ διαθέτουν δι' ἄλλους σκοποὺς, σύμφωνα μὲ τὰς ἀντιλήψεις τὰς ὁποίας ἔχουν περὶ ζωῆς. Καὶ μεταξὺ ἀκόμη τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχῃ διαφορὰ ἀντιλήψεων περὶ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς. Εἶναι λ. χ. δύο ἀδελφοί, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται εἰς ἓνα μηχανουργεῖον καὶ λαμβάνουν ἀμφοτέροι τοὺς ἴδιον ἡμερομίσθιον. Ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἀρέσκεται εἰς τὴν δαπάνην ὁλοκλήρου τοῦ εἰσοδήματός του, ὁ δὲ ἄλλος δαπανᾷ ἓνα μέρος καὶ τὸ ὑπόλοιπον τὸ ἀποταμιεύει μὲ τὸν σκοπὸν νά δυνηθῇ νά ἀγοράσῃ ἓνα τόρνο, μία πλάκα ἐφαρμογῆς, ἓνα ἀμόνι καὶ τὰ ἀπαραίτητα ἐργαλεῖα ἐνὸς σιδηρουργεῖου. Καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ ἐπιτυχάνει καὶ βραδύτερον προσθέτει καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα καὶ ἐξελίσσεται ἀπὸ ἐργάτης εἰς βιοτέχνην καὶ κατόπιν εἰς βιομηχανον. Ὁ ἄλλος ἀδελφός ἐξακολουθεῖ τὸν ἴδιον ῥυθμὸν τῆς ζωῆς του, «μεροδοῦλι—μεροφάγι». Τοιαῦτα παραδείγματα ἔχομεν εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐποχάς. Αἱ περισσότεραι βιομηχανίαι καὶ ἄλλαι ἐπιχειρήσεις, ἔχουν δημιουργηθῇ διὰ τῆς ἀτομικῆς προνοίας καὶ τῆς ἀτομικῆς θελήσεως. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι κοινωνικοὶ εὐεργέται. Ἐθυσίασαν τὸ παρὸν χάριν τοῦ μέλλοντος. Ἐδημιούργησαν ἐπιχειρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκουν ἐργασίαν χιλιάδες ἐργατῶν. Ἐπὶ πλεόν συνετέλεσαν εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς παραγωγικῆς μονάδος, ἐκ τῆς ὁποίας ἀντλεῖ σημαντικὸν εἰσόδημα τὸ Κράτος, τὸ δὲ κοινὸν καταναλίσκει τὰ προϊόντα τῆς καὶ ἱκανοποιεῖ εὐχερῶς τὰς ἀνάγκας του.

Τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα. Πολλοὶ ὑπεστήριξαν ὅτι δὲν εἶναι κοινωνικῶς δίκαιον νά μεταβιβάζεται ἡ περιουσία τῶν γονέων εἰς τὰ τέκνα, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἰδιοκτητῶν νά περιέρχεται αὕτη εἰς τὴν ὀλότητα, εἰς τὸ Κράτος. Ἡ θεωρία αὕτη εἶναι λανθασμένη, διότι ἀντίκειται εἰς τὸ φυσικὸν ἀξίωμα τῆς ἐλευθερίας διαθέσεως τοῦ εἰσοδήματος ὑπὸ τοῦ μοχθοῦντος ἀνθρώπου.

Ἡ φυσικὴ ἀγάπη τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα, εἶναι τόσον ζωηρά, ποῦ ἀποτελεῖ σχεδὸν πάντοτε κύριον σκοπὸν τῆς ζωῆς τῶν ἡ δημιουργία περιουσίας χάριν τῶν τέκνων τῶν. Ἐὰν ὁ γονεὺς δὲν εἶχεν ἐκ τοῦ νόμου τὸ δικαίωμα τῆς κληροδοτήσεως τῆς περιουσίας του εἰς τὰ τέκνα του, δὲν θὰ ἐδημιουργεῖτο ἡ παραγωγικὴ ἐπιχείρησις, θὰ ἐφηρμόζετο ἡ τακτικὴ τῆς ζωῆς τοῦ ἀδιαφόρου ἀδελφοῦ «μεροδοῦλι—μεροφάγι».

Ἡ ἐλευθερία τῆς διαθέσεως τοῦ ἀνθρωπίνου εἰσοδήματος ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ θὰ ἀποτελῇ τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον 1) τῆς προόδου τοῦ ἀτόμου 2) τῆς ἀρμονικῆς συμβιώσεως τῆς κοινωνίας καὶ 3) τοῦ σημερινοῦ καθεστώτος τῆς ἰδιοκτησίας.

Τὸ ἄτομον τότε μόνον χαίρεται τὴν ζωὴν καὶ πολλαπλασιάζει τὰς παραγωγικὰς τοῦ δυνάμει, ὅταν ἐλευθέρως διαθέτῃ τὸ προϊόν τοῦ μόχθου τοῦ. Ὁ χαλύβδινος δεσμός τῆς οἰκογενείας δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὸ αὐτὸ αἷμα, τὸ ὅποιον ἔχουν ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν γονέων διὰ τὰ τέκνα καὶ τῶν τέκνων διὰ τοὺς γονεῖς καὶ διὰ τοὺς ἀδελφούς. Ὅταν παύσῃ ἡ οἰκογενειακὴ πρόνοια, ὅταν παύσῃ δηλαδὴ ἡ ἀμοιβαία ὕλική θυσία μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, τότε χαλαροῦται καὶ ὁ μεταξὺ τῶν δεσμός. Αὐτὸ τὸ βλέπομεν ἐφαρμοζόμενον εἰς τὰ πρῶτα ἐξαδέλφια, εἰς τὰ δεύτερα, τρίτα, τέταρτα κλπ. Ἐνῶ ὅλοι ἔχουν τὸ ἴδιον αἷμα, ὡς καταγόμενοι ἀπὸ τὸν ἴδιον γενάρχη, ὁ ἀρχικὸς δεσμός χαλαροῦται ὅταν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας παύσουν νὰ διαμένουν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην. Τὴν ὕλικήν θυσίαν τὴν ὑφίσταται προθύμως καὶ εὐχαρίστως ὁ ἄνθρωπος μόνον διὰ τὰ τέκνα τοῦ καὶ διὰ τὰ τέκνα τῶν τέκνων τοῦ. Ἐὰν στερῇται τέκνων καὶ ἔχει περιουσίαν τότε ρυθμίζει τὸ ἄτομον τὸν τρόπον τῆς διαθέσεως αὐτῆς μετὰ τὸν θάνατόν τοῦ ἢ καὶ ἐν ζωῇ ἀκόμη εὐρισκόμενος. Δὲν θὰ συγκατατεθῇ ποτὲ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ μόχθου τοῦ ὑπὸ τοῦ Κράτους, ὅσον χρηστὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ διοίκησίς τοῦ.

III

ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Πάντες οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν ἢ δὲν ἔχουν τὴν εὐχέρειαν τῆς ἀποταμιεύσεως διὰ τὸ ἄδηλον μέλλον καὶ διὰ τὸ βέβαιον γῆρας. Τοῦτο παρουσιάζεται ἐντονώτερον εἰς τοὺς μισθωτοὺς, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ἄλλον πόρον ζωῆς ἀπὸ τὸν μισθὸν τῶν, ὁ ὅποιος κατὰ κανόνα μετὰ κόπου ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Δὲν ὑπάρχει ἐπομένως δυνατότης ἀποταμιεύσεως καὶ ἀτομικῆς προνοίας. Δι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται χάριν τῆς ὁλότητος, χάριν τῆς κοινωνικῆς ἁρμονίας ἡ Κρατικὴ Πρόνοια.

Ἐκτὸς τοῦ ἀναποφεύκτου γήρατος, τὸ ὅποιον θὰ ἐπιφέρῃ διακοπὴν τῆς ἐργασίας, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι κίνδυνοι, οἱ ὅποιοι ἀπειλοῦν τὸν ἐργαζόμενον κόσμον, ὅπως εἶναι ἡ ἀσθένεια, ἡ ἀναπηρία, ἡ ἀνεργία καὶ ἡ ἐγκατάλειψις ἀνηλίκων τέκνων ἢ γερόντων γονέων ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ. Τοὺς κινδύνους αὐτοὺς εἶναι ὑποχρεωμένοι τὸ Κράτος νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζῃ, ὅχι ὑπὸ μορφήν εὐσπλαγχνίας, ἀλλὰ ὑπὸ μορφήν ὑποχρεώσεως ἀπέναντι τῶν ἐνδεῶν ὑπηκόων τοῦ.

Ἀσφαλιστικὰ Ταμεία. Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία διὰ νομοθετικῶν μέτρων ἔχει εὐνοήσει τὴν ἵδρυσιν ἀσφαλιστικῶν Ταμείων εἰς ὅλας τὰς ἐργατικὰς καὶ ἐργοδοτικὰς τάξεις, πλὴν τῶν γεωρ-

γών, τών κτηνοτρόφων καὶ τών ἀλιέων. Ἡ συμμετοχὴ τών ἡσφαλισμένων εἰς τὰ ἀσφαλιστικά αὐτὰ Ταμεῖα εἶναι ὑποχρεωτική. Τὰ κυριώτερα ἀσφαλιστικά Ταμεῖα εἶναι τὸ Ταμεῖον Βιοτεχνῶν καὶ Ἐπαγγελματιῶν Ἑλλάδος (Τ.Ε.Β.Ε.) τὸ Ταμεῖον Κληρικῶν Ἑλλάδος (Τ.Α.Κ.Ε.), τὸ Ταμεῖον Ἐμπόρων, τὸ Ταμεῖον Νομικῶν, τὸ Ταμεῖον Συντάξεων καὶ Ἀσφαλίσεων Ὑγειονομικῶν (Τ.Σ.Α.Υ.) καὶ ἄλλα. Εἰς τὰ Ταμεῖα ταῦτα εἶναι ἡσφαλισμένοι οἱ Ἐπιτηδευματῖαι ἐκάστης τάξεως καὶ ὑποχρεωτικῶς συνεισφέρουν τὸ ἀσφάλιστρον.

Τὰ κυριώτερα ἀσφαλιστικά Ταμεῖα τῶν ἐργατικῶν τάξεων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποχρεωτικῶς συνεισφέρουν οἱ ἐργοδοταὶ καὶ οἱ ἐργάται εἶναι τὰ Ἀσφαλιστικά Ταμεῖα τῶν σιδηροδρομικῶν, τῶν ναυτικῶν, τῶν τραπεζιτικῶν, τῶν ἐργατῶν τύπου, τῶν ἐργατῶν μετάλλου, τῶν καπνεργατῶν, τῶν ἀρτεργατῶν, τῶν μυλεργατῶν, τῶν ἐμποροῦπαλλήλων καὶ ἄλλα.

Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων. Τὸ μεγαλύτερον Ἀσφαλιστικὸν Ταμεῖον εἶναι τὸ Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (Ι.Κ.Α.). Εἰς αὐτὸ ὑπάγονται πάντες οἱ ἐργάται καὶ οἱ ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι, πλὴν τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ἐργατῶν τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς ἀλιείας. Πρόκειται διὰ νόμου νὰ ἐπεκταθῇ ἡ ἀσφάλις καὶ εἰς τὰς τάξεις αὐτάς.

Εἰς τὸ Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων συνεισφέρουν ὑποχρεωτικῶς πάντες οἱ ἐργάται καὶ οἱ ἐργοδοταὶ καὶ παρέχει τοῦτο εἰς τοὺς ἡσφαλισμένους καὶ εἰς τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν τῶν Ιατρικὴν καὶ φαρμακευτικὴν περίθαλψιν, σύνταξιν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 65ου ἔτους διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ τοῦ 60ου διὰ τὰς γυναῖκας, ἐφ' ὅσον ἔχουν συμπληρώσει 2.500 ἐν συνόλῳ ἡμερομίσθια. Παρέχει ἐπίσης ἐπίδομα ἀνεργίας ἐπὶ 6 μῆνας.

Οἱ ἡσφαλισμένοι μισθωτοὶ εἰς διάφορα Ἐπικουρικά Ἀσφαλιστικά Ταμεῖα εἶναι συγχρόνως ἡσφαλισμένοι, καὶ εἰς τὸ Ι.Κ.Α., πλὴν ἐλαχίστων κατηγοριῶν.

Τὰ ἀσφάλιστρα καταλήγουν εἰς βάρος τῆς ὁλότητος. Ὑπὸ οἵανδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἀσφαλισθῇ ὁ ἐργάτης ἢ ὁ ἐργοδότης, τὸ ἀσφάλιστρον θὰ καταλήξῃ εἰς βάρος τῆς ὁλότητος. Τὰ ἔνσημα λ. χ. τῶν ὑγειονομικῶν τὰ πληρώνουν ὅλοι οἱ ἀσθενεῖς, τὰς εἰσφοράς τοῦ Ι.Κ.Α. τὰς πληρώνει τὸ καταναλωτικὸν κοινόν, τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμοποίησιν τὰ προϊόντα, ἥτοι τὰς ὑπηρεσίας τῶν μισθωτῶν. Ἡ ἐπιχείρησις δηλαδὴ ἐπιβαρύνει τὰ παρ' αὐτῆς παραγόμενα προϊόντα μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἔξοδα καὶ μετὰ τὰς εἰσφοράς ὑπὲρ τοῦ Ι.Κ.Α. ἢ ὑπὲρ ὁποιοῦδήποτε ἄλλου ἀσφαλιστικοῦ ταμεῖου.

Ἀλλὰ καὶ τὸ κοινόν, ἕκαστος ἐργαζόμενος χωριστά, ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἄλλον, εἰς τὸν ὁποῖον προσφέρει τὰς ὑπηρεσίας του πρόσθετον ἀμοιβήν, ἠϋξημένην κατὰ τὸ ποσοστὸν ποῦ ἐπεβαρύνθη μὲ τὰς εἰσφοράς αὐτάς. Τοιοῦτοτρόπως κάθε ἐπιβαρύν-

σις οίασδήποτε τάξεως έξαπλοῦται εἰς τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ τῆς χώρας. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς φόρους καὶ μὲ κάθε ἄλλην ὑποχρεωτικὴν εἰσφορὰν τῶν ἐργατῶν ἢ τῶν ἐργοδοτῶν.

IV

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΕΚ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Ἡ ὑπέρμετρος ἀσφάλις ἐπιφέρει ὑπέρμετρον ἐπιβάρυν-
σιν τοῦ κοινοῦ καὶ ἐνίοτε δημιουργεῖ ἀνθρώπους ὀκνηροὺς καὶ
παραιοτικούς.

Ἐὰν λ. χ. ὁ ἀνεργὸς λαμβάνῃ ἐπίδομα ἀνεργίας ἐξ οἴου-
δήποτε ἀσφαλιστικοῦ Ταμείου ἱκανὸν νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγ-
κας του, εἶναι φυσικὸν νὰ εὔρεθοῦν πολλοὶ ἐργάται ἐπιδιώκον-
τες τὴν ἀνεργίαν. Ὑπάρχουν πολλοὶ οἱ ὅποιοι ὑποστηρίζουν
ὅτι καὶ ἡ σύνταξις τοῦ γῆρατος καὶ ἡ ἱατρικὴ περίθαλψις μειώ-
νει τὴν ἀτομικὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἀτομικὴν δραστηριότητα
καὶ ἐνισχύει τὸ σύστημα τῆς ζωῆς «μεροδοῦλι—μεροφάγι».
Δι' αὐτὸ ὑπάρχουν προηγμένα Κράτη ὅπως εἶναι ἡ Ἀμερικὴ,
καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἱδρυσιν ἀσφαλιστικῶν
Ταμείων. Οἱ ἐργοδοταὶ καὶ οἱ ἐργάται ἀσφαλίζονται εἰς ἰδιωτι-
κὰς ἀσφαλιστικὰς Ἑταιρείας, τὸ δὲ Κράτος ἔχει μόνον Δημό-
σια Νοσοκομεῖα εἰς τὰ ὅποια νοσηλεύεται δωρεὰν κάθε ἄπο-
ρος κοί μὲ ἀδρανῆ ἀμοιβὴν ὁ εὖπορος.

Ἐλεημοσύνη. Κοινωνικὴν ἐπίσης βλάβην ἐπιφέρει καὶ ἡ ἀνε-
ξελέγκτως παρεχομένη ἐλεημοσύνη. Διὰ τῆς δῆθεν αὐτῆς χρι-
στιανικῆς ἐνεργείας συμβάλλει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν δημιουργίαν
ἐπαγγελματιῶν ἐπαίτων, οἱ ὅποιοι εἶναι κηφῆνες καὶ κοινωνικὰ
παράσιτα. Ἡ φιλάνθρωπία καὶ ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ἐπιβεβλημένη,
ἀλλὰ εἰς ἀνθρώπους πραγματικῶς ἐνδεεῖς καὶ μὴ δυναμένους
νὰ ἀντιμετωπίσουν κατ' ἄλλον τρόπον τὴν δυστυχίαν τῶν καὶ
τὴν πενίαν τῶν.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Κοινωνική καὶ Οἰκονομική ἐξέλιξις	Σελ. 3
Κοινωνικαὶ Σχέσεις καὶ Κοινωνικαὶ Ἐπιστῆμαι	» 5
Οἰκονομική Ἐπιστήμη	» 7
Πολιτικὴ Οἰκονομία	» 7
Δημοσία Οἰκονομία	» 9
Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου	» 10
Ἄγαθὰ	» 11
Ἄξια	» 12
Προσφορὰ καὶ ζήτησις	» 13
Χρῆμα—Τιμὴ	» 14
Οἰκονομική Ἀρχή	» 15

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΙ

Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας	» 16
Ἐμποροκρατία	» 16
Φυσιοκρατία	» 17
Κλασσικὴ Σχολή	» 18
Ἱστορικὴ Σχολή	» 19

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Πλοῦτος	» 20
Ἡ Φύσις	» 21
Ἡ γῆ καὶ ἡ ἑγγειος πρὸς οδός	» 22
Συστήματα καλλιέργειας τῆς γῆς	» 24
Ἔργασια	» 25
Διακρίσεις ἐργασίας	» 26
Καταμερισμὸς τῶν ἔργων	» 27
Καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας	» 28
Συστήματα ἐργασίας	» 31
Μέθοδος ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας	» 34

Συντελεσται ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας	Σελ. 36
Ἡ ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας	» 38
Τὸ Κεφάλαιον	» 39
Ἡ Ἐπιχειρήσις	» 42
Διάκρισις ἐπιχειρήσεων	» 43
Ὀργάνωσις τῶν ἐπιχειρήσεων	» 46
Συστήματα ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως	» 47

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

Προϋποθέσεις τῆς κυκλοφορίας τοῦ πλούτου	» 52
Χρῆμα—Νόμισμα	» 54
Τραπεζογραμμάτιον	» 58
Χαρτονόμισμα	» 59
Λογιστικὸν χρῆμα	» 60
Ἐπιδρασις τοῦ χρήματος ἐπὶ τῶν τιμῶν	» 61
Οἰκονομικὴ πίστις	» 63
Τράπεζαι	» 66
Τιμαὶ	» 68
Τιμάρριθμος	» 75
Ἐμπόριον	» 78
Ἐμπορικαὶ Συνθήκαι	» 79
Ἐμπορικὸν Ἴσοζύγιον	» 81
Ἴσοζύγιον τῶν λογαριασμῶν	» 81
Συνάλλαγμα	» 82
Χρηματιστήρια	» 83
Βιομηχανία	» 84
Προϋποθέσεις ἰδρύσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας	» 85
Ἡ Βιομηχανία ἐν Ἑλλάδι	» 87

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Εἰσαγωγή	» 90
Ἐργατικὸς μισθός	» 91
Τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου	» 95
Συνεργασία ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν	» 96
Ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου	» 98
Τὸ εἰσόδημα τοῦ ἐδάφους	» 100
Ἐθνικὸν εἰσόδημα	» 101
Τὸ μερίδιον τοῦ Κράτους	» 103
Προϋπολογισμός—Ἀπολογισμός—Ἰσολογισμός	» 106

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΙ

Είσαγωγή	Σελ. 109
Καρτέλ	» 109
Τράστ	» 122
Πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα τῶν οἰκονομικῶν Συνασπισμῶν	» 113

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ

Είσαγωγή	» 115
Ἄρρυθμοι διακυμάνσεις	» 116
Ἐποχικαὶ διακυμάνσεις	» 117
Κυκλικαὶ διακυμάνσεις	» 118

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΟΟΝ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

Περὶ πληθυσμοῦ	» 120
Ἀτομικὴ πρόνοια	» 124
Κρατικὴ πρόνοια	» 126
Κίνδυνοι ἐκ τῆς κρατικῆς προνοίας	» 128

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

- 1.—Εἰς τὴν σελίδα 73, εἰς τὸν 4ον στίχον ἀντὶ «Ἀριστοτέλης» γράφε «Πραξιτέλης».
- 2.—Εἰς τὴν σελίδα 92, εἰς τὸν 6ον στίχον ἀντὶ «ὀφείλεται εἰς τὸν Ἄνταμ Σμίθ» γράφε ὀφείλεται εἰς τὸν Ρικάρδο καὶ Μίλλ.

2. Ημερ